Émile Zola

O pagină de dragoste

roman

Editura Eminescu

O pagină de dragoste

Roman

Traducere de
Teodora Popa-Mazilu

Editura Eminescu

Coperta colecției: Val Munteanu
Coperta: Teodora Popa-Mazilu

București, 1971

Émile Zola

UNE PAGE D'AMOUR

Fasquelle, Le livre de Poche, 1966

PARTEA ÎNTÎI

I

LAMPA CU ABAJUR ALBASTRUI ardea pe cămin, în spatele unei cărți, cufundînd în umbră o jumătate din cameră. O rază de lumină calmă tăia în două măsuța cu picior și șezlongul, alinia pliurile mari ale draperiei de catifea, scălda în azur oglinda dulapului de palisandru dintre cele două ferestre. Armonia burgheză a camerii, acel albastru al tapetului, al mobilelor și covorului, căpătase la acea oră din noapte, moliciunea vagă a unui nor. În fața ferestrelor, patul, aflat în umbră, acoperit și el cu catifea, alcătuia o masă neagră luminată doar de albeața cearșafurilor. Hélène, cu mîinile încrucișate, în liniștita ei atitudine de mamă și văduvă, răsufla ușor.

În mijlocul tăcerii, pendula bătu ora unu, zgomotele cartierului se stinseseră. Parisul solitar își trimitea îndepărtatul său huruit peste înălțimile Trocadéro-ului. Răsuflarea slabă a Hélènei era atît de gingașă, încît nici

măcar nu-i ridica linia castă a sînului. Dormea un somn plăcut, liniștit și adînc, cu profilul ei pur și pletele castanii, împletite strîns, cu capul înclinat ca și cum ațipise ascultînd. În fundul camerei, ușa larg deschisă a unei odăițe tăia în zid un patrat de întuneric.

Nu se auzea nici un zgomot. Pendula bătu o jumătate de oră. Balansierul sună slab în acea tărie a somnului care copleșise toată odaia. Lampa dormea, mobilele dormeau ; pe o măsuță, aproape de o lampă stinsă, un lucru de mînă dormea și el. Hélène, adormită, își păstra aerul ei grav și bun.

Cînd sună ora două această pace fu tulburată de un suspin ieșit din întunericul odăiței. Apoi urmă un foșnet de lenjerie și tăcerea reîncepu. Acum se auzea o răsuflare chinuită. Hélène nu se mișcase. Dar se deșteptă brusc. O trezi o bolboroseală confuză de copil care suferă. Tocmai își ducea mîinile la tîmplele încă însomnurate, cînd un strigăt surd o făcu să sară pe covor.

— Jeanne... Jeanne... Ce ai ? Răspunde-mi ! strigă ea.

Și cum copila tăcea, ea murmură, alergînd să ia lampa : „Dumnezeule ! Nu se simțea bine ! N-ar fi trebuit să mă culc !" Dădu buzna în camera vecină, unde se lăsase o tăcere apăsătoare. Dar lampa, înecată în ulei, răspîndea o lumină tremurătoare care nu arunca decît o pată rotundă pe tavan. Aplecată deasupra patului de fier, Hélène nu putu, la început, să distingă nimic. Apoi, în lumina albăstruie, în mijlocul cearșafurilor azvîrlite, ea o zări pe Jeanne, țeapănă, cu capul pe spate, cu mușchii gîtului rigizi și duri ; un spasm desfigura bietul și adoratul ei obraz; ochii îi erau deschiși, fixați pe curbura draperiilor.

— Doamne, Dumnezeule ! strigă ea. Moare !

Și punînd jos lampa începu să-și pipăie, cu mîini tremurătoare, copila. Nu-i putu găsi pulsul. Inima părea că i se oprise. Brațele și picioarele ei mici se zbăteau violent. Atunci simțind că înnebunește, bîigui îngrozită :

— Îmi moare copilul ! Ajutor ! Copilul ! Copilul meu !

Se întoarse în odaie, sucindu-se și lovindu-se, fără să știe încotro pornise ; apoi reintră în odăiță și se aruncă din nou în fața patului strigînd mereu după ajutor. O

luase pe Jeanne în brațe și-i săruta părul, plimbîndu-și mîinile pe trupul ei, rugînd-o să-i răspundă : „Un cuvînt, Jeanne, un singur cuvînt!“ Unde o durea ? Dorea un pic din doctoria luată acum cîteva zile ? Poate puțin aer proaspăt ar însufleți-o. Și se încăpățîna să vrea s-o audă vorbind.

Dumnezeule, nici nu știa ce să facă ! Toată povestea asta, așa, pe neașteptate, în toiul nopții ! Nici măcar lumină nu-i ! Gîndurile i se încîlceau. Continuă să-i vorbească fiicei sale, s-o întrebe și să răspundă în locul ei. Simțea un nod în stomac ; ba nu, în gît ! Nu se va întîmpla nimic ! Trebuia calm. Și făcu un efort ca să-și recapete toată luciditatea. Dar senzația pe care i-o dădea copila înțepenită în mîinile ei îi răscolea măruntaiele. O privi : era convulsionată și fără răsuflare. Încercă să judece, să reziste nevoii de a striga. Dar deodată, împotriva voinței sale, țipă. Străbătu sufrageria și bucătăria răcnind :

— Rosalie ! Rosalie ! Repede un doctor ! Îmi moare copilul !

Servitoarea, care dormea într-o odăiță din spatele bucătăriei, scoase niște exclamații. Hélène se întoarse alergînd. Bătea pasul pe loc, în cămașă, fără să pară că simte frigul acelei nopți înghețate de februarie. Femeia asta va lăsa deci să-i moară copilul ? De abia se scursese un minut. Se reîntoarse în bucătărie, reintră în cameră. Și, pe dibuite, își puse o fustă și-și aruncă un șal pe umeri. Răsturnă mobilele, umplu cu violența disperării sale această odaie în care domnea o pace atît de adîncă. Apoi, numai în papuci, lăsînd ușile vraiște, coborî ea însăși cele trei etaje, hotărîtă să aducă singură un medic.

Nici n-apucă portăreasa să tragă de cordon ca să deschidă ușa, că Hélène se și găsi afară, cu urechile țiuind, năucă. Coborî în goană strada Vineuse, sună la doctorul Bodin, care o mai îngrijise pe Jeanne ; un servitor, veni după o eternitate să-i spună că doctorul se afla la căpătîiul unei femei care năștea. Hélène rămase prostită pe trotuar. Nu mai cunoștea nici un alt doctor în Passy. Porni de-a lungul străzii, privind casele. Sufla un vîntuleț înghețat ; ea mergea în papuci, prin zăpada ușoară, căzută de cu seară. Și o avea tot timpul în fața

ochilor pe fiica sa, cu acel gînd de spaimă care-o ucidea că nu găsește de îndată un medic.

Atunci, cum urca pe strada Vineuse, se agăță de o sonerie. Trebuia să întrebe ; poate i se va da o adresă. Sună din nou pentru că cei din casă nu se grăbeau. Vîntul îi lipise de picioare fusta subțire și șuvițele părului îi fluturau.

În sfîrșit, un servitor veni să-i deschidă și să-i spună că doctorul Deberle se culcase. Sunase chiar la ușa unui doctor, deci cerul n-o părăsise. Atunci, îl împinse cît colo pe servitor dînd să intre. Repeta într-una :

— Copilul, îmi moare copilul... Spune-i să vină...

Era un mic palat plin de tapițerii. Urcă astfel un etaj, luptîndu-se cu servitorul, răspunzînd, la tot ce-i spunea acesta, că-i moare copilul. Ajunsă într-o cameră, voi să-l aștepte pe doctor. Dar, de îndată ce-l auzi alături sculîndu-se, se apropie și-i vorbi prin ușă :

— Repede, domnule, vă rog. Îmi moare copilul !

Și cînd doctorul apăru în haină, fără cravată, ea îl tîrî, nu-l mai lăsă să se îmbrace. El o recunoscu. Locuia în casa vecină și era locatara lui. Astfel că, atunci cînd el traversă o grădină ca să scurteze drumul, deschizînd o portiță de comunicație care exista între cele două locuințe, Hélène avu o bruscă deșteptare a memoriei.

— E adevărat, murmură ea, sînteți doctor, și știam asta... Vedeți, mi-am pierdut mintea. Să ne grăbim...

Pe scară îl pofti să treacă primul. Nici pe Dumnezeu nu l-ar fi adus la ea cu atîta evlavie. Sus, Rosalie, rămăsese lîngă Jeanne și aprinsese lampa de pe măsuță.

De îndată ce medicul intră, el luă lampa și lumină puternic pe copila care-și păstra rigiditatea dureroasă ; ținea numai capul înclinat, iar fața îi era străbătută de contracții repezi. Timp de un minut, nu spuse nimic, cu buzele strînse. Hélène, nerăbdătoare, îl privea. Cînd întîlni acea privire de mamă care-l implora, murmură :

— Nu se va întîmpla nimic... Dar nu trebuie lăsată aici... Are nevoie de aer.

Hélène, cu un gest puternic, o luă în brațe. I-ar fi sărutat mîinile doctorului pentru vorba lui bună și o liniște mare i se răspîndi pe față. Dar abia o puse pe

Jeanne în patul ei mare, că acest biet trup de fetiță fu scuturat de convulsii violente. Doctorul ridicase abajurul lămpii, o lumină albă năpădi încăperea. Se duse să întredeschidă o fereastră, și îi porunci Rosaliei să tragă patul dintre draperii. Hélène, cuprinsă de spaimă bîigui :

— Dar moare, domnule... Uitați-vă, uitați-vă... Nici n-o mai recunosc !

El nu răspunse, urmărea criza cu o privire atentă. Apoi spuse :

— Treceți în alcov, țineți-i mîinile ca să nu se zgîrie... Așa, încet, fără violență... Nu vă neliniștiți, criza trebuie să-și urmeze cursul.

Și amîndoi, aplecați deasupra patului, o țineau pe Jeanne ale cărei membre se destindeau cu scuturături bruște. Doctorul își încheiase haina ca să-și ascundă gîtul gol. Hélène era înfășurată în șalul pe care și-l aruncase pe umeri. Dar Jeanne, zbătîndu-se, trăsese șalul de pe mamă-sa, descheiase haina doctorului. Ei nu băgară de seamă. Nici unul, nici celălalt nu se vedeau.

În sfîrșit, accesul se mai potoli. Micuța părea cuprinsă de o mare slăbiciune. Măcar c-o asigurase pe mamă că fata ieșise din criză, doctorul continuă să fie preocupat. Privind-o mereu pe bolnavă, îi puse cîteva întrebări scurte Hélènei, rămasă în picioare lîngă pat.

— Ce vîrstă are copilul ?

— Unsprezece ani și jumătate, domnule.

Urmă o tăcere. Doctorul își înălță capul, se apleca și ridică pleoapa închisă a Jeannei ca să-i privească mucoasa. Apoi își continuă interogatoriul fără să-și ridice ochii asupra Hélènei.

— A mai avut crize ?

— Da, domnule, dar vechile crize au dispărut spre vîrsta de șase ani. E foarte delicată. De cîteva zile, o tot vedeam prost dispusă. Avea crampe, era absentă...

— Au existat boli de nervi în familie ?

— Nu știu... Mama a murit de piept...

Ea ezită, cuprinsă de rușine, nevoind să vorbească despre o bunică închisă într-o casă de nebuni. Toată ascendența ei era tragică.

— Fiți atentă, spuse cu vioiciune medicul, iată un nou acces.

Jeanne deschise ochii. Privi o clipă în jurul ei, cu un aer rătăcit, fără să pronunţe vreun cuvînt. Apoi privirea îi deveni fixă, trupul i se răsturnă pe spate, cu membrele întinse şi ţepene. Era foarte roşie. Deodată păli, deveni lividă şi convulsiile începură.

— N-o lăsaţi... Apucaţi-o de cealaltă mînă. El alergă la măsuţa pe care, intrînd, îşi pusese mica-i farmacie. Reveni cu un flacon pe care-l dete copilului să-l miroasă. Dar asta fu ca o lovitură teribilă de bici, Jeanne se scutură atît de tare, încît scăpă din mîinile mamei sale.

— Nu, nu, fără eter ! strigă ea, înştiinţată de miros. Eterul o înnebuneşte.

Amîndoi abia o puteau ţine. Avea spasme violente care o zguduiau din călcîi pînă la ceafă, ca îndoită în două. Apoi recăzu, şi începu să se zbată într-o legănare care-o arunca dintr-o parte într-alta a patului. Pumnii îi erau strînşi, degetul mare îndoit către palmă ; pentru o clipă ea şi-i deschise şi degetele depărtate încercară să prindă obiecte, ca să le răsucească. Dete de şalul mamă-si şi se agăţă de el. Dar ceea ce-o chinuia pe Hélène era, după cum spunea ea, faptul că nu-şi mai recunoştea fata. Bietul ei înger, cu chipul atît de dulce, avea trăsăturile răvăşite, ochii scufundaţi în orbite arătîndu-şi sideful lor albăstrui.

— Faceţi ceva, vă rog, murmură ea. Nu mai am putere să îndur, domnule...

Îşi aminti că la Marsilia, fiica uneia dintre vecinele sale murise, sufocată, într-o criză asemănătoare. Poate că doctorul o înşela ca s-o cruţe. În fiecare secundă credea că va primi în obraz ultima suflare a Jeannei, a cărei respiraţie întretăiată se oprea. Atunci, zdrobită, răscolită de milă şi de groază, începu să plîngă. Lacrimile îi cădeau pe goliciunea nevinovată a copilei, care-şi aruncase cuverturile de pe ea.

Doctorul, cu lungile sale degete suple, o apăsă de cîteva ori uşor, la baza gîtului. Intensitatea crizei scăzu. Jeanne, după cîteva mişcări încetinite, rămase inertă. Recăzuse în mijlocul patului, cu trupul vlăguit, cu braţele întinse, cu capul pe pernă, aplecat pe piept. Ai fi spus un Crist copil. Hélène se aplecă şi-i sărută îndelung fruntea.

— S-a sfîrşit ? spuse ea în şoaptă. Credeţi că va mai avea şi alte crize ?

El făcu un gest evaziv. Apoi răspunse :

— În orice caz, celelalte vor fi mai puțin violente.

Îi ceru Rozaliei un pahar și o carafă. Umplu paharul pe jumătate, luă alte două flacoane, numără picăturile și, cu ajutorul Hélènei, care ridică încet capul copilei, îi introduse printre dinții strînși, o linguriță din această licoare. Lampa ardea foarte sus, cu flacăra ei albă, luminînd dezordinea din camera în care mobilele zăceau răsturnate. Veșmintele pe care Hélène le aruncase pe spatele unui fotoliu, culcîndu-se, alunecaseră pe jos și umpleau covorul. Doctorul, călcînd pe un corset, îl ridică pentru a nu se mai împiedica de el. Un miros de verbină se înălță din patul desfăcut, și din acele lenjuri risipite. Era întreaga intimitate a unei femei, violent etalată. Doctorul se duse singur să caute chiuveta, udă o cîrpă și i-o puse Jeannei pe tîmple.

— Doamnă, o s-o ia frigul, spuse Rosalie care dîrdîia. Poate putem închide fereastra. Aerul e prea rece.

— Nu, nu, strigă Hélène, lasă fereastra deschisă ! Nu-i așa, domnule ?

Mici răbufniri de vînt intrau ridicînd perdelele. Ea nu le simți. Totuși șalul îi căzuse cu totul de pe umeri, descoperind începuturile sînilor. La spate, din cocul desfăcut îi atîrnau șuvițe rebele pînă pe șale. Își eliberase brațele goale pentru a fi mai promptă, uitînd de tot, nemaiavînd decît grija copilului. În fața ei, preocupat, nici doctorul nu se mai gîndea la haina descheiată, la gulerul cămășii pe care i-l smulsese Jeanne.

— Ridicați-vă un pic, spuse el. Nu, nu așa... Dați-mi mîna...

Îi luă mîna și i-o puse el însuși sub capul copilei, pe care voia s-o determine să mai ia o linguriță din poțiune. Apoi, o chemă lîngă el. Se slujea de ea ca de un ajutor și Hélène era de o supunere plină de evlavie, văzînd că fata părea mai calmă.

— Veniți încoace... va trebui să-i sprijiniți capul pe umerii dumneavoastră cît timp eu o voi asculta.

Hélène făcu ce i se poruncise. Atunci el se aplecă deasupra ei pentru a-și pune urechea pe pieptul Jeannei. Atinse în treacăt, cu obrazul, umărul gol al Hélènei și ascultînd inima copilului, ar fi putut să audă bătînd și

inima mamei. Cînd se ridică, răsuflarea sa se întîlni cu răsuflarea Hélènei.

— N-are nimic la inimă, spuse el liniștit, în timp ce ea se reînsuflețea. Culcați-o la loc, nu trebuie tulburată cîtuși de puțin.

Dar un nou acces se produse. El fu însă mult mai puțin grav. Jeanne lăsă să-i scape cîteva cuvinte întretăiate. Alte două crize urmară la scurte intervale. Copila căzuse într-o stare de prostrație care păru să-l neliniștească din nou pe medic. O culcă, cu capul foarte sus, cu cuvertura trasă pînă sub bărbie și rămase acolo, aproape o oră, s-o vegheze, părînd că așteaptă să respire normal. De cealaltă parte a patului, Hélène aștepta și ea fără să se miște.

După o vreme, o mare liniște se așternu pe chipul Jeannei. Lampa strălucea cu o lumină blondă. Chipul își recăpătă ovalul adorabil, puțin prelung, de o grație și o finețe de căprioară. Frumoșii săi ochi închiși aveau pleoape largi, albăstrui și transparente, sub care ghiceai strălucirea sumbră a privirii. Nasul mic răsufla ușor, gura sa puțin cam mare avu un surîs vag. Dormea astfel, în negrul de cerneală al pletelor răvășite.

— De data asta s-a terminat, zise în șoaptă doctorul. Și se întoarse, aranjîndu-și flacoanele, pregătindu-se să plece. Hélène se apropie rugătoare.

— Oh, domnule, murmură ea, nu mă părăsiți. Mai așteptați cîteva minute. Dacă se mai produc alte crize... Dumneavoastră sînteți cel care ați salvat-o !

El îi făcu semn că nu mai avea de ce să se teamă. Totuși rămase. Ea o trimise pe Rosalie să se culce. Curînd se făcu ziuă, o zi blîndă și cenușie peste zăpada care albea acoperișurile.

Doctorul închise fereastra. Și amîndoi schimbară rar cîte o vorbă, cu voce înceată, în mijlocul unei mari tăceri.

— N-are nimic grav, vă asigur, spuse el. Numai că la vîrsta ei trebuie mai multă grijă... Vegheați mai ales ca să ducă o viață fericită, fără zguduiri...

După o clipă Hélène spuse la rîndul ei :

— E atît de delicată, atît de nervoasă... Nu pot s-o stăpînesc întotdeauna. După necazuri, are bucurii și tristeți care mă neliniștesc, atît sînt de puternice. Mă iubește

cu patimă, cu o gelozie care o face să plîngă cînd mîngîi un alt copil...

El ridică încet capul repetînd :

— Da, da, delicată, nervoasă, geloasă... Doctorul Bodin a îngrijit-o, nu-i așa ? Voi vorbi cu el. Vom prescrie un tratament energic. Se află la vîrsta cînd se hotărăște sănătatea unei femei.

Văzîndu-l atît de devotat, Hélène avu un elan de recunoștință :

— Ah ! Domnule, vă mulțumesc pentru toată osteneala pe care ați depus-o !

Apoi, ridicînd vocea, ea se aplecă deasupra patului, cu frică să n-o trezească pe Jeanne. Copila dormea, trandafirie, cu un surîs vag pe buze. În camera liniștită plutea un fel de lîncezeală. O somnolență liniștită și parcă ușurată cuprinsese tapetele, mobilele și veșmintele risipite. Totul se pierdea și se odihnea în lumina zorilor care intrau prin cele două ferestre.

Hélène rămase în picioare în fața patului. Doctorul stătea de cealaltă parte. Și, între ei, se afla Jeanne, dormind, cu răsuflarea ei ușoară.

— Tatăl ei era adesea bolnav, reluă încetișor Hélène revenind la interogatoriu. Eu m-am simțit întotdeauna sănătoasă.

Doctorul, care n-o privise încă, își ridică ochii și nu se putu abține să nu surîdă, atît i se părea de zdravănă și de sănătoasă. Zîmbi și ea cu surîsu-i liniștit.

Sănătatea ei înfloritoare o făcea fericită.

Totuși, el n-o părăsi din ochi. Niciodată nu văzuse o frumusețe mai perfectă. Mare, magnifică, era o Junonă șatenă, de un șaten auriu cu reflexe blonde. Cînd își întoarse încet capul, profilul ei căpătă o puritate gravă, de statuie. Ochii cenușii și dinții albi îi luminau toată fața. Avea o bărbie rotundă, puțin cam puternică ce-i dădea un aer hotărît și ferm. Dar ceea ce-l miră pe doctor era nuditatea superbă a acestei mame. Șalul îi alunecase din nou, gîtul era gol, brațele la fel, coada ei groasă, de culoarea aurului brun, îi cădea pe umăr și i se pierdea între sîni. În juponul ce-i atîrna, ciufulită și în dezordine, avea o majestate, o culme a onestității și a pudorii, care

o lăsa castă sub acea privire a bărbatului în care se ivi o mare tulburare.

Ea însăși îl examină o clipă. Doctorul Deberle era un om de 35 de ani, cu fața rasă, puțin prelungă, ochiul fin, buzele subțiri. Cum îl privea, băgă de seamă, la rîndul ei, că și el avea gîtul gol. Rămaseră astfel față în față, cu mica Jeanne adormită între ei. Dar acest spațiu, pînă de curînd imens, păru să se restrîngă. Copilul începu să respire regulat. Atunci Hélène, cu o mînă înceată, își ridică șalul și se înfășură în el, în timp ce doctorul își încheie gulerul vestonului.

— Mamă, mamă, bolborosi Jeanne, în somn. Apoi se trezi. Cînd fu cu ochii deschiși, îl văzu pe doctor și se nelinişti.

— Cine e ? Cine e ? întrebă ea.

Dar maică-sa o sărută.

— Dormi, copila mea, ți-a fost puțin rău... E un prieten.

Copila păru surprinsă. Nu-și aducea aminte de nimic. O cuprinse din nou somnul și readormi murmurînd, cu un aer iubitor :

— Oh ! Fac nani... Bine, măicuță... Dacă-i prietenul tău, va fi și-al meu.

Doctorul își strînsese mica farmacie. Salută în tăcere și se retrase. Hélène ascultă un moment respirația copilului. Apoi, uită de sine, așezată pe marginea patului, cu privirile și gîndurile pierdute.

Lampa, aprinsă, pălea în lumina plină a zilei.

II

A DOUA ZI HÉLÈNE SE GÎNDI CĂ ar trebui să se ducă să-i mulţumească doctorului Deberle. Felul neaşteptat în care-l obligase s-o urmeze, noaptea întreagă petrecută lîngă Jeanne, o făceau să se simtă jenată în faţa unui serviciu care i se părea că depăşeşte vizitele obişnuite ale unui medic. Totuşi, ezită timp de două zile, acest demers repugnîndu-i pentru motive pe care n-ar fi putut să le spună. Ezitările astea o făceau să fie preocupată de persoana doctorului ; într-o dimineaţă, cînd îl zări, se ascunse ca un copil. Pe urmă fu foarte contrariată de acest gest de timiditate. Firea sa liniştită şi dreaptă protesta împotriva acelei tulburări care pătrundea în viaţa ei. Aşa că se hotărî să se ducă să-i mulţumească doctorului chiar în aceeaşi zi.

Criza micuţei avusese loc în noaptea de marţi spre miercuri, şi acum era sîmbătă. Jeanne era complet restabilită. Doctorul Bodin, care alergase foarte neliniştit, vor-

bise despre doctorul Deberle cu respectul unui biet medic bătrîn, de cartier, față de un tînăr confrate bogat și celebru. El povesti totuși, surîzînd cu finețe, că averea acestuia provenea de la papa Deberle, un om pe care-l venerase tot Passy-ul. Fiul nu avusese decît grija de a moșteni un milion și jumătate de franci și o clientelă de mîna întîi. Un băiat foarte solid de altminteri, se grăbi să adauge doctorul Bodin, și cu care el ar fi foarte onorat să se consulte cu privire la prețioasa sănătate a micei sale prietene, Jeanne.

Către ora trei, Hélène și fiica sa coborîră și n-avură decît cîțiva pași de făcut, pe strada Vineuse, ca să sune la ușa clădirii vecine. Amîndouă erau încă în mare doliu. Le deschise un valet în livrea și cu cravată albă. Hélène recunoscu vestibulul larg, cu draperii orientale; în dreapta și-n stînga o mulțime de flori împodobeau jardinierele. Poftite de valet, intrară într-un salonaș cu tapet și mobilă galben-verzuie. În picioare, el așteaptă. Atunci Hélène își spuse numele : „Doamna Grandjean".

Valetul împinse ușa unui salon galben și negru, de o strălucire extraordinară, și, înclinîndu-se, repetă : „Doamna Grandjean".

Hélène, pe prag, să dădu un pas înapoi. Zărise, la celălalt capăt, în colțul căminului, o doamnă tînără așezată pe o canapea îngustă, pe care o ocupa în întregime cu lărgimea fustelor sale. În fața ei se afla o persoană în vîrstă, care nu-și scosese nici pălăria, nici șalul.

— Scuzați, murmură Hélène, doream să-l văd pe domnul doctor Deberle.

Și apucă mîna Jeannei pe care o lăsase să intre înaintea ei. O mira și o încurca să cadă astfel pe capul acestei tinere doamne. De ce nu l-a întrebat pe doctor ? Știuse totuși că era însurat.

Doamna Deberle tocmai își termina povestirea cu o voce repezită și puțin ascuțită :

— Oh ! E minunat, minunat ! Moare cu atîta realism... Iată, își străpunge corsajul, așa, își dă capul pe spate și se face toată verde... Jur că trebuie să te duci s-o vezi, domnișoară Aurélie...

Apoi, se sculă, îndreptîndu-se spre ușă, foșnind din fuste și spuse cu o grație fermecătoare :

— Binevoiţi să intraţi, doamnă ; vă rog... Soţul meu nu-i aici. Dar sînt foarte, foarte bucuroasă să vă primesc, vă asigur... Aceasta trebuie să fie frumoasa domnişoară care a fost atît de bolnavă mai acum cîteva nopţi. Vă rog să luaţi loc un moment...

Hélène trebui să accepte fotoliul, în timp ce Jeanne se aşeza cu timiditate pe marginea unui scaun. Doamna Deberle se trînti din nou pe canapeluţă adăugînd cu un rîs frumos :

— E ziua mea de primire. Da, primesc sîmbăta. Atunci, Pierre introduce pe toată lumea. Săptămîna trecută mi-a adus un colonel care avea gută...

— Eşti nebună, Juliette, murmură domnişoara Aurélie, o doamnă în vîrstă, o veche prietenă sărmană care o văzuse născîndu-se.

Urmă o tăcere scurtă. Hélène aruncă o privire asupra bogăţiei salonului, draperiilor şi scaunelor negre cu auriu, care aveau străluciri de astru.

Flori răspîndite pe cămin, pe pian, pe mese ; prin geamurile ferestrelor intra lumina clară a grădinii unde se zăreau copacii fără frunze şi pămîntul gol. Era foarte cald, o căldură uniformă de calorifer ; în cămin, un singur butuc se prefăcea în cenuşă. Apoi, dintr-o altă privire Hélène înţelese că strălucirea salonului era un cadru fericit ales. Doamna Deberle avea păr negru ca cerneala şi pielea de albeaţa laptelui. Era mică, durdulie, înceată şi graţioasă. În tot acest aur, sub sobra coafură pe care-o purta, tenul său palid se aurea într-un reflex de un roşu închis. I se păru într-adevăr adorabilă.

— Convulsiile sînt groaznice, reluă doamna Deberle. Micul meu Lucien a avut şi el, dar cînd era mic de tot... Cît trebuie să fi fost de neliniştită, doamnă ! În sfîrşit, acest scump copil pare că e cît se poate de bine acum !

Şi, vorbind rar, o privi pe Hélène, surprinsă şi încîntată la rîndul ei de marea frumuseţe a acesteia. Niciodată nu văzuse o femeie cu un aer mai regesc în acele veşminte negre care învăluiau înalta şi severa făptură a văduvei. Admiraţia sa se traduse printr-un surîs involuntar, în timp ce schimba o privire cu domnişoara Aurélie.

Amîndouă o examinară într-un fel atît de naiv de încîntat, încît aceasta avu, ca și ele, un surîs ușor.

Atunci doamna Deberle se lungi încetișor pe canapeaua ei și, apucîndu-și evantaiul ce-i atîrna la centură, zise :

— N-ați fost ieri la premiera de la Vaudeville, doamnă ?

— Nu mă duc niciodată la teatru, răspunse Hélène.

— Oh ! Mica Noémie a fost minunată... minunată. Moare cu atîta realism... Își apucă rochia, uite așa, își dă capul pe spate și se face verde toată... Efectul e minunat...

Timp de un moment, ea discută jocul actriței pe care, de altminteri, îl apăra. Apoi trecu la alte evenimente din Paris, o expoziție de tablouri unde văzuse pînze neașteptate, un roman stupid, pentru care se făcea prea multă vîlvă, o aventură oarecare despre care vorbi, cu perdea, cu domnișoara Aurélie. Treceau astfel, de la un subiect la altul, fără să obosească, trăind într-un aer care îi era propriu. Hélène, străină de această lume, se mulțumea să asculte și plasa din vreme în vreme, un cuvînt, un răspuns scurt.

Ușa se deschise, valetul anunță :

— Doamna de Chermette... Doamna Tissot...

Intrară două doamne în mare ținută. Doamna Deberle le ieși repede în întîmpinare ; și trena rochiei sale de mătase neagră, foarte încărcată cu garnituri, era atît de lungă încît o îndepărta cu tocul pantofului ori de cîte ori se învîrtea în jur. Un moment nu se auzi decît zgomotul vocilor melodioase.

— Cît sînteți de amabile... Nu vă văd niciodată...

— Venim pentru loteria aceea, știi doar !

— Perfect, perfect.

— Oh, nu putem sta. Mai avem încă douăzeci de case de colindat.

— Haideți, luați totuși loc un minut.

Și cele două doamne sfîrșiră prin a se așeza pe marginea unei canapele. Atunci vocile melodioase reîncepură, un pic mai ascuțite :

— E ! Cum a fost ieri la Vaudeville ?

— Oh ! Superb !

— Știți, își desface agrafa și-și lasă părul în jos... În asta constă tot efectul...

— Se spune că înghite nu știu ce ca să devină verde...

— Nu, nu, mișcările sînt calculate. Dar mai întîi trebuie să le găsești...

— Minunat...

Cele două doamne se ridicară. Dispărură. Salonul recăzu în pacea sa caldă. Pe cămin, iasomia împrăștia un parfum foarte pătrunzător. O clipă se auzi, dinspre grădină, cearta violentă a unui stol de vrăbii care se abătuseră pe peluză. Doamna Deberle, înainte de a se reașeza, se duse să tragă storul de tiul brodat, la fereastra din fața ei ; apoi își reluă locul în auriul plăcut al salonului.

— Vă cer scuze, spuse ea, dar m-au invadat... Și, foarte afectuoasă, ea vorbi încet cu Hélène. Părea să-i cunoască în parte povestea, fără îndoială din sporovăielile celor din casa care-i aparținea. Cu o îndrăzneală plină de tact și în care părea să intre multă prietenie, ea îi vorbi despre soțul ei, de acea moarte cumplită într-un hotel, hotelul de Var din strada Richelieu.

„Și tocmai ajunseserăți, nu-i așa ? N-ați mai venit niciodată la Paris... Trebuie să fi fost cumplit doliul ăsta, printre necunoscuți, a doua zi după o lungă călătorie, cînd nici nu știai unde să pui piciorul..."

Hélène își ridică încet capul. Da, petrecuse ceasuri într-adevăr cumplite. Boala care-i răpise soțul se declarase brusc, a doua zi după sosirea lor, în clipa în care se pregăteau să iasă împreună. Nu cunoștea nici o stradă, nu știa nici măcar în ce cartier se află ; timp de opt zile a stat închisă cu muribundul, auzind cum vuia Parisul sub fereastra sa, simțindu-se părăsită, pierdută ca în adîncul unei singurătăți. Cînd a pus pentru prima oară piciorul pe trotuar, era văduvă. Gîndul la acea mare cameră goală, plină de sticluțe cu doctorii și în care cuferele nu fuseseră desfăcute, o făcea și acum să tremure.

— Soțul dumneavoastră, mi s-a spus, avea aproape de două ori vîrsta dumneavoastră... zise doamna Deberle cu un aer de profund interes în timp ce domnișoara Aurélie ciulea urechile, ca să nu piardă nimic.

— Nici pomeneală, răspunse Hélène, era doar cu șase ani mai mare decît mine !

Şi începu să-şi istorisească povestea măritişului în cîteva fraze : marea dragoste pe care bărbatul ei o avusese pentru ea, pe cînd dînsa locuia cu tatăl ei, pălărierul Mouset, în strada Petites-Maries, la Marsilia ; opoziţia încăpăţînată a familiei Grandjean, o familie bogată, de rafinatori, pe care sărăcia tinerei fetei îi deranja ; şi nunta tristă şi pe ascuns, după strigările legale, şi viaţa lor precară, pînă în ziua în care un unchi, murind, le lăsase o moştenire cam de 10 000 de franci rentă. Asta l-a făcut pe Grandjean, care nutrea o ură împotriva Marsiliei, să se instaleze la Paris.

— La ce vîrstă v-aţi măritat, deci ? întrebă din nou doamna Deberle.

— La şaptesprezece ani.

— Trebuie să fi fost foarte frumoasă.

Conversaţia stagnă. Hélène păru să n-audă.

— Doamna Manguelin, anunţă valetul.

Apăru o femeie tînără, discretă şi jenată. Doamna Deberle abia se ridică. Era una dintre protejatele sale, venită să-i mulţumească pentru vreun serviciu. Femeia rămase doar cîteva minute şi se retrase cu o reverenţă.

Atunci, doamna Deberle reluă discuţia, vorbind despre abatele Jouve, pe care-l cunoşteau amîndouă. Era un preot umil de la biserica Notre-Dame-de-Grâce, parohia Passy ; dar bunătatea făcea din el unul dintre cei mai iubiţi şi mai ascultaţi preoţi din cartier.

— A fost foarte bun cu noi, zise Hélène. Soţul meu l-a cunoscut odinioară la Marsilia... De îndată ce-a aflat de nenorocirea mea, a luat în seama lui totul. El e cel care ne-a instalat în Passy.

— N-are un frate ? întrebă Juliette.

— Ba da, mama lui s-a recăsătorit... Domnul Rambaud îl cunoştea şi el pe soţul meu. El a fondat în strada Rambuteau un mare magazin de uleiuri speciale şi produse din sud şi cîştigă, cred, bani mulţi...

Apoi adăugă cu veselie : „Abatele şi fratele său sînt toată curtea mea".

Jeanne, care se plictisea pe marginea scaunului, o privi pe maică-sa cu un aer nerăbdător. Obrazul ei fin, de căprioară, suferea ca şi cum ar fi regretat tot ce se spunea acolo şi, pe moment, păru să adulmece parfumurile grele

și violente ale salonului, aruncînd peste mobile priviri piezișe, neîncrezătoare, înștiințată de nemaipomenita sa sensibilitate, de vagi pericole. Apoi își ațintì privirile către mama sa cu o adorație tiranică.

Doamna Deberle băgă de seamă starea copilei.

— Iată, spuse ea, o micuță domnișoară care se plictisește să fie rezonabilă ca o persoană mare... Uite, pe măsuța de colo, sînt cărți cu poze...

Jeanne se duse să ia un album ; dar privirile sale alunecau pe deasupra cărții, se înturnau spre mamă-sa, în chip rugător. Hélène, cucerită de mediul plăcut în care se afla, nu se mișcă. Avea o fire liniștită și stătea cu plăcere jos, ore în șir. Totuși, cînd valetul anunță una după alta trei doamne, doamna Berthier, doamna de Guiraud și doamna Levasseur, crezu de datoria ei să se ridice. Dar doamna Deberle strigă :

— Mai rămîneți, trebuie să vi-l arăt pe fiul meu...

Cercul se lărgea în fața căminului. Doamnele vorbeau toate deodată. Era una care zicea că e frîntă de oboseală și povestea că, de cinci zile, nu se culcase înainte de patru dimineața. O alta se plîngea, cu amărăciune, de doică : nu se mai găsea una care să fie cinstită. Apoi conversația alunecă spre croitorese. Doamna Deberle susținea că o femeie nu putea să te îmbrace ca lumea : pentru asta trebuia un bărbat. Totuși, două doamne șușoteau cu voci încete și cum se făcu tăcere, se auziră trei sau patru cuvinte ; toate începură să rîdă, făcîndu-și vînt cu o mînă leneșă.

— Domnul Malignon, anunță servitorul.

Un domn voinic, tînăr, intră înclinîndu-se foarte corect. Fu salutat cu ușoare exclamații. Doamna Deberle, fără să se ridice, îi întinse mîna spunînd :

— Ei bine, ieri la Vaudeville ?

— Infect, strigă el.

— Cum infect... E minunată cînd își apucă rochia și-și dă capul pe spate...

— Lăsați-o-ncolo, e de un realism respingător.

Atunci începură să discute. Realism era prea tare spus. Dar tînărul bărbat nu voia nici în ruptul capului realism.

— În nimic, înțelegeți ! spunea el ridicînd vocea, în nimic. Asta degradează arta ! O să sfîrșim prin a vedea

frumoase lucruri pe scenă! Pentru ce Noémi nu-şi duce pînă la capăt gestul? Şi schiţă un gest care le scandaliză pe toate doamnele. Phi! Ce oroare!

Dar doamna Deberle, insistînd asupra efectului miraculos pe care-l producea actriţa, iar doamna Levasseur povestind că, la balcon, o doamnă leşinase, se conveni că era totuşi un mare succes. Acest cuvînt opri net orice discuţie.

Tînărul bărbat, aflat în mijlocul grupului, se lungi în fotoliul său. Părea că e foarte intim la doctor. Luase o floare din jardinieră şi o morfolea. Doamna Deberle îl întrebă:

— Ai citit romanul...

Dar el n-o lăsă să isprăvească şi răspunse cu un aer superior:

— Nu citesc decît două romane pe an.

Cît despre expoziţia cercului de artă, nici nu mai încercă să se deranjeze. Apoi, toate subiectele de conversaţie fiind epuizate, Malignon veni să se sprijine de canapeluţa Juliettei schimbînd cîteva cuvinte, cu voce joasă, în timp ce celelalte doamne discutau, cu vioiciune, între ele.

— Iată-l că pleacă, strigă deodată doamna Levasseur, reîntorcîndu-se. Acum o oră era la doamna Robinat...

— Da, şi acum se duce la doamna Lecomte, spuse doamna Deberle. Oh! Este omul cel mai ocupat din Paris...

Şi, adresîndu-se Hélènei, care urmărise această scenă, continuă: „Un băiat foarte distins pe care-l iubim mult. Are o treabă cu un agent de schimb. Foarte bogat de altminteri şi la curent cu orice..."

Doamnele se pregătiră de plecare.

— Cu bine, scumpă doamnă, contăm pe dumneata miercuri...

— Oh, povestea aia de miercuri...

— Spune-mi, zise doamna de Guiraud, veţi veni la acea serată? Nu ştii niciodată alături de cine vei fi acolo... Merg numai dacă vii şi dumneata.

— Ei bine, voi veni, ţi-o făgăduiesc. Toată prietenia mea domnului de Guiraud.

Cînd doamna Deberle reveni, o găsi pe Hélène în picioare, în mijlocul salonului. Jeanne se vîrîse lîngă maică-sa, pe care o apucase de mînă, și, cu degetele ei nervoase și mîngîietoare, o trăgea cu smucituri ușoare spre ușă.

— Ah ! Adevărat ! murmură stăpîna casei.

Sună servitorul.

— Pierre, spune-i domnișoarei Smithson să-l aducă pe Lucien.

Și, în clipa de așteptare care urmă, ușa se deschise din nou, familiar, fără să mai fie anunțat nimeni. Intră o fată frumoasă de șaisprezece ani urmată de un bătrînel cu chip bucălat și trandafiriu.

— Bună ziua, soră, spuse tînăra fată îmbrățișînd-o pe doamna Deberle.

— Bună, Pauline, bună ziua tată, răspunse aceasta.

Domnișoara Aurélie, care nu se mișcase din colțul căminului, se sculă să-l salute pe domnul Letellier. Acesta ținea un mare magazin de mătăsuri pe bulevardul Capucinilor. De la moartea soției sale își plimba peste tot fiica mai mică, în vederea unei căsătorii avantajoase.

— Ai fost ieri la Vaudeville ? întrebă Pauline.

— Oh ! Minunat ! repetă Juliette, în picioare în fața unei oglinzi, pe cale să-și reașeze o buclă rebelă.

Pauline făcu o mutră de copil răsfățat.

— E jignitor să fii fată tînără, nu poți să vezi nimic. M-am dus cu papa, pînă la ușă, la miezul nopții, pentru a afla cum a mers piesa.

— Da, spuse tatăl, ne-am întîlnit cu Malignon. Lui i s-a părut foarte bună...

— Iacă, strigă Juliette, mai adineauri a fost aici și a găsit-o mizerabilă. Cu el nu știi niciodată cum s-o iei !

— Ai avut lume multă ? întrebă Pauline sărind brusc la alt subiect.

— Oh ! Grozav de multă, toate acele doamne... Dar asta nu înseamnă că s-a golit casa... Sînt moartă...

Apoi, gîndindu-se că uitase să facă prezentările se întrerupse... „Tatăl și sora mea... doamna Grandjean"... Și începu o conversație despre copii și acele mici dureri ale copiilor care le neliniștesc atîta pe mame, cînd domnișoara

Smithson, o guvernantă englezoaică, apăru ţinînd de mînă un băieţaş.

Doamna Deberle îi adresă cîteva cuvinte în limba engleză, pentru a o certa că se lăsase atîta vreme aşteptată.

— Ah ! iată-l pe micul Lucien ! strigă Pauline care se aşeză în genunchi în faţa copilului, cu un puternic foşnet de fuste.

— Lasă-l, lasă-l, spuse Juliette. Vino-ncoace, Lucien ; vino să spui bună ziua acestei domnişoare.

Băieţaşul înaintă încurcat. Avea cel mult şapte ani ; era gras şi scurt, îmbrăcat cu o cochetărie de păpuşă. Cînd văzu că toată lumea îl privea surîzînd, se opri ; cu ochii lui albaştri, miraţi, o examină pe Jeanne.

— Haide, murmură maică-sa.

O consultă dintr-o privire, şi făcu încă un pas.

Cu gîtul vîrît între umeri, cu buzele groase şi bosumflate, cu sprîncenele ridicate, uşor încruntate vădea acea încetineală caracteristică băieţilor. Se vedea că Jeanne îl intimida pentru că era serioasă, palidă şi toată în negru.

— Copila mea, trebuie să fii şi tu la rîndul tău amabilă, spuse Hélène, văzînd atitudinea ţeapănă a fiicei sale.

Micuţa nu lăsă de loc pumnul mamă-si ; îşi plimba degetele pe piele, între manşetă şi mănuşă. Cu capul plecat, îl aştepta pe Lucien cu aerul neliniştit al unei fete sălbatice şi nervoase, gata s-o şteargă în faţa unei mîngîieri. Totuşi, cînd mamă-sa o împinse încetişor înainte, ea făcu la rîndul ei un pas.

— Domnişoară, va trebui să-l îmbrăţişezi, spuse rîzînd doamna Deberle. Cînd e vorba de el întotdeauna doamnele trebuie să înceapă. Oh ! Prostul !

— Îmbrăţişează-l, Jeanne, spuse Hélène.

Copila ridică ochii spre mama sa ; apoi, convinsă de aerul prostănac al copilului, cuprinsă de o tandreţe subită în faţa chipului său bun, încurcat, ea avu un surîs adorabil. Obrazul i se lumină sub valul brusc al unei mari pasiuni.

— Cu plăcere, mamă.

Şi apucîndu-l pe Lucien de umeri, ridicîndu-l pînă la ea, îl sărută cu putere pe amîndoi obrajii. Apoi şi el voi s-o îmbrăţişeze.

— Minunat, strigă toată asistența.

Hélène salută și se îndreptă spre ușă însoțită de doamna Deberle.

— Vă rog, doamnă, spuse ea, binevoiți să-i prezentați toate mulțumirile mele domnului doctor. M-a smuls noaptea trecută dintr-o neliniște de moarte.

— Henri nu-i aici ? întrerupse domnul Letellier.

— Nu, se va înapoia mai tîrziu, răspunse Juliette. Și, văzînd-o pe domnișoara Aurélie ridicîndu-se ca să plece o dată cu doamna Grandjean, ea adăugă :

— Dumneata rămîi ca să mănînci cu noi, doar ne-am înțeles...

Bătrîna domnișoară, care aștepta această invitație în fiecare sîmbătă, se decise să-și scoată șalul și pălăria.

Te înăbușeai în salon. Domnul Letellier se duse să deschidă o fereastră în fața căruia rămase țintuit, foarte preocupat de un liliac care și începuse să înmugurească. Pauline se apucă să alerge cu Lucien printre scaunele și fotoliile răvășite de vizite.

Atunci, pe prag, doamna Deberle îi întinse Hélènei mîna, într-un gest plin de franchețe.

— Îmi permiteți, spuse ea. Soțul meu mi-a vorbit de dumneavoastră. Nenorocirile, singurătatea dumneavoastră... În sfîrșit, sînt fericită că v-am văzut și cred că nu ne vom opri aici...

— V-o făgăduiesc și vă mulțumesc, răspunse Hélène foarte mișcată de acest elan de afecțiune la această doamnă care i se păruse a fi cam sucită. Mîinile lor rămaseră una într-alta, cele două femei se priviră deschis, surîzătoare. Juliette mărturisi, cu un aer mîngîietor, rațiunea bruștei sale prietenii :

— Sînteți atît de frumoasă încît trebuie să vă iubesc.

Hélène începu să rîdă, plină de veselie, căci frumusețea ei o lăsa rece. O chemă pe Jeanne care urmărea cu o privire absorbită jocul lui Lucien și al Paulinei.

Dar doamna Deberle reținu încă o clipă fetița, adăugînd :

— Acum sînteți buni prieteni, spuneți-vă la revedere.

Și cei doi copii își trimiseră fiecare cîte un sărut pe vîrfurile degetelor.

III

ÎN FIECARE MARȚI HÉLÈNE ÎI avea ca oaspeți, la masă, pe domnul Rambaud și pe abatele Jouve. Ei erau cei care în primele momente ale văduviei sale, îi deschiseseră cu de-a sila ușa și se poftiseră la masă, cu o amicală lipsă de sfială, pentru a o scoate o dată pe săptămînă din singurătatea în care trăia. Apoi, aceste mese de marți seara deveniseră o adevărată obișnuință. Convivii se regăseau aici, ca la o datorie, fix la ora șapte, cu aceeași bucurie liniștită.

În marțea asta, Hélène, așezată aproape de fereastră, profitînd de ultimele sclipiri ale crepusculului, își aștepta invitații ocupată cu o cusătură. Își ducea zilele într-o pace foarte plăcută. Pe aceste înălțimi, zgomotele piereau. Îi plăcea această cameră foarte vastă, atît de calmă, cu luxul ei burghez, cu mobilă din lemn de palisandru și catifele albastre. Cînd prietenii ei o instalaseră, fără ca ea să se ocupe de nimic, în primele săptămîni, sufe-

rise un pic din pricina acestui lux ostentativ în care domnul Rambaud își istovea idealul său de artă și de confort, în fața însuflețitei admirații a abatelui, care nu se amesteca; dar pînă la urmă se simți foarte fericită în acest mediu, văzînd că e solid și simplu ca și inima sa. Draperiile grele, mobilele sobre și bogate o ajutau să se liniștească. Singura recreație pe care și-o lua în timpul lungilor ore de lucru, era să arunce o privire asupra vastei priveliști a marelui Paris care-și desfășura în fața ei marea agitată a acoperișurilor sale. Colțul ei de singurătate se deschidea deasupra acestei imensități.

— Mamă, nu văd prea limpede, spuse Jeanne așezată alături de ea pe un scaun scund.

Și lăsă să-i cadă lucrul, privind Parisul pe care-l înecau umbre mari. Copila nu era de loc zvăpăiată. Trebuia ca maică-sa să se supere ca s-o hotărască să iasă din casă; conform ordinului doctorului Bodin o însoțea două ore pe zi la Bois de Boulogne; și asta era singura lor plimbare, nu coborîseră decît de trei ori în Paris într-un an și jumătate. Nicăieri copilul nu părea mai vesel decît în marea cameră albastră. Hélène trebui să renunțe s-o învețe muzică. O orgă cîntînd în tăcerea cartierului o făcea să tremure, cu ochii umezi. O ajuta pe maică-sa să coase scutece pentru sărmanii abatelui Jouve.

Se făcuse de-a binelea noapte, cînd Rosalie intră cu o lampă. Părea foarte agitată datorită focului din bucătărie. Masa de marți seara era singurul eveniment al săptămînii care însuflețea casa.

— Domnii nu mai vin astă-seară, doamnă? întrebă ea.

Hélène privi pendula.

— E șapte fără un sfert, trebuie să sosească.

Rosalie era un dar al abatelui Jouve. O angajase chiar din gara Orléans, în ziua în care se dăduse jos din tren, nemaiapucînd să cunoască asfaltul Parisului. I-o trimisese un vechi coleg de seminar, preotul unui sat din provincia Beauce. Era scurtă, grasă, cu fața rotundă, sub boneta ei strîmtă, cu părul negru și des ca peria, cu nasul turtit și gura roșie. Știa să gătească minunat mîncăruri simple, căci crescuse la presbiteriu, cu nașa sa, servitoarea preotului.

— Ah, iată-l pe domnul Rambaud, spuse ea alergînd să deschidă înainte ca acesta să fi sunat.

Domnul Rambaud, mare, pătrat, își arătă chipul lui larg de notar de provincie. La cei 45 de ani ai săi era de acum cărunt. Dar ochii mari, albaștri, își păstrau aerul mirat, naiv și blînd al unui copil.

— Și iată-l și pe domnul abate, a sosit deci toată lumea, strigă Rosalie deschizînd din nou ușa.

În timp ce domnul Rambaud, după ce strînsese mîna Hélènei, se așezase fără să vorbească, surîzînd ca unul care se află le el acasă, Jeanne se aruncă de gîtul abatelui.

— Bună ziua, prietene, spuse ea. Am fost tare bolnavă...

— Tare bolnavă, scumpa mea ?

Cei doi oameni se neliniștiră, mai ales abatele, un omuleț uscat, cu un cap mare, fără grație, îmbrăcat ca dracu, și ai cărui ochi pe jumătate închiși se măriră și se umplură de o minunată lumină plină de tandrețe. Jeanne, dîndu-i una din mîini, i-o întinse pe cealaltă domnului Rambaud. Amîndoi o țineau și o învăluiau în privirile lor neliniștite. Trebui ca Hélène să descrie criza pe care-o avusese. Abatele se supără fiindcă nu-l înștiințase. Începură s-o întrebe : cel puțin se terminase cu bine, copila nu mai avea nimic ? Mama surîse.

— O iubiți mai mult decît mine și veți sfîrși prin a mă speria, spuse ea. Nu, nu s-a mai resimțit de pe urma bolii, doar cîteva dureri în mîini și-n picioare, o greutate in cap... Dar vom combate cu energie toate astea...

— Doamna e servită, veni să anunțe slujnica.

Sufrageria era din lemn de mahon, o masă, un bufet și opt scaune.

Rosalie se duse să tragă draperiile de rips roșu. O plafonieră foarte simplă, o lampă de porțelan alb într-un cerc de aramă lumina fața de masă, farfuriile simetrice, castronul cu supă din care ieșeau aburi. În fiecare marți se purtau la această masă de seară aceleași discuții. Dar în ziua aceea, se vorbi, firește, despre doctorul Deberle. Abatele Jouve îi făcu un elogiu grozav măcar că doctorul nu era cîtuși de puțin evlavios. Îl arătă ca pe un om cu caracter, drept, o inimă caritabilă, un foarte bun tată și un foarte bun soț, dînd în sfîrșit cele mai bune exem-

ple. Cît despre doamna Deberle, era minunată, în ciuda înfățișării ei un pic cam prea însuflețite pe care-o datora educației pariziene. Într-un cuvînt, un menaj încîntător. Hélène păru fericită ; și ea judecase la fel acest menaj și ceea ce-i spunea abatele o determină să continue relațiile care la început o cam speriaseră.

— Prea stai închisă, declară preotul.

— Fără îndoială, adăugă domnul Rambaud.

Hélène îi privi cu un surîs calm, ca pentru a le spune că ei doi îi erau de ajuns și că se îndoia de orice prietenie nouă. Dar sună ceasul zece, abatele și fratele său își luară pălăriile. Jeanne adormise pe un fotoliu, în cameră. Ei se aplecară o clipă și văzîndu-i somnul liniștit, își înălțară, cu un aer satisfăcut, capul. Apoi plecară în vîrful picioarelor ; în anticameră, coborîndu-și vocea, spuseră :

— Pe marți.

— Uitasem, murmură abatele care urcă din nou două trepte. Bătrîna Fétu e bolnavă. Ar trebui să te duci s-o vezi...

— Mă voi duce mîine, răspunse Hélène.

Abatele o trimitea cu plăcere la săracii lui. Aveau împreună tot soiul de conversații cu voce scăzută, afaceri de-ale lor asupra cărora se înțelegeau în șoaptă și despre care nu vorbeau niciodată în fața lumii. A doua zi Hélène ieși singură ; se feri s-o ia și pe Jeanne, mai ales de cînd copila avusese două zile în șir frisoane, întorcîndu-se dintr-o vizită pe care o făcuseră unui bătrîn paralitic.

Odată afară, o luă pe strada Vineuse, apoi pe Raynouard și se îndreptă către pasajul des Eaux, o ciudată scară sugrumată între zidurile grădinilor vecine, o străduță povîrnită care coboară pe chei, de pe culmile Passy-ului. În josul acestei pante, într-o casă dărăpănată, locuia tușa Fétu într-o mansardă luminată de o lucarnă rotundă, mobilată cu un pat mizerabil, o masă șchioapă și un scaun cu paiele scoase.

— Ah ! Buna mea doamnă, buna mea doamnă ! începu ea să geamă cînd o văzu pe Hélène intrînd.

Tușa Fétu stătea în pat. Grăsuță, în ciuda sărăciei, umflată și cu fața buhăită, se tot învelea cu resturile cearșafului care-o acoperea. Avea ochi mici, șireți, o voce plîngă-

reață, o umilință zgomotoasă care se manifesta printr-un potop de vorbe.

— Ah! Buna mea doamnă, vă mulțumesc... Oh! Doamne! Cît sufăr! Ca și cum niște cîini mi-ar înfuleca coasta! Oh! mai mult ca sigur că am vreo fiară în pîntece. Iaca, aici, vedeți? Pielea nu-i atinsă, răul e înăuntru. Oh! Doamne, și de două zile mă ține astfel. Dacă se poate așa ceva, Doamne! Atîta chin... Ah, buna mea doamnă, îți mulțumesc. Se va ține seama de asta, se va ține seama...

Hélène se așezase. Apoi, zărind o oală de ceai fierbînd pe sobă, umplu o cană care era alături și i-o întinse bolnavei. Lîngă oală se afla un pachet de zahăr, două portocale, alte bunătăți.

— Au venit să te vadă? întrebă ea.

— Da, o micuță doamnă. Dar nu știa... Nu-i chiar ceea ce-mi trebuie. Ah! Dacă aș avea un pic de carne! Vecina va pune oala de supă la foc... Ah! Ah! Mă doare și mai rău! Într-adevăr, ai zice că mă mușcă un cîine... Ah! Dacă aș avea un pic de supă...

Și, în ciuda suferințelor care o făceau să se răsucească, o urmărea cu ochii ei șireți pe Hélène, ocupată să se scotocească în buzunar. Cînd o văzu punînd pe masă o monedă de zece franci, se văicări și mai și, făcînd eforturi să se așeze. Tot căznindu-se, întinse mîna și moneda dispăru în timp ce ea repeta:

— Doamne, Dumnezeule, o nouă criză... Nu, nu mai pot îndura... Domnul o să vă înapoieze însutit, scumpa mea doamnă. Am să-l rog eu să vă dea... Iaca, simt niște dureri groaznice care se repetă și care-mi străbat tot trupul. Domnul abate mi-a făgăduit că o să veniți. Doar dumneavoastră știți ce-i de făcut. Aș vrea să cumpăr un pic de carne... Iaca, acu durerea mi se lasă în coapse... Ajutați-mă, nu mai pot... nu mai pot...

Voia să se întoarcă. Hélène își scoase mănușile, o apucă cît mai ușor cu putință și o culcă din nou. Pe cînd era încă aplecată, ușa se deschise și fu atît de surprinsă să-l vadă pe doctorul Deberle, încît roșeața îi năpădi obrajii. Deci și el făcea vizite despre care nu vorbea!

— E domnul doctor, bîigui bolnava. Sînteți amîndoi atît de buni încît Cerul să vă binecuvînteze...

Doctorul o salută discret pe Hélène. Tușa Fétu, de îndată ce intră el, nu mai gemu atît de tare. Păstră numai un mic geamăt șuierător și continuu, de copil care suferă. Văzuse bine că doamna cea bună și doctorul se cunoșteau și nu-i mai părăsi din privirea care trecea de la unul la altul cu o trudă surdă în miile de riduri ale feței sale. Doctorul îi puse cîteva întrebări, ciocăni coasta dreaptă. Apoi, întorcîndu-se spre Hélène care tocmai se așeza, murmură :

— Sînt colici hepatici. În cîteva zile va fi pe picioare ! Și, rupînd o pagină din carnetul său, pe care scrise cîteva rînduri, îi spuse tușei Fétu :

— Iată, fă-ți rost de astea de la farmacistul din strada Passy, și ia la două ore o linguriță din doctoria pe care ți-o va da.

Atunci, ea izbucni din nou în binecuvîntări. Hélène stătea pe scaun. Doctorul o privi pînă cînd ochii lor se întîlniră. Apoi salută și se retrase primul, din discreție. Nici n-apucase să coboare un etaj că tușa Fétu își și reluă gemetele.

— Ah ! Ce doctor de treabă ! Numai să-mi fie de vreun folos leacul lui. Ar fi trebuit să zdrobesc o lumînare și s-o amestec cu păpădie, asta trage apa din trup. Ah ! Puteți spune că cunoașteți un doctor tare de treabă ! Îl cunoașteți de multă vreme ? Dumnezeule, ce sete mi-e ! Parcă am foc în sînge. E însurat, nu-i așa ? Merită din plin să aibă o femeie de treabă și copii frumoși. În sfîrșit, îți face plăcere să vezi că oamenii buni se cunosc...

Hélène se ridicase ca să-i dea să bea.

— Ei, tușă Fétu, cu bine, spuse ea. Pe mîine.

— Iaca... Cît sînteți de bună... Dac-aș avea și eu măcar puțină rufărie... Priviți-mi cămașa, e ruptă în două. Sînt culcată pe gunoi... Nu-i nimic, Dumnezeu o să vă răsplătească...

A doua zi, cînd Hélène sosi, doctorul Deberle se și afla la tușa Fétu. Așezat pe scaun, scria o rețetă în timp ce bătrîna vorbea cu volubilitatea ei lăcrimoasă...

— Acum, domnule, simt ca un plumb... Parcă-aș avea plumb în coastă. Cîntărește o sută de livre, nici nu mă pot întoarce...

Apoi, cînd apăru Hélène, ea nu se mai opri. „Ah, e doamna cea bună... Tocmai îi spuneam domnului : va veni, va veni taman la țanc. O adevărată sfîntă, un înger din cer, și frumoasă, atît de frumoasă, că merită să te așezi în genunchi, pe stradă, ca s-o vezi trecînd. Buna mea doamnă, nu mi-e de loc mai bine... Acum, parcă am un plumb aici... Da, i-am povestit tot ce-ați făcut pentru mine. Nici împăratul n-ar fi făcut mai mult. Ah ! Ar trebui ca cineva să fie într-adevăr rău ca să nu vă iubească, într-adevăr rău...

În timp ce scăpa aceste fraze răsucindu-și capul pe sulul de la căpătîi, cu ochii săi mici pe jumătate închiși, doctorul îi surîse Hélènei, care rămase foarte stînjenită.

— Tușă Fétu, murmură ea, ți-am adus cîteva albituri...

— Mulțumesc, mulțumesc, Dumnezeu vi le va înapoia... Ca și acestui domn de treabă care face mai mult bine lumii sărmane decît toți cei care sînt de meseria asta. Nu știți că m-a îngrijit timp de patru luni : medicamente, supă, vin... Nu prea se găsesc mulți bogați ca dumnealui atît de de treabă cu fitecine... Încă un înger al bunului Dumnezeu... Oh, vai, vai, am o adevărată căsoaie în pîntece...

Doctorul, la rîndul său, păru încurcat. Se ridică, voi să-i cedeze Hélènei scaunul lui. Dar aceasta, deși își făcuse planul să stea un sfert de oră, refuză zicînd :

— Mulțumesc, domnule, sînt foarte grăbită...

În acest timp, tușa Fétu, tot continuînd să-și sucească gîtul, își întinse brațul și pachetul cu lenjuri dispăru în fundul patului. Apoi ea adăugă :

— Oh, se poate într-adevăr spune că faceți o pereche... Spun asta fără să vreau să vă jignesc, pentru că e un lucru adevărat. Cine-l vede pe unul, îl vede și pe celălalt... Doamne, dați-mi mîna ca să mă întorc pe partea cealaltă... Da, da, se înțeleg de minune...

— Cu bine, tușă Fétu, spuse Hélène, care cedă locul doctorului. Mîine nu cred că voi mai trece...

Totuși ea veni și-n ziua următoare. Bătrîna dormea. De îndată ce se deșteptă și-o recunoscu, îmbrăcată în negru, pe scaun, ea strigă :

— Doctorul a venit... Într-adevăr, nu știu ce mi-a dat să iau, sînt țeapănă ca un baston... Ah ! am vorbit de dumneavoastră. M-a întrebat tot soiul de lucruri și dacă

sînteți de obicei tristă și dacă aveți întotdeauna aceeași figură... E un om atît de bun...

Își încetini vocea, părea să aștepte pe obrazul Hélènei efectul vorbelor sale, cu acel aer calin și neliniștit al săracilor care vor să facă plăcere celor bogați. I se păru desigur că vede o cută de nemulțumire pe fruntea bunei doamne, căci grasa ei figură buhăită, încordată și aprinsă, se dezumflă dintr-o dată: „Dorm într-una. Poate că sînt otrăvită... Era, pe strada Annonciation, o femeie pe care un farmacist a omorît-o dîndu-i în loc de o doctorie, alta..."

Hélène, întîrzie în ziua aceea aproape o jumătate de oră la tușa Fétu, ascultînd-o vorbind despre Normandia, unde se născuse și unde băuse un lapte atît de bun. Apoi după o tăcere:

— Îl cunoști de multă vreme pe doctor? o întrebă ea cu indiferență.

Bătrîna se întinse pe spate, își deschise pe jumătate pleoapele apoi le reînchise.

— Ah! Da, răspunse ea cu voce aproape șoptită. Tatăl său mă îngrijea, înainte de '48, și el îl însoțea...

— Mi s-a spus că tatăl lui era un adevărat sfînt.

— Da, da... Un pic cam aiurea... Fiul, vedeți dumneavoastră e și mai grozav ca taică-său... Cînd te atinge, crezi că are mîini de catifea...

Interveni o nouă tăcere.

— Te sfătuiesc să faci tot ce ți-o spune, reluă Hélène. E grozav de priceput, mi-a salvat fata...

— Sigur, strigă tușa Fétu care se însufleți. Poți să ai încredere în el, a înviat un băiețel care era pe ducă. Oh! Nu mă veți împiedica să i-o spun, nu sînt doi ca el. Am mînă bună, nimeresc numai peste crema oamenilor de treabă. De aceea îi și mulțumesc în fiecare seară bunului Dumnezeu. Nu vă uit nici pe unul, nici pe celălalt, iaca! Sînteți alăturea în rugăciunile mele... Fie ca Domnul să vă ocrotească și să vă dea tot ceea ce vă doriți! Să vă bucurați de toate comorile lui! Să vă păstreze un loc în rai!

Se ridicase și, cu mîinile împreunate, părea să implore cerul cu o fervoare extraordinară.

Hélène o lăsă vreme îndelungată să se manifeste astfel, ba chiar surise. Umilința vorbăreață a bătrînei sfîrșise prin a o legăna și a o mîngiia într-un fel foarte plăcut. Cînd plecă, îi făgădui o bonetă și o rochie ca să le aibă în ziua cînd s-o ridica din pat.

Toată săptămîna Hélène se ocupă de tușa Fétu.

Vizita pe care i-o făcea în fiecare după-amiază intra în obiceiurile sale. Se simți cuprinsă de o prietenie deosebită mai ales pentru pasajul des Eaux. Îi plăcea această strădu̦ță povîrnită pentru prospețimea și tăcerea sa, pentru pavajul totdeauna curat, pe care-l spăla în zilele ploioase, un torent curgînd de pe înălțimi. Cînd sosea, avea o stranie senzație privind de sus cum se înfunda panta dreaptă a pasajului, cel mai adesea pustiu, cunoscut doar de cîțiva locuitori de pe străzile vecine. Apoi, își făcea curaj, trecea printr-o boltă, de sub casa care mărginește strada Raynouard; pe urmă cobora cu pași mărunți cele șapte etaje cu trepte largi, de-a lungul cărora trecea albia unui rîuleț plin de pietre, ocupînd jumătate din acel coridor îngust. Zidurile grădinilor, în dreapta și-n stînga, se umflau mîncate de-o lepră cenușie; arborii își întindeau ramurile, frunzișurile se revărsau, iedera își arunca draperia mantiei sale dese; și toată această verdeață, care nu lăsa să se vadă decît colțuri din cerul albastru, făcea verzuia lumină a zilei foarte blîndă și foarte discretă. La jumătatea coborîșului, Hélène se oprea să răsufle, arătînd interes pentru felinarul care atîrna acolo, ascultînd rîsetele din grădini, în dosul porților pe care ea nu le văzuse niciodată deschise. Uneori, urca vreo bătrînă, ajutîndu-se de rampa de fier, neagră și lucitoare, înfiptă în zidul din dreapta; vreo doamnă se sprijinea în umbrelă ca într-un baston; vreo ceată de puști alerga clămpănind din papuci. Dar aproape întotdeauna era singură, și această scară liniștită și umbroasă, asemenea unui drum adîncit prin păduri, o umplea de farmec. Jos, își înălța privirea. Vederea acestei pante atît de drepte, pe care se încumetase, îi provoca o ușoară spaimă.

Intra la tușa Fétu cu prospețimea și pacea pasajului des Eaux în veșminte. Această hrubă a sărăciei și a mizeriei n-o mai rănea. Se mișca aici întocmai ca la ea acasă, deschizînd lucarna rotundă, pentru a primeni aerul, mu-

tînd masa cînd o împiedica. Goliciunca acestui pod, pereţii văruiţi, mobilele şchioape, o aduceau la simplitatea unei existenţe pe care o visase adesea, ca fată tînără. Dar ceea ce o încînta mai ales, era emoţia înduioşătoare pe care o trăia acolo : rolul său de soră de caritate, neîntreruptele lamentaţii ale bătrînei, tot ceea ce vedea şi simţea în juru-i o făceau să vibreze de o milă imensă. Sfîrşise prin a aştepta cu o vizibilă nerăbdare vizitele doctorului Deberle. Îi punea întrebări asupra stării bătrînei; apoi vorbeau un minut despre alte lucruri, în picioare, unul lîngă altul, privindu-se drept în faţă. Se stabilise între ei o intimitate. Se mirau descoperind că aveau gusturi asemănătoare. Adesea se înţelegeau fără să deschidă gura, cu inima înecată de aceeaşi nestăvilită milă. Şi nimic nu era mai plăcut pentru Hélène decît această simpatie, la care ea ceda fără rezistenţă, înduioşată de milă. La început îi fusese frică de doctor ; în salonul său, ea îşi păstrase răceala neîncrezătoare a firii sale. Dar aici, se aflau departe de lume, îşi împărţeau singurul scaun, aproape fericiţi de acele lucruri sărmane şi urîte care-i apropiau, înduioşîndu-i. La sfîrşitul săptămînii se cunoşteau ca şi cum ar fi trăit alături de ani de zile. Cocioaba maicii Fétu se umplea de lumină în această înţelegere a bunătăţii lor.

Totuşi, bătrîna se vindeca prea încet. Doctorul era surprins şi o învinuia că se răsfaţă cînd îi povestea că acum avea ca un plumb în picioare. Gemea într-una, rămînea întinsă pe spate, sucindu-şi doar capul ; şi închidea ochii ca să nu-i stînjenească. Ba, într-o zi, păru să fi adormit ; dar de sub pleoape, un colţ al ochilor ei mici şi negri îi pîndea. În sfîrşit, bătrîna trebui să se scoale. A doua zi Hélène îi aduse rochia şi boneta pe care i le făgăduise. Cînd sosi doctorul, bătrîna strigă dintr-o dată :

— Dumnezeule, şi vecina care m-a rugat să am grijă de rasolul ei !

Ieşi, închise uşa după ea, lăsîndu-i pe cei doi singuri. La început, ei îşi continuară conversaţia fără să bage de seamă că fuseseră lăsaţi singuri. Doctorul stăruia ca Hélène să coboare să-şi petreacă după-amiaza în grădina lui din strada Vineuse.

— Soția mea, spuse el, trebuie să vă întoarcă vizita și va reînnoi invitația mea... Asta o să-i facă foarte bine fetiței dumneavoastră...

— Dar nu refuz, nu cer să fiu poftită cu atîta ceremonie, spuse ea rîzînd. Mi-e frică doar să nu fiu indiscretă... În sfîrșit, vom mai vedea...

Mai vorbiră o vreme. Apoi doctorul se miră.

— Unde naiba s-o fi dus? E un sfert de oră de cînd a ieșit pentru rasolul ăla!

Hélène văzu atunci că ușa era închisă. Pe moment, asta n-o jigni. Vorbi de doamna Deberle, căreia îi aduse un însuflețit elogiu în fața soțului ei. Dar, cum doctorul întorcea mereu capul în direcția ușii, sfîrși prin a se simți stingherită.

— E într-adevăr ciudat că nu se întoarce, murmură Hélène la rîndul ei.

Conversația lîncezi. Hélène, neștiind ce să facă, deschise lucarna; și cînd se întoarse, ei se feriră să se privească. Rîsete de copii intrară prin lucarna care tăia o lună albastră, foarte înaltă, pe cer. Erau singuri, ascunși de orice priviri, neavînd decît această fereastră rotundă care-i vedea. Copiii o tuliră, departe. Domnea o tăcere vibrantă. Nimeni nu venea să-i caute în acest pod pierdut. Stinghereala lor spori. Atunci Hélène, nemulțumită de ea, îl privi fix pe doctor.

— Am foarte multe vizite de făcut, spuse el repede. Pentru că bătrîna tot n-a venit, eu o șterg... Și se duse.

Hélène se așeză. Maica Fétu intră imediat cu un val de vorbe.

— Ah! Nici nu pot să mă tîrăsc, am o slăbiciune... Deci domnul doctor a plecat? Sigur, nu-i prea plăcut aici... Sînteți amîndoi niște îngeri că vă petreceți timpul cu o nenorocită ca mine. Dar bunul Dumnezeu o să vă răsplătească. Azi boala mi-a coborît în picioare. A trebuit să mă așez pe o treaptă... În sfîrșit, aș vrea niște scaune... Măcar de-aș avea un fotoliu! Salteaua mea e atît de ruptă... Mi-e și rușine cînd veniți... Toată casa e a domniilor voastre, m-aș arunca și-n foc dacă ar trebui... Bunul Dumnezeu știe asta, i-o spun adesea... O, Doamne! Fă ca bunului domn și bunei doamne să li se împlinească

toate dorințele. În numele Tatălui, al Fiului, al Sfîntului Duh, Amin!

Hélène o asculta și simțea o jenă ciudată. Obrazul buhăit al maicii Fétu o neliniștea. Niciodată nu mai încercase o asemenea senzație de silă în odaia strîmtă. Văzu sărăcia ei sordidă, suferi de lipsa de aer, de toate decăderile mizeriei închise acolo. Se grăbi să se îndepărteze, jignită de binecuvîntările cu care o urmărea maica Fétu.

O altă tristețe o aștepta în pasajul des Eaux. În mijlocul acestui pasaj, cum cobori pe dreapta, se află în zid un soi de adîncitură, poate vreun puț părăsit, închis cu un grilaj. Timp de două zile, trecînd, ea auzi în fundul acestei hrube, mieunăturile unei pisici. Pe cînd urca, mieunăturile reîncepură, dar atît de sfîșietoare, cum le scoate animalul numai în agonie. Gîndul că biata pisică aruncată în vechiul puț, murea acolo, încet, de foame, zdrobi dintr-o dată inima Hélènei. Grăbi pasul, cu gîndul că nu va mai cuteza multă vreme să coboare scara de teamă să nu mai audă acest mieunat al morții.

Tocmai în acea zi se nimerise să fie marți. Seara, la șapte, în timp ce Hélène isprăvea o mică brasieră, clopoțelul sună de două ori și Rosalie deschise ușa spunînd:

— Azi domnul abate sosește primul... Ah! Iată-l și pe domnul Rambaud...

Masa fu foarte veselă. Jeanne se simțea din ce în ce mai bine și cei doi frați, care o răsfățau, o determinară să mănînce puțină salată, care-i plăcea grozav, în ciuda opreliștii formale a doctorului Bodin. Apoi, cînd trecură în cameră, copilul încurajat, se agăță de gîtul mamei sale, murmurînd:

— Te rog, măicuță, ia-mă mîine cu tine în vizită la bătrînă!

Dar preotul și domnul Rambaud fură primii care o dojeniră. Nu se putea duce la cei sărmani pentru că nu știa să se poarte. Ultima oară leșinase de două ori și, trei zile în șir, chiar și în timpul somnului, ochii ei umflați șiroiseră de lacrimi.

— Nu, nu, repetă ea, nu voi mai plînge, făgăduiesc!

Atunci maică-sa o îmbrățișă, spunîndu-i:

— E de prisos, scumpa mea, bătrîna s-a făcut bine... Nu voi mai ieși, mîine voi sta toată ziua cu tine.

IV

ÎN SĂPTĂMÎNA CARE URMĂ, CÎND doamna Deberle îi înapoie doamnei Grandjean vizita, ea se arătă de o amabilitate plină de drăgălăşenie. Şi, pe prag, în timp ce se retrăgea, spuse :

— Ştiţi ce mi-aţi promis... În prima zi cu vreme frumoasă, veţi coborî în grădină şi o veţi aduce şi pe Jeanne. E o dispoziţie a doctorului...

Hélène surise.

— Da, da, ne-am înţeles... Contaţi pe noi.

Trei zile mai tîrziu, într-o după-amiază limpede de februarie, ea coborî într-adevăr cu fiica ei. Portăreasa le deschise poarta de trecere. În fundul grădinii, într-un fel de seră transformată în pavilion japonez, le găsiră pe doamna Deberle şi pe soră-sa, Pauline, cu mîinile în poală, căci îşi puseseră lucrul pe o măsuţă şi-l uitaseră acolo.

— Ah ! Ce drăguţ din partea dumneavoastră ! spuse Juliette. Poftiţi, luaţi loc aici. Pauline, împinge masa

asta... Vedeţi că se face frig cînd stai jos, dar din acest pavilion îi supraveghem foarte bine pe copii... Haideţi, jucaţi-vă, copii... Băgaţi mai ales de seamă să nu cădeţi.

Largul spaţiu al pavilionului era deschis şi de fiecare parte se scoseseră din rame geamurile mobile aşa că grădina se întindea la acelaşi nivel ca din pragul unui cort. Era o grădină burgheză cu o peluză centrală, flancată de două rînduri de flori. Un grilaj simplu o închidea spre strada Vineuse ; numai că acolo crescuse o asemenea cortină de verdeaţă, încît nici o privire nu putea pătrunde din stradă ; iederă, clematite, caprifoi se încolăceau şi se răsuceau pe grilaj, şi, în dosul acestui prim zid de frunziş, se ridica un al doilea alcătuit din liliac şi din salcîmi galbeni. Chiar şi frunzele persistente ale iederii şi întrepătrunderea ramurilor erau de-ajuns ca să pună stavilă privirii. Dar cel mai frumos lucru erau cei cîţiva copaci bătrîni din fund, nişte ulmi superbi care mascau zidul negru al unei clădiri cu cinci etaje. Ei făceau ca această gîtuire a construcţiilor vecine, să-ţi dea iluzia unui colţ de parc şi păreau să mărească fără măsură această grădiniţă parisiană pe care o măturai ca pe un salon. Între doi ulmi se afla un leagăn, a cărui scîndură era înverzită de umezeală.

Hélène privea, se apleca pentru a vedea mai bine.

— Oh ! E o văgăună, spuse neglijent doamna Deberle. Dar la Paris arborii sînt atît de rari... Eşti într-adevăr fericit dacă ai o jumătate de duzină la tine acasă...

— Nu, nu, e foarte bine, murmură Hélène... E încîntător.

În acea zi soarele punea o pulbere de lumină blondă pe cerul palid. Printre ramurile fără frunze, cădea o ploaie înceată de raze. Arborii se înroşeau, vedeai muguri fini, liliachii, îndulcind tonul cenuşiu al scoarţei. Şi pe peluză, de-a lungul aleilor, ierburile şi pietrişurile aveau puncte de lumină, ca o brumă uşoară, la nivelul pămîntului, care le îneca şi le muia. Nu exista nici o floare, singură veselia soarelui pe pămîntul gol vestea primăvara.

— Acum e încă puţin tristă, reluă doamna Deberle. O veţi vedea în iunie, atunci cînd e un adevărat cuib.

Arborii îi împiedică pe cei din jur să ne spioneze, iar noi ne simţim atunci ca la noi acasă...

Se întrerupse ca să strige : „Lucien, nu te atinge de fîntînă !"

Băieţelul, care-i făcea Jeannei onorurile grădinii, o condusese în faţa unei mici fîntîni, sub peron, şi acolo deschisese robinetul, punîndu-şi la bătaie vîrfurile ghetelor ca să şi le înmoaie. Era un joc care-i plăcea grozav. Jeanne, foarte gravă, îl privea cum îşi uda picioarele.

— Lasă, spuse Pauline care se sculă, îl fac eu să stea cuminte !

Juliette o reţinu.

— Nu, nu, tu eşti şi mai zăpăcită decît el. Mai zilele trecute s-ar fi putut crede că aţi făcut amîndoi baie. E ciudat ca o fată mare să nu poată sta două minute locului...

Şi întorcîndu-se : „Ascultă, Lucien, închide imediat robinetul !"

Copilul, speriat, voi să asculte. Dar îl deschise şi mai tare, apa curse cu o putere şi cu un zgomot care-l făcură să-şi piardă capul. Se trase îndărăt, stropit pînă la umeri.

— Închide imediat robinetul ! repetă mama sa, căreia un val de sînge îi împurpură obrajii.

Jeanne, pînă atunci mută, se apropie de fîntînă, cu toată precauţia, în timp ce Lucien izbucnea în lacrimi în faţa acestei ape turbate de care îi era frică şi pe care nu ştia cum s-o oprească. Jeanne îşi strînse fusta între picioare, îşi lăsă pumnişorii goi ca să nu-şi ude manşetele şi închise robinetul, fără să fie atinsă nici măcar de o picătură de apă. Brusc, potopul încetă. Lucien, mirat, plin de respect, se dădu învins şi-şi ridică ochii mari către domnişoară.

— Copilul ăsta mă face să-mi ies din fire ! reluă doamna Deberle care redeveni albă şi se întinse ca zdrobită de oboseală.

Hélène crezu că trebuie să intervină.

— Jeanne, spuse ea, ia-l de mînă şi jucaţi-vă de-a plimbarea.

Jeanne îl luă pe Lucien de mînă şi, gravi, o porniră cu paşi mărunţi pe alei. Era cu mult mai înaltă decît el, dar acest joc majestuos care consta în a te suci ceremo-

nios în jurul peluzei părea să-i absoarbă cu totul. Jeanne, ca o adevărată doamnă, avea privirile nesigure şi pierdute. Lucien nu se putea împiedica să nu rişte din cînd în cînd o privire către tovarăşa sa. Nu-şi spuneau nici o vorbă.

— Sînt caraghioşi, murmură doamna Deberle, surîzătoare şi calmă. S-ar spune că Jeanne a dumneavoastră e într-adevăr un copil încîntător... E de o cumiţenie, de o înţelepciune...

— Da, cînd e la alţii, răspunse Hélène. Are şi ea ceasuri cumplite. Dar, cum mă adoră, încearcă să fie cuminte ca să nu-mi facă greutăţi.

Doamnele vorbiră despre copii. Fetele erau mai precoce decît băieţii. Totuşi nu puteai să te mîngîi cu aerul de prostănac al lui Lucien. După un an cînd va fi un pic mai descurcăreţ va fi un curajos. Apoi, fără nici o tranziţie, veni vorba de o femeie care locuia în micul pavilion din faţă şi la care se petreceau nişte lucruri... Doamna Deberle se opri pentru a-i spune sorei sale :

— Pauline, du-te un minut în grădină...

Tînăra fată ieşi liniştită şi rămase sub copaci. Era obişnuită să fie trimisă afară de fiecare dată cînd în conversaţie se ajungea la vreun lucru prea deplasat despre care nu se putea vorbi în faţa ei.

— Ieri, eram la fereastră, reluă Juliette, şi am văzut-o pe această femeie... Nici nu trage draperiile... E de o indecenţă ! Copiii ar putea să vadă aşa ceva... Vorbi încet, scandalizată, totuşi cu un surîs slab în colţul gurii. Apoi ridicînd vocea, strigă :

— Pauline, poţi să te întorci.

Sub copaci, Pauline privea în sus cu un aer indiferent, aşteptînd ca soră-sa să isprăvească. Intră în pavilion şi-şi reluă scaunul, în timp ce Juliette continuă adresîndu-se Hélènei :

— N-aţi văzut nimic, niciodată, doamnă ?

— Nu, răspunse aceasta, ferestrele mele nu dau spre pavilion.

Măcar că existase o lacună în conversaţie pentru tînăra fată, ea ascultă totuşi cu obrazul său alb de fecioară, ca şi cum ar fi priceput despre ce era vorba.

— Ah! într-adevăr, spuse Pauline, privind din nou în sus, există cuiburi frumoase în copaci!

Doamna Deberle își reluase broderia, ca să-și țină firea. Făcea cîte două puncte la fiecare două minute. Hélène care nu putea să stea degeaba, ceru îngăduința de a-și aduce altă dată lucrul. Și cuprinsă de-o ușoară plictiseală, se întoarse și examină pavilionul japonez. Pereții și plafonul erau acoperiți de stofe țesute cu fir de aur, de stoluri de cocori care zburau, de fluturi și de flori strălucitoare, de peisaje sau de bărci albastre plutind pe fluvii galbene. Se aflau aici scaune și jardiniere de fier, pe pămînt rogojini fine și, incomodînd mobilele de lac, o întreagă lume de bibelouri, bronzuri, mici vase chinezești de porțelan, jucării ciudat de împestrițate, în culori vii. În fund, o maimuță mare de porțelan de Saxa, cu picioarele îndoite, cu pîntecele gol și revărsat, izbucnea într-o veselie enormă, legănîndu-și cu furie capul la cea mai mică atingere.

— Ei, e destul de urît? strigă Pauline care urmărise privirile Hélènei. Spune, soră, știi că tot ce-ai cumpărat tu e marfă de proastă calitate? Frumosul Malignon numește „japoneriile" tale „bazarul de treisprezece gologani"... Fiindcă veni vorba, l-am întîlnit pe frumosul Malignon... Era cu o femeiușcă, oh! Ce mai femeiușcă, mica Florence de la Variétés...

— Unde, ca să-l tachinez? întrebă însuflețită Juliette.

— Pe bulevard... Nu trebuia să vină astăzi?

Dar nu mai primi răspuns. Doamnele se neliniștiră din pricina copiilor care dispăruseră. Unde puteau să fie? Cînd îi strigară, două voci ascuțite se înălțară. „Sîntem aici!"

Erau într-adevăr acolo, în mijlocul peluzei, așezați pe iarbă, pe jumătate ascunși de o salbă-moale.

— Ce faceți acolo?

— Am ajuns la han! strigă Lucien. Ne odihnim în camera noastră.

Un moment ele îi priviră, foarte nedumerite. Jeanne se preta la acest joc, cu multă bunăvoință. Rupea iarba din jurul ei, fără îndoială ca să pregătească cina. Cufă-

rul călătorilor era închipuit dintr-o bucată de scîndură, pe care el îl așezaseră la poalele unui munte. Acum discutau. Jeanne se pasiona, repetînd cu convingere că se aflau în Elveția și că trebuiau să plece să viziteze ghețarii, ceea ce părea să-l uluiască pe Lucien.

— Iată-l ! spuse deodată Pauline.

Doamna Deberle se întoarse și-l zări pe Malignon care cobora peronul. Îi lăsă doar timpul s-o salute și să se așeze.

— Ei bine, ești gentil dumneata care te duci și spui peste tot că la mine acasă am numai ciurucuri...

— Ah ! Da, răspunse el liniștit, acest salon micuț... într-adevăr, ciurucuri. N-ai nici un obiect mai de seamă care să merite măcar să fie privit...

Doamna Deberle se simți foarte șocată.

— Cum ciurucuri ?

— Păi da, toate astea sînt dulcegării burgheze... Pentru așa ceva trebuie gust... N-ai vrut să mă lași să-ți aranjez eu pavilionul...

Atunci ea îl întrerupse, foarte roșie, furioasă de-a binelea...

— Gustul dumitale, să nu mai vorbim ! E grozav gustul dumitale !... Ai fost văzut cu o femeiușcă...

— Ce femeiușcă ? întrebă el uimit de asprimea atacului.

— O alegere grozavă, domnule, n-am ce zice, merită un compliment. O fată pe care tot Parisul...

Dar tăcu, observînd-o pe Pauline. Uitase de ea.

— Pauline, spuse ea, du-te un minut în grădină.

— Ah ! nu, la urma urmelor e chiar obositor ! strigă tînăra fată care se revoltă. Tot timpul mă trimiți afară...

— Du-te în grădină ! repetă Juliette cu mai multă severitate.

Tînăra ieși morocănoasă. Apoi ea se întoarse pentru a adăuga : „Cel puțin isprăvește mai repede !"

De îndată ce nu mai fu acolo, doamna Deberle se năpusti din nou asupra lui Malignon. Cum putea un băiat distins ca el să se arate în public cu acea Florence ? Avea cel puțin 40 de ani, era urîtă de te speria și întreaga orchestră o tutuia încă de la primele reprezentații...

— Ai terminat? strigă Pauline, care se plimba cu un aer bosumflat pe sub copaci. Mă plictisesc!

Dar Malignon se apără. N-o cunoştea pe această Florence; nu vorbise niciodată cu ea. S-ar fi putut să fi fost văzut cu vreo doamnă, însoţea uneori pe soţiile unora dintre prietenii săi. De altminteri cine era persoana care-l văzuse? Erau necesare probe, mărturii...

— Pauline, spuse brusc doamna Deberle, ridicînd vocea, nu-i aşa că tu l-ai întîlnit cu Florence?

— Da, da, răspunse fata, l-am întîlnit, în faţă la Bignon.

Atunci doamna Deberle, triumfînd în faţa surîsului încurcat al lui Malignon, strigă:

— Poţi să te înapoiezi, Pauline. Am isprăvit...

Malignon avea pentru a doua zi o lojă la Folies-Dramatiques. O oferi, galant, fără să pară că-i poartă pică doamnei Deberle; de altfel, cei doi se certau mereu. Pauline voia să ştie dacă putea să meargă să vadă piesa care se juca; şi cum Malignon rîdea, clătinînd din cap, ea spuse că era stupid, că autorii ar fi trebuit să scrie piese şi pentru fetele tinere. Nu i se îngăduia să vadă decît *Doamna albă* şi teatrul clasic.

Cele două doamne uitaseră să-şi mai supravegheze copiii. Dintr-o dată Lucien începu să scoată nişte strigăte cumplite.

— Ce-i faci, Jeanne? întrebă Hélène.

— Nu-i fac nimic, mamă, răspunse fetiţa. S-a trîntit jos...

Adevărul e că cei doi copii se pregăteau să plece spre faimoşii gheţari. Cum Jeanne pretindea că ajungi mai repede acolo prin munţi, ei ridicau amîndoi picioarele foarte sus, ca şi cum ar fi păşit peste stînci.

Dar Lucien, obosit de acest exerciţiu, făcu un pas greşit şi se întinse în mijlocul unui frumos răzor. O dată jos, foarte vexat, cuprins de-o furie de ţînc, izbucnise în lacrimi.

— Ridică-l, strigă din nou Hélène.

— Nu vrea, mamă. Se rostogoleşte...

Şi Jeanne se retrase, jignită şi iritată să vadă un băieţaş atît de prost crescut. Nu ştia să se joace, şi avea să se murdărească, desigur. Fata făcuse o mutră de ducesă

care se compromite. Atunci, doamna Deberle, pe care strigătele lui Lucien o neliniștеau, o rugă pe soră-sa să-l ia de jos și să-l facă să tacă. Pauline nici nu voia mai mult. Alergă, se trînti alături de copil, se rostogoli o clipă împreună cu el. Dar, ţîncul se zbătea, nu se lăsa luat. Ea se ridică totuşi ţinîndu-l în braţe ; şi, pentru a-l linişti, spuse :

— Taci, gălăgiosule ! Mergem să ne dăm în leagăn...

Lucien tăcu brusc. Jeanne îşi pierdu aerul grav şi o bucurie arzătoare îi ilumină obrazul. Toţi trei alergară spre leagăn. Dar cea care se aşeză în el fu Pauline.

Ei o împinseră cu toată puterea micilor lor mîini. Numai că era grea, abia o puteau mişca.

— Împingeţi-mă, îi repezi ea. Oh ! prostănacii, habar n-au !

În pavilion, doamna Deberle, avu un uşor fior. Nu era prea cald, în ciuda acelui soare frumos. Îl rugă deci pe Malignon să-i dea un burnus de caşmir alb agăţat de o cremonă. Malignon se ridicase ca să-i pună burnusul pe umeri. Amîndoi discutau familiar despre lucruri care o interesau prea puţin pe Hélène. Aceasta din urmă, neliniştită, temîndu-se ca Pauline să nu-i răstoarne, fără să vrea, pe copii, se duse în grădină, lăsîndu-i pe Juliette şi pe tînărul bărbat să discute un model de pălărie care-i pasiona.

De îndată ce Jeanne o văzu pe mama sa, se apropie de ea cu un aer calin, cu o rugăminte în toată fiinţa ei.

— Oh ! mamă, murmură ea, oh, mamă...

— Nu, nu, răspunse Hélène, care înţelegea foarte bine. Tu ştii că n-ai voie...

Jeannei îi plăcea să se legene. I se părea, spunea ea, că devine pasăre. Vîntul care-i sufla în obraz, acel zbor brusc, acel continuu du-te-vino, ritmat ca o bătaie de aripă, îi pricinuiau emoţia delicioasă a unei călătorii în nori. Credea că se înalţă foarte sus. Numai că asta se sfîrşea totdeauna foarte prost. O dată o găsiseră leşinată, agăţată de sforile leagănului, cu ochii larg deschişi, plini de năuceala vidului. Altă dată căzuse, înţepenită ca o rîndunică lovită de un grăunte de plumb.

— Oh, mamă, doar puţin, puţin de tot !

Pentru a avea linişte, mama sa o aşeză în sfîrşit în leagăn. Copila era încîntată, avea o expresie aproape evlavioasă, un tremur uşor de bucurie îi agita încheieturile goale ale mîinilor. Și cum Hélène o legăna foarte încet :

— Mai tare, mai tare, murmură ea.

Dar Hélène n-o ascultă. Nu părăsi frînghia. Și se însufleţi ea însăşi, cu obrajii trandafirii, vibrînd de împingerile pe care le imprima leagănului. Gravitatea sa obişnuită începuse să se prefacă într-un soi de camaraderie faţă de fiica sa.

— E destul, declară ea, luînd-o pe Jeanne în braţe.

— Atunci leagănă-te tu, te rog, leagănă-te, spuse copila, care rămăsese agăţată de gîtul ei.

Îi plăcea s-o vadă pe mama ei zburînd, cum zicea ea, simţind chiar mai multă bucurie decît dacă s-ar fi dat ea însăşi în leagăn. Maică-sa o rugă, rîzînd, s-o împingă; cînd se juca, lua jocul în serios, se ridica pe deasupra arborilor. Chiar în acel moment, condus de portăreasă, apăru domnul Rambaud. El o întîlnise pe doamna Deberle la Hélène și socotise că putea veni acolo, negăsind-o pe aceasta din urmă acasă.

Doamna Deberle se arătă foarte amabilă, mişcată de bonomia acestui om demn. Apoi, se cufundă din nou într-o discuţie foarte însufleţită cu Malignon.

— O să te împingă bunul nostru prieten ! O să te împingă bunul nostru prieten ! strigă Jeanne sărind în jurul mamei sale.

— Vrei să taci ? Nu sîntem la noi acasă, făcu Hélène, care afectă un surîs.

— Doamne ! murmură domnul Rambaud, dacă asta te amuză, sînt la dispoziţia dumitale. Cînd te afli la ţară...

Hélène se lăsă ispitită. Cînd era fată tînără se dădea în leagăn ore în şir și amintirea acelor vremuri o făcu să fie cuprinsă de o dorinţă surdă. Pauline, care se aşezase cu Lucien pe marginea peluzei, interveni cu aerul ei degajat de fată emancipată.

— Da, da, domnul vă va împinge... Apoi mă va împinge și pe mine. Nu-i aşa, domnule, că mă veţi împinge ?

Asta o hotărî pe Hélène. Tinereţea din ea, aflată sub puterea rece a marei sale frumuseţi, izbucnea cu o inge-

nuitate fermecătoare. Se arătă simplă şi veselă ca o fată de pension. N-avea mai ales nici un fel de ipocrizie. Rîzînd, zise că nu voia să-şi arate picioarele şi ceru o sforicică cu care-şi legă fustele deasupra gleznelor. Apoi, în picioare, pe scîndura leagănului, cu braţele desfăcute şi ţinîndu-se de frînghii, strigă plină de veselie :

— Hai, domnule Rambaud... La început, încet...

Domnul Rambaud îşi agăţase pălăria de-o creangă. Bunul lui chip se lumină de un surîs patern. Se asigură de tăria frînghiilor, privi copacii, şi se hotărî s-o legene încet. Hélène părăsise pentru prima oară doliul. Purta o rochie cenuşie, împodobită cu noduri mov. Şi, dreaptă, porni încet, atingînd legănată, pămîntul.

— Haide, haide, spuse ea.

Atunci domnul Rambaud, cu braţele întinse, apucă scîndura leagănului şi îi imprimă o mişcare mai vie. La fiecare avîntare Hélène cîştiga spaţiu. Dar ritmul păstra o gravitate. O vedeai, corectă încă, un pic serioasă, cu ochii foarte limpezi ; singure nările i se umflau, ca pentru a sorbi vîntul. Nu i se mişcase nici un pliu al rochiei. I se desfăcuse doar o şuviţă din coc.

— Haide ! Haide !

O scuturătură bruscă o ridică. Urca spre soare. Mereu mai sus. O adiere se desprinse din ea şi pluti peste grădină ; trecea atît de repede încît nici n-o mai puteai distinge bine. Acum probabil surîdea, obrazul îi era trandafiriu, ochii scînteiau ca două stele. Coada de păr desfăcută îi flutura pe gît. În ciuda sforicelei cu care şi le înnodase, fustele îi fluturau şi-i dezvăluiau albeaţa gleznelor. Şi o simţeai bucuroasă, cu pieptul liber, trăind în aer ca într-un mediu firesc.

— Haide, haide !

Domnul Rambaud, năduşit leoarcă, roşu la faţă, făcea uz de toată forţa. Scoase un strigăt. Hélène ajunsese şi mai sus.

— Oh, mamă, oh, mamă, repeta Jeanne în extaz.

Se aşezase pe peluză şi-şi privea mama, cu mîinile strînse la piept ca şi cum ea însăşi ar fi sorbit tot acel aer care adia. Îşi pierduse răsuflarea, urmărea instinctiv, cu o mişcare a umerilor, lungile oscilaţii ale leagănului. Şi ea striga :

— Mai tare! Mai tare!

Maică-sa urca mereu. Sus, picioarele ei atingeau crengile copacilor.

— Mai tare, mai tare, oh, mamă, mai tare!

Arborii se aplecau și trozneau ca sub biciuirea vîntului. Nu se vedea decît vîrtejul fustelor sale care pocneau cu un zgomot de furtună. Cînd cobora, cu brațele larg deschise, cu gîtul avîntat, ea înclina un pic capul, plana o secundă, apoi o cuprindea avîntul și recădea, cu capul înainte, îndoită și amețită, cu pleoapele închise. Asta era plăcerea ei, aceste urcușuri și coborîșuri care-o făceau să amețească.

Sus intra în soare, în acel bălai soare de februarie revărsîndu-se ca o pulbere de aur. Părul ei castaniu, cu reflexe de ambră, se aprindea. Ai fi spus că ardea toată, în timp ce nodurile de mătase mov ale rochiei luceau aidoma unor flori pe rochia-i cenușie. În jur, se ivea primăvara, mugurii violacei își puneau tonul lor fin de lac pe albastrul cerului.

Atunci Jeanne își împreună mîinile. Mama sa îi apărea ca o sfîntă, cu un nimb de aur, zburînd spre paradis. Bolborosi cu voce întretăiată: „Oh, mamă, oh, mamă!"

În acest timp doamna Deberle și domnul Malignon înaintaseră sub copaci. Malignon o găsi pe această doamnă foarte curajoasă. Doamna Deberle spuse cu un aer înfricoșat:

— Inima mea n-ar rezista la așa ceva...

Hélène auzi, căci zvîrli aceste cuvinte din mijlocul crengilor:

— Oh, eu am o inimă zdravănă! Mai tare, mai tare, domnule Rambaud!

Și într-adevăr, vocea îi era liniștită. Părea că nici nu se sinchisește de cei doi bărbați aflați acolo. Fără îndoială că nici nu contau. Coada de păr i se desfăcuse, sfoara se dezlegase și fustele făceau un zgomot de steag. Urca. Dar dintr-o dată strigă:

— Destul, domnule Rambaud, destul!

Doctorul Deberle își făcuse apariția pe peron. Se apropie, își îmbrățișă tandru soția, îl ridică pe Lucien și-l sărută pe frunte. Apoi o privi surîzînd pe Hélène.

— Destul, destul, continuă ea să spună.

— De ce ? întrebă el. Vă deranjez ?

Ea nu răspunse. Devenise gravă. Leagănul, lansat cu putere, nu se oprea. Își păstra lungile oscilații, regulate, care continuau s-o urce foarte sus. Și doctorul, surprins și încîntat, o admira, într-atît era de superbă, mare și puternică, cu puritatea sa de statuie antică, legănată astfel în soarele primăvăratic. Dar ea păru iritată: și brusc, sări.

— Așteaptă ! Așteaptă ! strigară cu toții.

Hélène scoase un geamăt surd. Căzuse pe pietrișul unei alei și nu putea să se mai ridice.

— Dumnezeule, ce imprudență, spuse doctorul foarte palid la față.

Se înghesuiră cu toții în jurul ei. Jeanne plîngea atît de tare, încît domnul Rambaud, zdruncinat el însuși, trebui s-o ia în brațe. Doctorul o întrebă cu vioiciune pe Hélène :

— Piciorul drept e cu pricina, nu-i așa ? Nu-l puteți pune jos ?

Și cum ea stătea năucă, fără să răspundă, el o întrebă din nou :

— Vă doare ?

— O durere surdă, aici, la genunchi, spuse ea încurcată.

Atunci el o trimise pe soția sa să-i aducă trusa și bandajele. Repetă :

— Trebuie să văd... Trebuie să văd... Nu-i nimic, fără îndoială...

Apoi îngenunche pe pietriș. Hélène îl lăsă s-o vadă. Dar cînd mîinile lui înaintară, se ridică, cu un efort, și-și strînse fustele în jurul picioarelor.

— Nu, nu, murmură ea.

— Totuși, spuse el, ar trebui să vă văd...

Ea avu un tremur ușor și încet de tot, adăugă :

— Nu vreau... Nu-i nimic...

El o privi, la început mirat. Roșeața îi urcase pînă spre gît.

Timp de o clipă ochii lor se întîlniră și părură să-și citească în fundul sufletelor. Atunci, el însuși tulburat, se ridică încet și rămase alături de ea fără să-i mai ceară s-o cerceteze.

Hélène îl chemase printr-un semn pe domnul Rambaud. Îi spuse la ureche :

— Du-te să-l cauți pe doctorul Bodin și povestește-i ce mi s-a întîmplat...

Zece minute mai tîrziu, cînd sosi doctorul Bodin, ea se ridică în picioare cu un curaj supraomenesc și sprijinindu-se de el și de domnul Rambaud, se duse la dînsa acasă. Jeanne o urma, scăldată în lacrimi.

— Vă aștept, spuse doctorul Deberle confratelui său. Veniți să ne liniștiți...

În grădină se discută cu însuflețire. Malignon strigă că femeile aveau capete trăsnite. Ce naiba o apucase pe această femeie să sară ? Pauline, foarte contrariată de aventura care o lipsea de o plăcere, găsea imprudent să fii legănată atît de tare. Medicul nu spunea nimic, părea îngrijorat.

— Nu-i nimic grav, spuse doctorul Bodin, coborînd, o simplă scrîntitură. Sigur, va trebui să stea în șezlong cel puțin cincisprezece zile.

Domnul Deberle îl bătu atunci, amical, pe umeri, pe Malignon. O pofti pe soția sa să intre în casă pentru că, hotărît, se făcuse prea frig. Și luîndu-l pe Lucien în brațe, îl duse el însuși înăuntru acoperindu-l de sărutări.

CELE DOUĂ FERESTRE ALE CAMErei erau larg deschise și Parisul, în prăpastia care se căsca la picioarele casei construită direct pe înălțime, își desfășura imensa sa cîmpie. Bătu ora zece, frumoasa dimineață de februarie avea o blîndețe și un miros de primăvară.

Hélène, lungită pe un șezlong, cu genunchiul încă înfofolit în bandaje, citea în fața unei ferestre. Piciorul n-o mai durea; dar stătea de opt zile închisă acolo, neputînd nici măcar să se ocupe de cusăturile ei obișnuite. Neștiind ce să facă, deschisese o carte care zăcea pe măsuță, ea care nu citea niciodată. Era cartea de care se servea în fiecare seară pentru a o pune în fața lămpii, singura care ieșise, în optsprezece luni, din mica bibliotecă garnisită de domnul Rambaud cu cărți oneste. De obicei, romanele i se păreau false și puerile. Acesta, *Ivanhoe* de Walter Scott, o plictisise la început foarte tare. Apoi fusese cu-

prinsă de o curiozitate deosebită. O lua, uneori înduioșată, cuprinsă de oboseală, și o lăsa să cadă din mînă minute în șir, cu privirile ațintite asupra vastului orizont.

În dimineața aceea, Parisul se trezea cu o încetineală surîzătoare. Un abur care se tîra pe valea Senei înecase ambele maluri. Era un abur ușor, parcă lăptos, pe care soarele, crescînd puțin cîte puțin, îl lumina. Nu se distingea nimic din oraș sub această muselină mișcătoare.

În scobituri, norii deși aveau o culoare mai închisă datorită tentelor albăstrui, în timp ce, peste spațiile largi, se alcătuiau transparențe de o finețe extremă, pulberi aurite în care ghiceai adîncimea străzilor ; mai sus, domuri și fleșe sfîșiau ceața, înălțîndu-și siluetele cenușii înfășurate încă în fîșiile pîclei pe care o străpunseseră. Pe moment, bucăți de fum galben se desprindeau cu zgomotul aripii grele a unei păsări uriașe, apoi se înfundau în aerul care părea că le soarbe. Și, deasupra acestei imensități, a acestui nor coborît și adormit peste Paris, un cer foarte pur, de un albastru șters, aproape alb, își desfășura cupola profundă. Un soare urca într-o pulbere de raze. O limpezime blondă, de un blond vag al copilăriei, se sfărîma într-o ploaie, umplea spațiul cu fiorul ei călduț. Era o sărbătoare, o pace suverană și o veselie gingașă a infinitului, în timp ce orașul, străpuns de săgeți de aur, leneș și somnoros, nu se hotăra să se arate de sub dantele.

Hélène avea de aproape opt zile această distracție a marelui Paris din fața ei. Nu se plictisea niciodată. Era de nepătruns și schimbător ca un ocean, candid dimineața și înflăcărat seara, însușindu-și bucuriile și tristețile cerului pe care-l reflecta. O rază de soare făcea să se rostogolească pe el valuri de aur, un nor îl umbrea și stîrnea în el furtuni. Mereu se reînnoia : erau calmuri plate, de culoare portocalie, pale de vînt întunecau de la o oră la alta întinderile, zile strălucitoare și limpezi aprindeau o lumină pe creasta fiecărui acoperiș, averse înecau cerul și pămîntul, ștergînd orizontul în prăbușirea unui haos. Hélène gusta acolo toate melancoliile și toate speranțele necuprinsului ; credea chiar, primind în obraz suflul puternic ce venea din infinit, că acesta avea un miros amar, pînă și vuietul continuu ce venea dinspre oraș îi dădea

iluzia unei maree care urcă și-și sparge valurile de stîncile falezei.

Cartea îi alunecă din mîini. Visa, cu ochii pierduți. Cînd o abandona astfel, o făcea din nevoia de a nu mai continua, de a înțelege și de a aștepta. Simțea o bucurie să nu-și poată satisface imediat curiozitatea. Povestirea o umplea de o emoție care o înăbușea. Parisul avea într-adevăr, în dimineața aceea, bucuria și tremurul vag al inimii sale. Găsea în această carte un farmec de nespus : a ignora, a ghici pe jumătate, a se abandona unei lente inițieri, cu un sentiment obscur că-și reîncepea tinerețea.

Cum mințeau aceste romane ! Avea dreptate să nu le citească niciodată. Erau fabule bune pentru capetele goale care n-au cîtuși de puțin sentimentul exact al vieții. Și totuși se simțea sedusă, se gîndea fără încetare la cavalerul Ivanhoe, iubit atît de pătimaș de două femei, Rebecca și lady Rowena. I se părea că ar fi iubit cu mîndria și seninătatea răbdătoare a acesteia din urmă. A iubi, a iubi! și acest cuvînt, pe care nu-l pronunța, care vibra de la sine în ea, o mira și o făcea să surîdă. În depărtare, fulgi palizi ningeau, peste Paris, aduși de o briză, asemenea unui pîlc de lebede. Întinderi mari de ceață se deplasau ; o clipă, apăru malul stîng, tremurător și voalat ca un obraz feeric zărit în vis ; dar o masă de aburi se prăvăli, și orașul fu înghițit ca sub revărsarea unei inundații. Acum, aburii răspîndiți în mod egal peste toate cartierele, înconjurau un lac frumos cu ape albe și line. Singur, un curent mai puternic marca, printr-o curbă cenușie, cursul Senei. Încet, peste aceste ape albe, atît de calme, umbrele făceau să călătorească vase cu pînze roz pe care tînăra femeie le urmărea cu o privire visătoare. A iubi, a iubi ! și surîdea visului care plutea.

Totuși, Hélène își reluă cartea. Ajunsese tocmai la acel episod al atacului castelului cînd Rebecca îl îngrijește pe Ivanhoe rănit și-l informează despre bătălia pe care o urmărește de la fereastră. Trăia o iluzie frumoasă, se plimba pe acolo ca printr-o grădină ideală, cu fructe de aur, de unde-și sorbea toate nădejdile. Apoi, la sfîrșitul acestei scene, cînd Rebecca, înfășurată în vălul ei, își mărturisește dragostea cavalerului adormit, Hélène

lăsă din nou să-i cadă cartea, cu inima atît de plină de emoție, încît nu mai putu continua să citească.

Doamne, oare toate aceste lucruri să fi fost adevărate ?

Și, răsturnată în șezlongul ei, năucită de imobilitatea pe care trebuia s-o păstreze, privi Parisul, înecat și misterios sub soarele auriu. Atunci, evocată de paginile romanului, i se înfățișă propria ei existență. Se văzu fată tînără, la Marsilia, la tatăl ei, pălărierul Mouret. Strada Petites-Maries era neagră, și casa, cu cuva ei de apă clocotită, necesară fabricării pălăriilor, răspîndea, chiar pe timp frumos, un miros fad de umezeală. O văzu de asemenea pe mama sa, mereu bolnavă, care o săruta cu buzele sale palide, fără să vorbească. Niciodată nu văzuse ivindu-se vreo rază de soare în odaia ei de copil. Se muncea mult în juru-i, se cîștiga cu greu o situație mai înstărită. Apoi, asta a fost tot ; pînă la măritișul ei, nu s-a schimbat nimic în succesiunea acestor zile asemănătoare. Într-o dimineață, pe cînd se întorcea de la piață cu mamă-sa, se ciocni, cu coșul ei plin de legume, de băiatul Grandjean. Charles se întorsese din drum și le urmărise. Tot romanul iubirilor sale la atît se rezumase. Timp de trei luni, îl întîlni fără încetare, umil și stîngaci, neîndrăznind să intre în vorbă cu ea. Hélène avea șaisprezece ani, era un pic mîndră de acest îndrăgostit pe care-l știa ca făcînd parte dintr-o familie foarte bună și bogată. Dar îl găsea urît, rîdea adesea de el și dormea liniștită noaptea, în umbra casei mari și umede. Apoi se căsătoriră. Această căsătorie o mai mira încă și acum. Charles o adora, seara cînd ea se culca, el se așeza în genunchi ca să-i sărute picioarele goale. Ea surîdea plină de prietenie, reproșîndu-i că e un copil. Atunci, reîncepu viața cenușie. Timp de doisprezece ani nu-și aminti de nici o zdruncinătură. Era calmă și foarte fericită, fără fierbințeala nici a cărnii, nici a inimii, copleșită de grijile zilnice ale unui menaj sărman. Charles îi săruta mereu picioarele sale de marmoră, în timp ce ea se arăta indulgentă și maternă față de el. Nimic mai mult. Revăzu brusc camera din hotelul du Var, pe bărbatul ei mort, rochia ei de văduvă întinsă pe un scaun. Plînsese ca și în seara de iarnă în care murise mama ei. Apoi zilele începuseră din nou să se scurgă. După două luni, împreună cu fiica sa, începu să se simtă din nou foarte fericită și foarte calmă. Doamne,

asta să fie totul? Şi ce spunea atunci cartea asta cînd îi vorbea despre iubiri pătimaşe care-ţi luminează toată viaţa?

La orizont, pe lacul adormit, alergau lungi înfiorări. Apoi, dintr-o dată, lacul păru să curgă; se iviră despicături şi, de la un capăt la altul, fu străbătut de trosnituri care anunţau dezgheţul. Soarele, mai înalt, în gloria triumfătoare a razelor sale, ataca victorios ceaţa. Puţin cîte puţin, marele lac păru să sece ca şi cum cine ştie ce deversor invizibil i-ar fi golit albia. Aburii, pînă de curînd atît de adînci, se subţiară, deveniră transparenţi, luînd culorile vii ale curcubeului. Tot malul stîng era de un albastru plăcut, uşor întunecat, violaceu în fund, spre Jardin des plantes. Pe malul drept, cartierul Tuileries avea rozul palid al unei stofe de culoarea cărnii, în timp ce, spre Montmartre, se făcuse o lumină ca de jăratec, de carmin arzînd în aur; apoi, foarte departe, cartierele muncitoreşti se adumbriră într-un ton cărămiziu, din ce în ce mai stins, trecînd într-un cenuşiu-albăstrui, de ardezie. Încă nu se distingea oraşul tremurător şi înclinat ca unul din acele funduri de mare pe care ochiul le ghiceşte prin apele limpezi, cu pădurile lor de ierburi înalte, ce te îngrozesc, cu foşgăielile, cu monştrii lor întrezăriţi.

Totuşi apele coborau mereu. Ele nu mai erau acum decît nişte mătăsuri fine, întinse; şi, una cîte una, mătăsurile se duseră, imaginea Parisului se accentuă şi ieşi din vis.

A iubi, a iubi! De ce acest cuvînt revenea în ea cu atîta dulceaţă, în timp ce urmărea topirea ceţii? Nu-şi iubise soţul pe care-l îngrijise ca pe un copil? O amintire vie se trezi în ea, cea a tatălui său pe care-l găsiseră, la trei săptămîni după moartea soţiei sale, spînzurat în fundul unei cămăruţe unde erau încă atîrnate rochiile acesteia. Murise acolo, ţeapăn, cu faţa vîrîtă într-o fustă, învăluit de acele veşminte care mai păstrau mirosul celei pe care o adorase mereu. Apoi, în reveria sa, avu un salt brusc; se gîndi la amănuntele casei, la cheltuielile lunii pe care le hotărîse chiar în dimineaţa aceea cu Rosalie, şi se simţi foarte mîndră de buna sa gospodărire.

Trăise vreme îndelungată în demnitate şi în cinste absolută. Numai dreptatea o pasiona.

Cînd își intreba trecutul, nu afla nici o slăbiciune, nici măcar de-o oră, se vedea urmîndu-și cu același pas, același drum, la fel de drept. Zilele puteau să se scurgă în voie, ea își continua liniștită drumul, fără ca piciorul să i se împiedice de vreun obstacol. Și asta o făcea să fie severă, plină de mînie și de dispreț împotriva acelor existențe mincinoase în care erotismul tulbură inimile. Singura existență adevărată era a sa, care se desfășura în mijlocul unei păci atît de adînci. Deasupra Parisului nu se mai afla decît un fum ușor, un simplu voal fremătător, gata să-și ia zborul ; o înduioșare subită puse stăpînire pe ea. A iubi, a iubi, totul o readucea la mîngîierea acestui cuvînt, chiar și orgoliul onestității sale. Reveria ei deveni atît de ușoară, încît, cu ochii umezi, nu se mai gîndi la nimic, scăldată de primăvară.

Cînd Hélène își reluă totuși cartea, Parisul începu să se ivească încet. Ultimul văl se desprinse, se pierduse în aer. Și orașul se întinse, fără o umbră, sub soarele învingător. Hélène rămase cu bărbia sprijinită în mînă, privind această trezire colosală.

O vale fără sfîrșit, de construcții înghesuite. Deasupra liniei pierdute a coastelor se profilau grămezi de acoperișuri, în timp ce valul caselor se simțea rostogolindu-se pînă departe, în spatele îndoiturilor terenului, pe cîmpiile care nu se vedeau. Era ca întinsul mării, cu infinitul și necunoscutul valurilor sale. Parisul se desfășura, la fel de întins ca cerul. Sub această dimineață radioasă orașul, galben de soare, părea un cîmp de spice coapte ; și imensul tablou avea o mare simplitate, doar două culori, albastrul palid al aerului și reflexul auriu al acoperișurilor. Ploaia acestor raze primăvăratice dădea lucrurilor o grație copilărească. Distingeai cu precizie cele mai mici amănunte, atît era de pură lumina. Parisul, cu haosul pietrelor sale, sclipea ca un cristal. Din cînd în cînd, totuși, în această limpezime strălucitoare și imobilă, trecea cîte o adiere ; și atunci vedeai cartierele ale căror linii se înmuiau și tremurau, ca și cum ar fi fost privite printr-o flacără invizibilă.

La început, Hélène, privi largile întinderi de sub ferestrele sale, de panta Trocadéro-ului și de desfășurarea cheiurilor. Trebui să se aplece ca să zărească

patratul gol al lui Champ-de-Mars, închis, în fund, prin grilajul sobru al Școlii Militare. Jos, în vasta piață și pe trotuare, pe ambele maluri ale Senei, distingea trecători, o mulțime activă de puncte negre, într-o vînzoleală de furnici ; caroseria galbenă a unui omnibus aruncă o scînteie ; camioane și trăsuri traversau podul mare ca niște jucării de copil, cu cai delicați care se asemuiau cu niște piese mecanice ; și de-a lungul taluzurilor cu gazon, printre cei care se plimbau, o dădacă cu șorț alb părea o pată de lumină pe iarbă. Apoi Hélène ridică ochii : dar mulțimea se fărîmița și se pierdea, trăsurile deveniră grăunțe de nisip, nu mai exista decît scheletul gigantic al orașului parcă gol și pustiu, trăind numai prin surda trepidație care-l frămînta. Acolo, în primul plan, spre stînga, acoperișurile roșii luceau, coșurile înalte ale Manutanței fumegau cu încetineală, în timp ce, de cealaltă parte a fluviului, între Esplanadă și Cîmpul lui Marte, un buchet de ulmi mari, închipuia un colț de parc, din care se vedeau limpede crengile goale, creștetele rotunjite și acoperite de-acum de puncte verzi. În mijloc, Sena se lărgea prinsă între țărmurile cenușii, cărora butoaiele descărcate, profilurile macaralelor cu aburi, tomberoanele aliniate, le dădeau înfățișarea unui port la mare. Hélène revenea mereu la această întindere strălucitoare pe care treceau bărci aidoma unor păsări de culoarea cernelii. Fără voia ei, urmări îndelung cu privirea cursul superb al apei. Era ca un galon de argint care tăia Parisul în două. În dimineața aceea, apa se rostogolea sub lumina soarelui, era mai scînteietoare decît însuși orizontul. Privirea tinerei femei întîlni mai întîi Podul Invalizilor, apoi Podul Concordiei, apoi Podul Regal ; podurile continuau, păreau că se apropie, se suprapuneau, clădind viaducte ciudate, cu multe etaje, găurite de arcuri de toate formele; în timp ce fluviul, între aceste construcții ușoare, își arăta poalele rochiei sale albastre, din ce în ce mai pierdute și mai strîmte. Hélène își ridică din nou ochii : jos, cursul apei se despărțea în învălmășeala confuză a caselor ; podurile, cele două laturi ale Cetății, deveneau fire întinse de la un țărm la altul ; turnurile catedralei Notre-Dame, toate aurite, se înălțau ca niște stîlpi ai ori-

zontului, dincolo de care rîul, clădirile, pîlcurile de arbori, nu mai erau decît pulbere de soare. Atunci, uluită, ea părăsi această inimă triumfală a Parisului, în care parcă toată gloria orașului părea să ardă. Pe malul drept, în mijlocul desișurilor din Champs-Elysées, marile geamlîcuri ale Palatului Industriilor își etalau albeața de zăpadă ; mai departe, în dosul acoperișului trist al bisericii Madeleine, semănînd cu o piatră de mormînt, se ridica masa enormă a Operei ; apoi urmau alte clădiri, cupole și turnuri, coloana Vendôme, Saint-Vincent-de-Paul, turnul Saint-Jacques, mult mai aproape cuburile grele ale pavilioanelor noului Luvru și Tuileries-lor, pe jumătate înfundate într-o pădure de castani. Pe malul stîng, Domul Invalizilor, scăldat în aurării ; mai încolo, cele două turnuri inegale de la Saint-Sulpice păleau în lumină ; și, mai încolo, în dreapta noilor clopotnițe ascuțite ale bisericii Sainte-Clotilde, Panthéonul albăstrui, așezat măreț pe o înălțime, domina orașul, dezvăluindu-și în largul cerului, fina sa colonadă, nemișcată în aer, ca mantia de mătase a unui balon captiv.

Acum Hélène îmbrățișa, cu o privire aruncată alene, întreg Parisul. Se adînceau văi, pe care le ghiceai după înclinările acoperișurilor ; colina Morilor se ridica întocmai ca un val clocotitor de ardezii vechi, în timp ce linia marilor bulevarde se cobora ca un rîu în care se prăvălea o îmbulzire de case, ale căror țigle nici nu le mai zăreai. La această oră matinală soarele pieziș al dimineții nu mai lumina fațadele întoarse spre Trocadéro. Lumina nu se oglindea în nici o fereastră. Doar lucarnele de pe acoperișuri aruncau luciri, scînteieri vii de mică, în roșul răscopt al olanelor din jur. Casele rămîneau cenușii, de un cenușiu încălzit de reflexe ; dar razele de lumină descopereau cartierele, străzi lungi care se afundau drepte în fața Hélènei, tăiau umbra cu dîrele lor însorite. Doar la stînga, colinele Montmartre și înălțimile Père-Lachaise-ului gheboșau imensul orizont neted, rotunjit fără o spărtură. Detaliile atît de limpezi ale primelor planuri, dantelăriile nenumărate ale căminurilor, micile tăieturi negre ale miilor de ferestre, se ștergeau, se tărcau cu galben și albastru, se confundau într-un talmeș-balmeș de oraș fără sfîrșit, ale cărui cartiere mărginașe scăpau pri-

virii, păreau să se prelungească în plaje de galet-uri [1], înecate într-o ceață viorie, sub marea strălucire irosită și tremurătoare a cerului.

Hélène, foarte serioasă, privea, cînd intră Jeanne plină de voioșie.

— Mamă, mamă, ia uită-te...

Copila ținea un mare buchet de micsandre galbene. Și povestea rîzînd c-o pîndise pe Rosalie cînd se întorcea acasă ca să se uite în coșul ei cu provizii. Asta era bucuria ei. „Ia uită-te, mamă! Ia miroase puțin, să vezi ce parfum frumos au."

Florile sălbatice, smălțate cu purpură, răspîndeau un miros pătrunzător, care parfuma toată camera. Atunci, Hélène, printr-o mișcare pătimașă, o strînse pe Jeanne la piept, în timp ce buchetul de micsandre îi căzu pe genunchi. Să iubești! Să iubești! Firește, ea își iubea copilul. Nu-i era de-ajuns această mare dragoste care-i umpluse viața pînă atunci? Trebuia să-i fie de-ajuns, cu blîndețea și cu calmul ei, cu veșnicia ei pe care nici o oboseală n-o putea rupe. Și ea își strînse și mai tare fata la piept, ca pentru a o îndepărta de gîndurile care amenințau s-o despartă de ea. În vremea asta, Jeanne se lăsa în voia acestei nesfîrșite sărutări. Cu ochii umezi, se alinta, pe umărul mamei sale, cu unduirea calină a gîtului ei delicat. Apoi, îi petrecu un braț pe după mijloc, și rămase acolo cuminte, cu obrazul lipit de chipul mamei sale. Între ele, micsandrele își înălțau mireasma.

Multă vreme nu-și vorbiră. Jeanne, fără să se miște, întrebă într-un tîrziu, în șoaptă:

— Mamă, vezi colo, lîngă rîu, domul acela trandafiriu... Oare ce să fie?

Era Domul Institutului. [2]

Hélène se uită o clipă, păru că se sfătuiește cu sine. Apoi încetișor:

— Nu știu, copila mea.

Micuța se mulțumi cu acest răspuns și tăcerea căzu din nou. Dar ea puse curînd o altă întrebare:

---

[1] Pietre mijlocii, șlefuite de valurile mării și aruncate pe plajă.

[2] E vorba de L'Institut de France.

— Şi acolo, copacii aceia frumoşi ? zise ea arătind cu degetul un colţ din grădina Tuilleries.

— Copacii aceia frumoşi ? murmură mama. La stînga, nu-i aşa ? Nu ştiu, copila mea.

— Ah ! spuse Jeanne.

Apoi, după o scurtă visare, ea adăugă cu o mutră gravă :

— Noi nu ştim nimic...

Într-adevăr, nu ştiau nimic despre Paris. De aproape optsprezece luni, de cînd îl aveau sub ochi tot timpul, nu cunoşteau nici măcar o piatră din el. Fuseseră în oraş doar de trei ori : dar, înapoiate acasă, cu capul năucit de atîta agitaţie, nu regăsiseră în priveliştea din faţa lor nimic din uriaşa hărmălaie a cartierelor.

Jeanne, totuşi, se mai încăpăţîna uneori :

— Ah, trebuie să-mi spui... Geamurile alea mari, albe... Sînt prea mari ca să nu ştii ce-i cu ele.

Şi arătă Palatul Industriei. Hélène ezită.

— E o gară... Ba nu. Cred că-i un teatru...

Surîse, o sărută pe Jeanne pe păr, repetînd răspunsul obişnuit :

— Nu ştiu, draga mea copilă !

Atunci continuară să privească Parisul, fără să mai încerce să-l cunoască. Era foarte plăcut să-l ai în faţa ochilor şi să nu-l cunoşti. Rămînea infinitul şi necunoscutul. Era ca şi cum s-ar fi oprit amîndouă în pragul unei lumi a cărei privelişte veşnică o aveau, refuzînd totuşi să coboare în ea. Adesea Parisul le nelinişteа, cînd le trimitea răsuflarea lui caldă şi tremurătoare. Dar în dimineaţa aceea oraşul avea o veselie şi o nevinovăţie de copil, taina lui nu le insufla decît duioşie.

Hélène îşi luă din nou cartea, în timp ce Jeanne, ghemuită lîngă ea, privea într-una. Pe cerul strălucitor şi nemişcat, nu se simţea nici o boare de vînt. Fumul de la Manutanţă urca drept, în trîmbe uşoare care se pierdeau în înălţimi. La nivelul caselor, trecea pe deasupra oraşului o vibraţie alcătuită din întreaga viaţă închisă acolo, zumzetul străzilor căpăta, în lumina soarelui, o plăcută moliciune. Un zgomot îi atrase Jeannei atenţia. Era zbo-

rul unor porumbei albi, porniți din vreun porumbar vecin și care străbăteau văzduhul, prin fața ferestrei; umpleau orizontul, zăpada zburătoare a aripilor lor ascundea imensitatea Parisului.

Cu ochii din nou ridicați și pierduți, Hélène visa adînc. Ea era lady Rowena, ea iubea cu liniștea și profunzimea unui suflet nobil... Această dimineață de primăvară, acest mare oraș atît de plăcut, acele prime micsandre care-i înmiresmau genunchii, îi topeau, puțin cîte puțin, inima.

PARTEA A DOUA

I

ÎNTR-O DIMINEAȚĂ, ÎN TIMP CE Hélène era ocupată să-și aranjeze mica bibliotecă ale cărei cărți le tot răscolea de cîteva zile, intră Jeanne, sărind într-un picior și bătînd din palme :

— Mamă, strigă ea, un soldat ! Un soldat !

— Cum ? Un soldat ? spuse tînăra femeie. Ce vrei de la mine cu soldatul tău ?

Dar copila se afla într-unul din acele momente de veselie nebună, sărea din ce în ce mai tare și repeta :

— Un soldat ! Un soldat ! fără să spună mai mult.

Atunci, cum lăsase ușa camerei deschisă, Hélène se ridică, și fu grozav de surprinsă să zărească în anticameră un soldat, un soldat mărunțel. Rosalie nu era acasă, probabil că Jeanne se jucase pe palier în ciuda opreliștii mamei sale.

— Ce dorești, dragul meu ? întrebă Hélène.

Soldatul cel mărunțel, foarte tulburat de apariția acestei doamne, atît de frumoasă și de albă în rochia ei de casă împodobită cu dantele, frecă parchetul cu piciorul, salută și bîlbîi grăbit :

— Iertați... cu iertăciune...

Și cum nu găsi altceva ce să spună, se dădu îndărăt pînă la perete, tîrîndu-și picioarele. Neputîndu-se duce mai departe, văzînd că doamna aștepta, se scotoci cu un surîs involuntar în buzunarul drept, din care scoase o batistă albastră, un cuțit și o bucată de pîine. Privi fiecare obiect în parte, apoi le îngheșui la loc. Pe urmă, trecu la buzunarul stîng. Aici avea un capăt de sfoară, două cuie ruginite, niște poze învelite pe jumătate într-un jurnal. Puse totul la loc, se lovi peste coapse, apoi bîigui aiurit :

— Iertare... cu iertăciune...

Dar, brusc, își duse un deget la nas, izbucnind într-un rîs zdravăn. Imbecilul! Își adusese aminte! Își descheie doi nasturi de la manta, și scotoci în buzunarul de la piept în care-și vîrî mîna pîn'la cot. În sfîrșit, scoase o scrisoare pe care-o scutură violent, ca pentru a o șterge de praf, înainte de a i-o întinde Hélènei.

— O scrisoare pentru mine, ești sigur ? spuse aceasta.

Plicul purta într-adevăr numele și adresa ei, cu un scris țărănesc, grosolan și lăbărțat. Și de îndată ce izbuti să priceapă, oprindu-se la fiecare rînd din cauza unor întorsături de frază și a unei ortografii nemaipomenite, ea surîse din nou. Era o scrisoare de la mătușa Rosaliei, care îl trimitea pe Zéphyrin Lacour, „căzut la sorți, în ciuda celor două slujbe religioase făcute de domnul părinte". Atunci, dat fiind că Zéphyrin era drăguțul Rosaliei, ea o ruga pe doamna să îngăduie celor doi tineri să se vadă duminica. Pe trei pagini, această rugăminte revenea în aceiași termeni, din ce în ce mai încurcați, cu un efort susținut de a spune ceva care nu fusese spus. Apoi, înainte de a semna, mătușa părea să fi găsit dintr-o dată ceea ce voise să spună, și scrisese : „Domnul abate le dă voie", rupîndu-și pana în mijlocul unei împroșcături de cerneală.

Hélène îndoi încet scrisoarea. Descifrînd-o, ea ridicase de vreo două, trei ori capul ca să arunce o privire asupra soldatului. Stătea într-una lipit de perete, și bu-

zele i se mișcau, părînd că sprijină fiecare frază printr-o ușoară mișcare a bărbiei ; sigur că știa scrisoarea pe dinafară.

— Așadar, dumneata ești Zéphyrin Lacour ? spuse ea.

El începu să rîdă, clătinînd din cap.

— Intră, prietene, nu sta acolo.

Se hotărî s-o urmeze, dar rămase în picioare lîngă ușă, în timp ce Hélène se așeză. Nu-l văzuse bine în umbra din anticameră. Trebuie să fi fost de înălțimea Rosaliei ; un centimetru mai puțin și ar fi fost reformat. Cu părul roșu, tuns foarte scurt, fără un fir de barbă, Zéphyrin avea o față foarte rotundă, plină de pistrui, străpunsă de doi ochi mici ca niște găuri de burghiu. Mantaua nouă, prea mare pentru el, îl rotunjea și mai mult ; picioarele depărtate, în pantaloni roșii ; își legăna prostește chipiul cu cozoroc lat și părea grozav de caraghios și de înduioșător, cu rotunjimea lui de om simplu sub a cărui uniformă se simțea plugarul de la țară.

Hélène voi să-l întrebe, să obțină unele informații.

— Ai plecat din La Beauce acum opt zile ?

— Da, doamnă.

— Și iată-te la Paris. Nu ești necăjit că te-a luat la oaste ?

— Nu, doamnă.

Se încumetă să se uite prin cameră, foarte impresionat de tapetul de catifea albastră.

— Rosalie nu-i aici, spuse Hélène, dar trebuie să se întoarcă... Mătușa ei mă înștiințează că ești prietenul ei...

Soldatul cel mărunțel nu răspunse ; își plecă încet capul, rîzînd cu stîngăcie și începu să rîcîie covorul cu vîrful piciorului.

— O vei lua de nevastă cînd te vei elibera din armată ? continuă tînăra femeie.

— Sigur, spuse el, înroșindu-se tare, sigur, e lucru jurat...

Și, cucerit de aerul binevoitor al doamnei, răsucindu-și chipiul între degete se hotărî să vorbească.

— Oh, ce timpuri frumoase... Cînd eram mititei ne duceam împreună să șterpelim fructe. Am căpătat strașnice lovituri de jordie... din pricina asta, se-nțelege... Trebuie să vă spun că alde Lacour și alde Pichon, locuiau alături,

pe aceeași uliță. Atunci, nu-i așa ? Rosalie și cu mine am fost crescuți mîncînd aproape din aceeași strachină. Apoi, toți ai ei au murit. Mătușă-sa, Marguerite, a luat-o la dînsa... Dar ea, șireata, avea încă de pe atunci niște brațe grozave...

Se opri, simțind că se înfierbîntase și întrebă cu voce șovăielnică :

— Dar poate că v-o fi povestit ea toate astea ?

— Da, dar dă-i înainte, răspunse Hélène care se distra.

— În sfîrșit, reîncepu el, era strașnic de puternică, deși nu mai mare decît o ciocîrlie grăsuță ; îți dădea gata orice treabă ; merita s-o vezi ! Iacă, într-o zi, i-a trîntit o labă uneia dintre cunoștințele mele, oh ! și ce labă ! A stat ăla cu brațul negru vreo opt zile ! Da, așa s-a întîmplat. În ținut, toată lumea ne căsătorise... N-aveam decît zece ani cînd ne-am dat mîna... Și iată, doamnă, că asta ține... ține...

Puse o mînă pe inimă depărtîndu-și degetele.

Hélène totuși redevenise serioasă. Ideea de a introduce un soldat în bucătăria ei o neliniștea. Domnul preot n-avea decît să fie de acord, ei însă lucrul acesta i se părea cam primejdios. La țară, ești mult mai liber, îndrăgostiții o duc bine. Lăsă să i se vadă temerile. Cînd Zéphyrin pricepu, mai să crape de rîs ; dar se abținu din respect.

— O, doamnă, o, doamnă... Se vede bine că n-o cunoașteți pe Rosalie... Am încasat niște palme de la ea... Doamne, băieților le place să rîdă, nu-i așa ? O mai ciupeam și eu uneori... Atunci, ea se întorcea și ne pocnea niște palme... Mătușă-sa îi spunea : „Vezi, fata mea, să nu te lași gîdilată, că nu-i nici o procopseală..." Preotul se mai amesteca și el, și poate că tocmai de aceea prietenia noastră dăinuie mereu... Trebuia să ne cununăm după tragerea la sorți... Numai că pe urmă m-a luat dracu... lucrurile au ieșit prost... Rosalie a spus c-o să slujească la Paris și-o să-și adune zestrea așteptîndu-mă. Și iată că...

Se legăna și-și trecea chipiul dintr-o mînă într-alta.

Dar cum Hélène tăcea, el înțelese că ea se îndoia de fidelitatea lui. Asta îl răni grozav. Strigă cu foc :

— Socotiți poate c-am s-o înșel ? Pentru că v-am spus că am jurat ? Am să mă însor cu ea, o să vedeți, și asta e tot atît de adevărat pe cît e de adevărată ziua asta care ne luminează ! Sînt gata să și iscălesc asta ! Da, dacă voiți, am să iscălesc o hîrtie...

O mare emoție îl înecă. Umblă prin odaie căutînd cu ochii toc și cerneală. Hélène încerca în zadar să-l potolească. El repeta :

— Mi-ar place grozav să iscălesc o hîrtie... Ce-o să fie ? O să fiți mult mai liniștită după aceea...

Dar, chiar în acel moment, Jeanne care dispăruse din nou, intră țopăind și bătînd din palme :

— Rosalie ! Rosalie ! Rosalie ! cînta ea un cîntec săltăreț pe care-l compusese.

Prin ușile deschise se auzi într-adevăr răsuflarea slujnicei care urca scara cărîndu-și coșul.

Zéphyrin se retrase într-un colț al odăii ; un rîs tăcut îi despică gura de la o ureche la alta și ochii săi, ca niște găuri de sfredel, străluceau de o șiretenie țărănească. Rosalie intră drept în cameră, cum avea obiceiul, ca să-i arate stăpîne-si cumpărăturile de dimineață.

— Doamnă, spuse ea, am cumpărat conopidă. Iacăt-o... Două de optsprezece bănuți, nu-i scump...

Tocmai întindea coșul întredeschis, cînd, ridicîndu-și capul îl zări pe Zéphyrin care rînjea. Uimirea o țintui pe covor. Trecură două sau trei secunde, poate că nici nu-l recunoscuse numaidecît, în uniforma lui. Ochii ei rotunzi se măriră, fața ei mică și grasă păli, în timp ce părul aspru și negru i se zbîrli.

— Oh ! spuse ea simplu.

Și, de surpriză, scăpă jos coșul. Cumpărăturile se rostogoliră pe covor, conopidele, cepele, merele. Jeanne încîntată, scoase un strigăt și se aruncă pe jos, în mijlocul camerei, alergînd după mere pînă sub fotolii și sub dulapul cu oglindă. În vremea asta, Rosalie, încremenită, nu se mișca, ci doar repeta într-una :

— Cum ! tu ești ? Ce faci acolo, ia spune... Ce faci acolo ?

Se întoarse spre Hélène și zise :

— Deci dumneavoastră l-ați lăsat să intre ?

Zéphyrin nu scotea o vorbă, se mulţumea să clipească răutăcios din pleoape. Atunci lacrimi de înduioşare urcară în ochii Rosaliei şi, pentru a-şi arăta bucuria de a-l revedea, nu găsi nimic mai bun de făcut decît să-şi bată joc de el.

— Ah ! iaca, spuse ea apropiindu-se, că frumos şi curăţel mai eşti în straiele astea... Puteam trece pe lîngă tine şi n-aş fi spus nici măcar: „Domnul să te binecuvînteze". Măi, că gătit mai eşti... Parcă ţi-ai fi pus ghereta-n spate! Şi ce frumos mi te-au tuns în cap, semeni leit cu potaia paracliserului... Doamne, cît eşti de urît, cît eşti de urît...

Zéphyrin, jignit, se hotărî să deschidă gura.

— Nu-i din vina mea... sigur... Dacă te-ar fi trimis şi pe tine la regiment, am fi văzut noi...

Uitaseră cu totul amîndoi unde se găseau şi odaia şi pe Hélène şi pe Jeanne care continua să adune merele. Slujnica rămăsese înfiptă în picioare în faţa micului soldat, cu mîinile împreunate peste şorţ :

— Atunci... pe-acasă totu-i bine ? întrebă ea.

— Sigur, afară de vaca Guiguard-ilor care-i bolnavă. Meşterul a venit şi le-a spus cum că ar fi plină cu apă...

— Dacă-i plină cu apă, s-a isprăvit... încolo, totu-i bine ?

— Da, da... Paznicul de la cîmp şi-a rupt mîna... Taica Canivet a murit... Domnul părinte şi-a pierdut punga în care avea treizeci de gologani, pe cînd se întorcea de la Grandval... Încolo, toate-s bune...

Tăcură... Se priveau cu ochi strălucitori, cu buzele strînse, abia mişcate de o grimasă plină de duioşie... Acesta trebuie să fi fost felul lor de a se îmbrăţişa, căci nu-şi întinseseră nici mîna. Dar Rosalie ieşi brusc din contemplarea ei, şi se mîhni văzîndu-şi legumele pe jos. Frumoasă harababură ! Ce ispravă din cauza lui ! Doamna ar fi trebuit să-l lase să aştepte pe scară ! Bombănind, se aplecă, puse în fundul coşului merele, ceapa, conopida spre marele necaz al Jeannei care voia să le pună ea. Şi, cum se duse în bucătărie fără să se mai uite la Zéphyrin, Hélène, cucerită de liniştea sănătoasă a celor doi iubiţi, o opri ca să-i spună :

— Ascultă, fata mea, mătuşa ta mi-a cerut îngăduinţa ca acest băiat să vină duminica să te vadă... Va veni după-amiaza, iar tu te vei strădui ca serviciul pe care-l faci să nu sufere prea mult...

Rosalie se opri, şi întoarse, cu simplitate, capul. Era mulţumită, dar îşi păstra aerul ursuz.

— Oh, doamnă, frumos o să mă mai încurce, strigă ea.

Şi, peste umăr, aruncă o privire spre Zéphyrin şi el făcu aceeaşi grimasă tandră. Soldatul cel mărunţel rămase un moment nemişcat, gura i se desfăcu într-un rîs mut. Apoi, se dete îndărăt mulţumind, şi strîngîndu-şi chipiul la piept. Uşa se închise, în timp ce el încă mai saluta de pe palier.

— Mamă, e fratele Rosaliei ? întrebă Jeanne.

Hélène rămase foarte încurcată în faţa acestei întrebări. Regreta învoirea pe care le-o dase într-o clipă de bunătate subită, de care se mira şi ea. Se gîndi cîteva secunde, apoi răspunse.

— Nu, e vărul ei.

— Ah, spuse cu seriozitate copila.

Bucătăria Rosaliei dădea spre grădina doctorului Deberle, în plin soare. Vara, pe fereastra larg deschisă intrau ramurile ulmului. Era odaia cea mai veselă din apartament, albă toată de lumină, atît de strălucitoare încît Rosalie trebuise să pună la fereastră o draperie de pînză albastră, pe care o trăgea după-amiaza. Nu se plîngea decît că bucătăria era prea mică şi că se întindea ca un maţ, cu cuptorul în dreapta, o masă şi un bufet în stînga. Dar ea îşi orînduise atît de bine ustensilele şi mobilele, încît îşi amenajase, lîngă fereastră, un colţ liber unde lucra seara. Orgoliul ei era să-şi ţină cratiţele, oalele şi farfuriile într-o curăţenie desăvîrşită. Aşa că, de îndată ce se ivea soarele, o minunată strălucire daurea zidurile ; vasele de aramă aruncau scîntei de aur, obiectele din fier dăltuit aveau rotunjimi strălucitoare ca nişte luni de argint, în vreme ce faianţele albastre şi albe ale cuptorului îşi puneau nota lor pală în această vîlvătaie.

În sîmbăta următoare, pe seară, Hélène auzi un astfel de tărăboi în bucătărie încît se duse să vadă ce e.

— Ce-i asta ? întrebă ea. Te baţi cu mobilele ?

— Spăl, doamnă, răspunse Rosalie, ciufulită și năduşită, ghemuită pe jos frecînd podeaua cu toată puterea brațelor sale mici.

Acum isprăvise și o usca. Niciodată nu-și făcuse bucătăria atît de frumoasă. S-ar fi putut culca acolo și-o mireasă, căci totul era alb ca pentru nuntă. Masa și bufetul păreau că sînt date din nou la rindea, atît de mult își tocise degetele cu ele. Trebuia să vezi frumoasa rînduială, cratițele și oalele așezate după mărime fiecare în cuiul ei, pînă la soba și la grătarul care străluceau fără o pată de fum. Hélène tăcută, rămase o clipă acolo ; apoi surîse și se retrase.

De atunci, în fiecare sîmbătă urma o curățenie la fel, patru ceasuri petrecute în praf și-n apă. Rosalie voia, duminica, să-i arate curățenia ei lui Zéphyrin. O pînză de paianjen ar fi făcut-o de rușine. Cînd totul strălucea în jurul ei, începea să cînte. La ceasul trei se mai spăla o dată pe mîini, și-și punea boneta cu panglici. Apoi, trăgînd pe jumătate draperia de bumbac, îl aștepta pe Zéphyrin într-o frumoasă rînduială, în mirosul plăcut de cimbru și de dafin.

Exact la ora trei și jumătate, Zéphyrin sosea ; se plimba pe stradă pînă cînd ceasurile din cartier sunau jumătatea. Rosalie îi auzea bocancii grosolani bocănind pe trepte, și-i deschidea ușa cînd se oprea pe palier. Îi interzisese să se atingă de cordonul soneriei. De fiecare dată schimbau aceleași cuvinte :

— Tu ești ?

— Da, eu.

Și rămîneau nas în nas cu ochii lor lucitori și cu gura încrețită. Apoi Zéphyrin o urma pe Rosalie ; dar ea nu-l lăsa să intre pînă nu-l descotorosea de chipiu și de sabie. Nu voia cîtuși de puțin astfel de lucruri în bucătăria ei și ascundea și chipiul și sabia în fundul unui dulap. După care își așeza iubitul aproape de fereastră, și nu-i mai îngăduia să se miște.

— Stai liniștit... Dacă vrei, n-ai decît să te uiți cum pregătesc masa doamnei...

Dar el nu venea aproape niciodată cu mîinile goale. De obicei își petrecea dimineața alergînd cu camarazii prin pădurea de la Meudon, tîrîndu-și picioarele în hoinăreli

fără sfîrşit, leneş şi sorbind aerul curat cu regretul vag după propriul său ţinut. Ca să-şi ocupe degetele, tăia vărguţe, le cioplea, le împodobea din mers cu toate soiurile de arabescuri, şi pasul i se încetinea şi mai mult, se oprea aproape de gropi, cu chipiul pe ceafă, neslăbind din ochi cuţitul care scormonea pădurea. Apoi, cum nu se hotăra să arunce vărguţele, i le aducea după-amiaza Rosaliei, care i le lua din mînă, strigînd, pentru că-i murdăreau bucătăria. Adevărul era că ea le strîngea ; avea, sub pat, un mănunchi de crenguţe de toate lungimile şi desenele.

Într-o zi sosi cu un cuib plin cu ouă pe care-l aşezase în fundul chipiului, sub o batistă. Erau foarte bune, spunea el, omletele din ouă de păsări. Rosalie aruncă această grozăvie, dar păstră cuibul care fu pus alături de crenguţe. De altfel, el avea întotdeauna buzunarele pline să-i crape. Scotea din ele curiozităţi, pietre transparente, luate de pe marginea Senei, fiare vechi, fructe sălbatice cu seminţe care se uscau, rămăşiţe de nerecunoscut pe care pînă şi zdrenţarii le refuzau. Pasiunea lui erau mai ales pozele. De-a lungul drumurilor aduna hîrtiile în care fuseseră învelite ciocolata şi săpunurile şi pe care se vedeau figuri de negri şi palmieri, dansatoare orientale şi buchete de trandafiri. Învelitorile vechilor cutii crăpate, cu figuri de doamne blonde şi visătoare, gravuri lăcuite şi hîrtia argintată a acadelelor, aruncate prin maidanele învecinate, erau marile descoperiri care-i umpleau inima de bucurie. Toată această pradă dispărea în buzunarele lui ; pe cele mai frumoase le învelea într-un capăt de ziar. Şi duminica, atunci cînd Rosalie avea o clipă de pierdut, între un sos şi o friptură, îi arăta pozele. Erau ale ei dacă le voia : numai, cum hîrtia din jurul pozei nu era întotdeauna curată, el decupa pozele, fapt care-l distra mult. Rosalie se supăra, fîşiile de hîrtie zburau pînă în farfuriile ei ; şi trebuia să vezi cu cîtă viclenie de ţăran, sfîrşea prin a pune mîna pe foarfece. Adesea, pentru a scăpa de el, i le dădea pe neaşteptate.

În vremea asta, un rîntaş sfîrîia în cratiţă. Rosalie supraveghea sosul, cu o lingură de lemn în mînă, în timp ce Zéphyrin, cu capul plecat, cu spatele lăţit de epoleţii lui roşii, tăia pozele. Părul îi era tuns atît de scurt, încît i se vedea pielea capului ; gulerul lui galben era căscat la

spate, lăsînd să i se vadă gîtul pîrlit. Sferturi întregi de oră cei doi nu-și spuneau nimic. Cînd Zéphyrin își înălța capul o vedea pe Rosalie luînd făina, tăind pătrunjelul, punînd sare, piper cu un aer profund interesat. Atunci, din cînd în cînd, îi scăpa cîte-o vorbă.

— Ei, drace ! Știi că miroase tare bine !

Bucătăreasa, în plină dogoare a focului, nu catadicsea să-i răspundă imediat. După o lungă tăcere, spunea la rîndul ei :

— Vezi, trebuie să fiarbă înăbușit...

Și discuția lor nu se mai urnea din acest loc. Nu vorbeau nici măcar de ținutul lor. Cînd își aduceau aminte de ceva, se înțelegeau dintr-un cuvînt și rîdeau în sinea lor toată după-amiaza. Asta le era de-ajuns. Și, cînd Rosalie îl conducea pe Zéphyrin pînă la ușă, amîndoi își petrecuseră vremea cît se poate de plăcut.

— Haide, du-te ! Trebuie s-o servesc pe doamna...

Și-i dădea înapoi chipiul și sabia, îl împingea în fața ei, apoi o servea pe doamna cu bucuria zugrăvită pe obraji, în timp ce el, cu brațele bălăbănind, se reîntorcea la cazarmă, gîdilat pe dinăuntru de mirosul plăcut de cimbru și de dafin pe care-l aducea cu sine.

La început, Hélène crezu că trebuie să-i supravegheze. Sosea adesea pe neașteptate, pentru a da vreun ordin. Și-ntotdeauna îl găsea pe Zéphyrin în colțul lui, între masă și fereastră, aproape de cișmeaua de gresie, care-l silea să-și ghemuiască picioarele. De îndată ce doamna apărea, el se scula și rămînea în picioare, în ținută militărească. Dacă doamna îi adresa vreo vorbă, el nu răspundea decît prin saluturi și mormăieli respectuoase. Puțin cîte puțin, Hélène se liniști văzînd că nu-i deranja niciodată și că-și păstrau pe chip liniștea de îndrăgostiți răbdători. Chiar Rosalie părea atunci mult mai dezghețată decît Zéphyrin. Ea avea de-acum cîteva luni de stat la Paris, se mai cioplise, măcar că nu cunoștea decît trei străzi : strada Passy, strada Franklin și strada Vineuse. El, la regiment, rămăsese bleg. Ea o asigura pe doamna că „se prostea" ; căci, la țară, era mult mai șiret. Asta i se trăgea de la uniformă, spunea ea ; toți băieții care „cădeau" la oștire, se prosteau de dădeau în gropi. În adevăr, Zéphyrin, năucit de noua sa existență, avea ochii

rotunzi și legănatul unei gîște. Își păstrase, sub epoleți, necioplirea de țăran, cazarma nu-l învățase încă nimic din limbajul frumos, nici din manierele cuceritoare ale soldatului parizian. Ah! doamna putea să fie liniștită! Nu era el acela care să se gîndească la zburdălnicii!

Altfel, Rosalie, se purta ca o mamă. Îl tot certa pe Zéphyrin, așezînd frigarea, îl copleșea cu sfaturi bune despre primejdiile pe care trebuia să le evite; și el asculta, însoțind fiecare sfat de o puternică mișcare a capului. În toate duminicile trebuia să-i jure că fusese la slujbă și că-și spusese cu evlavie rugăciunile dimineața și seara. Îl mai cicălea în privința curățeniei, îl peria cînd pleca, îi întărea un nasture de la tunică, îl controla din cap pînă-n picioare, uitîndu-se să vadă dacă totul era în regulă. Se îngrijea de asemenea de sănătatea lui, și-i indica rețete împotriva tuturor felurilor de boli; Zéphyrin, pentru a-și arăta recunoștința, se oferea să-i umple bazinul din bucătărie cu apă. Multă vreme ea îl refuză, de teamă să nu verse apa. Dar, într-o zi, el urcă cele două gălеți, fără să lase să-i cadă o picătură pe scară, și de atunci, umplea în fiecare duminică bazinul. Făcea și alte treburi, îndeplinea toate muncile mai grele, ba se ducea să cumpere și unt, dacă ea uitase să ia. Încet, încet, sfîrși prin a face diverse treburi în bucătărie. La început, curăți legume. Mai tîrziu, Rosalie îi îngădui să le și toace. După șase săptămîni păzea sosurile cu lingura de lemn în mînă. Rosalie și-l făcuse ajutorul ei, și izbucnise deseori în rîs, văzîndu-l cu pantalonul lui roșu și cu gulerul galben, trebăluind în fața cuptorului, cu o cîrpă pe braț, ca un ajutor de bucătar.

Într-o duminică, Hélène intră în bucătărie. Cum papucii îi înăbușeau zgomotul pașilor, ea rămase în prag fără ca slujnica sau soldatul s-o fi auzit. Într-un colț, așezat la masă, Zéphyrin stătea în fața unei farfurii cu supă aburindă. Rosalie, care se afla cu spatele la ușă, îi tăia felii lungi de pîine.

— Haide, mănîncă, dragul meu! spunea ea. Umbli mult, și asta te face să flămînzești. Iaca... Ți-ajunge? Mai vrei?

Și îl învălui într-o privire tandră și neliniștită. El, dolofan, aplecat deasupra farfuriei, înghițea o felie întreagă

muiată în supă la fiecare dumicat. Fața lui, galbenă de pistrui, se roșise de aburii care-o scăldau. Murmură :

— Drace ! Ce mai zeamă ! Dar ce pui tu în ea ?

— Stai, spuse ea, dacă-ți place prazul...

Dar întorcîndu-se, o zări pe stăpînă-sa. Scoase un strigăt ușor. Amîndoi rămaseră încremeniți. Apoi, Rosalie se scuză cu un val neașteptat de vorbe.

— E porția mea, doamnă, oh ! Altfel n-aș fi luat din supă... Iaca, mă jur pe ce am mai sfînt... I-am zis : „Dacă vrei porția mea de supă... ți-o dau...“ Haide, spune și tu... Știi bine că așa s-au petrecut lucrurile...

Și, neliniștită de tăcerea pe care-o păstra stăpînă-sa, o crezu supărată, și continuă cu o voce zdrobită :

— Murea de foame, doamnă ; mi-a furat un morcov crud... Le dă o mîncare atît de proastă... Apoi, închipuiți-vă, că s-a dus la dracu-n praznic, de-a lungul rîului, nu știu pe unde... Chiar dumneavoastră mi-ați spus: „Rosalie, dă-i o ceașcă de supă...“

Atunci Hélène, în fața soldatului mărunțel, care rămăsese cu gura plină, necutezînd să înghită, nu mai putu să fie aspră. Răspunse cu blîndețe :

— Ei, bine, fata mea, cînd acestui băiat îi va fi foame, va trebui să-l poftești la masă, asta-i tot... Îți dau voie...

Simțise în fața lor acea înduioșare care-o mai făcuse o dată să-și uite străşnicia. Erau atît de fericiți în această bucătărie ! Draperia de bumbac trasă pe jumătate lăsa să intre soarele care apunea. Vasele de aramă incendiau pereţele din fund, cu un reflex trandafiriu, sporind lumina slabă a odăii. Și, în acea umbră aurită, își apropiaseră amîndoi micile lor fețe rotunde, liniștite și limpezi ca niște luni. Dragostea lor părea atît de calmă, încît nu deranja frumoasa rînduială a ustensilelor de bucătărie. Adulmecau miresmele plăcute ale cuptorului, cu pofta de mîncare satisfăcută, cu inima plină.

— Spune, mamă, întrebă Jeanne într-o seară, după o lungă gîndire, vărul Rosaliei n-o îmbrățișează niciodată și de ce ?

— Și de ce vrei s-o îmbrățișeze ? răspunse Hélène. Se vor îmbrățișa cînd își vor sărbători ziua lor.

II

MARȚI, DUPĂ CIORBĂ, HÉLÈNE ÎȘI ciuli urechile, zicînd :

— Ce potop, auziți ? Bieții mei prieteni, o să vă mureze zdravăn ploaia în astă-seară.

— Oh, cîteva picături, murmură abatele, a cărui sutană veche se și udase pe la umeri.

— Eu am o goană bună de dat, spuse domnul Rambaud ; dar o să mă înapoiez totuși pe jos ; îmi place lucrul ăsta ; de altfel, am umbrela.

Jeanne se gîndea, privind cu seriozitate ultima lingură de fidea. Apoi spuse încet :

— Rosalie zicea că nu veți veni din pricina vremii proaste. Mama, dimpotrivă, spunea că veți veni... Sînteți foarte drăguți, veniți întotdeauna...

Cei din jurul mesei zîmbiră, Hélène clătină afectuos din cap la adresa celor doi frați. Afară, ploaia continua cu un ropot înăbușit și bătaia puternică a vîntului făcea să tros-

nească jaluzelele. Parcă venise iarna. Rosalie trăsese cu grijă draperiile de rips roșu; mica sufragerie, bine închisă, luminată de lumina calmă a lămpii de sus, care atîrna atît de albă, căpăta, în toiul zguduirilor furtunii, o plăcută intimitate înduioșătoare. Pe bufetul de mahon, porțelanurile oglindeau lumina liniștită. Și, în această pace, cei patru convivi discutau fără grabă, așteptînd la bunul plac al servitoarei, în fața plăcutei prospețimi a mesei.

— Ah, așteptați? Cu atît mai rău, spuse cu familiaritate Rosalie intrînd cu o farfurie. Sînt fileuri de solă la grătar pentru domnul Rambaud, și peștele ăsta se cere să fie pregătit în ultimul moment.

Domnul Rambaud făcea pe mîncăciosul ca s-o distreze pe Jeanne și ca să-i facă plăcere Rosaliei, care era tare mîndră de talentul ei de bucătăreasă. Se întoarse spre ea și întrebă:

— Ia să vedem, ce-ai pregătit astăzi? Îmi faci întotdeauna surprize cînd nu mi-e foame.

— Oh, răspunse ea, sînt trei feluri de mîncare, ca întotdeauna, nu mai mult... După fileurile de solă, veți mînca jigou și varză de Bruxelles. Nimic mai mult, zău așa.

Dar domnul Rambaud se uită la Jeanne cu coada ochiului. Copila se veselea, înăbușindu-și rîsul în mîinile împreunate, scuturînd din cap, ca și cum ar fi vrut să spună că Rosalie mințea. Atunci, el plescăi din limbă cu un aer de îndoială și Rosalie făcu pe supărata.

— Nu mă credeți, reîncepu ea, pentru că domnișoara e gata să rîdă. Ei bine, păstrați-vă pofta de mîncare și-o să vedeți că nu veți fi silit să stați din nou la masă cînd o să vă întoarceți acasă.

Cînd slujnica nu mai fu acolo, Jeanne, care rîdea din ce în ce mai tare, simți o grozavă mîncărime de limbă.

— Ești prea mîncăcios... începu ea; m-am dus în bucătărie și... Dar se întrerupse. Ah, nu trebuie să-i spun, nu-i așa, mamă? Nu-i nimic, absolut nimic... Rîdeam, ca să te prind cu ocaua mică.

Această scenă se repeta în fiecare marți și avea întotdeauna același succes. Hélène era mișcată de marea

plăcere cu care domnul Rambaud se deda acestui joc, căci știa că trăise multă vreme cu o cumpătate provensală, cu o scrumbie și șase măsline pe zi. Cît despre abatele Jouve, nu știa niciodată ce mînca ; adesea se și glumea pe seama neștiinței și a distracției sale. Jeanne îl pîndea cu ochi strălucitori. Cînd fură serviți, ea îi spuse preotului :

— E foarte bun merlanul [1].

— Foarte bun, draga mea, murmură el. Într-adevăr e merlan, eu credeam că-i calcan.

Și cum toată lumea rîdea, el îi întrebă cu naivitate de ce rîd. Rosalie, care tocmai intra, părea foarte jignită. Ah ! Preotul din satul ei cunoștea mult mai bine mîncărurile; spunea vîrsta unei păsări cu o precizie de aproape de opt zile, doar tăind-o ; n-avea nevoie să intre în bucătărie ca să știe dinainte ce-avea să mănînce la cină, îi era de-ajuns mirosul. Doamne, Dumnezeule ! Dac-ar fi slujit la un preot ca domnul abate, n-ar ști acum nici cum să învîrtească o omletă. Și preotul se scuza cu o mutră nedumerită ca și cum lipsa totală a simțului lăcomiei ar fi fost un cusur de care era disperat că nu se putea lecui. Dar, e drept, avea altele în mintea lui.

— Ăsta e un jigou, declară Rosalie, punînd friptura pe masă.

Din nou, începură cu toții să rîdă, abatele Jouve primul. Își întinse capul mare clipind din ochii lui mici.

— Nici vorbă, e un jigou, spuse el. Cred că l-aș fi recunoscut...

De altfel, în ziua aceea, abatele era și mai distrat ca de obicei. Mîncă repede, cu graba unui om pe care masa îl plictisește și care, la el acasă, mănîncă în picioare ; apoi, îi așteptă pe ceilalți adîncit în gînduri, răspunzînd numai prin zîmbete. În orice clipă arunca spre frate-său cîte o privire în care era și încurajare și neliniște. Domnul Rambaud nu părea nici el să fie liniștit ca de obicei ; tulburarea i se trăda printr-o nevoie de a vorbi, de a se mișca pe scaun, ceea ce nu i se potrivea firii sale chibzuite. După varza de Bruxelles, cum Rosalie întîrzia să aducă desertul, urmă o tăcere. Afară, ploaia cădea cu și mai multă violență, un puhoi de apă izbea în pereții casei.

[1] Specie de pește marin.

În sufragerie aerul devenise înăbuşitor. Atunci, Hélène îşi dădu seama că atmosfera nu mai era aceeaşi, că între cei doi fraţi se întîmplase ceva. Ea îi privi cu solicitudine şi sfîrşi prin a murmura :

— Dumnezeule, ce ploaie grozavă ! Nu-i aşa ? Asta vă indispune ? Păreţi amîndoi bolnavi...

Dar ei spuseră că nu şi se grăbiră s-o liniştească. Şi cum Rosalie sosea aducînd o farfurie uriaşă, domnul Rambaud strigă, pentru a-şi ascunde emoţia :

— Ce spuneam eu ! Încă o surpriză !

Surpriza, în acea zi, era o cremă de vanilie, unul din succesele bucătăresei. Aşa că trebuia să-i vezi rîsul larg şi mut, cu care puse crema pe masă.

Jeanne bătea din palme, repetînd :

— Ştiam. Ştiam. Am văzut ouăle în bucătărie!

— Dar nu mai mi-e foame, spuse domnul Rambaud cu un aer disperat. Îmi este peste putinţă să mai mănînc !

Atunci Rosalie, devenind gravă, plină de o mînie reţinută, spuse simplu, cu un aer demn :

— Cum ! O cremă pe care am făcut-o pentru dumneavoastră ? Ei bine, încercaţi şi nu mîncaţi, încercaţi...

El se resemnă şi luă o porţie mare de cremă. Abatele continua să fie distrat. Îşi împături şervetul şi se sculă înainte de a isprăvi desertul, cum făcea de obicei. O clipă se plimbă prin odaie, cu capul înclinat pe un umăr ; apoi, cînd Hélène, la rîndul ei, se ridică de la masă, îndreptă spre domnul Rambaud o privire de înţelegere şi-o duse pe tînăra femeie în camera de alături. De după uşa întredeschisă, li se auziră aproape de îndată vocile încete, fără a li se distinge cuvintele.

— Grăbeşte-te, îi spunea Jeanne domnului Rambaud, care părea că nu mai e în stare să-şi termine biscuitul. Vreau să-ţi arăt lucrul meu!

Dar el nu se grăbea. Cînd Rosalie începu să strîngă masa, trebui totuşi să se scoale.

— Stai, aşteaptă, murmură el, în timp ce copila voia să-l ducă în camera de alături.

Şi se depărtă de uşă, stînjenit şi temător.

Apoi, cum abatele ridică vocea, fu cuprins de o asemenea slăbiciune, încît trebui să se aşeze din nou în faţa mesei strînse. Scoase din buzunar un ziar.

— Îți voi face o trăsurică, spuse el.

Dintr-o dată, Jeanne nu mai insistă să-l ducă în odaie. Domnul Rambaud o uimea cu dibăcia lui de a scoate dintr-o foaie de hîrtie tot soiul de jucării. Făcea puișori, vapoare, mitre episcopale, căruțe, colivii. Dar, în ziua aceea, degetele îi tremurau îndoind hîrtia și nu izbutea să facă micile amănunte ale jucăriilor. La cel mai mic zgomot care se auzea din camera vecină, își pleca încet capul. În acest timp, Jeanne, foarte interesată, se rezemase de masă alături de el.

— După asta ai să-mi faci un puișor, spuse ea, ca să-l înham la trăsură.

În fundul camerei abatele Jouve rămăsese în picioare în umbra clară în care abajurul scălda odaia. Hélène își reluase locul ei obișnuit, în fața măsuței ; și cum nu se jena marțea de prietenii ei, lucra, și sub cercul de lumină vie nu i se vedeau decît mîinile palide cosînd o bonetă de copil.

— Jeanne nu-ți mai pricinuiește nici o neliniște ? întrebă abatele.

Ea își înălță capul înainte de a-i răspunde.

— Doctorul Deberle pare cu totul liniștit în privința ei, spuse ea. Dar biata micuță e încă destul de nervoasă... Ieri am găsit-o leșinată pe scaun.

— Îi lipsește mișcarea, reîncepu preotul. Prea stați închise, nu duceți o viață ca toată lumea...

Tăcu și o clipă fu liniște. Găsise, fără îndoială, legătura pe care-o căuta, de la o idee la alta; dar cînd să vorbească își luă seama. Apucă un scaun, se așeză alături de Hélène și zise :

— Ascultă, fiica mea dragă, doresc de cîtăva vreme să discut serios cu dumneata. Viața pe care-o duci aici nu-i bună. La vîrsta dumitale, cineva nu se închide astfel în casă, așa cum faci dumneata. Și această renunțare este tot atît de rea pentru copil ca și pentru dumneata însăți. Există mii de pericole, pericole în ce privește sănătatea și altele, de altă natură...

Hélène ridicase capul uimită.

— Ce vrei să spui, prietene ? zise ea.

— Fata mea, cunosc prea puțin lumea, continuă preotul, ușor încurcat, dar știu totuși că o femeie e foarte ex-

pusă cînd rămîne fără apărare. În sfîrșit, ești prea singură și această singurătate în care te-ai cufundat nu-i sănătoasă, crede-mă. Va veni o zi cînd ai să suferi din pricina asta.

— Dar nu mă plîng, mă simt foarte bine așa cum sînt, strigă ea cu oarecare vioiciune.

Bătrînul preot își clătină încet capul său mare.

— Firește, e plăcut. Te simți cu desăvîrșire fericită, înțeleg. Numai că pe această pantă a singurătății și a reveriei, nu știi niciodată unde-ai să ajungi. Oh ! te cunosc, nu ești în stare să faci vreun rău. Dar ai putea, mai devreme ori mai tîrziu, să-ți pierzi liniștea. Și, într-o bună dimineață, locul pe care-l lași gol în jurul și în sufletul dumitale va fi ocupat de cine știe ce sentiment dureros și de nemărturisit.

În umbră, o roșeață coloră obrazul Hélènei.

Oare preotul îi citise în inimă ? Cunoștea deci tulburarea care creștea în ea, această agitație interioară care-i umplea viața acum, și despre care nu voise să se întrebe ? Lucrul îi căzu pe genunchi. O cuprinse o slăbiciune, îl ascultă pe preot cu o complicitate plină de evlavie care avea să-i îngăduie, în sfîrșit, să mărturisească și să-și precizeze aceste lucruri vagi, care-o frămîntaseră pînă în fundul sufletului. Pentru că știa tot, n-avea decît s-o întrebe, ea va încerca să-i răspundă.

— Mă las în mîinile dumitale, prietene, murmură ea. Știi bine că te-am ascultat întotdeauna.

Atunci preotul păstră un moment de tăcere ; apoi, încet și grav, spuse :

— Fata mea, trebuie să te măriți.

Ea rămase mută, cu brațele atîrnate, datorită uimirii pe care i-o pricinuia acest sfat. Aștepta alte cuvinte, nu mai pricepea nimic. Totuși abatele continua, arătînd motivele pentru care trebuia să se hotărască să se mărite.

— Gîndește-te că ești încă tînără ; n-ai să mai poți rămîne mult în acest colț depărtat al Parisului, abia cutezînd să ieși, ignorînd cu totul viața. Trebuie să reintri în existența comună, căci altminteri, mai tîrziu, vei regreta amarnic izolarea dumitale. Nu bagi de seamă lucrătura înceată a acestei osîndiri la singurătate, dar prietenii au remarcat paloarea dumitale și sînt neliniștiți...

El se oprea la fiecare frază, nădăjduind că-l va întrerupe și că va discuta propunerea lui. Dar ea rămînea foarte rece, parcă înghețată de surpriză.

— Ai un copil, reluă el ; ăsta-i un lucru de seamă. Numai că, spune și dumneata, în interesul Jeannei dumitale, brațul unui bărbat ar fi aici de mare trebuință... O, știu, trebuie găsit cineva foarte bun, care să-i fie un adevărat tată...

Ea nu-l lăsă să isprăvească. Vorbi brusc, cu o revoltă și o repulsie extraordinare.

— Nu, nu, nu vreau ! Ce mă sfătuiești, prietene ? Niciodată, auzi, niciodată n-am să fac asta !

Toată inima ei se răzvrătea, era ea însăși înfricoșată de violența acestui refuz. Propunerea preotului venea să zguduie în ea acel colț obscur în care evita să citească ; și, după durerea pe care o încerca, pricepea, în sfîrșit, gravitatea bolii ei, trăia rușinea unei femei care simțea lunecîndu-i de pe trup ultimul veșmînt.

Atunci, sub privirea limpede și surîzătoare a bătrînului abate, ea se zbătu :

— Nu vreau ! Nu iubesc pe nimeni !

Și, cum el o privea într-una, ea crezu că-i citește minciuna pe față ; se roși și bîigui : „Gîndește-te, am lăsat doliul abia de cincisprezece zile. Nu, nu e posibil..."

— Fata mea, spuse liniștit preotul, m-am gîndit mult înainte de a-ți vorbi. Cred că fericirea dumitale e aici... Liniștește-te... Nu vei face niciodată decît ceea ce vei voi.

Discuția încetă. Hélène se străduia să-și stăpînească valul de proteste care i se urcau pe buze. Își luă din nou lucrul, făcu cîteva împunsături, cu capul plecat. Și, în toiul tăcerii, se auzi vocea subțirică a Jeannei, care spunea în sufragerie :

— Nu se înhamă un puișor la trăsură, se înhamă un cal... Nu știi să faci și cai ?

— A, nu ! Caii sînt mai greu de făcut, răspunse domnul Rambaud. Dar, dacă vrei, am să te învăț să faci trăsuri.

Și întotdeauna jocul se sfîrșea astfel. Jeanne, foarte atentă, se uita la bunul ei prieten cum îndoia hîrtia într-o mulțime de pătrățele ; apoi încerca și ea la rîndul ei, dar

se încurca, bătea din picior. Totuşi, învăţase să facă vapoare şi mitre de episcopi.

— Vezi, repetă răbdător domnul Rambaud, faci patru coarne ca astea, apoi le răsuceşti...

Timp de o clipă, urechea lui ciulită prinsese cîteva cuvinte rostite în camera de alături ; şi bietele sale mîini tremurară şi mai tare, limba i se încurcă în aşa hal în gură, încît rosti vorbele doar pe jumătate.

Hélène, care nu se putea linişti, reluă convorbirea :

— Cu cine să mă mărit ? îl întrebă ea dintr-o dată pe preot, punîndu-şi lucrul pe măsuţă. Ai pe careva în vedere, nu-i aşa ?

Abatele Jouve se ridicase în picioare mergînd încet, prin odaie. Făcu un semn afirmativ din cap, fără să se oprească.

— Ei bine, spune-mi cine-i persoana, zise ea.

O clipă, el rămase în picioare în faţa ei ; apoi ridică uşor din umeri, murmurînd :

— La ce bun ? Dacă nu vrei ?

— N-are importanţă, vreau să ştiu, spuse ea ; cum aş putea să iau o hotărîre dacă nu ştiu despre cine-i vorba ?

El nu răspunse numaidecît, stătea mereu în picioare şi-o privea drept în ochi. Un surîs puţin trist i se ivi pe buze. Şi sfîrşi prin a spune aproape în şoaptă :

— Cum, n-ai ghicit ?

Nu, ea nu ghicise. Îşi frămînta mintea, se mira. Atunci el făcu cu simplitate un semn ; cu o mişcare a capului îi arătă sufrageria :

— El ! strigă ea cu vocea înăbuşită. Deveni dintr-o dată gravă. Nu mai protestă atît de violent. Nu-i mai rămăsese pe faţă decît mirare şi durere. Rămase multă vreme cu ochii în pămînt, gînditoare. Nu, n-ar fi ghicit niciodată; şi totuşi nu găsea nimic de spus. Domnul Rambaud era singurul om în mîna căruia ea şi-ar fi pus-o cu sinceritate pe a sa, fără nici o teamă. Îi cunoştea bunătatea, nu rîdea de rotunjimea lui de burghez. Dar, cu toată afecţiunea ce-o avea pentru el, gîndul că o iubea, o pătrundea ca un frig puternic.

În vremea asta, abatele îşi reluase plimbarea dintr-un capăt în celălalt al odăii. Şi, cum trecea prin faţa uşii sufrageriei, o chemă încet pe Hélène.

— Iată, vino și vezi...

Ea se ridică și privi.

Domnul Rimbaud sfîrșise prin a o așeza pe Jeanne pe propriul lui scaun. Iar el, la început sprijinit de masă, alunecase la picioarele fetiței. Stătea în genunchi, în fața ei, și-și petrecuse un braț pe după umerii copilei. Pe masă, se afla trăsura trasă de un puișor, apoi vapoare, cutii, mitre episcopale.

— Așadar, mă iubești într-adevăr ? spuse el. Repetă că mă iubești...

— Sigur ; te iubesc, doar știi asta...

El ezita, tremura ca și cînd ar fi avut de făcut o declarație de dragoste.

— Și dacă ți-aș cere să rămîn mereu aici, cu tine, ce mi-ai răspunde ?

— Oh ! Aș fi mulțumită ; ne-am juca împreună, nu-i așa ? Asta ar fi foarte vesel.

— Pentru totdeauna, auzi tu, aș rămîne pentru totdeauna !

Jeanne luase un vapor pe care-l transformase într-un chipiu de jandarm. Murmură :

— Trebuie să-ți îngăduie și mama !

Acest răspuns păru să-i readucă toate neliniștile. I se hotăra soarta.

— Sigur, spuse el. Dar dacă mama o să-mi îngăduie, tu nu vei spune nu, nu-i așa ?

Jeanne, care-și terminase chipiul de jandarm, entuziastă, începu să cînte o arie compusă de ea :

— Eu voi spune : da, da, da... Eu voi spune : da, da, da. Iată cît e de frumos chipiul meu !

Domnul Rambaud, mișcat pînă la lacrimi, se ridică în genunchi și o îmbrățișă, în timp ce ea își aruncă mîinile pe după gîtul lui. Îl rugase pe fratele său să-i ceară mîna Hélènei ; el încercase să obțină aprobarea Jeannei.

— Vezi, spuse preotul cu un zîmbet, copila vrea...

Hélène rămase gravă. Nu mai vorbi. Abatele își reluase pledoaria și insistase asupra meritelor domnului Rambaud. N-ar fi un tată gata găsit pentru Jeanne ? Îl cunoștea, n-ar lăsa nimic la întîmplare dacă i s-ar încredința lui. Apoi, cum ea tăcea, abatele adăugă cu o mare emoție și o mare

demnitate că, dacă fusese însărcinat cu un astfel de demers, nu se gîndise la frate-său, ci la ea, la fericirea ei

— Te cred, știu cît de mult ții la mine, spuse cu vioiciune Hélène. Așteaptă, vreau să-i răspund fratelui dumitale în fața dumitale.

Sună ora zece. Domnul Rambaud intră în dormitor. Ea îi ieși în întîmpinare, cu mîna întinsă, spunînd :

— Îți mulțumesc pentru propunerea dumitale, prietene, și-ți sînt foarte recunoscătoare. Ai făcut bine că ai vorbit...

Ea îl privi liniștită, în față, ținîndu-i mîna lui mare într-a sa. El, tremurînd, nu îndrăzni să ridice ochii.

— Numai că-ți cer un timp de gîndire, continuă ea. Poate că-mi va trebui o vreme mai lungă...

— Oh, oricît dorești, șase luni, un an, chiar și mai mult, bîigui el, ușurat, fericit de faptul că nu-l dădea de îndată pe ușă afară.

Atunci, ea surîse slab.

— Dar înțeleg să rămînem prieteni. Vei veni ca și-n trecut, dar să-mi făgăduiești că vei aștepta ca să vorbesc eu prima despre aceste lucruri. Ești de acord ?

El își retrase mîna și-și căută înfrigurat pălăria, acceptînd totul printr-o continuă clătinare din cap. Apoi, în clipa în care se pregătea să iasă, își regăsi cuvintele :

— Ascultă, murmură el, acum știi că eu sînt aici, nu-i așa ? Ei bine, să știi că voi fi întotdeauna alături de dumneata, orice s-ar întîmpla și zece ani dacă vrei, n-ai decît să faci un semn... Mă voi supune.

Și el fu acela care luă pentru ultima oară mîna Hélènei și-o strînse de mai, mai să i-o sfărîme. Pe scară, cei doi frați se întoarseră ca de obicei spunînd :

— Pe marți...

— Da, pe marți, răspunse Hélène.

Cînd se întoarse în cameră, zgomotul unui nou potop de ploaie, ce izbea în obloanele ferestrelor, o mîhni foarte tare. Dumnezeule ! Ce ploaie îndărătnică și cum o să-i mai mureze pe bieții ei prieteni ! Deschise fereastra și aruncă o privire în stradă. Răbufniri năprasnice de vînt stingeau becurile cu gaz. Și, în mijlocul băltoacelor palide și al umbrelor lucitoare ale ploii, zări spatele rotund al domnului Rambaud care se ducea, fericit și țopăind în întuneric, fără să se sinchisească de potop.

Jeanne, după ce auzise cîteva din ultimele cuvinte ale bunului ei prieten, devenise foarte serioasă. Își descălțase ghetuțele și sta în cămașă de noapte, pe marginea patului, gîndindu-se profund. Cînd maică-sa intră s-o îmbrățișeze, o găsi stînd astfel.

— Noapte bună, Jeanne. Sărută-mă...

Apoi, cum copila părea a nu fi auzit, Hélène se ghemui în fața ei, luînd-o de mijloc. Și întrebă cu vocea pe jumătate :

— Așadar ți-ar face plăcere dac-ar locui cu noi ?

Jeanne nu păru mirată de întrebare. Fără îndoială că se gîndea la acest lucru. Încet, ea făcu da din cap.

— Dar știi, reluă mama, va sta tot timpul aici, noapte, zi, la masă, peste tot...

O neliniște crescu în ochii limpezi ai fetiței. Își puse obrazul pe umărul mamei sale, o sărută pe gît și sfîrși prin a o întreba la ureche, fremătînd toată :

— Mamă, o să te și sărute ?

O culoare trandafirie acoperi fruntea Hélènei. La început nu știu ce să răspundă acestei întrebări de copil. În sfîrșit, murmură :

— Va fi ca și tatăl tău, scumpa mea !

Atunci brațele Jeannei se înțepeniră și ea izbucni în lacrimi. Bîigui :

— O, nu, nu mai vreau ! Oh, mamă, te rog, spune-i că nu mai vreau, du-te și spune-i că nu mai vreau !

Se înăbuși, se aruncă la pieptul mamei sale, o acoperi cu lacrimile și sărutările ei. Hélène încercă s-o liniștească, repetîndu-i că lucrurile se vor aranja. Dar Jeanne voia pe loc un răspuns hotărîtor :

— Oh, spune nu, măicuță, spune nu... Vezi bine că aș muri... Oh, niciodată, nu-i așa, niciodată !...

— Ei bine nu, ți-o făgăduiesc ; fii cuminte și culcă-te.

Încă vreo cîteva minute, copila pasionată o strînse pe maică-sa în brațele sale, ca și cînd nu se putea desprinde de ea, apărînd-o parcă împotriva celor care voiau să i-o ia. În sfîrșit, Hélène putu s-o culce ; dar trebui s-o vegheze o bună parte din noapte. Zvîrcoliri îi tulburau somnul, și la fiecare jumătate de oră deschidea ochii, ca să se asigure că maică-sa era acolo, apoi adormea din nou lipindu-și buzele de mîna ei.

III

A FOST O LUNĂ NESPUS DE FRUMOASĂ. Soarele de april acoperise grădina cu o verdeață plăcută, ușoară și fină ca o dantelă. Lîngă gard, clematitele își arătau tulpinele subțiri, în timp ce caprifoiul înmugurit răspîndea un parfum gingaș, aproape sacru. La cele două margini ale peluzei, îngrijită și tunsă, înfloreau în coșuri mușcate roșii și micsandre albe. Desișul ulmilor, în fund, între gîtuiala clădirilor vecine, acoperea tapetul verde al crengilor ale căror frunzulițe fremătau la cea mai mică adiere de vînt.

Timp de mai bine de trei săptămîni, cerul rămase fără un nor. Era ca o minune a primăverii care sărbătorea noua întinerire, înflorirea pe care o purta în inimă Hélène. În fiecare după-amiază ea cobora în grădină cu Jeanne. Locul ei era știut, lîngă primul ulm din dreapta. Acolo o aștepta un scaun și a doua zi încă mai găsea pe nisipul aleii capetele de ață pe care le semănase în ajun.

— Aici ești ca la dumneata acasă, repeta în fiecare seară doamna Deberle, care făcuse pentru ea una din acele pasiuni din care trăia șase luni. Pe mîine... Vei încerca să vii mai devreme, nu-i așa ?

Și Hélène era într-adevăr ca la ea acasă. Puțin cîte puțin se obișnui cu colțișorul acela de verdeață, aștepta clipa în care avea să coboare acolo cu o nerăbdare de copil. Ceea ce-o încînta în această grădină burgheză era mai ales curățenia peluzelor și a tufișurilor. Nici un fir de iarbă uitat nu supăra simetria frunzișurilor. Aleile, netezite în fiecare dimineață, aveau sub picioare moliciunea unui covor. Ea trăia aici calmă și liniștită, fără să sufere din pricina exceselor sevei. Nu simțea nici o tulburare din pricina acelor ronduri desenate atît de precis, a acelor mantii de iederă, din care grădinarul smulgea una cîte una frunzele îngălbenite. Sub umbra închisă a ulmilor, în acea parte cultivată cu flori, pe care prezența doamnei Deberle o înmiresma cu o nuanță de mosc, ea se putea crede într-un salon ; și doar vederea cerului, cînd își ridica încet capul, îi amintea că e afară, în aer liber, și asta o făcea să respire adînc.

Adesea ele își petreceau singure după-amiaza fără să vadă pe nimeni. Jeanne și Lucien se jucau la picioarele lor. Urmau lungi tăceri. Apoi, doamna Deberle, pe care visarea o întrista, vorbea ore în șir, mulțumindu-se cu aprobările mute ale Hélènei și reîncepînd și mai neobosită la cea mai neînsemnată clătinare a capului acesteia. Erau povești interminabile despre doamnele din societatea lor, proiecte de recepții pentru iarna următoare, reflecții de coțofană gureșă cu privire la evenimentele zilei, tot haosul monden care se ciocnea sub acea frunte de femeie frumoasă și toate astea amestecate cu efuziuni neașteptate de dragoste față de copii, cu fraze emoționante care ridicau în slăvi farmecele prietenei. Hélène o lăsa să-i strîngă mîinile. N-o asculta întotdeauna, dar în înduioșarea continuă în care trăia era foarte mișcată de mîngîierile Juliettei și i-o spunea cu o mare bunătate, o bunătate de înger. Alteori, venea careva în vizită. Atunci doamna Deberle era încîntată. Începînd de la Paști, sîmbetele ei în care primea încetaseră, cum se și cuvenea în această perioadă a anului. Dar se temea de

singurătate și era încîntată dacă cineva venea s-o vadă, fără fasoane, în grădina ei. Marea ei preocupare era atunci să-și aleagă plaja unde-și va petrece luna august. La fiecare vizită, reîncepea aceeași discuție : explica cum că soțul ei nu va merge cu ea la mare ; apoi îi întreba pe oameni, nu putea să se fixeze la nici o alegere. Nu pentru ea, ci pentru Lucien. Cînd sosea frumosul Malignon, se așeza călare pe-un scaun țărănesc. Lui îi era groază de viața la țară ; trebuia să fii nebun, spunea el, să te exilezi din Paris sub pretextul că te duci să capeți guturai pe țărmul oceanului. Totuși discutau despre plajă : toate erau infecte și el susținea că, în afară de Trouville, nu exista absolut nici una cît de cît curată. Hélène auzea în fiecare zi aceeași discuție, fără s-o obosească, fericită chiar de această monotonie a zilelor sale, care o legăna și o adormea în același gînd unic. După o lună, doamna Deberle încă nu știa unde va merge.

Într-o seară, pe cînd Hélène se retrăgea, Juliette zise :

— Mîine sînt silită să ies, dar asta n-o să te împiedice să cobori în grădină. Așteaptă-mă, n-am să întîrzii prea mult...

Hélène primi. Petrecea o după-amiază delicioasă, singură în grădină. Deasupra capului nu se auzea decît zgomotul pe care-l făceau aripile vrăbiilor, agitîndu-se prin copaci. O pătrundea tot farmecul acestui colțișor însorit. Și, începînd din acea zi, cele mai minunate după-amieze fură cele în care prietena ei o părăsea.

Relații din ce în ce mai strînse se înnodau între ea și familia Deberle. Mînca la ei, ca o prietenă pe care-o oprești în clipa în care te așezi la masă ; cînd întîrzia sub ulmi, Pierre cobora pe peron spunînd :

— Doamna e servită ! Juliette o ruga să rămînă, și ea uneori ceda. Erau mese de familie, înveselite de neastîmpărul copiilor. Doctorul Deberle și Hélène păreau buni prieteni ale căror temperamente cuminți, puțin reci, se simpatizau. Și Juliette spunea adesea :

— Oh, v-ați înțelege bine împreună... Pe mine, liniștea voastră mă scoate din sărite...

În fiecare după-amiază doctorul se întorcea de la vizitele lui către ora șase. Le găsea pe doamne în grădină și

se așeza lîngă ele. La început, Hélène voise să se retragă numaidecît pentru a-i lăsa pe soți singuri. Dar Juliette se supăra atît de strașnic din pricina acestei plecări bruște, încît acum rămînea Aparținea pe jumătate vieții intime a acestei familii care părea întotdeauna foarte unită. Cînd doctorul sosea, soția lui îi întindea de fiecare dată obrazul cu aceeași mișcare prietenească, și el o săruta ; apoi, cum Lucien i se agăța de picioare, îl ținea pe genunchi tot timpul cît vorbea. Copilul îi închidea gura cu mînuțele sale mici, îl trăgea de păr în mijlocul unei fraze, se purta atît de rău, încît el sfîrșea prin a-l pune jos, spunîndu-i să se ducă să se joace cu Jeanne. Hélène surîdea văzînd această joacă, își părăsea o clipă lucrul ca să învăluie într-o privire liniștită pe tată, pe mamă și pe copil. Sărutul soțului n-o supăra nicidecum, răutățile lui Lucien o înduioșau. Ai fi zis că se odihnea în pacea fericită a acestui menaj.

În vremea asta, soarele asfințea îngălbenind ramurile înalte. O seninătate cădea din cerul palid. Juliette, care avea mania întrebărilor, chiar și față de persoanele pe care le cunoștea mai puțin, îl întreba pe soțul ei, fără încetare, adesea fără să mai aștepte răspuns.

— Unde-ai fost ? Ce-ai făcut ?

Atunci, el îi vorbea de vizitele pe care le făcuse, de vreo cunoștință pe care-o salutase, îi da unele informații despre o stofă sau o mobilă, văzute într-o vitrină. Și adesea, vorbind, ochii lui întîlneau ochii Hélènei. Nici unul, nici celălalt nu-și întorceau capul. Se priveau față în față, serioși o clipă, ca și cum s-ar fi privit pînă-n adîncul inimii; apoi surîdeau, cu pleoapele ușor lăsate. Vioiciunea nervoasă a Juliettei, pe care ea și-o îneca într-o moleșeală studiată, nu le îngăduia să discute multă vreme împreună, căci tînăra femeie se amesteca în toate discuțiile. Totuși, schimbau împreună cîteva cuvinte, fraze banale, care păreau să capete sensuri profunde și care se prelungeau dincolo de sunetul vocii lor. La fiecare din cuvintele lor ei aprobau cu un semn ușor, ca și cum gîndurile le-ar fi fost comune. Era o înțelegere absolută, intimă, venită din adîncul făpturii lor, și care se răsfrîngea pînă și în tăcerile lor. Uneori, Juliette se oprea din sporovăiala ei de coțofană, puțin rușinată de a fi vorbit atîta.

— Nu te distrezi de fel, nu-i așa ? spunea ea. Vorbim despre lucruri care nu te interesează cîtuși de puțin...

— Nu, nu mă luați în seamă, răspundea Hélène veselă. Nu mă plictisesc niciodată... Pentru mine, e o fericire să ascult...

Și nu mințea. În timpul acestor lungi tăceri gusta mai adînc farmecul de a se afla acolo. Cu capul plecat asupra lucrului ei de mînă, ridicînd din cînd în cînd ochii pentru a schimba, cu doctorul, acele lungi priviri care-i apropiau, se închidea cu plăcere în egoismul emoției sale. Își mărturisea acum că între ea și el există un sentiment ascuns, ceva foarte plăcut, cu atît mai plăcut cu cît nimeni pe lume nu-l împărțea cu ei. Hélène își purta însă taina în liniște, fără ca cinstea ei sufletească să-i fie tulburată, căci nimic rău n-o neliniștea. Cît era de bun cu soția și cu copilul lui ! Îl iubea și mai mult cînd îl sălta pe Lucien pe genunchi și-o săruta pe Juliette pe obraz. De cînd îl văzuse între ai lui, prietenia lor sporise. Acum se simțea ca făcînd parte din familie, nu se gîndea că s-ar putea s-o îndepărteze. Și-n inima ei îi spunea Henri, în mod firesc, tot auzind-o pe Juliette zicîndu-i astfel. Cînd buzele sale rosteau cuvîntul „domnule", un ecou repeta „Henri", în toată ființa ei.

Într-o zi doctorul o găsi pe Hélène singură, sub ulmi. Juliette pleca aproape în fiecare după-masă.

— Cum, soția mea nu-i aici ? spuse el.

— Nu, m-a părăsit, spuse ea rîzînd. Adevărul e că v-ați înapoiat mai curînd...

Copiii se jucau în celălalt capăt al grădinii. El se așeză lîngă ea. Singurătatea nu-i tulbura deloc. Timp de aproape un ceas vorbiră despre mii de lucruri, fără să simtă o clipă dorința să facă vreo aluzie la sentimentul duios care le umplea inimile. La ce bun să vorbească despre asta ? Nu știau ce și-ar fi putut spune. N-aveau să-și mărturisească nimic. Le era de ajuns plăcerea de a fi împreună, de a se înțelege asupra tuturor lucrurilor, de a se bucura fără tulburare de singurătatea lor, chiar în același loc în care el își săruta în fiecare seară nevasta, în fața ei.

În acea zi glumea despre furia cu care lucra ea.

— Știi, spuse el, că nu-ți cunosc nici măcar culoarea ochilor ; îi ții întotdeauna aplecați asupra lucrului.

Ea își înălță capul și-l privi, ca de obicei, drept în față.

— Vrei să mă necăjești ? întrebă ea încetișor.

Dar el continuă :

— A, sînt cenușii, cenușii cu reflexe albăstrui, nu-i așa ?

Asta era tot ceea ce cutezau ; dar aceste vorbe, primele rostite, căpătau o dulceață nesfîrșită.

Începînd din ziua aceea, el o găsi adesea singură în amurg. Fără voia lor, fără ca ei să-și dea seama, familiaritatea lor devenea atunci mai mare. Vorbeau cu voce schimbată, cu inflexiuni mîngîietoare, pe care nu le aveau cînd erau auziți de alții. Și totuși, cînd Juliette sosea, plină de înfrigurarea flecară a alergărilor ei prin Paris, ea nu-i mai deranja, puteau să-și continue discuția începută fără să aibă de ce se tulbura, fără să-și mai tragă înapoi scaunele. Se părea că această primăvară frumoasă, această grădină în care înflorea liliacul, prelungea în ființa lor cea dintîi vrajă a dragostei.

Spre sfîrșitul lunii doamna Deberle începu să fie preocupată de un mare proiect. Îi veni dintr-o dată ideea să dea un bal de copii. Sezonul era destul de înaintat, dar această idee îi umplu astfel capu-i flușturatec, încît cu felul ei turbulent de a acționa se și lansă în pregătiri. Voia ca totul să iasă nemaipomenit de bine. Balul urma să fie costumat. De atunci, la ea, la alții, peste tot, nu mai vorbi decît de balul ei. În grădină, aveau loc discuții interminabile. Frumosul Malignon socotea acest plan cam „copilăresc" ; dar găsi totuși de cuviință să se intereseze și făgădui să aducă un cîntăreț comic, unul dintre cunoscuții săi.

Într-o după-amiază, cînd toată lumea se afla sub copaci, Juliette puse serioasa întrebare legată de costumele lui Lucien și al Jeannei.

— Ezit mult, spuse ea ; m-am gîndit la un Pierrot din mătase albă.

— Oh ! E prea comun, declară Malignon ; o să ai cel puțin o duzină de Pierrot la balul dumitale... Stai un pic, ar trebui să găsim ceva...

Și începu să cugete adînc, sugînd capătul rotund al nuielușei pe care-o avea în mînă. Pauline, care tocmai venea, strigă :

— Eu doresc să mă îmbrac în subretă...

— Tu! spuse doamna Deberle cu mirare, dar tu n-o să te costumezi! Sau te mai crezi copil, prostuțo? Ai să-mi faci plăcerea să vii într-o rochie albă...

— Vai, ce m-ar mai fi înveselit acest lucru, murmură Pauline căreia, în ciuda celor optsprezece ani ai ei și a rotunjimilor de fată frumoasă, îi plăcea încă să se mai zbenguie cu copiii.

În vremea asta, Hélène, așezată la piciorul copacului, lucra, ridicînd uneori capul pentru a le surîde doctorului și domnului Rambaud, care discutau, în picioare, în fața ei. Domnul Rambaud sfîrșise prin a intra în intimitatea familiei Deberle.

— Și Jeanne, întrebă doctorul, în ce ai s-o îmbraci?

Dar vorba îi fu tăiată de o exclamație a lui Malignon.

— Am găsit... Un marchiz Ludovic al XV-lea!

Și-și agită vărguța cu un aer triumfător. Apoi, cum nimeni din preajma lui nu se entuziasma, păru uimit.

— Cum! Nu pricepeți? Lucien e cel care-i primește pe invitați, nu-i așa? Atunci, îl așezați la ușa salonului, îmbrăcat ca marchiz, cu un buchet mare de trandafiri alăturea, și-l puneți să facă plecăciuni doamnelor.

— Dar, obiectă Juliette, o să avem marchizi cu duzinele.

— Și ce-i cu asta? spuse liniștit Malignon. Cu cît vor fi mai mulți marchizi, cu atît va fi mai nostim. Vă spun că așa e cel mai bine... Stăpînul casei trebuie să fie marchiz, altfel balul vostru va fi infect...

Părea atît de convins, încît Juliette sfîrși prin a se pasiona și ea. Într-adevăr, un costum de marchiz Pompadour, din mătase albă, broșată, cu buchețele mici, ar fi cît se poate de drăguț.

— Și Jeanne? repetă doctorul.

Fetița venise să se sprijine de umărul mamei sale cu acea drăgălășenie de care-i plăcea adesea să dea dovadă. Cînd să deschidă Hélène gura, ea murmură:

— O, mamă, știi ce mi-ai făgăduit...

— Ce anume? întrebară cei din jur.

Atunci, în timp ce fata o ruga cu privirea, Hélène răspunse zîmbind:

— Jeanne nu vrea să i se dea în vileag costumul.

— E adevărat, strigă copila. Nu mai are nici un efect cînd se știe dinainte ce costum o să porți !

Se amuzară un moment pe seama acestei cochetării. Domnul Rambaud se arătă un pic ironic. De cîtăva vreme Jeanne îi cam făcea mutre ; și bietul om, disperat, nu mai știa cum să reintre în grațiile micei sale prietene, ajungînd chiar s-o și necăjească pentru a se putea apropia de ea. Repetă de mai multe ori, privind-o :

— Am să le spun eu, am să le-o spun eu...

Copila se făcu palidă. Chipul ei plăcut căpătă o duritate sălbatică, fruntea tăiată de două cute mari, bărbia alungită și nervoasă.

— Tu, bîigui ea, tu n-ai să spui nimic...

Și cum el se prefăcea mereu că vrea să vorbească, ea se năpusti nebunește asupra lui strigînd :

— Taci, vreau să taci ! Vreau...

Hélène n-avusese cînd să prevină acest acces, unul din acele accese de mînie oarbă, care-o zguduiau adesea atît de cumplit pe fetiță. Ea spuse cu severitate:

— Jeanne, bagă de seamă, o să te cumințesc eu... Dar Jeanne, n-o mai asculta, n-o mai auzea. Tremurînd din cap pînă în picioare, tropăind, înecîndu-se, repeta : „Vreau! Vreau !" cu o voce din ce în ce mai răgușită și mai sfîșiată... Și cu mîinile ei crispate, îl apucase de braț pe domnul Rambaud pe care-l răsucea cu o putere extraordinară. În zadar o amenința Hélène. Atunci neputînd-o îmblînzi cu asprimea, foarte supărată de această scenă de față cu atîta lume, ea se mulțumi să murmure încetișor :

— Jeanne, mult mă mai faci să sufăr !

Imediat copila întoarse capul. Și cînd văzu chipul dezolat al maică-si, ochii plini de lacrimi stăpînite, se aruncă de gîtul ei, bîlbîind :

— Nu, mamă... nu, mamă...

Își puse mîinile pe chipul maică-si pentru a o împiedica să plîngă. Hélène o îndepărtă încetișor. Atunci cu inima zdrobită, pierdută, micuța se lăsă să cadă la cîțiva pași pe o bancă unde hohoti și mai tare.

Lucien, căruia i-o dădeau mereu de exemplu, o contempla surprins şi oarecum încîntat. Şi cum Hélène îşi împături lucrul, scuzîndu-se pentru o astfel de scenă, Juliette îi spuse că, pentru Dumnezeu!, trebuie să le ierţi copiilor totul; mititica avea o inimă foarte bună; şi se tînguia atît de tare, biata micuţă, încît era de ajuns de pedepsită. Ea o strigă ca s-o sărute, dar Jeanne, refuzînd să fie iertată, rămase pe bancă, înăbuşită de lacrimi.

Domnul Rambaud şi doctorul se apropiară. Primul veni lîngă ea şi o întrebă cu vocea lui bună şi mişcată:

— Haide, scumpa mea, de ce eşti supărată? Ce ţi-am făcut?

— Oh! spuse copila, îndepărtîndu-l cu mîna şi arătîndu-şi chipul răvăşit, ai vrut să mi-o iei pe mama!

Doctorul, care asculta, începu să rîdă. Domnul Rambaud nu înţelese pe loc despre ce era vorba.

— Ce tot spui acolo?

— Da, da, marţea trecută... Oh, ştii bine, te-ai aşezat în genunchi întrebîndu-mă ce-aş spune dacă ai rămîne la noi...

Doctorul nu mai surîdea. Buzele sale decolorate avură un tremur. O roşeaţă coloră, dimpotrivă, obrajii domnului Rambaud care-şi scoborî vocea şi zise:

— Dar mi-ai spus că ne vom juca totdeauna împreună!

— Nu, nu ştiam, reluă copila cu violenţă. Nu vreau, auzi tu? Nu mai vorbi niciodată despre asta, niciodată, şi vom fi prieteni!...

Hélène, în picioare, cu lucrul în coşuleţ, auzise aceste ultime cuvinte.

— Haide, Jeanne, spuse ea, cînd plîngi nu trebuie să plictiseşti pe toată lumea.

Ea salută împingînd-o pe fetiţă înainte. Doctorul, foarte palid, o privea fix. Domnul Rambaud era consternat. Cît despre doamna Deberle şi Pauline, ajutate de Malignon, îl luaseră pe Lucien şi-l învîrteau în mijlocul lor, discutînd cu însufleţire peste umerii băieţaşului, despre costumul de marchiz Pompadour.

A doua zi Hélène se afla singură sub ulmi. Doamna Deberle, care se agita pentru bal, îi luase cu ea pe Lucien şi pe Jeanne. Doctorul, întors mult mai curînd ca

de obicei, coborî vioi peronul ; dar nu se așeză, se învîrti în jurul tinerei femei, smulgînd din copaci bucățele de scoarță. Ea ridică o clipă ochii, neliniștită de agitația lui, apoi împunse din nou cu acul cu o mînă ușor tremurîndă.

— Iată, se strică vremea, spuse ea, jenată de această tăcere. E aproape frig în după-amiaza asta...

— Și sîntem în aprilie, murmură el străduindu-se să-și liniștească vocea.

Păru că vrea să se depărteze. Dar reveni și-o întrebă brusc :

— Deci ai de gînd să te măriți ?

Această întrebare brutală o surprinse într-atît încît lăsă să-i cadă lucrul. Era albă toată. Printr-un efort minunat de voință, păstră un chip de marmoră, cu ochii larg deschiși către el. Ea nu răspunse și el zise rugător :

— Oh, te rog, un cuvînt... numai unul... Te măriți ?

— Da, poate, ce-ți pasă ? spuse ea în sfîrșit cu un ton de gheață.

El avu un gest violent. Strigă :

— Dar e cu neputință !

— De ce ? spuse ea fără să-l părăsească din ochi.

Atunci, sub privirea care parcă-i țintuia vorbele pe buze, el trebui să tacă. Mai rămase încă o clipă acolo, ducîndu-și mîinile la tîmple, apoi, cum se înăbușea, temîndu-se să nu cedeze vreunei mînii, se depărtă în timp ce ea se prefăcea că-și reia liniștită lucrul.

Dar farmecul plăcutei după-amiezi se rupsese. Deși, a doua zi, el se arătă tandru și supus, Hélène părea să se simtă prost ori de cîte ori rămînea singură cu el. Nu mai exista acea plăcută familiaritate, acea plăcută încredere senină care-i făcea să stea unul lîngă altul, fără tulburare, cu bucuria curată de-a fi împreună. În ciuda grijii pe care-o avea ca să n-o sperie, el o privea uneori scuturat de o tresărire subită, cu fața înflăcărată de un val de sînge. Ea însăși își pierduse frumoasa ei liniște ; o scuturau fiori, rămînea moleșită, cu mîinile obosite și neocupate. Toate soiurile de mînii și de dorinți păreau că se treziseră în ei. Hélène ajunsese pînă acolo încît nu voia ca Jeanne să se îndepărteze de lîngă ea. Doctorul găsea mereu între ea și el acel martor care-i supraveghea cu ochii săi mari și limpezi. Dar lucrul din pricina

căruia suferea mai ales Hélène, era să se simtă dintr-o dată încurcată în fața doamnei Deberle. Cînd aceasta intra, cu părul în vînt, și-i spunea : „draga mea“, povestindu-i pe unde umblase, ea n-o mai asculta cu acel aer surîzător și liniștit ; din străfundul ființei sale se ridica un tumult, sentimente pe care ea refuza să și le precizeze. Era parcă un fel de rușine și de pizmă. Apoi, firea sa cinstită se revolta ; îi întindea Juliettei mîna, dar fără să-și poată stăpîni tremurul fizic care-i încrețea pielea cînd atingea degetele umede ale prietenei sale.

Vremea se stricase. Ploile le siliră pe doamne să se refugieze în pavilionul japonez. Grădina, cu frumoasa ei curățenie, se schimbase în lac, și nimeni nu mai cuteza să se avînte pe alei, de teamă să nu ia noroi pe tălpi. Cînd vreo rază de soare mai strălucea printre nori, verdeața udă se usca, liliacul avea perle atîrnate de fiecare floricică a sa. Sub ulmi cădeau picături mari.

— În sfîrșit, a rămas pentru sîmbătă, spuse într-o zi doamna Deberle. Ah, scumpa mea, nu mai pot... Ai să fii acolo la două, nu-i așa ? Jeanne va deschide balul cu Lucien...

Și cedînd unei efuziuni de tandrețe, încîntată de pregătirile balului ei, ea îi îmbrățișă pe Henri și pe cei doi copii. Apoi, luînd-o de braț pe Hélène, îi trînti și ei, rîzînd, două sărutări zdravene pe obraz.

— Asta ca să mă recompensez, spuse ea veselă. O merit ! Am alergat destul. O să vezi cît de reușit are să fie acest bal...

Hélène rămase rece, în timp ce doctorul le privea pe deasupra capului blond al lui Lucien, care se agățase de gîtul lui.

IV

ÎN VESTIBULUL MICULUI PALAT, Pierre în picioare, în haine de gală și cravată albă, deschidea ușa la fiece zgomot de trăsură. Atunci pătrundea în casă o boare de aer umed, o răsfrîngere galbenă a după-amiezii ploioase lumina vestibulul strîmt, plin de draperii și de plante verzi. Era ceasul două, lumina scădea ca într-o tristă zi de iarnă.

Dar îndată ce valetul deschidea ușa primului salon, o strălucire vie îi orbea pe invitați. Se închiseseră jaluzelele și se trăseseră cu grijă draperiile, nici o licărire a cerului mohorît nu răzbătea prin ele. Lămpile puse pe mobile, luminările aprinse în lustre și în aplicele de cristal ardeau ca într-o cameră mortuară. Dincolo de micul salon, ale cărui tapete verzui făceau să pălească puțin strălucirea luminilor, marele salon în negru și aur strălucea, decorat ca pentru balul pe care doamna Deberle îl dădea în fiecare an în luna ianuarie.

În vremea asta copiii începură să sosească ; Pauline, foarte aferată, orînduia șirurile de scaune din salon, învîrtindu-se prin fața ușii sufrageriei pe care-o scoseseră și-o înlocuiseră c-o draperie roșie.

— Papa, strigă ea, dă-mi o mînă de ajutor ! Nu vom mai isprăvi niciodată !

Domnul Lettelier, care examina, cu mîinile la spate, lustra, se grăbi s-o ajute. Pauline cără ea însăși scaunele. O ascultase pe soră-sa, punîndu-și o rochie albă ; corsajul tăiat în pătrat îi dezgolea însă tot pieptul.

— Sîntem gata, spuse ea ; acum pot să vină... Dar ce-o fi în capul Juliettei ? N-a terminat încă să-l îmbrace pe Lucien...

Chiar atunci, doamna Deberle îl aducea pe micul marchiz. Toate persoanele prezente scoaseră exclamații : „Oh! amorașul !" Era destul de drăguț cu hăinuța lui de mătase albă brodată cu buchețele de flori, vesta lui mare brodată cu aur și pantalonii de mătase de culoarea cireșelor ! Bărbia și mîinile delicate îi erau înecate în dantele. O sabie, o jucărie cu un nod mare, trandafiriu, i se bălăbănea la șold.

— Haide, fă onorurile, îi spuse maică-sa însoțindu-l în prima încăpere.

De opt zile își repeta lecția. Atunci, el se propti cavalerește, pe micile-i picioare, cu capul pudrat, dat puțin pe spate, cu tricornul pe brațul stîng ; și, fiecărei invitate care sosea, îi făcea o reverență, îi oferea brațul, saluta și se întorcea. Cei din jurul lui rîdeau, căci era cît se poate de serios și chiar puțin obraznic. O conduse astfel pe Marguerite Tissot, o fetiță de cinci ani care avea un delicios costum de lăptăreasă, cu cofa de lapte atîrnată la cingătoare ; le conduse pe cele două mici Berthier, Blanche și Sophie, dintre care una era îmbrăcată în Nebună, iar cealaltă în Subretă ; se agăță chiar de Valentine de Chermette, o persoană mare, de paisprezece ani, pe care mama ei o îmbrăca întotdeauna în Spaniolă ; era atît de subțirel, încît părea că ea e cea care-l conduce. Dar încurcătura lui fu extremă în fața familiei Levasseur, alcătuită din cinci persoane, care se prezentară la rînd, după mărime, cea mai mică avînd abia doi ani, iar cea mai mare

zece. Toate cinci deghizate în Scufița-Roșie aveau scufițe și rochii de mătase roșie cu benzi de catifea neagră peste care atîrna cîte un șorț larg de dantelă.

Se hotărî, bărbătește, își aruncă pălăria, le luă pe cele două mai mari, pe una cu brațul drept, pe alta cu brațul stîng, și-și făcu intrarea în salon urmat de celelalte trei. Se făcu mult haz, fără ca el să-și fi pierdut cîtuși de puțin nostimu-i aplomb de bărbătuș.

Doamna Deberle, în vremea asta, se certa cu soră-sa într-un colț.

— E cu putință să te decoltezi astfel ?

— Și ce-ți pasă ție ? Tata n-a zis nimic, răspunse liniștită Pauline. Dacă ții neapărat, am să-mi pun un buchețel de flori.

Culese un pumn de flori naturale dintr-o jardinieră și le strecură în decolteu. Între timp, doamnele, mamele, în mari toalete de oraș, o înconjurară pe doamna Deberle și începură s-o complimenteze în legătură cu balul. Cum Lucien tocmai trecea, maică-sa îi aranjă o buclă din pletele-i pudrate, în timp ce el, înălțînd din umeri, o întrebă :

— Și Jeanne ?

— O să vină, dragul meu... Fii atent să nu cazi... Grăbește-te, iat-o pe mica Guiraud... Oh ! E costumată în Alsaciană.

Salonul se umplea, rîndurile de scaune din fața draperiei roșii erau aproape toate ocupate și se auzea larma vocilor copilărești. Băieții soseau în cete. Existau de-acum trei Arlechini, patru Polichineli, un Figaro, Tirolezi, Scoțieni. Micul Berthier era costumat în Paj. Micul Guiraud își purta costumul de Pierrot într-un chip atît de nostim, încît — cînd trecea — toată lumea îl ridica în brațe ca să-l sărute.

— Iat-o pe Jeanne, spuse dintr-o dată doamna Deberle. Oh ! e adorabilă.

Un murmur se porni, capetele se aplecară în mijlocul strigătelor ușoare. Jeanne se oprise în pragul primului salon, în timp ce maică-sa, încă în vestibul, își scotea haina. Copila purta un costum de japoneză, de o măreție deosebită. Rochia, brodată cu flori și păsări bizare, îi cădea pînă la picioarele ei mici pe care i le acoperea, în

timp ce, de sub cingătoarea lată, pulpanele îndepărtate ale chimonoului lăsau să i se vadă o fustă de mătase verzuie, cu ape galbene. Fața ei fină avea un farmec ciudat sub cocul înalt străpuns de ace lungi, cu bărbia și ochii ei de căprioară, mari și strălucitori, care-i dădeau aerul unei adevărate fete din Yeddo, pășind în mireasmă de smirnă și ceai. Copila rămase acolo, șovăind, cu moliciunea bolnăvicioasă a unei flori bizare care visează după țara natală.

În spatele ei apăru Hélène. Amîndouă, trecînd brusc de la lumina palidă a străzii la acea strălucire puternică a luminărilor, clipeau din pleoape ca niște oarbe, surîzînd totuși. Acea boare caldă, acea mireasmă a salonului unde dominau violetele, le învăluiră un pic și le înroșiră obrajii proaspeți. Fiecare invitat, intrînd, avea același aer de surpriză și de ezitare.

— Ei bine, Lucien ? spuse doamna Deberle.

Copilul n-o văzuse pe Jeanne. Se precipită și-o luă de braț, uitînd să-i mai facă reverența. Erau, și unul și celălalt, atît de delicați și de tandri, micul marchiz cu costumul lui cu buchețele și japoneza cu rochia ei brodată cu purpură, încît ai fi zis că sînt două statuete de Saxa, gingaș pictate și aurite, dar totodată însuflețite.

— Știi, te așteptam, murmură Lucien. Mă plictisește să le tot dau brațul. Așa că rămînem împreună.

Și se instală cu ea pe primul rînd de scaune. Își uitase dintr-o dată îndatoririle de stăpîn al casei.

— Într-adevăr, eram neliniștită, îi repeta Juliette Hélènei. Mă temeam să nu-i fie rău Jeannei...

Hélène se scuză : cu copiii nu mai isprăvești niciodată. Stătea încă în picioare într-un colț al salonului, într-un grup de doamne, cînd îl simți pe doctorul Deberle venind spre ea. Intrase într-adevăr, dînd la o parte draperia roșie în care își vîrîse capul, pentru a da vreo ultimă poruncă. Dar, brusc, se opri. O ghici și el pe tînăra femeie, care totuși nu se întorsese spre el.

Îmbrăcată într-o rochie de grenadină neagră, nu fusese niciodată de o frumusețe mai regească.

Se înfioră în prospețimea pe care-o aducea de afară, și care părea să se răspîndească din umerii și din brațele ei goale, sub stofa străvezie.

— Henri nu vede pe nimeni, spuse Pauline rîzînd. Ei, bună, Henri !

Atunci el se apropie și salută doamnele. Domnișoara Aurélie, care se afla acolo, îl reținu o clipă, pentru a i-l arăta, de departe, pe un nepot al ei, pe care-l adusese cu sine. Hélène, fără să vorbească, îi întinse mîna înmănușată în negru, pe care el nu cutează s-o strîngă prea tare.

— Cum, ești aici ? strigă doamna Deberle ivindu-se. Te caut peste tot... E aproape ora trei ; am putea începe...

— Sigur, spuse el. Imediat.

În acel moment, salonul era plin. În jurul odăii, sub puternica strălucire a candelabrelor, doamnele, apropiindu-și scaunele, alcătuiau o societate aparte ; bărbații, nemișcați de-a lungul peretelui, umpleau golurile, în timp ce la ușa salonului vecin se îmbulzeau și se înălțau mai numeroase redingotele. Toată lumina se răsfrîngea asupra acelei lumi mici, gălăgioase, care se agita în mijlocul camerei vaste. Se aflau acolo aproape o sută de copii, claie peste grămadă, în veselia împestrițată a costumelor luminoase, unde străluceau albastrul deschis și rozul. Era o masă de capete blonde, toate nuanțele de blond, începînd de la cenușiul fin pînă la auriul roșcat, cu tresăriri de panglici și de flori, o sumedenie de capete blonde, pe care rîsetele puternice le făceau să se unduiască întocmai ca sub adierea unui vînt. Uneori, în această îmbulzeală de panglici și de dantele, de mătase și de catifea, se întorcea cîte un chip; un năsuc roz, doi ochi albaștri, o gură surîzătoare ori botoasă. Erau cîte unii, nu mai înalți de-o șchioapă, care se ascundeau printre ștrengarii de zece ani, și pe care mamele îi căutau fără să-i găsească. Unii băiețeî stăteau stînjeniți, cu un aer nătîng, alături de fetițele ocupate să-și înfoaie fustele. Alții se arătau foarte întreprinzători, împingîndu-și cu coatele vecinii pe care nu-i cunoșteau și rîzîndu-le în nas. Dar fetițele rămîneau reginele; grupuri de trei ori patru prietene se fițiiau pe scaunele lor de mai, mai să le rupă, vorbind atît de tare, încît nu se mai auzea nimic. Toți ochii erau fixați asupra draperiei roșii.

— Atenție, făcu doctorul, ducîndu-se să bată de trei ori, ușor, în ușa sufrageriei.

Draperia roșie se trase încet în lături ; și, în pervazul ușii, se ivi un teatru de păpuși. Atunci se făcu tăcere. Deodată, Vasilache țîșni din culise, strigînd un „cuic", atît de strașnic, încît micul Guiraud, îi răspunse printr-o exclamație îngrozită și încîntată.

Era una din acele piese îngrozitoare, în care Vasilache, după ce-l cotonogește pe comisar, îi vine de hac jandarmului și calcă în picioare, cu o voioasă duioșie, toate legile divine și umane. La fiecare lovitură de baston care spărgea capetele de lemn, parterul, nemilos, scotea strigăte ascuțite ; și loviturile de suliță străpungînd piepturile, duelurile în care adversarii se izbeau peste capete ca peste niște dovleci goi, masacrele picioarelor și brațelor, din care personajele ieșeau făcute zob, sporeau hohotele de rîs care porneau din toate părțile, fără să le poți opri. Apoi, cînd Vasilache, sadic, îi tăie capul jandarmului, operația pricinui o bucurie atît de uriașă, încît șirurile de spectatori se îmbulziră, căzînd unii peste alții. O fetiță de patru ani, trandafirie și albă, își strîngea cu încîntare mînuțele la piept, într-atît i se părea de drăgălaș acest lucru. Alții aplaudau în timp ce băieții rîdeau, cu gura căscată, cu un ton grav care însoțea gamele melodioase ale domnișoarelor.

— Se distrează, murmură doctorul.

Se întoarse lîngă Hélène. Aceasta se veselea ca și copiii. În spatele ei, doctorul se îmbăta de mireasma care se ridica din pieptănătura acesteia. La o lovitură de baston mai violentă decît celelalte, ea se întoarse ca să-i spună :

— Știi că-i tare nostim ?

Dar copiii, ațîțați, se amestecau acum în piesă. Dădeau replici actorilor. O fetiță, care probabil cunoștea drama, le explica celorlalți ce avea să urmeze. „Acum o va omorî pe nevastă-sa... Acum o să-l spînzure..." Cea mai mică dintre surorile Levasseur, cea care avea doar doi ani, strigă dintr-o dată :

— Mamă, acum o să-l pună la pîine uscată ?

Apoi urmară exclamații, reflecții făcute cu glas tare. În vremea asta Hélène căuta printre copii.

— N-o văd pe Jeanne, spuse ea. Oare se distrează ?

Atunci doctorul își plecă încet capul lîngă al ei și murmură :

— Uite-o colo, între Arlechinul și Normanda aceea, iată-i acele din păr... Rîde din toată inima... Și rămase aplecat, simțind pe obrazul lui căldura chipului Hélènei. Pînă acum nu le scăpase nici o mărturisire ; continuaseră să rămînă în acea stare de familiaritate stînjenită de cîtva timp de o nelămurită tulburare. Dar, în toiul acelor rîsete sprințare, în fața acelor ștrengari, ea redeveni copil, se uită pe sine în timp ce răsuflarea lui Henri îi încălzea ceafa.

Răsunătoarele lovituri de baston îi umflau pieptul de tresăriri ciudate. Se întoarse spre el cu ochi strălucitori:

— Dumnezeule ! Ce nerozie ! spunea ea de fiecare dată. Cum se mai ciomăgesc !

El, fremătînd, răspundea :

— Oh ! Au capete solide.

Asta era tot ceea ce găsea inima lui să spună. Se coborau, și unul și celălalt, la copilărie. Viața prea puțin exemplară a lui Vasilache îi încînta.

La sfîrșitul piesei, cînd apare dracul și cînd are loc o ultimă bătălie, un fel de măcelărire generală, Hélène, întorcîndu-se, aproape că-i zdrobi mîna lui Henri pusă pe spătarul scaunului ei; copiii, strigînd și bătînd din palme, făceau să se rupă scaunele de entuziasm.

Draperia roșie recăzu. Atunci, în toiul gălăgiei, Pauline îl anunță pe Malignon, cu fraza ei obișnuită :

— Ah ! Iată-l pe frumosul Malignon !

Sosi, abia trăgîndu-și sufletul, împingînd scaunele.

— Vai ce idee ciudată să închizi astfel totul, strigă el surprins, ezitînd. Cît pe-aci să crezi că intri la niște morți !

Și, întorcîndu-se către doamna Deberle care înainta : „Vă puteți lăuda că m-ați făcut să alerg, nu glumă. De azi dimineață îl caut pe Perdiguet, știți, cîntărețul... Neputînd pune mîna pe el, vi l-am adus pe Morizot..."

Marele Morizot era un amator care înveselea saloanele, făcînd scamatorii. I se dete o măsuță, el execută cele mai frumoase figuri, dar fără să pasioneze cîtuși de puțin lumea spectatorilor. Bieții copilași deveniseră foarte

serioşi. Cîţiva băieţaşi adormiră sugîndu-şi degetele. Alţii, mai mari, întorceau capul, le surîdeau părinţilor, care ei înşişi căscau cu discreţie. Aşa că fu o uşurare generală cînd domnul Morizot se hotărî să-şi ia cu el măsuţa.

— Oh, e foarte tare, murmură Malignon în ceafa doamnei Deberle.

Dar draperia roşie se dete din nou la o parte şi un spectacol vrăjit îi făcu pe toţi copiii să se scoale în picioare.

Sub lumina puternică a lămpii celei mari şi a celor două candelabre cu zece braţe, se întindea sufrageria cu masa ei lungă, aranjată şi împodobită ca pentru un mare dineu. Erau acolo cincizeci de tacîmuri. În mijloc şi la cele două capete înfloreau mănunchiuri de flori în coşuleţe joase despărţite de fructierele înalte în care se închesuiau „surprizele" ale căror hîrtii aurite şi colorate străluceau. Erau apoi prăjituri înalte, piramide de fructe zaharisite, mormane de sandvişuri şi, mai jos, toată simetria numeroaselor farfurii pline cu dulciuri şi patiserie : prăjituri cu stafide, cu cremă, brioşi alternau cu biscuiţi uscaţi, biscuiţi crocanţi, fursecuri cu migdale. Geleuri tremurau în vase de cristal. Cremele umpleau nişte farfurii de porţelan. Sticlele cu şampanie, înalte cît palma, făcute pe măsura oaspeţilor, îşi aprindeau în jurul mesei strălucirea capsulelor de argint. Ai fi zis că e unul din acele ospeţe uriaşe cum îşi imaginează copiii în vis, un ospăţ servit cu seriozitatea unui prînz pentru oameni mari, evocarea feerică a unei mese a părinţilor, peste care s-ar fi revărsat cornul abundenţei cofetarilor şi negustorilor de jucării.

— Haideţi, daţi braţul doamnelor, spuse doamna Deberle, surîzînd de extazul copiilor.

Dar cortegiul nu se putu organiza. Lucien, triumfînd, o luase pe Jeanne de braţ şi păşea primul. Ceilalţi, în urma lui, începură să se îmbrîncească. Trebui ca mamele să vină să-i aşeze pe scaune. Apoi rămaseră acolo, în spatele ţîncilor, pe care-i supraveghează de teama unor mici accidente. Într-adevăr, oaspeţii părură la început foarte stînjeniţi : se priveau şi nu cutezau să se atingă de toate acele bunătăţi, uşor neliniştiţi de acea lume aşezată de-a-ndoaselea, copiii la masă şi părinţii în picioare. În sfîrşit,

cei mai mari se încumetară și întinseră mîinile. Apoi, cînd se amestecară și mamele tăind prăjiturile aranjate, servind în dreapta și-n stînga, ospățul se însufleți și deveni în curînd foarte zgomotos. Frumoasa simetrie a mesei fu stricată ca de o rafală de vînt; totul fu luat deodată, pe sus, de brațele întinse care goleau rapid platourile. Cele două mici Berthier, Blanche și Sophie, rîdeau cu nasul în farfuriile lor, în care aveau de toate: dulcețuri, cremă, prăjituri, fructe. Cele cinci domnișoare Levasseur acaparaseră un colț cu dulciuri, în timp ce Valentine, mîndră de cei paisprezece ani ai săi, făcea pe doamna cu judecată ocupîndu-se de vecinii ei. În vremea asta Lucien, pentru a-și arăta galanteria, destupă o sticlă de șampanie și asta atît de stîngaci, încît fu cît pe-aci să verse conținutul pe pantalonii lui de mătase ca cireașa.

— Să lași în pace sticlele! Eu am să destup șampania! strigă Pauline.

Se agită în chip cu totul deosebit, amuzîndu-se grozav. Deîndată ce sosea vreun servitor, îi smulgea din mînă șocolatiera, simțind o plăcere deosebită să umple ceștile cu o promptitudine de băiat de cafenea. Apoi, plimba de colo, colo înghețatele și paharele cu sirop, pe urmă lăsa baltă totul ca să îndoape vreun puști pe care-l uitau toți, după care pleca din nou întrebîndu-i ba pe unii, ba pe alții ce mai doresc.

— Ce vrei tu, băiețașule? Hai! O brioșă? Așteaptă, drăguța mea, îți dau eu portocale... Mîncați prostuților, o să vă jucați pe urmă...

Doamna Deberle, mai calmă, repeta că trebuie să-i lase în pace, c-o ver scoate ei singuri la capăt.

În partea cealaltă a odăii, Hélène și cîteva doamne rîdeau de spectacolul mesei. Toate aceste mutrițe trandafirii ronțăiau cu toți dinții lor albi. Și nimic nu era mai caraghios decît manierele de copii binecrescuți, pe care le uitau adesea în năzbîtiile lor de mici sălbatici. Apucau paharul cu amîndouă mîinile ca să-l bea pînă la fund, se mînjeau, își pătau costumele. Larma creștea. Jefuiau ultimele farfurii. Pînă și Jeanne dansa pe scaunul ei, auzind că se cîntă un cadril în salon; și cum maică-sa se

îndrepta spre ea, mustrînd-o că mîncase prea mult, copila zise :

— Oh ! mamă, mă simt atît de bine astăzi !

Dar muzica îi făcuse și pe alți copii să se scoale. Încetul cu încetul, masa se golea și curînd nu mai rămase decît un copilaș dolofan, drept la mijlocul ei. Acesta părea să-și bată joc de muzică. Cu un șervet la gît, cu bărbia sprijinită pe fața de masă, — atît era de mic —, deschidea niște ochi mari și întindea gura, ori de cîte ori mama lui îi dădea cîte o linguriță de șocolată. Ceașca se golea, copilul o lăsa pe mamă-sa să-l șteargă la gură, iar el înghițea într-una, deschizînd ochii din ce în ce mai mari.

— Ei, drace, drăguțule, bine-ți mai merge ! spuse Malignon, care-l privea cu un aer visător.

Urmă apoi împărțeala surprizelor. Copiii, părăsind masa, luau fiecare cîte una din marile zaharicale aurite, al căror înveliș se grăbeau să-l sfîșie ; și din el se iveau jucării, lucruri caraghioase din hîrtie subțire, păsări și fluturi. Dar marea bucurie erau pocnitorile. Fiecare „surpriză“ conținea o pocnitoare pe care băieții o trăgeau cu curaj, fericiți de zgomotul pe care-l făceau, în timp ce domnișoarele închideau ochii, și asta de mai multe ori la rînd. Timp de o clipă nu se auzi decît răpăitul acestor pocnitori. Și, în toiul vacarmului, copiii se reîntoarseră în salon, unde pianul cînta fără oprire cadrilul.

— Tare aș mînca o brioșă, murmură domnișoara Aurélie așezîndu-se.

Atunci, în fața mesei care rămăsese liberă, încă plină de răvășeala acestui desert uriaș, se așezară doamnele. Erau vreo zece care așteptaseră, cuminți, să mănînce. Cum nu putuseră pune mîna pe vreun servitor, Malignon se grăbi să le servească. Goli șocolatiera, cercetă fundul sticlelor, izbuti să găsească chiar și înghețată. Dar, arătîndu-se mereu curtenitor, revenea necontenit la ideea ciudată pe care-o avuseseră de a se închide jaluzelele.

— Într-adevăr, repeta el, parcă ești într-un cavou...

Hélène rămăsese în picioare, discutînd cu doamna Deberle. Cum aceasta se reîntorsese însă în salon, unde se pregătea și ea s-o urmeze, se simți atinsă ușor de cineva. În spatele ei, surîdea doctorul. N-o părăsise nici un pas.

— Nu servești nimic? o întrebă el.

Pusese în această frază banală o rugăminte atît de vie, încît Hélène simți o mare tulburare. O cuprinse și pe dînsa, încetul cu încetul, o ațîțare, în veselia care-o înconjura. Toată lumea aceea măruntă, sărind și strigînd, o înfrigura. Cu obrajii rumeni, cu ochii strălucitori, la început refuză.

— Nu, mulțumesc, nu iau nimic.

Apoi, cum acesta insista, cuprins de neliniște, dorind să scape de el, spuse:

— Ei bine, o ceașcă de ceai.

El alergă, aduse ceașca. Mîinile îi tremurau întinzîndu-i-o. Și, în timp ce Hélène își bea ceaiul, el se apropie de ea, cu buzele tremurînd de mărturisirea care-i izvora din inimă. Atunci ea se dete înapoi, îi întinse ceașca goală, și în timp ce el o punea pe măsuță ea fugi, lăsîndu-l singur în sufragerie cu domnișoara Aurélie care mesteca încet și inspecta farfuriile cu de-amănuntul.

Pianul cînta foarte tare, în fundul salonului. Și, de la un capăt la celălalt, balul se agita într-o învălmășeală plăcută. Copiii alcătuiseră un cerc în jurul lui Lucien și al Jeannei care dansau cadrilul. Micul marchiz cam încurca figurile; nu mergea bine decît atunci cînd trebuia s-o înșface pe Jeanne; o apuca cu nădejde de mijloc și-o învîrtea. Jeanne se legăna ca o doamnă, plictisită de a-l vedea mototolindu-i costumul; apoi, fără nici un pic de plăcere, îl apucă și ea la rîndul ei, ridicîndu-l pe sus. Și hăinuța de satin brodată cu buchețele amestecîndu-se cu rochia brodată cu flori și păsări ciudate, cele două figurine de porțelan vechi de Saxa, căpătau farmecul și ciudățenia unui bibelou de etajeră.

După cadril, Hélène o chemă pe Jeanne ca să-i prindă rochia.

— Din pricina lui, mamă, spuse micuța. Mă mototolește, e de nesuferit...

În jurul salonului, părinții surîdeau. Cînd pianul reîncepu, copiii se apucară să țopăie. Simțeau totuși o sfială, văzîndu-se priviți; unii rămaseră serioși necutezînd să danseze, ca să nu pară nelalocul lor. Cîte unii știau să danseze; majoritatea, necunoscînd figurile, se fîțîiau pe loc, încurcați de propriile lor picioare. Dar Pauline interveni:

— Trebuie să mă amestec... Oh, prostuții...

Se avîntă în mijlocul cadrilului, luă doi din ei de mînă, unul în stînga, altul în dreapta, și dădu un asemenea imbold jocului, încît parchetul începu să pîrîie. Nu se mai auzea decît zgomotul piciorușelor bătînd cu călcîiul în contratimp, în vreme ce pianul continua de unul singur măsura. Se mai amestecară și alte persoane mari. Doamna Deberle și Hélène, zărind niște fetițe rușinoase care nu îndrăzneau să riște, le aduse unde era înghesuiala mai mare. Ele conduceau figurile, îi îndemnau pe cavaleri, alcătuiau cercurile; mamele le întindeau țîncii ca să-i facă să țopăie și pe ei o clipă, ținîndu-i de amîndouă mîinile. Balul era în toi. Dansatorii jucau din toată inima, rîzînd și împingîndu-se, aidoma unui pensionat cuprins dintr-o dată de o bucurie nebună, în absența profesorului. Și nimic nu era de o veselie mai senină, decît acest carnaval de copii, acești bărbați și femei în miniatură care se amestecau într-o lume în mic, cu modele tuturor popoarelor, fanteziile romanului și alte teatrului. Costumele impregnau buzelor trandafirii, ochilor albaștri și acelor înfățișări atît de dulci, o prospețime a copilăriei. Ai fi spus, balul unei povești cu zîne, cu amorași deghizați pentru logodna vreunui Făt-Frumos.

— Te înăbuși, spuse Malignon. Mă duc să respir.

Ieși deschizînd larg ușa salonului. Lumina zilei intră atunci brusc, palidă, întristînd strălucirea lămpilor și a lumînărilor. Și, la fiece sfert de oră, Malignon, bătea la ușă.

Dar pianul nu se oprea. Micuța Guiraud, cu fluturele ei negru de Alsaciană în părul blond, dansa la brațul unui Arlechin, de două ori mai mare ca ea. Un Scoțian o învîrtea atît de repede pe Marguerite Tissot, încît aceasta își pierdu cofa de lăptăreasă. Cele două Berthier, Blanche și Sophie, care erau nedespărțite, țopăiau împreună, Subreta la braț cu Nebuna ai cărei clopoței sunau într-una. Și nu puteai să arunci o privire asupra balului fără să nu întîlnești o domnișoară Levasseur; Scufițele Roșii păreau că se înmulțiseră, peste tot se vedeau scufițe și rochițe roșii de satin cu benzi de catifea neagră. Ca să danseze mai bine, băieții și fetițele mai mari se refugiaseră în fundul unui alt salon. Valentine de Chermette,

învăluită în mantia ei de spaniolă, făcea acolo pași savanți în fața unui domnișor care venise în frac. Dintr-o dată izbucniră rîsete, lumea fu chemată ca să vadă : în dosul ușii, într-un colț, micul Guiraud, Pierrot-ul de doi ani, și o fetiță de aceeași vîrstă, îmbrăcată în țărancă, se strîngeau tare în brațe de teamă să nu cadă și se învîrteau singuri, pe ascuns, obraz lîngă obraz.

— Nu mai pot, spuse Hélène, venind să se sprijine de ușa sufrageriei.

Își făcea vînt, roșie din pricina dansului. Pieptul i se ridica sub grenadina transparentă a corsajului. Și iar simți pe umeri răsuflarea lui Henri, care era mereu acolo, în spatele ei. Atunci ea înțelese că el avea să-i vorbească; n-avea însă putere să mai scape de mărturisirea lui. El se apropie, și spuse foarte încet, cu buzele în părul ei :

— Te iubesc, oh, te iubesc !

Fu ca o răsuflare înflăcărată care-o arse din cap pînă-n picioare. Dumnezeule !, vorbise, nu mai putea să simuleze liniștea atît de plăcută a ignoranței. Își ascunse obrazul împurpurat în dosul evantaiului. Copiii, în furia ultimelor cadriluri, băteau și mai tare din călcîie. Răsunau rîsete argintii, glasuri ca de păsări lăsau să le scape strigăte ușoare de plăcere. O prospețime urca din această horă de nevinovați scăpați într-un galop de mici demoni.

— Te iubesc, oh, te iubesc ! repetă Henri.

Ea tremură iar, nu voia să mai audă.

Pierzîndu-și capul, alergă în sufragerie. Dar această odaie era goală ; singur domnul Letellier dormea liniștit pe un scaun. Henri o urmase cu chipul grozav de schimbat de pasiunea care-l zguduia. El cuteză să-i ia mîinile cu riscul unui scandal, cu o înfățișare atît de răvășită de pasiune încît ea tremură. Repeta într-una :

— Te iubesc... te iubesc...

— Lasă-mă, murmură ea slab, lasă-mă, ești nebun...

Și balul, alături, care continua cu învălmășeala piciorușelor ! Se auzeau zurgălăii Blanchei Berthier acompaniind notele înăbușite ale pianului. Doamna Deberle și

Pauline băteau din palme pentru a ţine măsura. Era o polcă. Hélène putu să-i vadă pe Jeanne şi pe Lucien trecînd surîzători, ţinîndu-se de mijloc.

Atunci, cu o mişcare bruscă, ea se desprinse, se refugie într-o cameră alăturată, un oficiu în care pătrundea lumina clară a zilei. Această lumină bruscă o orbi. Îi fu frică, nu se mai simţea în stare să intre din nou în salon cu această pasiune care trebuia să i se citească pe faţă. Şi, traversînd grădina, o porni spre casă, urmărită de larma balului.

SUS, ÎN ODAIA EI, ÎN LINIȘTEA plăcută pe care-o regăsi, Hélène simți că se înăbușă. Odaia atît de calmă, atît de bine închisă, atît de adormită sub tapetele de catifea albastră, odaia în care pătrunsese cu răsuflarea tăiată și arzătoare a emoției care-o tulbura, o uimea. A ei era oare camera aceasta, acest colț de singurătate moartă în care-i lipsea aerul? Atunci, deschise cu violență o fereastră și se sprijini privind Parisul.

Ploaia încetase, norii se risipiseră, aidoma unei turme monstruoase a cărei dezordine se scufunda în cețurile orizontului. O spărtură albastră se căscase deasupra orașului, lărgindu-se încet. Dar Hélène, cu coatele tremurînde pe bara de sprijin a ferestrei, cu răsuflarea încă tăiată, fiindcă urcase prea repede, nu vedea nimic, nu-și auzea decît inima bătîndu-i puternic în pieptul care i se ridica. Respiră îndelung, i se păru că imensa vale, cu fluviul ei, cu cele două milioane de suflete, cu cetatea ei uriașă,

cu costișele îndepărtate, n-avea destul aer ca să-i redea ritmul și liniștea răsuflării. Timp de cîteva minute, rămase acolo, pierdută, în acea criză care-o stăpînea cu totul. Simțea în ea. ca un fel de revărsare uriașă de senzații și de gînduri confuze, al căror murmur o împiedica să se asculte și să se înțeleagă. Urechile îi zumzăiau, ochii vedeau largi pete de lumină călătorind cu încetineală. Se surprinse examinîndu-și mîinile înmănușate, amintindu-și brusc că uitase să coasă la loc un nasture de la mănușa stîngă. Apoi, vorbi tare, repetă de mai multe ori cu o voce din ce în ce mai înceată :

— Te iubesc... Te iubesc... Dumnezeule ! Te iubesc !

Și dintr-o mișcare instinctivă, își cuprinse fața cu amîndouă mîinile, apăsîndu-și degetele pe pleoapele închise, ca pentru a spori noaptea în care se scufunda. O cuprinse o dorință de a se nimici, de a nu mai vedea, de a fi singură în fundul tenebrelor. Răsuflarea i se liniști. Parisul îi trimise în obraz suflul lui puternic; ea îl simțea acolo, nevoind să-l privească și totuși, cuprinsă de spaimă la gîndul de a părăsi fereastra, de a nu mai avea sub ea acest oraș a cărei nemărginire o apăsa.

În curînd, uită totul. Scena mărturisirii, fără voia ei, se înfiripă din nou. Pe un fond de cerneală neagră, apăru Henri, cu o limpezime ciudată, atît de viu, încît îi distingea pînă și unele tremurături nervoase ale buzelor. Se apropia, se apleca. Atunci, ca o nebună, se azvîrli îndărăt. Simți ca o arsură mîngîierea lui pe umerii ei, auzi ca prin vis vocea lui : „Te iubesc... te iubesc“... Apoi, cînd cu un efort suprem alungă năluca, o văzu refăcîndu-se mai departe ; și din nou Henri o urmări, prin sufragerie, cu aceleași cuvinte : „Te iubesc... te iubesc“, a căror repetare căpăta în ființa ei sonoritatea continuă a unui clopot. Nu mai auzea decît aceste cuvinte vibrînd în toate mădularele sale. Asta îi zdrobea pieptul. Totuși voia să se gîndească, se străduia să scape de imaginea lui Henri. El vorbise și ea nu va mai cuteza niciodată să-l privească în față. Brutalitatea lui de bărbat le stricase tandrețea. Și ea evocă ceasurile în care el o iubise fără să aibă cruzimea să i-o spună, acele ceasuri petrecute în fundul grădinii, în seninătatea primăverii care se ivea. Dumnezeule, vorbise ! Acest gînd se încăpățîna, devenea atît de mare

și de greu încît un trăsnet distrugînd Parisul din fața ei nu i s-ar fi părut poate la fel de important. Simțea în inima ei un sentiment de protest, de mînie orgolioasă, amestecat cu o voluptate surdă și de neînvins ce i se urca din măruntaie și o îmbăta. El vorbise și vorbea mereu izbucnind încăpățînat, în aceste cuvinte : „Te iubesc... te iubesc", ce-i răpeau toată viața ei trecută de soție și de mamă.

Totuși, în această evocare, păstra conștiința vastelor întinderi ce se desfășurau sub ea. O voce puternică urca, unde vii se lărgeau și o cuprindeau. Zgomotele, mirosurile, pînă și lumina îi loveau obrazul, în ciuda mîinilor nervoase și strînse care i-l acopereau. Uneori, niște licăriri bruște păreau să-i străpungă pleoapele închise ; și, în aceste licăriri, i se părea că vede monumentele și turlele desprinzîndu-se din lumina difuză a visului. Atunci, ea își îndepărtă mîinile, deschise ochii și rămase năucă. Cerul se adîncea, Henri dispăruse.

Nu se mai zărea, în fund, decît o dungă de nori care se îngrămădeau într-o prăvălire de stînci de cretă. Acum, în aerul pur, de un albastru intens, treceau numai zboruri ușoare de nori albi, plutind cu încetineală, aidoma unor flotile cu pînze pe care le umfla vîntul. În nord, spre Montmartre, se întindea o rețea de o nespusă finețe, ca o plasă de mătase pală, întinsă acolo, într-un colț al cerului, pentru vreun pescuit în această mare calmă. Dar, la asfințit, spre coastele Meudonului, pe care Hélène nu le putea zări, o coadă a ploii mai îneca probabil soarele, căci Parisul, cu toată lumina, rămînea mohorît și muiat, șters în aburul acoperișurilor care se uscau. Era un oraș de o culoare uniformă, cenușiul-albăstrui al ardeziei pe care copacii îl pătau cu negru, foarte distinct totuși, cu toate muchiile povîrnite și cu miile de ferestre ale caselor. Sena avea strălucirea întunecată a unui drug vechi de argint. Cele două maluri monumentale păreau spoite cu funinigine ; turnul Saint-Jacques, mîncat parcă de rugină, își înălța vechimea lui de muzeu, în vreme ce Panthéonul, deasupra cartierului mohorît peste care se ivea, părea profilul unui catafalc uriaș. Singur Domul Invalizilor își păstra lucirile aurăriilor ; ai fi spus că-s lămpi aprinse în plină zi, de o melancolie visătoare în mijlocul

doliului crepuscular care învăluia cetatea. Planurile lipseau; Parisul, învăluit într-un nor, se aprindea la orizont aidoma unui desen colosal și delicat, foarte viguros sub cerul limpede.

Hélène, în fața acestui oraș mohorît, se gîndea că nu-l cunoaște pe Henri. Era foarte puternică acum cînd imaginea lui n-o mai urmărea. O revoltă o îndemna să nege această pasiune, care în cîteva săptămîni îi umpluse ființa cu ființa lui. Nu, ea nu-l cunoștea. Nu știa nimic despre el, faptele, gîndurile lui; nici măcar n-ar fi putut să spună dacă era o mare inteligență. Poate că era mai lipsit de inimă decît de spirit. Își epuiză astfel toate supozițiile, umplîndu-și inima de amărăciunea pe care-o găsea în fiecare din ele, izbindu-se într-una de neștiința ei, de acel zid care-o despărțea de Henri și care o împiedica să-l cunoască. Nu știa nimic, nu va ști niciodată nimic. Nu și-l închipuia decît brutal, strecurîndu-i vorbe înflăcărate, aducîndu-i singura tulburare menită să rupă echilibrul fericit al vieții sale. De unde venea el pentru ca s-o deznădăjduiască astfel? Deodată se gîndi că, cu șase săptămîni înainte, ea nici nu exista pentru el, și această idee îi fu de nesuportat. Dumnezeule! Să nu însemne nimic unul pentru altul, să treacă fără să se vadă, să nu se întîlnească poate deloc! Își împreună mîinile cu disperare, ochii i se umplură de lacrimi.

Atunci Hélène privi fix turlele Notre-Dame-ului, foarte depărtate. O rază trecînd printre doi nori, le aurea. Își simți capul greu, prea plin de gîndurile tumultuoase care se ciocneau între ele. Simțea o suferință, ar fi vrut să se intereseze de Paris, să-și regăsească seninătatea, plimbîndu-și pe deasupra oceanului de acoperișuri privirile ei liniștite de fiecare zi. De cîte ori, la ora asta, necunoscutul marelui oraș, în liniștea unei seri frumoase, n-o legănase într-un vis plin de duioșie! Totuși, în fața ei, Parisul se lumina cu licăriri de soare. După prima rază, care căzuse pe catedrala Notre-Dame, urmară altele, lovind orașul. Astrul, pe cale să apună, spărgea norii. Atunci, cartierele se iviră într-o împestrițare de umbre și lumini. O clipă, tot malul stîng deveni de un cenușiu de plumb, în timp ce luciri rotunde împestrițau malul drept, desfășurat la marginea fluviului ca pielea gigan-

tică a unui animal. Apoi, formele se schimbară și se deplasară din loc, după bunul plac al vîntului care mîna norii. Pe culoarea aurie a acoperișurilor pînze negre călătoreau toate în același sens, cu aceeași alunecare dulce și tăcută. Unele erau uriașe, plutind cu aerul majestuos al unui vas-amiral înconjurat de altele mai mici care păstrau simetria unei escadre în linie de bătaie. O umbră imensă, prelungă, deschizînd un bot de reptilă, zăgăzui o clipă Parisul pe care părea că vrea să-l devoreze. Și, cînd se pierdu în fundul orizontului, redusă pînă la mărimea unui vierme, o rază, ale cărei iradieri țîșneau ca ploaia prin crăpătura unui nor, căzu în spărtura pe care-o lăsase această umbră. Se vedea pulberea de aur strecurîndu-se ca un nisip fin, lărgindu-se într-un con vast, ca o ploaie fără răgaz ce cădea peste cartierele din Champs-Elisées, pe care le împroșca cu o limpezime jucăușă. Această aversă de scîntei cu pulberea ei continuă ca a unui foc de artificii ținu multă vreme.

Ei bine, patima ei era cumplită, Hélène nu se mai putea apăra. Se simțea la capătul puterilor. Henri n-avea decît s-o ia, se lăsa în voia lui. Atunci gustă fericirea infinită de a nu mai lupta. La urma urmei de ce să-și refuze mai departe dragostea ? Nu așteptase destul ? Amintirea vieții trecute o umplea de dispreț și de furie. Cum putuse să trăiască în această indiferență de care fusese atît de mîndră mai înainte ? Se revedea fată tînără, la Marsilia, pe strada Petites-Maries, acea stradă în care dîrdîise veșnic ; se revedea măritată, înghețată alături de acel copil mare care-i săruta picioarele goale, găsindu-și refugiul în grijile unei bune gospodine ; se revedea în toate ceasurile existenței sale, mergînd cu același pas pe același drum, fără vreo emoție care să-i tulbure liniștea și această uniformitate, acest somn al dragostei pe care-l dormise, o exaspera. Și ea, care se crezuse fericită să meargă astfel vreme de aproape treizeci de ani, cu inima mută, neavînd, ca să-și umple golul ființei, decît orgoliul ei de femeie cinstită ! Ah ! ce șarlatanie această rigiditate, acest scrupul al omului drept care-o fereca în bucuriile sterpe ale cucernicelor ! Nu, nu, era destul, voia să trăiască ! Simțea o teribilă nevoie să-și bată joc de rațiune. Judecata ei ! În adevăr, i se făcea milă de

această judecată care într-o viață destul de lungă, nu-i adusese, cu toate bucuriile ei la un loc, bucuria pe care-o gusta de un ceas. Negase căderea, avusese prosteasca îngîmfare de a crede că va merge astfel pînă la capăt fără ca piciorul să i se lovească de vreo piatră. Ei bine! astăzi cerea căderea, o dorea imediată și profundă. Toată revolta ei tindea către această dorință imperioasă. Oh! să piară într-o îmbrățișare, să trăiască într-un minut ceea ce nu trăise toată viața!

Totuși, în străfundul ființei sale, plîngea o mare tristețe. Simțea o strîngere lăuntrică, o senzație de vid și de negru. Atunci începu să-și pledeze cauza. Nu era oare liberă? Iubindu-l pe Henri, nu înșela pe nimeni, dispunea cum îi plăcea de sentimentele ei. Apoi n-o îndreptățea să facă în această încercare totul? Ce viață ducea ea de vreo doi ani încoace? Înțelegea că totul o moleșise și-o pregătise pentru iubire: văduvia, libertatea absolută, singurătatea. Iubirea trebuie să fi mocnit în ea, în timpul serilor lungi petrecute între cei doi prieteni bătrîni, preotul și fratele lui, doi oameni simpli a căror seninătate o legăna; mocnise, cînd se închidea atît de departe de lume, în fața Parisului care se întindea în zare; mocnise, de fiecare dată se sprijinea de această fereastră, cuprinsă de una din acele reverii de care habar n-avea altădată și care, încetul cu încetul, o făcuseră atît de temătoare. Îi veni în minte o amintire, cea a dimineții limpezi, de primăvară, cu orașul alb și curat, ca pus sub un cristal, un Paris de un blond al copilăriei, pe care-l contemplase atît de leneș, întinsă în șezlong, cu cartea căzută pe genunchi. În dimineața aceea, se deșteptase în ea dragostea, un fior doar pe care ea nu știuse cum să-l numească și împotriva căruia se credea foarte tare. Astăzi, stătea în același loc, dar iubirea victorioasă o devora, în timp ce, în fața ei, apusul soarelui incendia orașul. I se părea că nu trecuse decît o zi, că aceasta era, de fapt, seara împurpurată a acelei dimineți limpezi de atunci, i se părea că toate flăcările apusului îi ard inima.

Între timp cerul se schimbase. Soarele, coborînd spre costișele Meudonului, îndepărtase ultimii nori și se stinsese. O glorie înflăcăra azurul. În fund, la orizont, se rostogoleau stînci de cretă care zăgăzuiau depărtările Charen-

tonului și ale lui Choisy-le-Roi, îngrămădind blocurile de carmin mărginite de un luciu viu ; flotila micilor nourași plutind încet în albastrul de deasupra Parisului, se acoperi de văluri de purpură, în timp ce rețeaua subțire, plasa de mătase albă întinsă deasupra cartierului Montmartre, apăru dintr-o dată ca un șnur de aur, ale cărui ochiuri uniforme aveau să prindă în ele stelele, la ivirea lor. Și, sub această boltă aprinsă, se întindea orașul galben în întregime, brăzdat de umbre mari. Jos, pe întinsa piață, de-a lungul aleilor, trăsurile și omnibuzele se încrucișau în mijlocul unei pulberi portocalii, prin mulțimea trecătorilor, al căror furnicar negru se auzea și se lumina sub picăturile de lumină. Elevii unui seminar, în rînduri strînse, care mergeau pe cheiul Billy, întindeau o coadă de anterie preoțești, de culoare cărămizie, în limpezimea difuză. Apoi trăsurile și pietonii se pierdură, nu mai ghiceai, decît foarte departe, pe vreun pod oarecare, un șir de echipaje ale căror lanterne străluceau. In stînga, înaltele coșuri ale Manutanței, drepte și trandafirii, scoteau vîrtejuri groase de fum de culoarea delicată a cărnii ; în vreme ce, pe celălalt mal al fluviului, ulmii frumoși de pe Quai d'Orsay alcătuiau o masă întunecată, străpunsă de razele soarelui. Sena, între malurile ei în care se înfigeau razele oblice, își rostogolea, dansînd, valurile unde albastrul, galbenul și verdele se spărgeau într-o irosire împestrițată; dar, urcînd pe fluviu, această pictură în culori vii, de mare orientală, căpăta o singură nuanță de aur, din ce în ce mai strălucitoare. Ai fi spus că-i un lingou ivit la orizont, din cine știe ce creuzet invizibil, lățindu-se într-o mișcare de culori vii, pe măsură ce se răcea. Pe această scurgere strălucitoare, podurile înșirate, micșorîndu-și grosimile, aruncau barc cenușii care se pierdeau într-o îngrămădire înflăcărată de case, în vîrful cărora cele două turle ale Notre-Dame-ului se înroșeau ca niște torțe. În dreapta, în stînga, monumentele ardeau. Geamlîcurile Palatului Industriei, în mijlocul desișurilor din Champs-Elysées, se întindeau ca un pat de cărbuni aprinși ; mai departe, în spatele acoperișului turtit al bisericii Madeleine, masa enormă a Operei părea un bloc de aramă ; alte edificii, cupole și turnuri, Coloana Vendôme, Saint-Vincent-de-Paul, turnul Saint-Jacques,

mai aproape pavilioanele noului Luvru și grădina Tuileries, se încununau cu văpăi, înălțînd la fiecare răscruce ruguri gigantice. Domul Invalizilor era în flăcări, atît de strălucitor, încît puteai crede în fiece clipă că ai să-l vezi năruindu-se, acoperind cartierul cu scînteile acoperișului său. Dincolo de turnurile inegale de la Saint-Sulpice, Panthéonul se detașa pe cer cu o strălucire rară, asemenea unui regal palat al focului care s-ar topi în jăratec. Atunci, Parisul întreg, pe măsură ce soarele cobora, se aprinse de la rugurile monumentelor. Luciri alergau pe crestele acoperișurilor, în timp ce, în văi, fumurile negre dormeau. Toate fațadele întoarse spre Trocadéro se înroșeau, aruncînd, prin sclipirea geamurilor, o ploaie de scîntei care se înălța din oraș ca și cum niște foale ar fi însuflețit fără încetare această forjă colosală. Jerbe mereu renăscîsd țîșneau din cartierele vecine în care străzile se încrucișau sobre. Chiar și în depărtările cîmpiei, din adîncul unei cenușe roșii care acoperea mahalalele distruse și calde încă, luceau scîntei pierdute, ieșite din vreun cămin însuflețit fără veste. În curînd totul fu un focar, Parisul întreg ardea. Cerul se împurpurase și mai mult, norii sîngerau deasupra imensei cetăți numai roșu și aur.

Hélène, scăldată în aceste flăcări, lăsîndu-se în voia patimii care-o mistuia, privea Parisul arzînd, cînd o mînă mică, așezîndu-i-se pe umăr, o făcu să tresară. Era Jeanne care-o striga :

— Mamă ! Mamă !

Și cînd ea se întoarse :

— Ah ! Ce fericire !... Nu mai auzi ? Te-am strigat de zece ori...

Micuța, costumată în japoneză, avea ochii strălucitori și obrajii rumeni de plăcere. Nu-i lăsă maică-si timpul să răspundă. „Frumos m-ai părăsit... Știi, te-am căutat, peste tot, la sfîrșit... Fără Pauline, care m-a însoțit pînă jos, la scară, n-aș fi cutezat să traversez strada..."

Și, cu o mișcare frumoasă, ea își apropie obrazul de buzele mamei sale, întrebînd fără tranziție : „Mă iubești ?"

Hélène o sărută, dar cu o gură distrată. Incerca un fel de surpriză, parcă un soi de nerăbdare s-o vadă înapoindu-se atît de repede. Să fi trecut într-adevăr un ceas de cînd fugise de la bal? Și, ca să răspundă întrebărilor copilei care se neliniștea, spuse că nu se simțise prea bine. Aerul o înviora, avea nevoie de puțină liniște.

— Oh, nu-ți fie teamă, eu sînt prea obosită, murmură Jeanne. O să stau aici, foarte cuminte... Dar măicuță, pot să vorbesc, nu-i așa?

Se așeză lîngă Hélène, strîngîndu-se alături de ea, fericită că n-o dezbrăca așa de repede. Rochia ei brodată cu purpură, juponul de mătase verzuie, o încîntau; își înălță capul fin, ca să audă sunîndu-i în coc mărgelele acelor lungi din păr. Atunci, un val de cuvinte pripite ieși dintre buzele sale. Văzuse tot, auzise tot și reținuse tot, cu aerul ei nătîng care-ți dădea impresia că nu pricepe nimic. Acum se despăgubea de a fi stat cuminte, cu gura închisă și cu ochi indiferenți.

— Știi, mamă, cel care făcea pe Vasilache era un domn bătrîn cu barbă sură. L-am văzut bine, cînd s-a tras perdeaua. Micul Guiraud plîngea. Vai, ce prost! Atunci i s-a spus că o să vină jandarmul să-i pună apă în supă, și au trebuit să-l ducă de-acolo, atît de tare a început să țipe... La masă, Marguerite și-a pătat tot costumul ei de lăptăreasă cu dulceață. Mamă-sa a șters-o strigînd: „Oh! Murdaro!" Marguerite s-a îndopat pînă-n gît... Eu, eu nu spuneam nimic, dar mă distram grozav să le privesc pe toate năpustindu-se asupra prăjiturilor. Sînt prost crescute, nu-i așa, măicuță?

Se întrerupse cîteva secunde, absorbită de o amintire, apoi întrebă cu un aer gînditor: „Spune, mamă, ai mîncat din prăjiturile alea galbene, cu o cremă albă înăuntru? Oh! Cît erau de bune! Cît erau de bune! Mi-am păstrat tot timpul o farfurie lîngă mine..."

Hélène n-asculta această sporovăială de copil. Dar Jeanne vorbea ca să se ușureze, cu capul prea plin. O luă de la capăt, cu un fel de belșug extraordinar de amănunte despre bal. Cele mai mici fapte căpătau o importanță enormă.

— Tu n-ai văzut, cînd a început serbarea, că mi s-a desfăcut centura. O doamnă pe care n-o cunosc mi-a

prins-o cu un ac. I-am spus : „Vă mulțumesc, doamnă..." Atunci Lucien, dansînd, s-a înțepat. M-a întrebat : „Dar ce ai tu, acolo, de înțeapă ?" Eu, care habar n-aveam, i-am spus că n-aveam nimic ! Pauline s-a uitat și ea și mi-a prins acul cum trebuie... Nu ! Nici n-ai idee... se îmbrînceau, un netot mare de băiat i-a tras una Sophiei în spate, de era mai, mai să cadă... Domnișoarele Levasseur săreau cu picioarele lipite. Nu așa se dansează, desigur... Dar cel mai frumos, vezi tu, a fost la sfîrșit... Nu mai erai acolo, n-ai de unde să știi... S-au luat de mînă și au făcut o horă, să mori de rîs, nu alta... Erau și domni mari care se învîrteau astfel. Zău că nu te mint... De ce nu vrei să mă crezi, măicuță ?

Tăcerea Hélènei sfîrși prin a o supăra. Se strînse și mai mult lîngă ea și-i scutură mîna. Apoi, văzînd că mamă-sa nu rostește decît cuvinte scurte, încet, încet, tăcu, alunecînd și ea într-o visare, gîndindu-se la balul care-i umpluse inima tînără. Atunci amîndouă, mamă și fiică, rămaseră mute, în fața Parisului incendiat. Le rămînea și mai necunoscut, luminat astfel de nori însîngerați, aidoma vreunui oraș din poveste ispășindu-și patima sub o ploaie de foc.

— S-a dansat hora ? întrebă dintr-o dată Hélène ca deșteptată din vis.

— Da, da, murmură Jeanne absorbită la rîndul ei.

— Și doctorul ? A dansat și el ?

— Te cred, s-a învîrtit împreună cu mine... Mă ridica și mă întreba : „Unde-i mama ta ? Unde-i măicuța ta ?" Apoi m-a îmbrățișat și m-a sărutat.

Hélène surîse fără să vrea. Rîdea de desmierdările lui. Ce nevoie avea să-l cunoască pe Henri ? I se părea mai plăcut să nu-l cunoască, să nu-l cunoască niciodată și să-l primească ca pe cel pe care-l aștepta de atîta vreme. De ce s-ar fi mirat și neliniștit ? Se ivise la ceasul cuvenit în calea ei. Era bine așa. Firea ei cinstită accepta totul. O liniște cobora în ea, la gîndul că iubea și că era iubită. Și-și spunea că va fi destul de puternică pentru a nu-și strica fericirea.

Venea noaptea, un vînt rece trecu prin aer. Jeanne, visătoare, avu un fior. Își puse capul pe pieptul mamei

sale ; și ca și cum întrebarea ar fi fost legată de cugetări adînci, ea murmură a doua oară :

— Mă iubești ?

Atunci Hélène, surîzînd mereu, îi luă capul între mîini și păru să-i cerceteze o clipă chipul. Apoi, își lipi îndelung buzele aproape de gura copilei, deasupra unui mic semn roz. Acolo, vedea ea bine, acolo o sărutase Henri pe copilă. Creștetul întunecos al costișelor Meudonului atingea acum discul soarelui. Peste Paris, razele oblice se mai alungiră. Umbra Domnului Invalizilor, nemăsurat de mare, îneca tot cartierul Saint-Germain, în timp ce Opera, turnul Saint-Jacques, coloanele și falezele vărgau cu negru malul drept. Liniile fațadelor, fundăturile străzilor, insulițele ridicate ale acoperișurilor ardeau cu o intensitate și mai înăbușită. În geamurile sumbre mureau fluturași întunecați ca și cum casele s-ar fi transformat în jăratec. Niște clopote îndepărtate sunau, o chemare se împrăștia și se liniștea. Cerul, lărgit la apropierea serii, își rotunjea pînza viorie, dungată cu aur și purpură, pe deasupra orașului ce se înroșea. Dintr-o dată, avu loc o nouă izbucnire cumplită a incendiului, Parisul aruncă o ultimă flacără care lumină pînă-n cartierele cele mai îndepărtate. Apoi, începu să se cearnă un fel de cenușă fumurie și cartierele rămaseră drepte, ușoare și înnegrite ca niște cărbuni stinși.

PARTEA A TREIA

ÎNTR-O DIMINEAȚĂ DE MAI, Rosalie alergă din bucătărie, fără să lase din mînă spălătorul. Și, cu familiaritatea ei de slugă răsfățată, strigă :

— Oh ! Doamnă, veniți repede... Domnul abate, care e jos, în grădina doctorului, se pregătește să scormonească pămîntul !

Hélène nu se mișcă. Dar Jeanne se și grăbise să vadă despre ce e vorba. Cînd se întoarse, strigă :

— Proastă mai e și Rosalie asta ! Nu răscolește cîtuși de puțin pămîntul. E cu grădinarul care pune niște plante într-o trăsurică... Doamna Deberle culege toți trandafirii...

— Trebuie să fie pentru biserică, spuse liniștită Hélène, foarte ocupată cu un lucru de mînă.

Cîteva minute mai tîrziu se auzi soneria și abatele își făcu apariția. Venea să anunțe să nu conteze pe el marțea viitoare. Serile îi erau ocupate cu slujbele Lunii Fe-

cioarei[1]. Parohul îl rugase să împodobească biserica. O să fie minunat. Toate doamnele îi dăduseră flori. Mai aştepta să i se aducă doi palmieri de cîte patru metri ca să-i pună în dreapta şi în stînga altarului.

— Oh ! mamă... mamă... murmură Jeanne, care asculta încîntată.

— Ei bine, dragă prietene... spuse Hélène surîzînd, fiindcă nu poţi veni dumneata la noi, vom veni noi să te vedem. I-ai sucit capul Jeannei cu buchetele dumitale...

Nu că n-ar fi fost evlavioasă, dar nu se ducea niciodată la slujbă, invocînd ca pretext sănătatea fiicei sale, care ieşea tremurînd din biserică. Bătrînul preot evita să-i vorbească despre religie. El spunea simplu, cu o toleranţă plină de bonomie, că sufletele frumoase îşi găsesc singure mîntuirea, prin înţelepciunea şi mila lor.

Pînă a doua zi seara Jeanne nu se gîndi decît la Luna Mariei. O tot întreba pe maică-sa, închipuindu-şi biserica plină de trandafiri albi, de mii de lumînări, de glasuri cereşti, de miresme suave. Voia să stea aproape de altar ca să vadă mai bine rochia de dantelă a Fecioarei, o rochie care preţuia o avere, spunea abatele ; dar Hélène o linişti, ameninţînd-o că n-o va mai lua cu ea dacă se va îmbolnăvi înainte de asta.

În sfîrşit, seara, după cină, plecară. Nopţile erau încă răcoroase. Sosind pe strada l'Annonciation, unde se afla biserica Notre-Dame de Grâce, copila tremura.

— Biserica e încălzită, îi spuse mamă-sa. O să ne aşezăm lîngă una din sobe.

Cînd împinse uşa căptuşită, care se închise în urma lor fără zgomot, le învălui o căldură plăcută ; izbucniră cîntările şi, o dată cu ele, o lumină puternică. Ceremonia începuse. Hélène, văzînd că naosul central era plin de lume, voi să apuce pe unul lateral. Dar întîmpină mari greutăţi ca să ajungă la altar. Ţinînd-o pe Jeanne de mînă, înaintă cu răbdare ; apoi renunţînd să meargă mai departe, ocupă primele două locuri pe care le întîlni în cale. Un stîlp le ascundea pe jumătate corul.

— Nu văd nimica, mamă, murmură micuţa foarte necăjită. Ne-am aşezat foarte prost...

[1] Luna Fecioarei (luna mai) este sărbătorită cu mult faşt la catolici.

Hélène o făcu să tacă. Copila începu să bombăne. Nu zărea în fața ei decît spatele uriaș al unei cucoane bătrîne. Cînd maică-sa se întoarse spre ea, o văzu cocoțată pe scaun.

— Dă-te jos ! spuse Hélène, înăbușindu-și vocea. Ești de nesuferit !

Dar Jeanne se încăpățînă.

— Ascultă, mamă, e și doamna Deberle... E colo jos, în mijloc. Ne face semne...

O vie nemulțumire o determină pe tînăra femeie să facă o mișcare de nerăbdare. O scutură pe micuță, care refuza să se așeze pe scaun. După bal, ea se ferise timp de trei zile să mai vină în casa doctorului, pretextînd mii de treburi.

— Mamă, continuă Jeanne, cu acea încăpățînare a copiilor, se uită la tine, te salută...

Atunci, Hélène fu obligată să-și întoarcă privirea și s-o salute. Cele două femei schimbară cîte o clătinare din cap. Doamna Deberle în rochie de mătase cu dungulițe, garnisită cu dantelă albă, se așezase în centrul naosului, la doi pași de cor. O adusese și pe sora ei, Pauline, care începu să le facă semne cu mîna. Cîntecele continuau, vocea puternică a mulțimii cobora în game joase, în vreme ce notele ascuțite ale copiilor pigmentau ici și colo ritmul tărăgănat și legănat al versetului.

— Ne spune să venim lîngă ele, vezi doar ! reluă Jeanne victorioasă.

— Degeaba, stăm foarte bine și aici !

— Oh, mamă, să mergem lîngă ele... au două scaune libere.

— Nu, dă-te jos și stai pe scaun.

Totuși, cum cele două doamne insistau pline de zîmbete, fără să le pese de loc de gălăgia pe care o făceau, dimpotrivă, fericite că-i văd pe cei din jur întorcîndu-se spre ele, Hélène trebui să cedeze. O împinse înainte pe Jeanne, încîntată, și încercă să-și taie cale cu mîinile tremurînd de o mînie reținută. Nu era o treabă tocmai ușoară. Cucernicele nu voiau să se deranjeze și o măsurau cu priviri furioase, cu gura deschisă, fără să se oprească din cîntat. Se strădui astfel cinci minute, în mijlocul furtunii glasurilor care răsunau și mai tare. Cînd nu mai putu

înainta, Jeanne privi toate acele guri căscate şi negre şi se strînse lîngă maică-sa. În sfîrşit, ajunseră în spaţiul lăsat liber, din faţa corului ; acum nu mai aveau de făcut decît cîţiva paşi.

— Haideţi odată, murmură doamna Deberle. Abatele mi-a spus că veţi veni, v-am păstrat două scaune.

Hélène mulţumi, răsfoind numaidecît cartea de rugăciuni ca să curme orice discuţie. Dar Juliette îşi păstra graţiile ei mondene ; era şi acolo încîntătoare şi gureşă şi foarte bine dispusă, ca într-un salon. Aşa că se aplecă spre ea continuînd :

— Nu te-am mai văzut... Aş fi venit mîine la dumneata. Sper că n-ai fost bolnavă.

— Nu, mulţumesc... Tot soiul de treburi...

— Ascultă, trebuie să vii mîine la masă la noi... vom fi în familie, nimeni în afară de noi...

— Eşti foarte bună, vom vedea...

Şi păru că se reculege şi urmăreşte cîntecele bisericeşti, hotărîtă să nu mai răspundă. Pauline o luase pe Jeanne lîngă sine, ca să împartă cu ea căldura de lîngă soba la care se încălzea cu plăcere, cu bucuria nespusă a unei fiinţe friguroase. Amîndouă, în boarea caldă care se ridica, se înălţau curioase, examinînd fiecare lucru, tavanul jos împărţit în panouri de lemn, coloanele legate prin bolţi de care atîrnau lămpi, amvonul de stejar sculptat. Îşi aţintiră privirile pe deasupra capetelor cîrlionţate pe care le agita înfierbîntarea cîntecelor religioase, pînă în colţurile întunecate ale capelelor pierdute al căror aur strălucea, pînă la baptisteriul închis cu un grilaj, aproape de uşa mare. Dar reveneau mereu la splendoarea corului, zugrăvit în culori vii, strălucind de aurării ; o lampă de cristal, învăpăiată de lumini, atîrna sub boltă ; candelabre uriaşe se aliniau cu şirurile de lumînări, care împroşcau, întocmai ca o ploaie de stele simetrice, adîncul întunecat al bisericii din care se desprindea în lumină altarul, aidoma unui buchet mare de frunze şi flori. Sus, într-o sumedenie de trandafiri, o Fecioară îmbrăcată în satin şi dantele, încununată cu mărgăritare, ţinea în braţele sale un Iisus în rochie lungă.

— Ei, ţi-e cald ? întrebă Pauline. E straşnic de frumos...

În vremea asta, Hélène, cu fața în cartea de rugăciuni, se îndepărta ori de cîte ori simțea că Juliette o atinge cu dantelele sale. Nu era pregătită cîtuși de puțin pentru întîlnirea asta. Cu tot jurămîntul pe care și-l impusese, de a nu-l iubi pe Henri decît cu sfințenie, fără să-i aparțină vreodată, simțea totuși o neplăcere gîndindu-se că o trăda pe această femeie atît de încrezătoare și atît de veselă de lîngă ea. Un singur gînd o preocupa : că nu se va duce la ei la cină ; se întreba cum să rupă încetul cu încetul legăturile care-i răneau sinceritatea. Dar glasurile cîntăreților, la cîțiva pași de ea, o împiedicau să se gîndească ; nu-i venea în minte nimic, se lăsă în voia legănării cîntecelor simțind o bucurie cucernică, pe care pînă atunci n-o simțise niciodată într-o biserică.

— Ți s-a istorisit povestea doamnei de Chermette ? întrebă Juliette, cedînd din nou mîncărimii sale de limbă.

— Nu, nu știu nimic.

— Ei bine, închipuiește-ți... Ai văzut-o pe fata ei cea mare, care este foarte înaltă pentru cei cincisprezece ani ai ei... E vorba s-o mărite la anul cu brunetul ăla mititel pe care-l vezi tot timpul ținîndu-se de fusta maică-si... Și se vorbește despre asta, și se vorbește...

— Ah ! spuse Hélène care n-asculta.

Doamna Deberle mai dădu și alte amănunte. Dar brusc cîntecele încetară, orgile gemură și se opriră. Atunci, ea tăcu, surprinsă de izbucnirea vocii sale, în mijlocul tăcerii plină de reculegerea care urmă. În amvon apăru un preot. Urmă un freamăt, apoi preotul își începu predica. Nu, nici vorbă, Hélène nu putea merge la masa lor. Cu ochii fixați asupra preotului, își imagina acea primă întîlnire cu Henri, de care se ferea de trei zile ; îl vedea palid de mînie, reproșîndu-i că s-a ferecat în casă ; și ea, temîndu-se că nu-i va arăta îndeajuns de multă răceală... În visarea ei, preotul pierise, nu-i mai ajungeau la ureche decît fraze disparate, o voce pătrunzătoare, căzînd din înalt, care spunea : „Fu o clipă de neuitat cea în care Fecioara, plecîndu-și capul, răspunse : «Iat-o pe slujnica Domnului...»“

Oh ! Va fi curajoasă, își spuse, revenindu-i toată judecata. Va gusta bucuria de a fi iubită, nu-și va mărturisi

niciodată dragostea, căci simțea bine că numai cu acest preț va avea liniște. Și cît de profund ar iubi fără s-o spună, mulțumindu-se cu o vorbă de-a lui Henri, cu o privire schimbată din cînd în cînd, cînd întîmplarea i-ar apropia ! În jurul ei, biserica devenise prietenoasă și plăcută. Preotul spunea : „Îngerul pieri. Maria se adînci în contemplarea misterioasei taine care se petrecea în ființa ei, înecată de lumină și de dragoste..."

— Vorbește foarte bine, murmură doamna Deberle aplecîndu-se. Și-i foarte tînăr, cred că n-are nici treizeci de ani, nu-i așa ?

Doamna Deberle era mișcată. A dărui flori bisericii, a avea mici afaceri cu preoții, oameni politicoși, discreți și mirosind frumos, a veni în haine frumoase la biserică, unde se prefăcea că acordă o ocrotire mondenă credinței celor sărmani, toate astea îi procurau bucurii deosebite, cu atît mai mult cu cît soțul ei nu mergea la biserică, iar cucerniciile ei aveau gustul fructului oprit. Hélène o privi și-i răspunse doar printr-o înclinare a capului. Amîndouă aveau chipuri extaziate și surîzătoare. Urmă un zgomot de scaune și de nasuri suflate în batiste, apoi preotul părăsi amvonul, lansînd un ultim apel :

— Oh ! sporiți-vă dragostea, evlavioase suflete creștine. Domnul s-a dăruit vouă, inima voastră e plină de ființa lui, în sufletul vostru se revarsă harul său...

Orgile răsunară îndată. Litaniile către Fecioară se desfășurară, în toată amploarea cu chemările lor pătimașe de iubire.

Hélène se întoarse, cuprinsă dintr-o dată de o neliniște instinctivă.

— Nu cumva te simți rău, Jeanne ? întrebă ea.

Copila, foarte albă, cu ochii umezi, răpită parcă de șuvoiul litaniilor, contempla altarul, vedea trandafirii înmulțindu-se și căzînd ca o ploaie. Murmură :

— Oh, nu, mamă, te asigur. Sînt mulțumită, foarte mulțumită. Apoi întrebă : „Unde-i prietenul nostru cel bun ?"

Vorbea despre abate. Pauline îl zări ; era în strana corului. Dar trebui s-o ridice pe Jeanne.

— Ah, îl văd... Se uită la noi, face ochii mici.

Abatele făcea „ochii mici", după Jeanne, numai cînd rîdea în sinea lui. Hélène schimbă cu el un semn prietenos din cap. Asta fu pentru ea o certitudine a liniştii, o ultimă rază a păcii pe care i-o dădea biserica şi care o adîncea într-o fericire plină de îngăduinţă. Cădelniţi se legănau în faţa altarului, şi din ele se înălţa un fum uşor ; urmă o binecuvîntare, un chivot aidoma unui soare, fu ridicat încet şi plimbat pe deasupra frunţilor înclinate în ţărînă. Hélène rămase prosternată, într-o toropeală fericită, cînd o auzi pe doamna Deberle care spunea :

— S-a terminat, să mergem...

Un zgomot de scaune, un tropăit se auzi sub boltă. Pauline o luase pe Jeanne de mînă.

Mergînd înainte cu copila, o întrebă :

— N-ai fost niciodată la teatru ?

— Nu. E mai frumos decît aici ?

Micuţa, cu inima plină de oftaturi puternice, îşi ridică bărbia ca pentru a declara că nimic nu putea fi mai frumos. Dar Pauline nu răspunse ; se proptise în faţa unui preot care trecea în odăjdii. Şi cînd fu la cîţiva paşi spuse cu glas tare, cu atîta convingere, încît făcu pe doi evlavioşi să se întoarcă :

— Oh ! Ce cap frumos !

În vremea asta, Hélène se sculase. Mergea cu paşi mici alături de Juliette, în mijlocul mulţimii ce se scurgea anevoie. Toropită de duioşie, parcă obosită şi sleită de puteri, nu mai încerca nici un fel de tulburare simţind-o pe această femeie atît de aproape de ea. O clipă mîinile lor goale se atinseră şi ele îşi surîseră. Se înăbuşeau, Hélène o pofti pe Juliette să iasă prima, ca s-o ocrotească. Se părea că toată intimitatea lor revenise.

— Ne-am înţeles, nu-i aşa ? întrebă doamna Deberle, contăm pe dumneata mîine seară...

Hélène nu mai avu puterea să spună nu. O să vadă ea în stradă. În sfîrşit, ieşiră ultimele ; Pauline şi Jeanne le aşteptau pe trotuarul din faţă. Dar o voce tînguitoare le le opri :

— Ah ! Buna mea doamnă, e multă vreme de cînd n-am mai avut fericirea să vă văd !

Era tuşa Fétu. Cerşea la uşa bisericii.

împiedicînd-o pe Hélène să treacă, ca și cum ar fi pîndit-o, ea continuă :

— Ah ! Am fost tare bolnavă, tot acolo, la pîntece, știți dumneavoastră... Acum, durerile sînt aproape ca niște lovituri de ciocan... Eh, nu-i nimic, bună doamnă... N-am îndrăznit să vă mai spun... Dumnezeu să vă răsplătească...

Hélène îi strecură o monedă în mînă făgăduindu-i să aibă grijă de ea.

— Uite, spuse doamna Deberle rămasă în picioare sub portal, cineva vorbește cu Pauline și cu Jeanne... Dar e Henri !

— Da, da, reluă tușa Fétu, care-și plimba ochii mici asupra celor două doamne, e bunul doctor... L-am văzut, în tot timpul ceremoniei n-a părăsit trotuarul, vă aștepta... Încă un om sfînt ! Spun asta, fiindcă e adevărat, o spun în fața lui Dumnezeu care ne aude... Oh ! vă cunosc, doamnă ; aveți un bărbat care merită să fie fericit... Cerul să vă împlinească toate dorințele și toate binecuvîntările să cadă asupra domniilor voastre. În numele Tatălui, al Fiului, al Sfîntului Duh, Amin !

Și, în miile de încrețituri ale feții sale zbîrcite ca un măr, ochii ei mici, neliniștiți și șireți, se plimbau într-una de la Juliette la Hélène, fără să poți spune cu precizie căreia dintre ele două se adresa cînd vorbea de bunul doctor. Le întovărăși într-o mormăială continuă în care se amestecau într-una crîmpeie de fraze plîngărețe cu exclamații cucernice.

Hélène fu surprinsă și mișcată de rezerva lui Henri. Abia cuteză să-și înalțe privirile spre ea. Nevastă-sa luîndu-l peste picior cu privire la părerile sale, care-l împiedicau să intre într-o biserică, el explică simplu că venise în întîmpinarea doamnelor, fumînd o țigară ; și Hélène înțelese că voise s-o revadă ca să-i arate cît de nedreaptă fusese temîndu-se de vreo nouă brutalitate. Fără îndoială că se jurase, ca și dînsa, să se arate om cu judecată. Ea nu cercetă dacă era sincer cu el însuși, s-ar fi simțit prea nefericită văzîndu-l nenorocit. Așa că, părăsind familia Deberle, pe strada Vineuse, spuse veselă :

— Ei bine, ne-am înțeles ! Pe mîine la ora șapte !

Atunci, legăturile dintre ei se înnodară și mai strîns, începură o viață fermecătoare. Pentru Hélène era ca și

cum Henri n-ar fi cedat niciodată unei clipe de nebunie; la asta visase; se iubeau, dar nu şi-o mai spuneau, se mulţumeau doar să ştie acest lucru. Ceasuri încîntătoare în timpul cărora, fără să vorbească de dragostea lor, o întreţineau necontenit printr-un gest, printr-o inflexiune a vocii, chiar şi prin tăceri. Totul îi readucea la această iubire, totul îi scălda în pasiunea pe care-o purtau cu ei, în jurul lor, ca singurul aer în care ar fi putut vieţui. Aveau scuza sincerităţii, jucau cu bună ştiinţă această comedie a inimii lor, căci nu-şi îngăduiau nici măcar o strîngere de mînă, ceea ce dădea o voluptate fără pereche pînă şi simplului bună ziua cu care se salutau.

Cele două doamne luară hotărîrea să se ducă în fiecare seară la biserică. Doamna Deberle, încîntată, gusta aici o plăcere nouă, puţin deosebită de a seratelor dansante, a concertelor, a primelor reprezentaţii; îi plăceau emoţiile noi, n-o mai întîlneai decît cu călugăriţe şi cu preoţi. Fondul religios ce-l mai avea încă din şcoală năpădindu-i capul de femeie aiurită, se manifesta acum prin mici practici evlavioase care-o amuzau ca şi cum şi-ar fi amintit de jocurile din copilărie. Hélène, crescută în afara oricărei educaţii religioase, se lăsa atrasă de farmecul slujbelor din Luna Fecioarei, fericită de bucuria pe care i se părea c-o simte Jeanne. Mîncau mai devreme, o cam repezeau pe Rosalie, de teamă să nu ajungă prea tîrziu şi să nu mai găsească decît locuri proaste. Apoi o lua, în trecere, pe Juliette. Într-o zi, îl aduseră şi pe Lucien; dar se purtase atît de prost, încît acum îl lăsau acasă.

Intrînd în biserica încălzită sclipind de lumînări, avea o senzaţie de moleşeală şi de potolire care, puţin cîte puţin, îi deveni Hélènei necesară. Cînd avea, peste zi, îndoieli, cînd o încerca o nelinişte vagă gîndindu-se la Henri, biserica, seara, o liniştea din nou. Cîntările urcau cu o revărsare de patimi divine. Florile proaspăt tăiate îngreunau, cu mireasma lor, aerul înăbuşitor de sub boltă. Respira acolo toată întîia beţie a primăverii, adoraţia femeii înălţată pînă la cult şi se îmbăta în acest mister al iubirii şi purităţii, în faţa Mariei, fecioară şi mamă, încununată cu trandafiri albi. În fiecare zi sta tot mai mult îngenuncheată. Se surprindea uneori cu mîinile împreunate. Apoi, ceremonia odată terminată, simţea plăcerea

întoarcerii. Henri o aștepta la ușă, serile se făceau mai călduțe, treceau pe străzile întunecate și tăcute din Passy, schimbînd rareori o vorbă.

— Dar știi că devii cucernică, draga mea ? spuse rîzînd într-o seară doamna Deberle.

Era adevărat. Hélène lăsa să-i intre evlavia în inima larg deschisă. Niciodată n-ar fi crezut că e atît de bine să iubești. Se înapoia acolo, ca într-un loc de înduioșare, unde îi era îngăduit să aibă ochii umezi, să stea fără să gîndească, prăvălită într-o adorație mută. În fiecare seară, timp de o oră, ea nu se mai apăra ; înflorirea dragostei pe care-o purta în ființa ei, pe care și-o ascundea toată ziua, putea în sfîrșit să se înalțe din pieptul său, să crească în rugăciuni, în fața tuturor, în mijlocul freamătului cucernic al mulțimii. Rugile bîlbîite ale celor îngenuncheați, saluturile, acele cuvinte și acele gesturi vagi, repetate fără încetare, o legănau, i se păreau singurul limbaj, mereu aceeași patimă tradusă prin același cuvînt sau același semn. Simțea nevoia să creadă, era fermecată de mila divină.

Juliette n-o lua în rîs numai pe Hélène, pretindea că și Henri se întorcea la cucernicie. Nu intra el acum, ca să le aștepte, chiar în biserică ? Un ateu, un păgîn care declarase că a căutat sufletul în vîrful bisturiului și că nu l-a găsit încă ! De îndată ce-l zărea în spatele amvonului, în picioare după o coloană, Juliette îi făcea semn cu cotul Hélènei.

— Privește, e din nou acolo... Știi că n-a voit să se spovedească la căsătoria noastră ? Nu zău, are o mutră neasemuită, ne contemplă cu un aer atît de ciudat ! Uită-te și dumneata...

Hélène nu ridică imediat capul. Ceremonia era pe sfîrșite, tămîia fumega, orgile izbucneau cu voioșie. Dar, cum prietena ei nu era femeia care s-o lase în pace, fu nevoită să răspundă :

— Da, îl văd, gîngăvi ea, fără să-și întoarcă ochii.

Îl ghicise după acel „osana“ pe care-l auzea înălțîndu-se în toată biserica. Răsuflarea lui Henri ajungea parcă pînă la ceafa ei pe aripa cîntărilor, i se părea că vede în urmă-i privirile lui care luminau naosul și-o învăluiau, îngenuncheată, într-o rază de aur. Atunci, ea se rugă cu

o căldură atît de mare, încît nici nu mai avea cuvinte. El, foarte grav, avea înfățișarea corectă a unui soț care venea să le întîlnească pe aceste două femei în casa Domnului, tot la fel cum s-ar fi dus să le aștepte în foaierul unui teatru. Dar, cînd se întîlneau, în mijlocul mulțimii evlavioșilor care ieșeau încet, amîndoi erau parcă și mai strîns uniți, prin acele flori și acele cîntece ; se fereau să-și vorbească, fiindcă își simțeau inimile pe buze.

După cincisprezece zile, doamna Deberle se plictisi. Sărea de la o pasiune la alta, chinuită de nevoia de a face tot ceea ce făcea lumea. Acum o cuprinseseră elanurile carității, urcînd cîte șaizeci de etaje într-o singură după-amiază, ca să se ducă să ceară pînze de la pictorii cunoscuți, și pierzîndu-și serile ca să prezideze, cu un clopoțel în mînă, reuniunile doamnelor ce patronau aceste binefaceri. Așa că, într-o joi seara, Hélène și fata ei se duseră singure la biserică. După predică, cum cîntăreții începeau imnul *Magnificat*, tînăra femeie înștiințată de unul din elanurile inimii sale întoarse capul : Henri era acolo, în locul obișnuit. Atunci ea rămase cu fruntea plecată pînă la sfîrșitul slujbei, în așteptarea clipei cînd va pleca.

— Ah ! E drăguț din partea dumitale că ai venit, spuse Jeanne la ieșire cu familiaritatea ei de copil. Mi-ar fi fost frică pe străzile întunecoase !

Dar Henri se prefăcu surprins. Credea c-o va întîlni pe nevastă-sa. Hélène o lăsă pe fetiță să răspundă, și-i urmă fără să vorbească. Cum treceau toți trei pe sub portic, o voce se tîngui :

— Milă... Domnul să vă răsplătească...

În fiecare seară, Jeanne strecura o piesă de zece gologani în mîna tușei Fétu. Cînd aceasta îl zări pe doctor singur cu Hélène, în loc să izbucnească în mulțumiri zgomotoase ca de obicei, scutură simplu din cap, cu un aer de înțelegere. Și, biserica golindu-se, ea începu să-i urmărească, tîrîndu-și picioarele, mormăind cuvinte înăbușite. În loc să se întoarcă pe strada Passy, cînd noaptea era frumoasă, doamnele se întorceau uneori pe strada Raynouard, lungind astfel drumul cu cinci sau șase minute. În seara aceea Hélène o luă pe strada Raynouard, dornică de întuneric și de tăcere, cedînd farmecului acelei lungi șosele

pustii, pe care-o lumina din loc în loc cîte-un bec cu gaz, fără ca umbra vreunui trecător să se miște pe caldarîm.

La ora aceea, acest cartier îndepărtat, Passy, dormea, cu răsuflarea slabă a unui oraș de provincie. Pe cele două laturi ale trotuarelor se aliniau casele boierești, pensioanele negre și însomnurate de domnișoare, pensioane în ale căror bucătării mai era încă lumină. Nici o prăvălie nu sfredelea întunericul cu lumina vitrinelor sale. Și singurătatea asta era o mare bucurie pentru Hélène și Henri. El nu îndrăznise să-i ofere brațul, Jeanne mergea între ei, prin mijlocul șoselei acoperite cu nisip ca aleea unui parc. Casele începură să dispară, urmară niște ziduri, deasupra cărora cădeau mantiile clematitelor și tufelor de liliac în floare. Grădini mari tăiau casele elegante, cîte un grilaj lăsa pentru o clipă să se vadă adîncuri mohorîte de verdeață, unde peluze, de o nuanță mult mai caldă, păleau printre copaci, în vreme ce, în vasele pe care abia le ghiceai, buchete de stînjenei îmbălsămau aerul. Toți trei își încetiniră pasul, sub această căldură a primăvăraticei nopți care-i scălda în miresme; și, cînd Jeanne, într-un joc de copil, își înălța obrazul spre cer, repeta:

— Oh! mamă, uite cîte stele!

În spatele lor, pasul tușei Fétu părea ecoul propriilor lor pași. Bătrîna se apropia, o și auzeai murmurînd acel „*Ave Maria, gratia plena...*", luat mereu de la capăt pe același ton bolborosit. Tușa Fétu își spunea rugăciunea întorcîndu-se acasă.

— Mi-a rămas o monedă, dacă i-aș da-o? o întrebă Jeanne pe maică-sa.

Și, fără să aștepte răspunsul, ea se furișă și alergă spre bătrîna care-o apucase spre pasajul des Eaux. Tușa Fétu luă moneda, invocînd toți sfinții din paradis. O apucă repede pe copilă de mînă și-o reținu schimbîndu-și vocea:

— Nu cumva cealaltă doamnă e bolnavă?

— Nu, răspunse Jeanne mirată.

— Ah! cerul s-o apere! S-o copleșească cu belșug și pe ea și pe soțul ei! Nu fugi, buna mea domnișorică. Lasă-mă să spun un *Ave Maria* pentru mama dumitale și

dumneata să răspunzi cu mine *Amen*. Mama dumitale îți dă voie și ai s-o ajungi din urmă...

În vremea asta, Hélène și Henri rămăseseră tremurînd amîndoi la gîndul că sînt deodată singuri în umbra unui șir de castani mari care mărgineau strada. Făcură încet cîțiva pași. Jos, pe pămînt, castanii lăsaseră să cadă o ploaie de flori și ei mergeau pe acest covor trandafiriu. Apoi se opriră, cu inima prea plină ca să mai poată merge mai departe.

— Iartă-mă, spuse simplu Henri.

— Da, da, bîlbîi Hélène. Te implor, taci...

Și-i simți mîna atingîndu-i-o pe a sa. Se dete îndărăt. Din fericire Jeanne se întorcea alergînd.

— Mamă, mamă, strigă ea, a rostit un *Ave*, ca să-ți poarte noroc...

Și toți trei se întoarseră în strada Vineuse, în timp ce tușa Fétu cobora scara din pasajul des Eaux, isprăvindu-și rugăciunea.

Trecu o lună. Doamna Deberle se mai arătă de vreo două, trei ori la slujbă. Într-o duminică, ultima din luna aceea, Henri cuteză să le aștepte din nou pe Hélène și pe Jeanne. Înapoierea fu foarte plăcută. Luna mai trecuse într-o blîndețe extraordinară. Bisericuța părea să li se fi ivit în cale ca pentru a le potoli și pregăti patima. Hélène se liniștise la început, fericită în acest refugiu al religiei unde credea că poate să iubească fără să-i fie rușine; dar sentimentul înăbușit persistase și, cînd se trezi din uitarea ei cucernică, se simți copleșită, legată prin legături care i-ar fi smuls carnea, dacă ar fi voit să le rupă. Totuși, vedea urcîndu-i-se în obraji o flacără. Se temea de cine știe ce furie a vreunei dorinți nesăbuite. Ei însești îi era frică, scuturată de accese neașteptate de febră.

Într-o după-amiază, întorcîndu-se de la o plimbare cu Jeanne, o luă pe strada Annonciation și intră în biserică. Micuța se plîngea de-o mare oboseală. Pînă în ziua aceea, ea nu voise să-i spună mamă-si că slujba de seară o zdrobea, într-atît de mare plăcere găsea în ea; dar obrajii fetei căpătaseră o paloare de ceară, și doctorul o sfătui pe Hélène să facă cu ea plimbări lungi.

— Așază-te aici, îi spuse Hélène. Te vei odihni. Nu stăm decît zece minute.

O așezase lîngă un stîlp. Ea însăși îngenunchease cu cîteva scaune mai încolo. Niște lucrători, în fundul naosului, desprindeau din cuie tapetele, goleau oalele de flori, căci slujbele Lunii Mariei se isprăviseră în ajun. Hélène, cu fața în mîini, nu vedea nimic, nu auzea nimic, întrebîndu-se cu neliniște dacă nu trebuia să-i mărturisească abatelui Jouve criza cumplită prin care trecea. Îi va da un sfat, îi va înapoia poate liniștea pierdută. Dar din străfundul ființei sale se înălța o bucurie fără margini izvorîtă din chiar neliniștea ei. Își iubea suferința, tremura de teamă ca preotul să nu i-o vindece. Se scurseră zece minute, trecu un ceas. Cînd își ridică în sfîrșit capul, cu ochii scăldați în lacrimi, îl zări pe abatele Jouve lîngă ea, privind-o cu un aer îndurerat. El era cel care-i îndruma pe lucrători. O recunoscuse pe Jeanne și venise lîngă ea.

— Ce ai tu, copila mea? o întrebă el pe Hélène, care sări în picioare și-și șterse lacrimile.

Ea nu răspunse nimic, de teamă să nu cadă din nou în genunchi și să izbucnească în lacrimi. Se apropie și mai mult, reluînd domol :

— Nu vreau să te întreb nimic, dar de ce nu te mărturisești preotului, și nu prietenului ?

— Mai tîrziu, bîlbîi ea, mai tîrziu, ți-o făgăduiesc!

În vremea asta Jeanne, răbdătoare, se amuzase la început să examineze vitraliile, statuile care împodobeau ușa principală, scenele *Drumului crucii,* executate din mici basoreliefuri, lungile părți laterale ale naosului. Puțin cîte puțin însă răcoarea bisericii se pogorî asupră-i ca un giulgiu, și, în această stare de oboseală care-o împiedica pînă și să cugete, simți o indispoziție pe care i-o provocau tăcerea cucernică a capelelor, prelungirea sonoră a celor mai mici zgomote din acel loc sacru unde i se părea ei că avea să moară. Dar marea sa mîhnire provenea din faptul că se luau florile. Pe măsură ce marile buchete de trandafiri dispăreau, altarul părea gol și rece. Acele marmure fără o lumînare, fără un fum de tămîie, o înghețau.

O clipă, Fecioara îmbrăcată în dantele se clătină, apoi căzu răsturnîndu-se în brațele celor doi lucrători. Atunci Jeanne scoase un strigăt slab, brațele i se desfăcură și înțepeni răsucită de criza care-o amenința de cîteva zile.

Și cînd Hélène, înnebunită, izbuti s-o ducă la o trăsură ajutată de abate care era deznădăjduit, ea se întoarse spre tinda bisericii, cu mîinile întinse și tremurătoare.

— Numai biserica e de vină ! strigă ea cu o violență în care se ascundea și regretul și reproșul lunii de dragoste cucernică pe care-o gustase acolo.

II

SPRE SEARĂ, JEANNE SE SIMȚI MAI bine. Putu să se scoale. Ca s-o liniștească pe maică-sa, se încăpățînă și se tîrî în sufragerie, unde se așeză în fața farfuriei goale.

— N-o să se întîmple nimic, spuse ea încercînd să surîdă. Știi bine că sînt un hîrb... Mănîncă, mamă... Vreau să mănînci...

Și ea însăși văzînd că maică-sa o privea, pălind și tremurînd, fără să poată înghiți un dumicat, sfîrși prin a se preface că i-e foame. Va lua puțină dulceață, se jura... Atunci Hélène începu să mănînce, în timp ce copila, mereu zîmbitoare, cu un mic tremur nervos al capului, o contempla cu aerul ei de adorație. Apoi, la desert, voi să-și țină făgăduiala. Dar lacrimile i se iviră pe marginea pleoapelor.

— Nu-mi trece, vezi, murmură ea. Nu trebuie să mă certi...

Simțea o oboseală cumplită care-o nimicea. Picioarele i se păreau moarte, o mînă de fier îi strîngea umerii. Dar făcea pe viteaza, își stăpînea strigătele ușoare pe care i le smulgeau durerile zvîcnitoare din gît. O clipă, uită de sine, cu capul prea greu, făcîndu-se mică sub povara suferinței. Maică-sa, văzînd-o slăbită, atît de neputincioasă și de adorabilă, nu-și putu isprăvi para pe care se silea s-o mănînce. Lacrimile o sufocau. Scăpă jos șervetul și-o luă pe Jeanne în brațe :

— Fetița mea, fetița mea, bîlbîi ea, cu inima zdrobită la vederea acelei sufragerii unde micuța o înveselise adesea prin pofta ei de mîncare, cînd se simțise bine.

Jeanne se ridică, încercînd să-și regăsească surîsul.

— Nu te tulbura, n-o să fie nimic, zău așa... Acum, că ai isprăvit cu masa, haide să mă culci iarăși... Voiam să te văd la masă, pentru că te știu eu, n-ai fi înghițit nici măcar o fărîmă de pîine...

Hélène o duse de-acolo. Îi trase pătuțul lîngă al ei, în cameră. Cînd Jeanne fu culcată, învelită pînă la bărbie, se simți mult mai bine. Nu se plîngea decît de dureri surde la ceafă. Apoi se înduioșă, dragostea ei pătimașă părea să crească de cînd suferea. Hélène trebui s-o îmbrățișeze, jurîndu-i c-o iubea mult și făgăduindu-i s-o îmbrățișeze iarăși cînd se va culca.

— N-o să mai am nimic dacă dorm, repetă Jeanne, mă simt mult mai bine.

Închise ochii și adormi. Hélène rămase lîngă ea, veghindu-i somnul. Cînd Rosalie veni în vîrful picioarelor s-o întrebe dacă se putea retrage, ea îi răspunse afirmativ, printr-un semn din cap. Sună ora unsprezece. Hélène sta mereu acolo, cînd i se păru că aude o ușoară bătaie în ușa care da pe palier.

Ea luă lampa și, foarte surprinsă, se duse să vadă cine e.

— Cine-i acolo ?

— Eu, deschide, răspunse o voce înăbușită.

Era vocea lui Henri. Ea îi deschise repede, găsind această vizită firească. Fără îndoială că doctorul aflase de boala Jeannei și alergase s-o vadă, deși ea nu-l chemase, cuprinsă de un soi de pudoare la gîndul de a-l amesteca în boala fiicei sale.

Dar Henri nu-i lăsă timp să vorbească. O urmă în sufragerie, tremurînd, fără un pic de sînge în obraz.

— Te rog, iartă-mă, bîlbîi el, apucîndu-i mîna. Sînt trei zile de cînd nu te-am zărit și n-am putut să mai rezist nevoii de a te vedea.

Hélène își trase mîna. El se dete îndărăt, cu ochii la ea continuînd :

— Nu te teme de nimic, te iubesc... Aș fi rămas lîngă ușa ta dacă nu mi-ai fi deschis. Oh ! știu bine că totul e o nebunie, dar te iubesc, te iubesc...

Ea îl asculta foarte serioasă, cu o severitate mută, care-l chinuia. În fața acestei primiri tot valul patimii sale se scurse.

— Ah ! de ce jucăm această comedie cumplită ? Nu mai pot, inima-mi stă gata să plesnească ; cine știe ce nebunie voi face, mai rea decît cea de acum ; te voi lua, de față cu toți și te voi răpi...

O dorință nebună îl făcu să întindă brațele. Se apropie, îi sărută rochia, mîinile fierbinți îi rătăceau în neștire. Ea, foarte dreaptă, rămase de gheață.

— Așadar, nu știi nimic ? întrebă ea.

Și cum el îi apucase încheietura mîinii, goală sub manșeta descheiată a capotului, și i-o acoperea cu sărutări lacome, ea avu, în sfîrșit, o mișcare de nerăbdare.

— Lasă... Vezi bine că nici măcar nu te aud... Crezi că mă pot gîndi acum la astfel de lucruri ?

După care se liniști și puse a doua oară întrebarea : „Așadar nu știi nimic ? Ei bine, fiica mea e bolnavă. Sînt mulțumită că ai venit s-o vezi, trebuie să mă liniștești..."

Luînd lampa, păși înaintea lui ; pe prag însă se întoarse cu privirea limpede pentru a-i spune cu asprime : „Nu-ți îngădui s-o ici de la capăt aici... Niciodată, niciodată..."

El intră în urma ei, tremurînd încă, nepricepînd bine ce i se spune. În odaie, la ceasul acela din noapte, în mijlocul lenjeriei și al hainelor împrăștiate, respiră din nou acea mireasmă de verbină care-l tulburase atîta în cea dintîi seară cînd o văzuse pe Hélène ciufulită, cu șalul căzut de pe umeri. Să se afle din nou aici și să îngenuncheze, să soarbă toată această mireasmă a iubirii care plutea, să aștepte astfel ziua, în adorație, și să uite de sine

în stăpînirea visului său! Tîmplele îi zvîcneau, se sprijini de pătuțul de fier al copilului.

— A adormit, spuse Hélène în șoaptă. Privește-o!

El n-auzea nimic, patima nu voia să i se potolească. Ea se aplecase în fața lui și Henri îi zări ceafa aurie, cu părul fin care se încrețea. Închise ochii ca să se împotrivească ispitei de a o săruta în locul acela.

— Doctore, ia vezi, are fierbințeli... Nu-i grav, nu-i așa?

Atunci, în dorința nebună care i se zbătea în cap, el pipăi mașinal pulsul Jeannei, cedînd obișnuinței meseriei sale. Dar cum lupta era prea puternică, rămase o clipă nemișcat, fără să-și dea seama că ținea acea biată mînuță în mîna lui.

— Spune, are febră mare

— Febră mare? repetă el.

Mîna fetiței i-o încălzise pe a sa. Urmă o nouă tăcere. Medicul din el începu să se trezească. Număra bătăile inimii. În ochi i se stinse o flacără. Puțin cîte puțin, chipul îi păli și, neliniștit, își plecă încet capul privind-o pe Jeanne cu atenție. Murmură:

— Criza e foarte violentă, ai dreptate... Doamne, bietul copil...

Dorința lui murise, nu mai exista decît pasiunea meseriei. Îi revenise tot sîngele rece. Se așezase, o întrebă pe mamă despre faptele și gesturile care precedaseră criza, cînd iată că fetița se trezi gemînd. Se plîngea de o cumplită durere de cap. Durerile din gît și din umeri deveniseră atît de înverșunate, încît nu putea face o mișcare fără să plîngă. Hélène, îngenuncheată de cealaltă parte a patului, o încuraja, îi surîdea, cu inima zdrobită de a o vedea suferind astfel.

— E cineva, mamă? întrebă ea întorcîndu-se și zărindu-l pe doctor.

— E un prieten, îl cunoști.

Copila îl cercetă o clipă, gînditoare și parcă șovăind. Apoi o licărire de duioșie îi trecu pe chip.

— Da, da, îl cunosc. Îl iubesc mult.

Și cu aerul ei calm: „Trebuie să mă faci bine, domnule, nu-i așa? Ca să fie mulțumită mama... Voi bea tot ce-mi vei da, vei vedea..."

Doctorul îi luă din nou pulsul, Hélène îi ţinea cealaltă mînă; aşezată între ei, îi privea cînd pe unul cînd pe celălalt, cu un uşor tremur nervos al capului, atentă ca şi cum nu-i văzuse niciodată atît de bine. Apoi, răul o tulbură din nou. Mîinile sale mici se crispară.

— Nu plecaţi, strigă ea, mi-e frică... Apăraţi-mă, împiedicaţi-i pe oamenii ăştia să se apropie... Nu vă vreau decît pe voi, nu vă vreau decît pe voi doi, alături, ah, alături, lîngă mine, împreună...

Îi trăgea lîngă ea, îi apropia spasmodic, repetînd: „Împreună, împreună..."

Delirul se ivi astfel de mai multe ori. În clipele de linişte, Jeanne se lăsa în voia unor aţipeli aproape fără suflare, ca moartă. Cînd se trezea, tresărind din aceste somnuri scurte, nu mai auzea nimic, nu mai vedea, ochii îi erau acoperiţi de ceţuri albe. Doctorul veghe o parte din noapte, care fu cea mai rea. Nu coborî decît o clipă ca să ia el însuşi o doctorie. Spre dimineaţă, cînd plecă, Hélène îl însoţi neliniştită în anticameră.

— Ei bine? întrebă ea.

— Starea ei e foarte gravă, răspunse el. Dar nu te nelinişti, te rog... contează pe mine... Mă voi întoarce pe la zece...

Reintrînd în odaie, Hélène o găsi pe Jeanne în capul oaselor, căutînd în juru-i cu un aer rătăcit.

— M-aţi lăsat singură, m-aţi lăsat singură! strigă ea. Oh! mi-e frică, nu vreau să fiu singură...

Maică-sa o sărută ca s-o consoleze, dar ea continuă să caute în juru-i.

— El unde-i? Oh! Spune-i să nu plece... Vreau să stea aici... Vreau...

— O să se întoarcă, îngerul meu, repeta Hélène, care-şi amesteca lacrimile cu ale fetiţei. Nu ne va părăsi, ţi-o jur... Ne iubeşte mult... Haide, fii cuminte, culcă-te. Eu stau aici, îl aştept să se întoarcă...

— Într-adevăr, într-adevăr? murmură copila, care căzu încet, încet, într-un somn adînc.

Atunci începură zile cumplite, trei săptămîni de spaime groaznice. Febra nu încetă nici măcar un ceas. Jeanne nu-şi află o clipă de linişte decît atunci cînd doctorul era acolo şi-i lua una din mînuţele sale în timp ce maică-sa i-o

ținea pe cealaltă. Se refugia în ei, își împărțea între ei tiranica adorație ca și cum ar fi înțeles sub ce ocrotire de pătimașă dragoste se afla. Delicata ei sensibilitate nervoasă, accentuată și mai mult de boală, o avertiza desigur că numai vreo minune a dragostei lor o putea scăpa. Ore în șir îi privea așezați de-o parte și de alta a patului, cu ochii ei gravi și adînci. Toată patima omenească zărită și ghicită, trecea prin această privire de fetiță muribundă. Nu vorbea de loc, le spunea totul printr-o caldă apăsare de mînă, implorîndu-i să nu se depărteze, făcîndu-i să înțeleagă ce odihnă gusta văzîndu-i astfel. Cînd, după o absență, medicul reapărea, era pentru ea o adevărată încîntare; ochii, care nu părăsiseră ușa, i se umpleau de lumină; apoi, liniștită, adormea, asigurată că-i aude, pe el și pe mama sa, învîrtindu-se în jurul ei și discutînd în șoaptă.

A doua zi după criză, doctorul Bodin se și prezentă. Dar Jeanne bombănise, întorcînd capul, refuzînd să se lase examinată.

— Nu el, mamă, murmură ea, nu el, te rog...

Și cum doctorul veni și-n ziua următoare, Hélène trebui să-i spună că nu-l accepta copila. Așa că bătrînul medic nu mai intră în cameră. Urca o dată la două zile, cerea noutăți, discuta uneori cu confratele său, doctorul Deberle, care se arăta îngăduitor față de el din pricina vîrstei sale înaintate. De altfel, nu trebuia să încerce s-o înșele pe Jeanne. Simțurile ei aveau o extraordinară finețe. Abatele și domnul Rambaud veneau în fiecare seară, se așezau, petreceau acolo un ceas, într-o tăcere plină de mîhnire. Într-o seară, cum doctorul plecase, Hélène făcu un semn domnului Rambaud să-i ia locul și s-o țină de mînă pe micuță. Dar, după două sau trei minute, Jeanne adormită deschise ochii și-și retrase brusc mîna. Plînse și spuse că i se făceau tot soiul de răutăți.

— Așadar nu mă iubești, nu mă vrei de loc? repetă bietul domn Rambaud cu lacrimile în ochi.

Ea îl privi fără să răspundă, părea că nici nu voia să-l mai recunoască. Și demnul om se reîntoarse în colțul lui, cu inima grea. Ajunsese să intre fără zgomot și să se furișeze în adîncitura unei ferestre, unde, ascuns pe jumătate de draperie, își petrecea seara, amorțit de mîhnire, cu pri-

virile încremenite asupra bolnavei. Abatele era şi el acolo, cu capul lui mare şi alb, pe umerii firavi. Îşi ştergea nasul cu zgomot, ca să-şi ascundă lacrimile. Primejdia prin care trecea mica lui prietenă îl răscolise pînă într-atît încît uitase de săracii lui.

Dar cei doi fraţi puteau să se ascundă mult şi bine în fundul odăii, Jeanne îi simţea; o deranjau, se întorcea cu spatele la ei chiar cînd era istovită de febră. Maică-sa se apleca atunci asupra ei ca să audă ce bîlbîia:

— Oh! mamă, mi-e rău... Mă înăbuş... Alungă toată lumea, repede, repede...

Cît mai delicat cu putinţă Hélène le explica celor doi fraţi că micuţa voia să doarmă. Ei înţelegeau şi se duceau cu capul plecat. De îndată ce ieşeau, Jeanne răsufla cu putere, arunca o privire prin odaie, apoi îi privea pe maică-sa şi pe doctor cu o blîndeţe infinită.

— Bună seara, murmura ea. Mă simt mai bine, staţi aici...

Îi reţinu astfel timp de trei săptămîni. La început Henri veni de două ori pe zi, apoi îşi petrecu acolo seri întregi, dăruindu-i copilei toate orele de care putea dispune. În primele zile el se temu să n-aibă febră tifoidă; dar se iviră simptome atît de contradictorii, încît în curînd nici nu mai ştiu ce să creadă. Se afla, fără îndoială, în faţa uneia din acele afecţiuni cloro-anemice, atît de greu de dibuit, şi ale căror complicaţii sînt cumplite, la vîrsta cînd copila se transformă în femeie. Se temu, rînd pe rînd, de o leziune la inimă şi de un început de tuberculoză. Ceea ce-l neliniştea era exaltarea nervoasă a Jeannei pe care nu ştia cum s-o calmeze, era mai ales acea febră intensă, încăpăţînată, care refuza să cedeze chiar la medicamentele cele mai energice. Pusese în această îngrijire toată energia şi toată ştiinţa sa, cu unicul gînd că-şi îngrijea fericirea, însăşi viaţa sa. O linişte adîncă, plină de o aşteptare solemnă, coborîse în fiinţa lui; niciodată, timp de trei săptămîni de nelinişte, patima nu i se mai deşteptase; nu mai tremura sub răsuflarea Hélènei, şi cînd privirile li se întîlneau, aveau în ele tristeţea prietenoasă a două făpturi ameninţate de aceeaşi nenorocire. Totuşi, cu fiece clipă, inimile lor se contopeau şi mai mult. Nu mai trăiau decît cu acelaşi gînd. De îndată ce sosea înţelegea,

doar privind-o, în ce fel își petrecuse Jeanne noaptea, și n-avea nevoie să vorbească pentru ca ea să-și dea seama cum o găsea el pe bolnavă. De altfel, cu curajul ei de mamă, îl puse să jure că n-o s-o mintă, că-i va mărturisi temerile. Mereu în picioare, nedormind nici trei ceasuri la rînd în douăzeci de nopți, ea dovedi o putere și o liniște supraomenească, fără o lacrimă, îndulcindu-și deznădejdea ca să nu-și piardă capul în această luptă împotriva bolii fiicei sale. Se produsese un gol imens în ea și-n jurul ei, gol în care se năruiseră lumea înconjurătoare, sentimentele ei de fiecare ceas, chiar conștiința propriei sale existențe. Nimic nu mai conta. Nu mai era legată de viață decît prin această ființă în agonie și prin acest bărbat care-i făgăduia o minune. El, numai el singur era cel pe care-l vedea, pe care-l auzea, ale cărui cuvinte căpătau o însemnătate supremă, căreia i se abandona fără rezervă, nădăjduind să pătrundă în ființa lui ca să-i dăruiască din puterea ei. Această posesiune se îndeplinea într-un chip bizar. Cînd Jeanne, aproape în fiecare seară, trecea prin acel ceas de primejdie în care febra îi creștea, ei se aflau acolo, tăcuți, și singuri, în odaia jilavă, și, fără voie, ca și cum ar fi vrut să se simtă doi împotriva morții, mîinile li se întîlneau la marginea patului, o lungă strîngere le apropia tremurînd de nerăbdare și de milă, pînă cînd suspinul slab al copilei, răsuflarea domolită și regulată îi avertiza că accesul trecuse. Atunci, printr-o ridicare din cap, se linișteau unul pe celălalt. Și de data asta dragostea lor învinsese. Și, de fiecare dată, strîngerea lor de mînă devenea mai puternică, ei se uneau tot mai strîns.

Într-o seară, Hélène ghici că Henri îi ascunde ceva. O examina pe Jeanne de zece minute fără să scoată o vorbă. Micuța se plîngea de o sete nepotolită. Se sufoca, din gîtul uscat i se auzea un șuier continuu. Apoi, o cuprinse o somnolență, fața îi era roșie și atît de moleșită încît nici nu mai putu deschide pleoapele. Stătea inertă și ai fi crezut-o moartă, fără șuierătura aceea care-i ieșea din gît.

— Îi e foarte rău, nu-i așa? întrebă scurt Hélène.

El răspunse că nu, nu era nici o schimbare. Dar se făcuse foarte palid, rămăsese pe scaun, zdrobit de neputința de a o ajuta. Atunci, cu toată tensiunea ființei sale,

ea se prăvăli pe celălalt scaun, așezat de cealaltă parte a patului.

— Spune-mi totul, te conjur, spune-mi totul... E pierdută ? Și cum el tăcea, ea reluă cu violență : „Vezi bine că sînt tare... Vezi că plîng ? Mă vezi disperată ? Vorbește ! Vreau să știu adevărul !"

Henri o privi fix. Vorbi cu încetineală :

— Ei bine, spuse el, dacă pînă într-un ceas nu iese din somnolența asta, s-a sfîrșit...

Hélène nu vărsă o lacrimă. Era toată rece de groaza care-i zbîrlea părul. Ochii îi coborîră asupra Jeannei, căzu în genunchi și-și luă copila în brațe, într-un minunat gest de posesiune, ca pentru a o feri, strîngînd-o la umărul ei. Timp de un minut, își lipi obrazul de al ei, sorbindu-i privirea, vrînd să-i dăruie din suflarea, din viața ei. Respirația gîfîitoare a bolnavei deveni și mai scurtă.

— Nu-i nimic de făcut ? repetă ea ridicînd capul. De ce-ai rămas așa ? Fă ceva... El avu un gest de descurajare. „Fă ceva ! Știu eu ce ? Trebuie să fie ceva de făcut... N-ai s-o lași doar să moară. Nu-i cu putință !"

— Voi face totul ! spuse doctorul cu simplitate.

Și se sculă. Atunci începu o luptă supremă. Îi reveniră tot sîngele rece și toată dîrzenia lui de practician. Pînă atunci nu cutezase să aplice metode violente, temîndu-se să nu slăbească acest trup mic, și așa destul de lipsit de viață. Dar nu mai ezită, o trimise pe Rosalie să caute douăsprezece lipitori ; nu-i ascunse mamei că era o tentativă disperată care putea sau să-i salveze, sau să-i ucidă copilul. Cînd lipitorile fură aduse, ea avu o clipă de slăbiciune.

— Oh, Doamne, murmură Hélène. Dac-o omori ?

Fu nevoit să-i smulgă consimțămîntul : „Ei bine, pune-i-le, cerul să te inspire !"

Nu voia s-o lase pe Jeanne din brațe, refuză să se scoale, voia s-o țină cu capul pe umărul ei. El, cu chipul rece, nu mai vorbi, absorbit de efortul pe care-l făcea. La început lipitorile nu se prinseră. Minutele se scurgeau, în odaia mare, înecată în umbră, nu se auzea decît limba pendulei, cu zgomotul ei nemilos și încăpățînat. Fiecare clipă lua cu sine o nădejde. Sub cercul de lumină gălbuie, ce cădea de

sub abajur, goliciunea adorabilă și suferindă a Jeannei, între albiturile răvășite, avea o paloare de ceară. Hélène, cu ochii secătuiți, sugrumată, privea aceste membre mici, ca și moarte : ca să vadă o picătură din sîngele fiicei sale și l-ar fi dat cu dragă inimă pe al său. În sfîrșit, un strop roșu se ivi, lipitorile se prindeau. Se fixară una cîte una. Acum se hotăra soarta copilului. Fură niște clipe cumplite de o emoție ucigătoare. Era oare ultima răsuflare acest oftat pe care-l scosese Jeanne ? Sau reîntoarcerea la viață? O clipă, Hélène, simțind-o înțepenind, crezu că moare și încercă dorința furioasă să smulgă acele bestii care-i sorbeau cu atîta lăcomie sîngele ; dar o putere mai tare ca a ei o reținu, rămase înghețată, cu gura căscată. Limba pendulei continua să bată, camera plină de neliniști părea că așteaptă. Copila începu să se agite. Pleoapele i se ridicară încet, apoi și le închise iarăși, parcă mirată și obosită. O vibrație ușoară, aidoma unei răsuflări, trecu pe chipul ei. Își mișcă buzele. Hélène lacomă, plină de nădejde, se aplecă într-o încordare sălbatecă.

— Mamă, mamă, murmură Jeanne.

Henri veni atunci la căpătîiul ei, alături de tînăra mamă, spunînd :

— E salvată.

— Salvată... salvată... repeta Hélène bîiguind, inundată de-o asemenea bucurie, încît alunecă jos, lîngă pat, privindu-și fiica, privindu-l pe doctor ca o nebună. Și, cu o mișcare violentă, se ridică și se aruncă de gîtul lui Henri.

— Ah ! Te iubesc ! strigă ea.

Îl săruta, îl strîngea la pieptul ei. Asta-i era mărturisirea, acea mărturisire atît de mult întîrziată, care îi scăpase, în această criză a inimii. Mama și iubita se contopeau în această încîntătoare clipă ; ea îi oferea doctorului dragostea ei arzînd de recunoștință.

— Plîng, vezi că plîng, bîlbîi ea. Doamne, cît te iubesc și cît vom fi de fericiți...

Îi spunea pe nume, plîngea. Izvorul lacrimilor sale, secătuit de trei săptămîni, șiroia pe obrajii ei. Rămăsese în brațele lui, mîngîioasă și familiară, ca un copil, răpită de această înflorire a tuturor duioșiilor sale. Apoi, recăzu în genunchi și-o luă din nou pe Jeanne în brațe ca să

doarmă pe umărul ei; din cînd în cînd, își înălța spre Henri privirile umede de dragoste.

Fu o noapte fericită. Doctorul rămase pînă foarte tîrziu.

Lungită pe patul ei, cu cuvertura pînă la bărbie, cu delicatul ei cap brun în mijlocul pernei, Jeanne stătea cu ochii închiși fără să doarmă, ușurată și slăbită. Lampa, așezată pe măsuța pe care-o trăsese lîngă cămin, nu lumina decît un capăt al camerei, lăsîndu-i într-o umbră nelămurită pe Hélène și pe Henri, așezați la locurile lor obișnuite, de-o parte și de alta a patului îngust. Dar copila nu-i despărțea, dimpotrivă, îi apropia, cu nevinovăția ei, în prima lor noapte de dragoste. Amîndoi simțeau o liniște deplină după lungile zile de spaimă prin care trecuseră. În sfîrșit se regăseau, alături, cu inimile larg deschise. Și înțelegeau bine că se iubiseră și mai mult în aceste spaime și bucurii comune, din care ieșiseră tremurînd. Odaia le devenise complice, atît de călduță, atît de discretă, plină de acea evlavie care-și pune pecetea ei emoționantă în jurul patului unui bolnav. Hélène se scula din cînd în cînd, mergea în vîrful picioarelor ca să caute o doctorie, să facă lampa mai mare, să dea vreo poruncă Rosaliei, în timp ce doctorul, care-o urmărea cu ochii, îi făcea un semn să meargă încet. Apoi, cînd ea se reașeza, schimbau cîte un surîs. Nu rosteau o vorbă, nu se interesau decît de Jeanne, care era ca însăși dragostea lor. Adesea, ocupîndu-se de ea, cînd îi așezau cuvertura sau îi ridicau capul, mîinile lor se întîlneau, rămîneau o clipă una lîngă alta. Era singura mîngîiere involuntară și furișă pe care și-o îngăduiau.

— Nu dorm, murmura Jeanne, știu bine că sînteți aici.

Atunci se bucurau s-o audă vorbind. Mîinile lor se despărțeau, n-aveau altă dorință. Copila îi mulțumea și-i liniștea.

— Te simți bine, draga mea? o întreba Hélène cînd o vedea mișcîndu-se.

Jeanne nu răspundea numaidecît. Vorbea ca într-un vis: „Oh! Da, mult mai bine... Dar vă aud și asta-mi face plăcere..."

Apoi, după o clipă, făcea o sforțare ridicîndu-și pleoapele și privindu-i. Și le surîdea dumnezeiește închizînd ochii.

A doua zi, cînd abatele și domnul Rambaud se prezentară, Hélène lăsă să-i scape o mișcare de nerăbdare. O deranjau în colțișorul ei de fericire. Și cum ei o întrebară, tremurînd de teama să nu afle vești rele, ea avu cruzimea să le spună că Jeannei nu-i era mai bine. Răspunsese astfel fără să se gîndească, împinsă de acea nevoie egoistă de a păstra pentru ea și pentru Henri bucuria de a o fi salvat și de a fi singurii care s-o știe. Pentru ce voiau să le răpească o fărîmă din fericirea lor ? Ea le aparținea, li s-ar fi părut micșorată dacă ar mai fi cunoscut-o careva. Li s-ar fi părut că un străin pătrundea în dragostea lor. Preotul se apropiase de pat.

— Jeanne, sîntem noi, bunii tăi prieteni... Nu ne mai recunoști ?

Ea făcu un semn grav cu capul. Îi recunoștea, dar nu voia să vorbească, gînditoare, înălțînd priviri de înțelegere către maică-sa. Și cei doi oameni de treabă plecară și mai mîhniți decît în alte seri.

La trei zile după asta, Henri îi îngădui bolnavei să mănînce un ou fiert moale. Fu o treabă serioasă. Jeanne voi să-l mănînce de față numai cu mamă-sa și cu doctorul. Cum domnul Rambaud tocmai atunci se afla acolo, ea murmură la urechea maică-si, care-i întindea un șervet pe pat în chip de față de masă :

— Mai stai puțin, cînd o pleca el...

Apoi, de îndată ce el se îndepărtă : „Repede, repede, e mult mai drăguț cînd nu e lume".

Hélène o așezase, în timp ce Henri îi punea două perne la spate ca s-o susțină. Și, cu șervetul întins, cu farfuria pe genunchi, Jeanne aștepta cu un surîs.

— Vrei să ți-l sparg eu ? o întrebă maică-sa.

— Da, da, mamă !

— Și eu o să-ți tai trei feliuțe de pîine, ca să le înmoi în ou, spuse doctorul.

— Oh ! patru, o să mănînc patru, ai să vezi !

Acum, îl tutuia pe doctor. Cînd îi întinse prima feliuță, îl apucă de mînă, și cum o ținea și pe maică-sa de-o mînă,

ea le sărută pe amîndouă, trecînd de la una la cealaltă, cu aceeaşi afecţiune pătimaşă.

— Haidem, să fim cuminţi, spuse Hélène, care-o vedea gata să izbucnească în lacrimi ; mănîncă tot oul ca să ne faci plăcere.

Jeanne începu să mănînce ; dar era atît de slăbită că după a doua felioară se simţi obosită. Surîdea la fiecare îmbucătură, spunînd că avea dinţii moi. Henri o încuraja. Hélène avea lacrimi în ochi. Doamne ! îşi vedea copilul mîncînd ! Urmărea pîinea, acel prim ou o înduioşă pînă-n adîncul inimii. La gîndul năpraznic că Jeanne ar fi putut fi moartă, îngheţă. Şi acum ea mînca, atît de gingaş, cu gesturi încete, cu şovăieli de convalescentă !

— Să nu mă certi, mamă... Fac şi eu ce pot... Sînt la a treia feliuţă... Eşti mulţumită ?

— Da, foarte mulţumită, scumpa mea... Nici nu ştii cît mă faci să mă bucur...

Şi, în revărsarea fericirii care-o înăbuşea, ea uită de sine, sprijinindu-se de umărul lui Henri. Amîndoi surîseră copilei. Dar aceasta păru dintr-o dată cuprinsă din nou de răul ei ; înălţă spre dînşii priviri furişe, apoi, coborînd capul, nu mai mîncă, în timp ce o umbră de neîncredere şi de mînie îi făcu obrazul să pălească şi mai tare. Trebuiră s-o culce din nou.

III

CONVALESCENŢA ŢINU LUNI DE zile. În august, Jeanne încă mai stătea în pat. Se scula un ceas sau două, spre seară, şi abia putea, cu o imensă oboseală, să meargă pînă la fereastră, unde rămînea lungită într-un fotoliu, în faţa Parisului incendiat de apusul soarelui. Bietele ei picioare refuzau s-o poarte; cum spunea adeseori c-un zîmbet palid, n-avea sînge de-ajuns nici pentru o păsărică, trebuia să mai mănînce încă multă supă. I se tăia carne crudă în supă. Începuse să-i placă lucrul acesta pentru că tare ar mai fi vrut să coboare şi să se joace în grădină.

Acele săptămîni, acele luni care se scurseseră, trecură monotone şi încîntătoare, fără ca Hélène să numere zilele. Nu mai ieşea, uitase de lumea întreagă lîngă Jeanne. Nici o noutate din afară n-ajungea pînă la ea. Era, în faţa acestui Paris care umplea orizontul cu fumul şi zgomotul lui, o izolare mult mai plină de reculegere chiar decît

cea a unui sihastru pierdut printre stînci. Copila îi era salvată, această certitudine îi era de ajuns, își folosea zilele ca să pîndească revenirea sănătății, fericită de o privire strălucitoare, de un gest vesel. Cu fiecare ceas își regăsea și mai mult fata, cu ochii ei frumoși și cu părul care redevenea moale. I se părea că-i dăduse viață a doua oară. Cu cît mai înceată era această reînviere, cu atît îi gusta mai mult deliciile; amintindu-și de zilele îndepărtate cînd o hrănea și văzînd că-și recapătă puterile, simțea o emoție și mai vie ca odinioară, cînd îi măsura piciorușele amîndouă în mîinile sale împreunate, ca să știe dacă va merge curînd în picioare.

Simțea totuși o neliniște. Băgase de seamă de mai multe ori acea umbră care făcea obrazul Jeannei să pălească, devenind dintr-o dată neîncrezătoare și sălbatecă. De ce se schimba atît de brusc în toiul veseliei? Suferea ea oare? Îi ascundea vreo revenire a durerii?

— Spune-mi, scumpa mea, ce ai? Adineauri rîdeai și acum iată-te mîhnită. Răspunde-mi, te doare ceva?

Dar Jeanne întorcea cu violență capul, înfundîndu-și fața în perne.

— N-am nimic, răspundea ea scurt. Te rog, lasă-mă...

Și păstra ranchiuna unei anumite după-amieze, cu ochii ațintiți pe perete, încăpățînîndu-se, căzînd în mîhniri adînci pe care maică-sa, dezolată, nu le putea înțelege. Doctorul nu știa ce să mai spună; accesele se produceau întotdeauna cînd era el acolo și le atribuia stării nervoase a bolnavei. Mai ales, recomanda să nu fie contrazisă.

Într-o după-amiază Jeanne dormea. Henri, care-o găsise foarte bine, întîrziase în odaie, discutînd cu Hélène, ocupată din nou cu veșnicul ei lucru, în fața ferestrei. Începînd din noaptea aceea cumplită cînd, într-un strigăt de pasiune, ea îi mărturisise dragostea, amîndoi trăiau fără nici o zguduire, se lăsau în voia plăcerii de a ști că se iubeau, nepăsători față de ziua de mîine, uitînd de lume. Lîngă patul Jeannei, în această odaie unde plutea încă o atmosferă de duioșie provocată de agonia copilului, o castitate îi ocrotea împotriva tuturor surprizelor simțurilor. Îi liniștea faptul că auzeau răsuflarea nevinovată a copilei. Totuși, pe măsură ce bolnava se înzdrăvenea, dragostea lor căpăta și ea forță; sîngele îi sporea puterea,

stăteau unul lîngă altul tremurînd, bucurîndu-se de ceasul prezent, fără să încerce să se întrebe ce vor face cînd Jeanne se va ridica în picioare, şi cînd patima lor va izbucni liberă şi viguroasă.

Ore în şir, ei se legănau cu cîteva vorbe, spuse din cînd în cînd în şoaptă, ca să n-o trezească pe micuţă. Oricît ar fi fost de banale, vorbele acestea îi mişcau profund. În ziua aceea se simţeau înduioşaţi şi unul şi celălalt.

— Îţi jur că-i va merge mult mai bine, spuse doctorul. După cincisprezece zile va putea să coboare în grădină.

Hélène împunse cu nădejde cu acul. Murmură :

— Ieri a fost atît de tristă... Dar de dimineaţă rîdea... mi-a promis să fie cuminte...

Urmă o lungă tăcere. Copila dormea într-una, un somn care-i învăluia şi pe unul şi pe celălalt într-o mare linişte. Cînd ea dormea astfel, ei se simţeau uşuraţi, îşi aparţineau şi mai mult.

— N-ai mai văzut grădina, nu-i aşa ? reluă Henri. Acum e plină de flori.

— Au înflorit margaretele, nu-i aşa ? întrebă ea.

— Da, stratul e minunat... Clematitele au urcat aproape pînă în ulmi... Un adevărat cuib de frunze...

Tăcerea se aşternu din nou. Hélène, încetînd să mai coasă, îl privi cu un surîs şi amîndoi se gîndiră la plimbările pe aleile adînci, alei ideale, negre din pricina umbrei, şi pe care cădea o ploaie de trandafiri. El, aplecat asupră-i, sorbea uşoara mireasmă de verbină care se ridica din capîoul ei. Dar un foşnet de cearşafuri îi tulbură.

— Se trezeşte, spuse Hélène care ridicase capul.

Henri se îndepărtase. Aruncă şi el o privire către pat. Jeanne luase în braţele ei mici perna ; şi cu bărbia înfundată în puf, se întorsese acum cu faţa către ei. Dar pleoapele îi rămăseseră închise ; se părea că a readormit, cu răsuflarea din nou lentă şi uniformă.

— Aşadar coşi într-una ? întrebă el apropiindu-se.

— Nu pot să stau fără să fac nimic, răspunse ea. E ceva fără voia mea, şi apoi asta îmi limpezeşte gîndurile. Ore întregi mă gîndesc la acelaşi lucru fără să obosesc...

El nu mai spuse nimic, îi urmărea acul, care împungea pînza, cu un zgomot uşor, cadenţat şi i se părea că firul

acela lua și înnoda nițel din cele două existențe ale lor. Putea să coasă astfel ceasuri întregi, el ar fi rămas acolo, ascultînd glasul acului, acea legănare care aducea în ființa lor același cuvînt, fără să-i obosească vreodată. Asta era și dorința lor, zile întregi petrecute astfel în acest colț al liniștii, strîngîndu-se unul lîngă altul, în timp ce copila dormea și-n timp ce ei se fereau să se miște ca să nu-i tulbure somnul. Nemișcarea încîntătoare, tăcerea în care își auzeau inimile, dulceața infinită care-i vrăjea într-o senzație unică de dragoste și de veșnicie !

— Ești bună, ești bună... murmură el de mai multe ori negăsind decît acest cuvînt ca să-și exprime bucuria pe care i-o datora.

Ea ridicase din nou capul, nemaiîncercînd nici un fel de stînjeneală să se simtă atît de pătimaș iubită. Obrazul lui Henri era aproape de al ei. O clipă, se priviră unul pe celălalt.

— Lasă-mă să lucrez, spuse ea în șoaptă. N-am să mai isprăvesc niciodată...

Dar, chiar în clipa aceea, o neliniște instinctivă o făcu să se întoarcă. Și o văzu pe Jeanne foarte palidă, care-i privea, cu ochii măriți, de un negru ca de cerneală. Copila cu bărbia în puf nu se mișcase, strîngînd într-una perna în brațele ei mici. Deschisese doar ochii și-i privea.

— Jeanne, ce ai ? întrebă Hélène. Ești bolnavă ? Vrei ceva ?

Ea nu-i răspundea, nu se mișca, nu cobora nici măcar pleoapele, cu ochii săi mari, încremeniți, din care țîșnea o flacără. O umbră sălbatecă i se revărsase pe frunte, obrajii îi păliseră și i se scofîlciseră. Își răsucea pumnii ca la apropierea unei crize convulsive. Hélène se ridică repede, rugînd-o să vorbească ; dar ea își păstra rigiditatea îndărătnică, oprindu-și asupra maică-si privirile atît de negre, încît aceasta sfîrși prin a roși și a se bîlbîi:

— Doctore, ia vezi, ce mai are iar ?

Henri își trăsese scaunul mai departe de scaunul Hélènei. Se apropie de pat, și voi să apuce una dintre mînuțele care strîngeau atît de strașnic perna. Atunci, la această atingere, Jeanne parcă se simți zguduită. Dintr-un salt se întoarse cu fața la perete, strigînd :

— Lasă-mă... Dumneata îmi faci rău !

Și se vîrî sub cuvertură. În zadar, timp de un sfert de oră, încercară amîndoi s-o calmeze prin cuvinte blînde. Apoi, cum ei insistau, ea se ridică, cu mîinile împreunate, rugătoare :

— Vă rog, lăsați-mă în pace... Îmi faceți rău... Lăsați-mă...

Hélène, răscolită, se duse să se așeze în fața ferestrei. Henri însă nu-și mai reluă locul lîngă ea. În sfîrșit înțelesese. Jeanne era geloasă. Doctorul se mai plimbă un minut în tăcere, apoi se retrase, văzînd privirile neliniștite pe care mama le arunca spre pat. De îndată ce el se îndepărtă, ea se reîntoarse lîngă fata ei, și o luă cu de-a sila în brațe. Îi vorbi vreme îndelungată.

— Ascultă, micuța mea, acum sînt singură... Uită-te la mine, răspunde-mi... Nu cumva ți-e rău ? Atunci, eu sînt cea care te fac să suferi ? Trebuie să-mi spui totul. Pe mine ți-e ciudă ? Ce te apasă pe suflet ?

Dar putea s-o întrebe mult și bine, să-și îmbrace în forme diferite întrebările, Jeanne se jura într-una că n-are nimic. Apoi, brusc, strigă și repetă :

— Nu mă mai iubești... Nu mă mai iubești...

Și izbucni într-un plîns cu hohote, își înnodă brațele în jurul gîtului mamei sale, acoperindu-i fața cu sărutări lacome. Hélène, cu inima zdrobită, înăbușindu-și o mîhnire de nespus, o ținu multă vreme la pieptul ei, amestecîndu-și lacrimile cu ale sale, jurîndu-i să nu iubească niciodată pe nimeni ca pe ea.

Începînd din acea zi, gelozia Jeannei se trezea dintr-o vorbă, dintr-o privire. Atîta timp cît se aflase în pericol, un instinct o făcuse să primească această dragoste pe care-o simțea atît de duioasă în jurul ei și care o salva. Dar acum se făcuse bine, nu mai voia s-o împartă cu nimeni pe mama sa. Atunci prinse necaz pe doctor, un necaz ce sporea înăbușit și se schimba în ură pe măsură ce se simțea mai bine. Asta dospea în căpșorul ei îndărătnic, în mica ei ființă bănuitoare și tăcută. Niciodată n-ar fi consimțit să se explice limpede. Nici ea însăși nu știa bine despre ce era vorba. Îi era rău cînd doctorul se apropia prea tare de maică-sa, și-și punea amîndouă mîinile pe piept. Asta era tot, asta o ardea, în timp ce o mînie furioasă o gîtuia și o făcea să pălească. Și nu putea împiedica lucrul acesta;

i se părea că oamenii sînt nedrepţi, se opunea şi mai tare, fără să răspundă, cînd o dojenea careva că era atît de rea. Hélène, tremurînd, necutezînd s-o împingă pînă acolo încît să-şi dea seama de răul ei, îşi întorcea ochii în faţa privirii copilei de doisprezece ani în care licărea prea de timpuriu întreaga dragoste a unei femei.

— Jeanne, tare mă mai faci să sufăr, îi spunea ea cu ochii înlăcrimaţi, cînd o vedea într-o izbucnire de mînie nebună, pe care şi-o stăpînea, dar care o făcea să se înăbuşe.

Dar aceste cuvinte, odinioară atotputernice, care-o aduceau, scăldată în lacrimi, în braţele Hélènei, acum n-o mai mişcau. Firea i se schimba. De zece ori pe zi, dădea la iveală altă stare sufletească. Cel mai adesea, avea o voce scurtă şi poruncitoare, vorbindu-i maică-si la fel cum i-ar fi vorbit Rosaliei, deranjînd-o pentru cele mai mici fleacuri, pierzîndu-şi răbdarea şi plîngîndu-se într-una.

— Dă-mi o ceaşcă cu ceai.. Cîtă vreme îţi trebuie pentru atîta lucru... Mă lăsaţi să mor de sete...

Apoi, cînd Hélène îi întindea ceaşca : „N-are zahăr de-ajuns... N-o mai vreau".

Şi se culca iarăşi, furioasă, apoi respingea pentru a doua oară ceaşca de ceai spunînd că-i prea dulce. Nu mai voiau s-o îngrijească, o făceau dinadins... Hélène, care se temea să n-o înfurie şi mai mult, nu răspundea, o privea cu lacrimi mari pe obraji.

Jeanne îşi păstra mîniile mai cu seamă pentru ceasurile în care venea doctorul. De îndată ce acesta intra, se lungea pe pat, îşi pleca, cu viclenie, capul, ca acele animale sălbatice care nu suportă apropierea unui străin. În anumite zile refuza să vorbească, îl lăsa să-i ia pulsul, se lăsa examinată inertă, cu ochii în tavan. În alte zile nu voia nici măcar să-l vadă şi-şi ascundea ochii cu mîinile cu atîta furie, încît ar fi trebuit să-i răsuceşti braţele, pentru a i le îndepărta. Într-o seară, în timp ce mamă-sa îi dădea o linguriţă dintr-o doctorie, ea rosti această vorbă crudă:

— Nu, asta mă otrăveşte...

Hélène rămase nemişcată, cu inima străpunsă de o durere aprigă, temîndu-se să pătrundă în adîncul acestor vorbe.

— Ce spui tu, copila mea? întrebă ea. Îţi dai seama ce spui? Leacurile nu-s niciodată bune la gust. Totuşi trebuie să le iei...

Dar Jeanne păstră o tăcere îndărătnică, întorcînd capul, ca să nu înghită doctoria. Începînd din acea zi, ea deveni capricioasă, luînd doctoriile după dispoziţia de moment: mirosea sticluţele de pe noptieră, le examina cu neîncredere. Şi cînd refuza vreuna, o recunoştea, mai curînd ar fi murit decît să înghită o singură picătură. Numai demnul domn Rambaud o putea hotărî uneori. Îl copleşea acum cu o dragoste exagerată, mai ales cînd se afla doctorul acolo; furişa spre maică-sa priviri lucitoare ca să vadă dacă suferă din pricina acestei afecţiuni pe care i-o arăta altuia.

— Ah! tu eşti, prieten bun, striga ea îndată ce se ivea domnul Rambaud. Vino să stai aici, lîngă mine. Ai portocale?

Se scula, îi scotocea, rîzînd, prin buzunare, unde avea întotdeauna dulciuri. Apoi îl săruta, jucînd toată această comedie cu pasiune, satisfăcută şi răzbunată de tulburarea pe care i se părea c-o citeşte pe chipul palid al mamei sale. Domnul Rambaud strălucea de bucuria de-a fi făcut astfel pace cu micuţa lui dragă. De multe ori în anticameră, ducîndu-se să-l întîmpine, Hélène îi şoptea cîte un cuvînt. Atunci, dintr-o dată, zărind doctoria pe masă, domnul Rambaud striga;

— Cum, bei sirop?

Chipul Jeannei se adumbrea. Spunea cu jumătate de glas:

— Nu, nu, are gust rău, miroase urît, nu pot să beau aşa ceva!

— Cum! Nu poţi să-l bei? relua domnul Rambaud cu un aer vesel. Dar pun rămăşag că e foarte bun... Îmi dai voie să beau şi eu puţin? Şi fără să aştepte permisiunea îşi turna o linguriţă şi-o înghiţea fără o strîmbătură, afectînd o lacomă mulţumire.

— Oh! E minunat! murmura el. N-ai dreptate... Hai, numai o picătură...

Jeanne, amuzată, nu se mai apăra. Voia de îndată ceea ce gustase domnul Rambaud, îi urmărea cu atenţie mişcările, părea că-i studiază pe chip efectul doctoriei. Şi

curajosul om înghiţi astfel într-o lună o farmacie întreagă. Cînd Hélène îi mulţumea, el ridica din umeri.

— Lasă, e foarte bun, sfîrşea prin a spune, convins el însuşi, împărţind cu plăcere medicamentele cu micuţa.

Îşi petrecea serile lîngă ea. Abatele, la rîndul lui, venea regulat, la fiecare două zile. Şi ea îi ţinea acolo cît mai mult cu putinţă, se supăra cînd îi vedea că-şi luau pălăriile. Acum, se temea să rămînă singură cu maică-sa şi cu doctorul, ar fi voit să fie mereu lume acolo, ca să-i despartă. Adesea o chema pe Rosalie fără nici un motiv. Cînd cei doi rămîneau singuri, ochii ei nu-i mai părăsea, îi urmărea în toate colţişoarele camerei. Pălea de îndată ce-şi atingeau mîinile. Dacă schimbau o vorbă în şoaptă, se ridica iritată, vrînd să afle ce-au zis. Nu îngăduia nici măcar ca rochia mamei sale să atingă, în treacăt, pe covor, piciorul doctorului. Nu se puteau apropia, nu se puteau privi fără ca ea să nu fie apucată de un tremur. Carnea ei îndurerată, mica ei făptură nevinovată şi bolnavă simţea o mînie extremă, care-o făcea să se întoarcă brusc, cînd ghicea că, în spatele ei, cei doi îşi surîseseră. Simţea, după aerul pe care-l aduceau cu ei, zilele în care cei doi se iubeau mai mult ; şi-n acele zile, era şi mai întunecată, suferea cum suferă femeile nervoase la apropierea vreunei furtuni violente. Toţi cei din preajma Hélènei o socoteau pe Jeanne scăpată. Ea însăşi se lăsa încetul cu încetul în voia acestei certitudini. Aşa că sfîrşi prin a-i socoti crizele drept toane de copil răsfăţat. După cele şase săptămîni de îngrijorare prin care trecuse, simţea nevoia să trăiască. Fiică-sa se putea acum lipsi ceasuri întregi de îngrijirile ei; era-o destindere plăcută, o odihnă şi o voluptate să trăiască altfel acele ceasuri, ea, care de atîta vreme nu mai ştia nici dacă exista. Scotocea prin sertare, regăsea cu bucurie obiecte uitate, se îndeletnicea cu tot soiul de treburi mărunte, reluîndu-şi astfel cursul plăcut al vieţii sale zilnice. Şi, în această reînnoire, dragostea ei creştea, Henri era ca o recompensă ce şi-o acorda fiindcă suferise atîta. În fundul acestei odăi, se aflau în afara lumii, după ce pierduseră amintirea oricăror piedici. Nimic nu-i despărţea mai mult ca acest copil, zguduit de patima lor.

Şi tocmai Jeanne fu cea care le biciui dorinţele. Mereu între ei, spionîndu-i, ea îi silea la o constrîngere continuă,

la o comedie a indiferenței, din care ieșeau și mai înfiorați. Zile întregi nu puteau schimba nici o vorbă, simțind că ea îi asculta, chiar cînd părea cuprinsă de somn. Într-o seară, Hélène îl însoți pe Henri ; în anticameră, tăcută, învinsă, căzu în brațele lui ; în aceeași clipă, Jeanne, de după ușa închisă, începu să strige : „Mamă, mamă !" cu o voce furioasă, ca și cum ar fi primit contralovitura sărutului pătimaș cu care doctorul atinsese părul mamei sale. Hélène trebuise să se înapoieze repede, căci o auzise pe copilă sărind din pat. O găsi dîrdîind, deznădăjduită, alergînd numai în cămașă. Jeanne nu mai voia să fie lăsată singură. Începînd din acea zi, nu le mai rămînea decît o strîngere de mînă la sosire și la plecare. Doamna Deberle era de o lună la băi, la mare, cu micul ei Lucien ; doctorul, care dispunea acum de toate ceasurile sale, nu îndrăznea să petreacă mai mult de zece minute lîngă Hélène. Încetară lungile lor discuții, atît de plăcute, din fața ferestrei. Cînd se priveau, o flacără crescîndă li se aprindea în ochi.

Ceea ce-i chinuia cel mai mult erau schimbările de dispoziție ale Jeannei. Într-o dimineață, cînd doctorul se aplecă asupra ei, ea izbucni în lacrimi. Erau zile cînd ura ei se schimba într-o dragoste febrilă ; voia ca el să rămînă lîngă patul ei, o chema pe mamă-sa de douăzeci de ori ca pentru a-i vedea alături emoționați și surîzători. Ea, fericită, visa un lung șir de zile asemănătoare. Dar, a doua zi cînd sosea Henri, copila îl primea atît de aspru, încît mama, dintr-o privire, îl ruga să se retragă ; toată noaptea Jeanne era agitată, chinuită de părerea de rău că fusese bună. Și, în fiece moment, se petreceau scene asemănătoare. După orele minunate dăruite de copilă, în clipele sale de duioșie pătimașă, ceasurile rele soseau ca niște lovituri de bici, împingîndu-i unul în brațele celuilalt.

Atunci, un sentiment de revoltă o însufleți puțin cîte puțin pe Hélène. Firește, și-ar fi dat viața pentru fiică-sa. Dar de ce răutăcioasa copilă o chinuia atîta, acum, cînd era în afară de orice pericol ? Cînd se lăsa în voia uneia din acele dulci reverii care o legănau, în voia unui vis nelămurit în care se vedea mergînd cu Henri în vreo țară necunoscută și încîntătoare, dintr-o dată se ridica înainte-i imaginea Jeannei înțepenite ; și astfel, urmau sfîșieri ne-

întrerupte în măruntaiele și-n inima ei. Suferea prea mult în această luptă dintre maternitate și dragostea ei.

Într-o noapte, doctorul veni în ciuda opririi formale a Hélènei. Nu schimbaseră o vorbă de opt zile. Ea refuză să-l revadă; dar el o împinse încetișor în odaie, ca pentru a o liniști. Acolo se credeau amîndoi în siguranță căci Jeanne dormea adînc. Se așezară la locul lor obișnuit, aproape de fereastră, departe de lampă; o umbră liniștită îi învăluia.

Discutară timp de două ceasuri, cu fețele apropiate ca să vorbească încet, atît de încet încît abia se auzea o suflare în încăperea cuprinsă de vraja somnului. Uneori, întorceau capul aruncînd o privire spre profilul delicat al Jeannei, ale cărei mînuțe împreunate se odihneau în mijlocul cearșafului. Dar sfîrșiră prin a o uita. Sporovăiala lor crescu. Hélène se trezi dintr-o dată, și-și desprinse mîinile care ardeau sub sărutările lui Henri. Simți dintr-o dată groaza josniciei ce erau pe cale s-o săvîrșească.

— Mamă, mamă! bîigui Jeanne, agitată brusc, ca tulburată de vreun coșmar.

Se zbătea în patul ei, cu ochii grei de somn, încercînd să se scoale în capul oaselor.

— Ascunde-te, te implor, ascunde-te, repeta Hélène cu teamă. O ucizi dacă rămîi aici!

Henri dispăru repede în adîncitura ferestrei, în dosul uneia dintre perdelele de catifea albastră. Dar copila continua să se plîngă.

— Mamă! mamă! Oh! cît sufăr!

— Sînt aici, alături de tine, scumpa mea... Ce te doare?

— Nu știu... Parcă aici... Vezi? Parcă mă arde... Deschisese ochii, avea fața contractată și-și sprijinise mînuțele pe piept. M-a luat așa, dintr-o dată... Dormeam, nu-i așa? Am simțit ceva, ca un foc mare...

— Dar a trecut, nu mai simți nimic, nu-i așa?

— Ba da, ba da, într-una...

Și, cu privirea neliniștită, făcu înconjurul odăii. Acum era complet trează, umbra cumplită cobora și-i albea obrajii.

— Ești singură, mamă? întrebă ea.

— Sigur, draga mea !

Ea scutură din cap privind, adulmecînd aerul cu o tulburare care creștea.

— Nu, nu, știu bine... E cineva aici.. Mi-e frică, mamă, mi-e frică. Oh ! Mă înșeli, nu ești singură !

Criza nervoasă se dezlănțui, se aruncă pe pat plîngînd cu hohote, ascunzîndu-se sub cuvertură, ca pentru a scăpa de vreun pericol. Hélène, înnebunită, îl sili pe Henri să iasă numaidecît. El voia să rămînă ca s-o îngrijească pe copilă. Dar ea îl împinse afară. Se întoarse, o luă pe Jeanne în brațe, în timp ce aceasta repeta acea tînguire care rezuma de fiecare dată marea ei durere :

— Tu nu mă mai iubești, tu nu mă mai iubești...

— Taci, îngerul meu, nu mai spune asta, strigă mamă-sa. Te iubesc mai mult decît orice pe lume... Vezi bine cît te iubesc.

Și-o îngriji pînă dimineața, hotărîtă să-i dăruiască inima, speriată de a-și vedea dragostea izbucnind atît de dureros în această făptură dragă. Fiica ei trăia iubirea ei. A doua zi ceru o consultație. Doctorul Bodin veni, ca din întîmplare, și-o examină pe bolnavă, pe care o ascultă glumind. Apoi, avu o lungă discuție cu doctorul Deberle, rămas în camera de alături. Amîndoi căzură de acord că starea actuală nu prezenta nici o gravitate ; dar se temură de complicații, o întrebară multă vreme pe Hélène, simțindu-se în fața uneia din acele nevroze care-și au povestea lor, în unele familii, și care dezorientează știința.

Atunci, ea le spuse ceea ce știa în parte : străbunica ei închisă într-o casă de nebuni din Tulette, la cîțiva kilometri de Plasans, mamă-sa moartă de o tuberculoză acută după o viață de sminteală și de crize nervoase. Ea semăna cu taică-su, cu care aducea și la față și de la care moștenise înțelepciunea și echilibrul. Jeanne, dimpotrivă, era întreg portretul străbunicii sale ; dar este mai gingașă, n-o să aibă niciodată talia înaltă, nici conformația osoasă a acesteia. Cei doi doctori repetară încă o dată că trebuiau multe menajamente. Nu se puteau lua prea multe măsuri de prevedere în aceste afecțiuni cloro-anemice, care favorizează dezvoltarea atîtor boli crude.

Henri îl ascultase pe bătrînul doctor Bodin cu o deferență ce n-o avusese niciodată față de un confrate. Îl consulta, în privința Jeannei, cu aerul unui elev care se îndoiește de el însuși. Adevărul era că sfîrșise prin a tremura în fața acestei copile ; ea scăpa științei sale, se temea să n-o omoare și s-o piardă și pe mamă. Trecu o săptămînă. Hélène nu-l mai primea în camera bolnavei. Atunci, cu inima zdrobită, încetă el însuși vizitele.

Spre sfîrșitul lunii august, Jeanne putu în sfîrșit să se scoale și să se plimbe prin apartament. Rîdea fericită ; în cincisprezece zile nu mai avusese nici o criză. Mamă-sa i se dăruia numai ei, era mereu lîngă ea ; asta fu de-ajuns ca s-o vindece. În primele zile, copila era neîncrezătoare, îi gusta sărutările, se neliniștea de mișcările ei, îi cerea mîna înainte de a adormi, și voia s-o păstreze în tot timpul somnului. Apoi, văzînd că nu mai urca nimeni la mama ei pe care n-o mai împărțea cu nimeni, își recăpătă încrederea, fericită de a lua de la capăt viața lor liniștită de odinioară, amîndouă lucrînd singure, în fața ferestrei. Cu fiecare zi redevenea mai trandafirie. Rosalie spunea că înflorește văzînd cu ochii.

În unele seri totuși, o dată cu căderea nopții, Hélène se simțea părăsită. De cînd cu boala fetei sale, rămăsese gravă, puțin palidă, cu o cută mare pe frunte, pe care n-o avusese înainte. Și cînd Jeanne o observa, într-unul din acele momente de oboseală, într-una din acele ore disperate și goale, ea însăși se simțea foarte nenorocită, cu inima plină de un val de remușcări. Încetișor, fără să vorbească, ea se agăța de gîtul mamă-si. Apoi spunea slab :

— Ești fericită, măicuță ?

Hélène tresărea și se grăbea să-i răspundă :

— Sigur, scumpa mea !

Copila insista.

— Ești fericită, ești fericită, sigur de tot ?

— Sigur... De ce-ai vrea tu să nu fiu fericită ?

Atunci Jeanne o strîngea puternic în brațele ei mici, ca pentru a o răsplăti. Voia s-o iubească atît de tare, spunea ea, încît să nu se mai afle în tot Parisul o mamă atît de fericită.

IV

ÎN AUGUST, GRĂDINA DOCTORULUI Deberle deveni un adevărat puț de verdeață. Lîngă grilaj, liliacul și salcîmul galben își amestecau crengile, în timp ce plantele agățătoare, iedera, caprifoiul, clematitele scoteau într-una din toate părțile lăstari, care se strecurau, se înnodau, recădeau ca o ploaie, ajungeau pînă la ulmii din fund, după ce se întinseseră de-a lungul zidurilor ; acolo ai fi zis că-i un fel de cort, legat de la un arbore la altul ; ulmii se înălțau ca niște stîlpi puternici și stufoși ai unui salon de verdeață. Grădina asta era atît de mică, încît cea mai neînsemnată dîră de umbră o acoperea aproape în întregime. În mijloc, soarele amiezii făcea o singură pată galbenă, desenînd rotunjimea peluzei, flancată de cele două straturi. Lîngă peron, era o tufă mare de trandafiri cu flori gălbui, enorme, care înfloreau cu sutele. Seara, cînd se potolea căldura, mireasma lor devenea pătrunzătoare, un parfum cald de trandafiri îngreuia

aerul sub ulmi. Şi nimic nu era mai încîntător ca acel colţ pierdut, atît de îmbălsămat, unde vecinii nu puteau zări nimic, şi care dădea iluzia unei păduri virgine, în timp ce flaşnetele cîntau polci pe strada Vineuse.

— Doamnă, spunea în fiecare zi Rosalie, de ce nu coboară domnişoara în grădină ?... Ar fi mai la largul ei sub copaci.

Bucătăria Rosaliei era năpădită de ramurile unui ulm. Ea smulgea frunzele cu mîna, trăia în bucuria acestui buchet uriaş, dincolo de care nu mai zărea nimic. Dar Hélène răspundea :

— Încă nu-i destul de puternică, răcoarea umbrei i-ar face rău.

Totuşi Rosalie se încăpăţîna. Cînd credea că are o idee bună, nu renunţa aşa de uşor la ea. Doamna greşea socotind că umbra îi făcea rău. Mai curînd, doamna se temea să nu deranjeze lumea ; dar se înşela, domnişoara n-ar supăra, cu siguranţă, pe nimeni, căci nu mai era nici un suflet care să trăiască acolo, domnul nu se mai arăta, iar cucoana avea să stea la băi pînă la jumătatea lui septembrie ; asta era atît de adevărat, încît portăreasa îl rugase pe Zéphyrin să dea cu grebla şi, de două duminici, Zéphyrin şi cu ea îşi petreceau acolo după-amiezile. Oh ! era frumos, era necrezut de frumos.

Hélène refuza într-una. Jeanne părea că nutreşte o dorinţă să se ducă în grădina despre care vorbise adesea în timpul bolii sale ; dar un sentiment ciudat, o încurcătură ce-o făcea să-şi plece ochii, părea c-o împiedică să insiste pe lîngă mamă-sa. În sfîrşit, în duminica următoare, năduşită toată, slujnica se prezentă spunînd :

— Oh ! doamnă, nu-i nimeni, v-o jur... Nu-s decît eu şi Zéphyrin care greblează... Lăsaţi-o să vină. Nici nu vă puteţi închipui cît e de bine... Veniţi puţin, numai puţintel, să vedeţi...

Era atît de convinsă, încît Hélène cedă. O înfăşură pe Jeanne într-un şal şi-i spuse Rosaliei să ia o cuvertură groasă. Copila încîntată, de o încîntare mută pe care-o mărturiseau numai ochii ei strălucitori, voi să coboare scara fără să fie ajutată, ca să-şi arate puterea... În spatele ei, mamă-sa întindea braţele gata s-o susţină. Jos, cînd puseră piciorul în grădină, amîndouă scoaseră un strigăt.

N-o mai recunoşteau, desişul acesta de nepătruns nu mai semăna cu colţişorul curat şi burghez pe care-l văzuseră în primăvară.

— Cînd vă spuneam... repeta Rosalie triumfătoare.

Tufişurile crescuseră, schimbînd aleile în poteci înguste, alcătuind un adevărat labirint, pe unde, cînd treceai, ţi se agăţa fusta. Ai fi crezut că e îndepărtata adîncime a unei păduri, sub bolta frunzişului care lăsa să cadă o lumină verde, de o dulceaţă şi de un mister încîntător. Hélène căuta ulmul la piciorul căruia stătuse în aprilie.

— Dar, spuse ea, nu vreau ca fetiţa să stea acolo. Umbra e prea rece.

— Staţi puţin, reîncepu Rosalie. O să vedeţi.

Din trei paşi străbăteai toată acea pădure. Şi, acolo, în mijlocul unei spărturi în masa de verdeaţă, pe peluză, găseai soarele, o rază lată de aur care cădea, caldă şi tăcută, ca într-un luminiş. Ridicînd capul, nu vedeai decît crengi, desprinzîndu-se de pe pînza albastră a cerului, cu o subţirime de ghipiură. Trandafirii gălbui, puţin ofiliţi de căldură, dormeau pe tijele lor. În rondurile de pe peluză, margaretele roşii şi albe, de o nuanţă pălită, înfăţişau capete de tapiţerii veche.

— O să vedeţi, repeta Rosalie. Lăsaţi-mă pe mine... Vreau s-o aşez eu pe domnişoara...

Îndoi şi întinse cuvertura la marginea unei alei, în locul unde se isprăvea umbra. Apoi o aşeză pe Jeanne, cu umerii acoperiţi de şal, spunîndu-i să-şi întindă picioruşele. În felul ăsta, copila stătea cu capul la umbră şi cu picioarele la soare.

— Te simţi bine, draga mea? o întrebă Hélène.

— Oh! Da, răspunse ea, vezi, nu mi-e frig. Ai spune că mă încălzesc la un foc zdravăn... Oh! cum se mai respiră, cît e de bine aici!

Atunci Hélène, care se uita cu un aer neliniştit la jaluzelele închise ale clădirii, spuse că va urca pentru o clipă sus. Şi-i făcu tot soiul de recomandări Rosaliei; o va păzi, la soare, n-o va lăsa pe Jeanne acolo mai mult de o jumătate de ceas, n-o va slăbi din ochi.

— Nu-ţi fie teamă mamă, strigă micuţa care rîdea. Doar nu trec trăsuri pe aici!

Cînd rămase singură, luă în pumni pietricelc de lîngă ea, jucîndu-se cu ele și făcîndu-le să cadă ca o ploaie, dintr-o mînă într-alta. În vremea asta, Zéphyrin grebla. Cînd le văzuse pe doamna și pe domnișoara se grăbise să-și îmbrace mantaua atîrnată de-o cracă ; rămase în picioare și nu mai grebla din respect. Tot timpul cît durase boala Jeannei, venise, ca de obicei, în fiecare duminică ; dar se strecura în bucătărie cu atîta precauție, încît Hélène nu i-ar fi bănuit niciodată prezența, dacă Rosalie nu i-ar fi dat de fiecare dată vești, din parte-i, adăugînd că împărtășea și el durerea celor din casă. Oh ! începea să capete maniere frumoase, cum spunea ea ; se cioplea frumos la Paris. Astfel, rezemat în grebla lui, îi adresă Jeannei o clătinare a capului său simpatic. Cînd fata băgă de seamă, îi surîse.

— Am fost tare bolnavă, spuse ea.

— Știu, domnișoară, răspunse el punîndu-și mîna pe inimă.

Apoi, voi să găsească ceva drăgălaș, o glumă care să înveselească situația. Adăugă :

— Sănătatea dumitale și-a venit în fire. Acum o să meargă strună...

Jeanne luase un alt pumn de pietricele. Atunci, mulțumit de sine, rîzînd cu un rîs tăcut care-i despica gura de la o ureche la cealaltă, se apucă să greblezc, cu toată puterea brațelor sale. Grebla, pe pietriș, făcea un zgomot uniform și strident. După cîteva minute, Rosalie, care-o văzuse pe fetiță absorbită de jocul ei, fericită și cu totul liniștită, se îndepărtă pas cu pas de ea, ca atrasă parcă de scîrțîitul greblei. Zéphyrin se afla în celălalt capăt al peluzei, în plină lumină a soarelui.

— Asuzi ca un bou, murmură ea. Scoate-ți mantaua ! Domnișoara nu se va simți jignită, hai !

El își scoase mantaua și o atîrnă din nou de-o creangă. Pantalonul lui roșu, la care una dintre curele îi slujea și de centură, i se ridicase foarte sus, în timp ce cămașa de pînză groasă și înnegrită, isprăvită la gît printr-un guler de păr de cal, era atît de țeapănă încît se umflase și-l rotunjea și mai tare. Își suflecă mînecile, legănîndu-se, chipurile să-i arate încă o dată Rosaliei cele două inimi

înflăcărate pe care și le tatuase la regiment cu deviza: „Pentru totdeauna".

— Te-ai dus la slujba de dimineață? îl întrebă Rosalie care-l supunea în toate duminicile acestui interogatoriu.

— La slujbă... la slujbă... repetă el rînjind. Cele două urechi roșii se îndepărtau de capul tuns foarte scurt și toată făptura lui scundă și bondoacă avea un fel de a fi nespus de caraghios.

— Sigur că m-am dus la slujbă, sfîrși el prin a spune.

— Minți! reluă cu violență Rosalie. Văd bine că minți, ți se mișcă nasul... Ah! Zéphyrin, te pierzi, nici măcar credință nu mai ai... Bagă de seamă!

Drept orice răspuns, cu un gest galant, el voi s-o ia de mijloc. Dar ea păru scandalizată și strigă:

— Acuși te fac să-ți îmbraci tunica dacă nu ești de treabă. Nu ți-e rușine? Se uită domnișoara la tine!

Atunci Zéphyrin greblă și mai tare. Jeanne ridicase într-adevăr ochii. Jocul o obosise puțin; după pietricele, ea adunase frunze și smulsese iarbă, dar o năpădi lenea, se simțea mai bine să nu facă nimic, să privească soarele care o cuprindea încet, încet. Adineauri numai picioarele pînă la genunchi îi erau muiate în această baie caldă de raze; acum soarele îi ajunsese pînă la mijloc, și-l simțea crescînd în ea ca o dezmierdare, cu gîdilări plăcute. Ceea ce-o distra mai ales, erau petele rotunde, de un minunat galben auriu, care dansau pe șalul ei. Ai fi zis că-s niște jivine.

Și ea își întorcea capul ca să vadă dacă aceste pete i se urcă pînă la față. Așteptînd, își împreunase mînuțele în bătaia soarelui. Cît păreau de slăbuțe! Cît erau de străvezii! Soarele răzbea prin ele, și ei i se păreau nespus de frumoase, de un trandafiriu de scoică, fine și prelungi. Apoi, aerul curat, copacii mari din jurul ei, căldura, o năuciseră un pic. Credea că doarme și totuși vedea, auzea. Era ceva foarte bun, foarte plăcut.

— Domnișoară, dacă te-ai da mai înapoi? spuse Rosalie care se întorsese lîngă ea. Prea te bate soarele!

Dar Jeanne, printr-un gest, refuză să se miște. Se simțea prea bine. Acum nu se mai ocupa decît de servitoare și de micul ostaș, cedînd uneia din acele curiozități de copil față de lucrurile care li se ascund. Își pleca ochii, cu

viclenie, vrînd s-o facă să creadă că ea nu se uită; dar pîndea, printre genele-i lungi, în vreme ce părea ațipită.

Rosalie rămase acolo încă vreo cîteva clipe. Era fără nici o putere la zgomotul greblei. Se îndreptă din nou, pas cu pas către Zéphyrin, parcă fără voia ei. Îl ocăra pentru noile lui apucături, dar, în fond, era robită, atinsă drept în inimă, plină de o admirație surdă. Micul soldat, în lungile lui hoinăreli cu camarazii la Jardin des plantes și în piața Chateau d'Eau, unde i se afla cazarma, căpătase grațiile legănate și înflorite ale infanteristului parizian. Învățase retorica, înfloriturile galante, întortocherile de stil, atît de măgulitoare pentru doamne. Cîteodată, ea se simțise sufocată de plăcere, ascultîndu-i frazele pe care i le debita cu o legănare a umerilor, în care cuvintele ce nu le înțelegea o făceau să devină roșie de mîndrie. Uniforma nu-l mai stînjenea; își arunca brațele, cît pe-aci să și le smulgă din umeri, cu un aer îndrăzneț. Avea mai ales un fel de a-și purta chipiul pe ceafă, care-i descoperea fața rotundă și nasul în vînt, în vreme ce chipiul întovărășea, molatec, hîțînarea trupului. Apoi, se emancipa, bînd rachiu, apucînd femeile de talie. Sigur, știa mult mai multe decît ea, acum... Parisul îl dezmorțise prea mult. Și încîntată, și furioasă, Rosalie se proptea în fața lui, ezitînd între dorința de a-l zgîria ori de a-l lăsa să spună nerozii.

În vremea asta, Zéphyrin, greblînd, ajunsese la capătul aleii. Se afla în dosul unui arbore de salbă-moale, aruncînd Rosaliei ocheade piezișe, în timp ce părea c-o aduce lîngă sine, prin loviturile ușoare ale greblei. Cînd ea fu aproape de tot, o ciupi zdravăn de șold.

— Nu țipa, asta înseamnă că te iubesc, murmură el graseind. Și cu asta basta!

O sărută, la nimereală, pe ureche. Apoi, cum Rosalie, la rîndul ei, îl ciupi pînă la sînge, el îi mai lipi o sărutare, de data asta pe nas. Ea era roșie ca focul, mulțumită în fond, exasperată că nu-i putea trînti o palmă din pricina domnișoarei.

— M-am înțepat, spuse ea întorcîndu-se lîngă Jeanne, ca să-i explice într-un fel țipătul ușor care-i scăpase.

Dar copila văzuse scena printre crengile subțiri ale copacului. Pantalonul roșu și cămașa soldatului făcuseră o pată vie în verdeață. Ea ridică încet ochii spre Rosalie, o

privi o clipă, în timp ce aceasta roșise și mai tare, cu buzele umede și cu părul ciufulit. Apoi, își coborî din nou pleoapele, luă un alt pumn de pietricele dar nu mai avu putere să se joace ; rămase cu mîinile amîndouă pe pămîntul cald, somnolentă, în mijlocul puternicei vibrații a soarelui. Un val de sănătate urca în ea și-o înăbușea. Copacii i se păreau uriași și puternici, trandafirii o înecau în parfum. Se gîndea la lucruri vagi, surprinsă și încîntată.

— La ce te gîndești, domnișoară ? o întrebă Rosalie neliniștită.

— Nu știu, la nimic, răspunse Jeanne. Ah ! Da, știu... Vezi tu, aș vrea să trăiesc pînă la adînci bătrînețe...

Nu putu lămuri vorbele astea. Era un gînd care-i venise, spunea ea. Dar seara, după-masă, cum rămăsese gînditoare, cînd maică-sa o întrebă ce are, ea puse dintr-o dată această întrebare :

— Mamă, verii și verișoarele se pot căsători între ei ?

— Sigur, spuse Hélène. De ce mă întrebi asta ?

— Așa... Ca să știu...

Hélène era de altminteri obișnuită cu întrebările ei ciudate. Copila se simțea atît de bine după ora petrecută în grădină, încît coborî acolo în toate zilele cu soare. Puțin cîte puțin aversiunile Hélènei dispărură, casa rămînea închisă, Henri nu se arăta și ea sfîrși prin a se obișnui să se așeze aproape de Jeanne, pe un capăt de cuvertură. Dar, în duminica următoare, ea se neliniști, văzînd, dimineață, ferestrele deschise.

— Ei, drace ! aerisesc încăperile, zise Rosalie, ca s-o determine să coboare. Vă jur că nu-i nimeni !

În ziua aceea vremea era și mai caldă. O grindină de săgeți de aur ciuruia frunzișul. Jeanne, care începea să se înzdrăvenească, merse aproape zece minute, sprijinită de brațul maică-si. Apoi, obosită, se reîntoarse la cuvertura ei, făcîndu-i și Hélènei un locșor. Amîndouă își zîmbiră, amuzate de a se vedea astfel stînd pe pămînt. Zéphyrin, care isprăvise de greblat, îi ajuta Rosaliei să culeagă pătrunjel, ale cărui tufe răzlețite creșteau de-a lungul zidului din fund. Deodată se auzi în casă un zgomot mare ; și cum Hélène se gîndea s-o șteargă, doamna Deberle se ivi pe peron. Sosea, în rochia de călătorie, vorbind foarte tare, foarte aferată. Dar cînd le zări pe doamna Grandjean

și pe fiica ei stînd jos, pe pămînt, în fața peluzei, se năpusti spre ele, le copleși cu mîngîieri, le năuci cu vorba.

— Cum ! Dumneata ești ! Ah ! cît de fericită sînt să vă văd ! Îmbrățișează-mă, mica mea Jeanne ! Ai fost rău bolnavă, nu-i așa, biata mea pisicuță ? Dar acum îți merge mai bine, iată-te toată rumenă... De cîte ori m-am gîndit la dumneata, draga mea Hélène !... Ți-am scris, ai primit scrisorile mele ? Trebuie să fi trecut prin ceasuri cumplite... În sfîrșit, s-a terminat... Îmi dai voie să te sărut ? Hélène se ridicase în picioare. Trebui s-o lase să-i dea două sărutări pe obraji și să i le înapoieze.

Sărutările acestea o înghețaseră ; bîlbîi :

— Scuză-mă că ți-am invadat grădina...

— Vrei să glumești ? reîncepu impetuos Juliette. Nu ești oare aici ca la dumneata acasă ?

Le părăsi un moment, urcă din nou pe peron, ca să strige prin toate odăile deschise : „Pierre, să nu uiți nimic, sînt șaptesprezece colete". Se înapoie imediat și vorbi despre călătoria ei : „Oh ! un sezon adorabil. Am fost la Trouville, după cum știi... Lume pe plajă, să te zdrobească, nu alta ! Și tot ce e mai select. Am avut vizite, o, ce vizite ! Tata a venit să petreacă cincisprezece zile cu Pauline... Oh, te simți atît de mulțumit cînd te întorci acasă la tine... Ah ! Nu ți-am spus... Dar nu, am să-ți povestesc mai tîrziu...

Se aplecă, o sărută din nou pe Jeanne, apoi deveni serioasă și puse această întrebare :

— M-am bronzat ?

— Nu, nu bag de seamă, răspunse Hélène care-o privea. Juliette avea ochii limpezi și goi, mîinile grăsuțe, frumoasa ei față plină de bunăvoință. Nu îmbătrînea, nici chiar aerul de mare nu-i putuse vătăma seninătatea nepăsării sale. Părea că se înapoiase din vreun drum făcut prin Paris, dintr-o raită dată pe la furnizorii ei, cu oglindirea rafturilor pe toată făptura ei. Totuși, dădea pe dinafară de dragoste și Hélène era cu atît mai jenată cu cît se simțea neînduplecată și rea. În mijlocul cuverturii, Jeanne nu se mișca ; își ridica numai capul ei delicat, de convalescentă, și mîinile întinse, la soare.

— Stați, nu l-ați văzut pe Lucien, strigă Juliette ; trebuie să-l vedeți... E uriaș !

Și cînd fu adus băiețașul pe care camerista îl curățase de praful drumului, îl împinse și-l răsuci ca să li-l arate. Lucien, gras, bucălat, bronzat din cap pînă-n picioare fiindcă se jucase pe plajă, în vîntul din larg, plesnea de sănătate, chiar un pic prea îndopat și cu un aer bosumflat pentru că-l spălaseră. Nu era șters bine, un obraz era încă ud, roșu de frecatul prosopului. Cînd o zări pe Jeanne se opri surprins. Ea îl privi cu bietul ei chip slăbit, de o paloare de pînză, sub revărsarea neagră a pletelor care-i cădeau pînă pe umeri. Frumoșii ei ochi, măriți și triști, îi cuprindeau toată fața ; și, cu toată căldura puternică, ea tremura ușor, întinzîndu-și într-una la soare mîinile-i friguroase ca în fața unui foc puternic.

— Ei bine, nu te duci s-o săruți ? zise Juliette.

Dar lui părea să-i fie frică. Sfîrși prin a se hotărî, cu precauție, lungindu-și buzele, pentru a se apropia de bolnavă cît mai puțin posibil. Apoi se dete repede îndărăt. Hélène avea lacrimi mari între gene. Ce bine arată acest copil ! Și Jeanne a ei care de abia mai răsufla fiindcă dăduse un ocol pajiștei ! Existau mame foarte fericite ! Juliette își înțelese dintr-o dată cruzimea. Atunci ea se supără pe Lucien.

— Hei, ești un prost... Așa se sărută domnișoarele ? N-ai idee, draga mea, cît a devenit de nesuferit la Trouville...

Se încurcă. Din fericire pentru ea, se ivi doctorul. Ieși din încurcătură printr-o exclamație : „Ah, iată-l pe Henri !"

El n-o aștepta decît pe seară. Dar ea luase un alt tren. Și-i explică îndelung de ce, fără a ajunge să-l lămurească pe deplin. Doctorul asculta surîzînd.

— În sfîrșit, ești aici, spuse el. Și asta e de ajuns !

Adresă Hélènei o salutare mută. Privirea lui căzu o clipă asupra Jeannei ; apoi, încurcat, întoarse capul. Micuța îi înfruntase acea privire gravă și, desfăcîndu-și cu un gest instinctiv mîinile, o apucă pe mamă-sa de rochie și-o trase lîngă ea.

— Ah ! ștrengarul, repetă doctorul, care-l ridicase pe Lucien și care-l săruta pe obraji. Crește ca în basme...

— Ei bine, și eu ? M-ai uitat ? întrebă Juliette. Îi întinse obrazul. Atunci, el fără să-i dea drumul lui Lucien, se aplecă sărutîndu-și deopotrivă nevasta.

Toți trei surîseră.

Hélène, foarte palidă, vorbi de înapoierea acasă. Dar Jeanne refuză ; ea voia să vadă, privirile ei lente se opriră asupra familiei Deberle, apoi reveniră la mamă-sa. Cînd Juliette își întinse buzele ca să primească sărutarea bărbatului ei, în ochii copilei se aprinsese o flacără.

— Atîrnă prea greu, continuă doctorul punîndu-l pe Lucien jos. Deci sezonul a fost bun ?... L-am văzut ieri pe Malignon, mi-a povestit despre șederea lui acolo. L-ai lăsat așadar să plece înaintea voastră ?

— Oh ! e insuportabil, murmură Juliette, care deveni serioasă, avînd un aer încurcat. Ne-a făcut tot timpul să turbăm...

— Tatăl tău trăgea nădejde pentru Pauline... Omul nostru nu s-a pronunțat... ?

— Cine, el ? Malignon ? strigă ea suprinsă și parcă ofensată.

Apoi avu un gest de plictiseală.

— Ah ! dă-l încolo de zăpăcit... Cît sînt de fericită că mă aflu acasă.

Avu, fără nici o tranziție, cu firea ei de pasăre fermecătoare, una din acele efuziuni care surprindea. Se strînse lîngă bărbatul ei, ridicîndu-și capul. El, indulgent și tandru, o ținu o clipă în brațe. Păreau să fi uitat că nu erau singuri.

Jeanne nu-i slăbea din ochi. O mînie făcea să-i tremure buzele decolorate, căpătase iar înfățișarea ei de femeie geloasă și rea. Durerea de care suferea era atît de vie, încît trebuia să-și întoarcă privirile. Și, în acea clipă, îi zări în fundul curții pe Rosalie și pe Zéphyrin care continuau să caute pătrunjel. Ca să nu deranjeze lumea se refugiaseră după cel mai des tufiș, stînd pe vine unul lîngă altul. Zéphyrin apucase, prin viclenie, un picior de-al Rosaliei, în timp ce aceasta îl cîrpea zdravăn. Jeanne vedea, printre două ramuri, fața micului soldat, o lună plină, foarte roșie, crăpînd de-un rîs drăgăstos. Urmă o înghesuială, micul soldat și servitoarea se rostogoliră după tufișuri. Soarele cădea vertical, copacii dormeau în aerul cald,

fără ca vreo frunză să se miște. De sub ulmi venea o mireasmă, mireasma grasă a pămîntului pe care nu-l răscolea niciodată sapa. Trandafirii galbeni, cei din urmă, își revărsau petalele, încet, ca o ploaie, unul cîte unul peste peron. Atunci Jeanne, cu pieptul umflat, își îndreptă ochii către mama sa. Și văzînd-o nemișcată și mută în fața celor petrecute acolo, avu pentru ea o privire de supremă neliniște, una din acele priviri adînci de copil care nu cuteza să întrebe. În vremea asta, doamna Deberle se apropiase, zicînd :

— Nădăjduiesc că ne vom mai vedea... Fiindcă Jeanne se simte mai bine, trebuie să coboare în grădină în fiecare după-amiază.

Hélène căută o scuză, pretextînd că nu voia s-o obosească prea mult. Dar Jeanne interveni cu însuflețire :

— Nu, nu, soarele e atît de bun... Vom coborî, doamnă. Îmi veți păstra locul, nu-i așa ?

Și cum doctorul rămăsese în urmă, ea surîse. „Doctore, spune-i mamei că aerul nu-mi face rău." El înaintă și bărbatul acesta, deprins cu durerea omenească, simți cum i se roșesc ușor obrajii, pentru că copila îi vorbea cu blîndețe.

— Sigur, murmură el, aerul tare nu poate decît să grăbească însănătoșirea.

— Ah ! vezi bine, măicuță, că va trebui să venim, spuse ea cu o privire adorabilă, plină de tandrețe, în vreme ce lacrimile îi puneau un nod în gît.

Dar Pierre reapăruse pe peron ; cele șaptesprezece colete ale doamnei Deberle fuseseră băgate înăuntru. Juliette, urmată de bărbatul ei și de Lucien, plecă declarînd că era atît de murdară încît pur și simplu te speriai dac-o vedeai și că trebuia neapărat să facă o baie. Cînd rămaseră singure, Hélène îngenunche pe cuvertură, chipurile ca să-i înnoade Jeannei șalul în jurul gîtului.

Apoi, cu voce joasă, zise :

— Deci nu ești supărată pe doctor ?

Copila făcu un semn lung din cap.

— Nu, mamă.

Urmă o tăcere. Hélène părea că nu poate strînge, cu mîinile ei tremurătoare și stîngace, nodul șalului.

Atunci Jeanne murmură :

— De ce iubește pe alții ? Nu vreau...

Şi privirea ei neagră se înăspri, în timp ce mînuţele sale întinse mîngîiau umerii mamă-si. Aceasta voi să protesteze, dar se temu de cuvintele care-i veneau pe buze. Soarele apunea ; se întoarseră amîndouă acasă. În vremea asta Zéphyrin reapăruse, cu un buchet de pătrunjel, pe care-l curăţa aruncîndu-i Rosaliei nişte priviri ucigătoare. Servitoarea, la distanţă, se ferea acum, cînd nu mai era nimeni ; şi cum el o ciupi zdravăn, în momentul în care aceasta se aplecase să strîngă cuvertura de jos, Rosalie îi trase un pumn în spinare, care răsună ca într-un butoi gol. Asta îl umplu de mulţumire. Încă mai rîdea în sinea lui cînd intră în bucătărie, curăţindu-şi mereu pătrunjelul.

Începînd din acea zi, Jeanne se încăpăţînă să coboare în grădină, de îndată ce auzea acolo glasul doamnei Deberle. Asculta, lacomă, trăncănelile Rosaliei despre mica locuinţă de alături, neliniştindu-se de felul de viaţă care se ducea acolo, fugind uneori din odaie şi venind ea însăşi să pîndească de la fereastra bucătăriei. Jos, în grădină, înfundată într-un mic fotoliu, pe care Juliette dăduse poruncă să fie adus din salon, Jeanne părea că supraveghează familia, ţinîndu-l la distanţă pe Lucien, nerăbdătoare din pricina jocurilor şi întrebărilor lui, mai ales cînd era acolo doctorul. Atunci se lungea, parcă obosită, cu ochii deschişi, privind. Pentru Hélène, după-amiezile astea erau o mare suferinţă. Revenea totuşi, se înapoia acolo în ciuda revoltei întregii ei făpturi. De fiecare dată cînd Henri, întors acasă, o săruta pe Juliette pe păr, ea simţea o strîngere de inimă. Şi în momentele acelea, dacă pentru a-şi ascunde chipul răvăşit se prefăcea că se ocupă de Jeanne, o vedea pe copilă şi mai palidă decît ea, cu ochii ei negri, larg deschişi, cu bărbia tremurîndu-i de o mînie reţinută. Jeanne îndura şi ea chinurile ei. În zilele în care mama sa, la capătul puterilor, se topea de dragoste, întorcîndu-şi ochii în altă parte, rămînea şi ea atît de întunecată şi de zdrobită, încît trebuia s-o ducă sus şi s-o culce. Nu mai putea să-l vadă pe doctor apropiindu-se de nevastă-sa, fără să se schimbe la faţă, tremurînd, urmărindu-l cu privirea aprinsă a unei amante înşelate.

— Tuşesc dimineaţa, îi spuse ea într-o zi. Trebuie să vii să mă vezi...

Căzură ploi. Jeanne voi ca doctorul să-și reînceapă vizitele. Totuși, îi era mult mai bine. Ca s-o mulțumească, maică-sa trebui să primească să mănînce de două sau de trei ori la familia Deberle. Copila, cu inima sfîșiată, atîta amar de vreme, de o luptă întunecată, păru să se liniștească, atunci cînd sănătatea i se restabili complet. Repeta mereu întrebarea :

— Ești fericită, măicuță ?

— Da, foarte fericită, draga mea !

Atunci ea se bucura. Trebuia să i se ierte vechile răutăți, spunea ea. Vorbea despre ele ca despre o criză independentă de voința sa, o durere de cap care o apuca dintr-o dată.

Ceva creștea în ea, dar nu știa ce. Tot felul de gînduri se băteau între ele, idei vagi, vise urîte, pe care nu le-ar fi putut repeta. Dar toate astea trecuseră, ea se vindecase, boala n-avea să mai revină.

V

SE ÎNNOPTA. DIN CERUL PALID, pe care străluceau primele stele, părea că se cerne o cenușă fină peste marele oraș pe care noaptea îl învăluia încet, fără încetare. Pete mari de umbră umpleau scobiturile, în vreme ce la orizont se înălța un fel de îngrămădire, de val de cerneală, înghițind rămășițele zilei, licăririle șovăielnice care se retrăgeau spre apus. În valea Passy-ului, doar cîteva acoperișuri se mai vedeau bine. Apoi valul se rostogoli, și veniră beznele.

— Ce seară caldă ! murmură Hélène, așezată în fața ferestrei, moleșită de boarea pe care i-o trimitea Parisul.

— O noapte frumoasă pentru bieții oameni, zise abatele, în picioare, în spatele ei. Va fi o toamnă blîndă.

În marțea aceea, Jeanne ațipise la desert și mamă-sa o culcase văzînd-o cam obosită. Acum dormea în pătucul ei, în timp ce domnul Rambaud se îndeletnicea, plin de seriozitate, să-i repare o jucărie, o păpușă mecanică ce

vorbea și mergea, pe care i-o făcuse cadou și pe care fata o stricase ; se pricepea grozav la astfel de lucruri. Hélène, lipsindu-i aerul, suferind din pricina acelor ultime călduri ale lui septembrie, deschisese larg fereastra, ușurată de acea mare de umbră, acea imensitate neagră care se întindea în fața ei. Împinsese un fotoliu ca să se izoleze și fu surprinsă să-l audă pe preot. Acesta continuă cu blîndețe :

— Ai învelit-o bine pe micuță ? Aerul e întotdeauna prea tare la această înălțime.

Dar ea cedă nevoii de a tăcea și nu răspunse. Gusta farmecul amurgului, dispariția înceată a ultimelor lucruri, ațipirea zgomotelor. O lucire de lampă ardea în vîrful fleșelor și al turlelor ; întîi se stinse Saint-Augustin, Panthéonul păstră o clipă o licărire mare, albastră, Domul strălucitor al Invalizilor se culcă întocmai ca o lună într-o maree crescîndă de cețuri. Era oceanul, noaptea cu întinderea sa mărită în adîncul tenebrelor, o prăpastie de întuneric în care ghiceai o lume. O boare uriașă și plăcută venea din orașul nevăzut. În glasul prelungit care huruia, mai urcau și alte sunete, mai slabe, dar distincte, o rostogolire bruscă de omnibuse pe chei, șuieratul unui tren traversînd podul ; și Sena, crescută după ultimele furtuni, trecea, foarte lată, cu răsuflarea puternică a unei făpturi vii, prelungindu-se departe, în jos, într-o cută de umbră. O mireasmă caldă fumega deasupra acoperișurilor care ardeau încă, în vreme ce fluviul, în această revărsare lentă a arșițelor zilei, ridica deasupră-le mici răsuflări proaspete. Parisul, dispărut, avea odihna visătoare a unui uriaș care lasă să-l învăluie noaptea și rămîne acolo, nemișcat o clipă, cu ochii deschiși.

Nimic n-o înduioșa mai mult pe Hélène decît acest moment de oprire în viața cetății. De trei luni de cînd nu mai ieșise, țintuită lîngă patul Jeannei, n-avea alt tovarăș de veghe la căpătîiul bolnavei decît marele Paris așternut în zare. În aceste călduri de iulie și august, ferestrele rămîneau aproape tot timpul deschise, nu putea străbate odaia, nu putea să se miște, să-și întoarcă ochii fără să-l vadă desfășurîndu-și veșnicu-i tablou. Parisul era acolo, pe orice vreme, amestecîndu-se în durerile și nădejdile sale, întocmai ca un prieten. Îl ignora întotdeauna, fusese mereu departe de el, nepăsătoare față de străzile și de oa-

menii săi ; și el îi umplea singurătatea. Acești cîțiva metri pătrați, odaia aceasta a suferinței, a cărei ușă o închidea cu atîta grijă, se deschidea larg pentru el prin cele două canaturi ale ferestrei. Foarte ades plînsese privindu-l, sprijinită în coate, la geam, ca să-și ascundă lacrimile față de copila bolnavă ; într-o zi, ziua în care-și crezuse fata pierdută, stătuse acolo vreme îndelungată, sufocată, sugrumată, urmărind cu privirea fumurile care se înălțau de la Manutanță. Adesea, în ceasurile de nădejde, își încredințase bucuria inimii depărtărilor pierdute ale mahalalelor. Nu exista nici un moment care să nu-i reamintească vreo emoție tristă sau fericită. Parisul trăia în însăși existența ei. Dar niciodată nu-l iubise mai mult ca în amurg, cînd, ziua odată sfîrșită, el consimțea la un sfert de ceas de liniștire, de uitare și de visare, așteptînd să se aprindă felinarele.

— Cîte stele, murmură abatele Jouve. Strălucesc cu miile.

Luase un scaun și se așezase lîngă ea.

Atunci Hélène ridică ochii privind cerul de vară. Constelațiile își împlîntau cuiele lor de aur. Un astru, aproape de linia orizontului, strălucea ca un rubin aprins, în timp ce o pulbere de stele aproape invizibile presăra bolta cu un nisip smălțat de scîntei. Carul mare își întorcea încetișor oiștea în văzduh.

— Uite, spuse ea la rîndu-i, steaua aceea mică, albastră, în colțul de colo al cerului, o regăsesc în fiecare seară... Dar se duce, se îndepărtează în fiecare noapte...

Acum abatele n-o mai deranja. Îl simțea alături, ca pe o liniște în plus. Schimbară cîteva vorbe întretăiate de tăceri mari. În două rînduri îl întrebă numele stelelor ; întotdeauna priveliștea cerului o tulburase. Dar el șovăia, nu știa.

— Vezi, spunea ea, steaua aceea frumoasă care are o strălucire atît de pură ?

— În stînga, nu-i așa, spunea el, lîngă o alta, mai mare, verzuie... Sînt prea multe, le-am uitat...

Tăcură, cu ochii mereu în sus, orbiți și cuprinși de un fior, în fața acelui furnicar de aștri care creștea. Îndărătul miilor de stele se iveau alte mii de stele și asta fără încetare, în infinita adîncime a cerului.

Era o înflorire continuă, o vîlvătaie ațîțată a lumilor arzînd cu focul liniștit al pietrelor prețioase. Calea lactee se și înălbise, desfășurîndu-și atomii de sori, atît de nenumărați și atît de îndepărtați, încît nu mai erau, în rotunjimea firmamentului, decît o dîră de lumină.

— Asta mă înfricoșează, spuse foarte încet, Hélène. Și-și plecă iute capul, ca să nu mai vadă, îndreptîndu-și privirile către hăul de care părea că fusese înghițit Parisul. Acolo nu exista însă nici o licărire ; doar noaptea deplină și egal răspîndită ; o orbire de beznă. Vocea, puternică și prelungită, căpătase o blîndețe și mai tandră.

— Plîngi ? întrebă abatele, care auzise un hohot de plîns.

— Da ! răspunse simplu Hélène.

Nu se vedeau. Ea plînse multă vreme, cu un murmur al întregii sale ființe. În vremea asta, în spatele lor, Jeanne răspîndea liniștea nevinovată a somnului ei în timp ce domnul Rambaud, preocupat, își plecase capul încărunțit peste păpușa căreia îi demontase membrele. Dar lăsa să-i scape din cînd în cînd zgomotele aspre ale arcurilor care se derulau, bîiguieli de copil pe care degetele lui groase le smulgea cît mai încet cu putință din mașinăria stricată. Și cînd păpușa vorbi prea tare, el se opri scurt, neliniștit și necăjit, uitîndu-se dacă nu se trezise cumva Jeanne. Apoi se apucă din nou s-o dreagă cu luare-aminte, neavînd ca scule decît o pereche de foarfeci și o sulă.

— De ce plîngi fata mea ? reluă abatele. Nu pot să-ți aduc nici o ușurare ?

— Ah ! lasă, murmură Hélène ; lacrimile astea îmi fac bine... Adineauri, adineauri...

Se înăbușea prea tare ca să poată vorbi. Prima oară, în același loc, o zdrobise o criză de lacrimi, dar era singură, putuse să plîngă în beznă, istovită, așteptînd ca izvorul emoției ce-o copleșise să sece. Totuși, nu avea nici o mîhnire ; fata îi fusese salvată, ea însăși își reluase firul monoton și plăcut al existenței sale.

Simțise pe neașteptate în ea un fel de sentiment ascuțit al unei dureri imense, un gol insondabil, pe care nu-l va umple niciodată, o disperare fără margini în care se scufunda cu toți cei care-i erau dragi. N-ar fi știut să

spună ce durere o amenința astfel, era deznădăjduită și plîngea.

Mai avusese astfel de înduioșări în biserica îmbălsămată de flori în Luna Mariei. Vastul orizont al Parisului în amurg o mișca producîndu-i o adîncă impresie. Cîmpia părea că se lărgește, o melancolie se înălța din cele două milioane de suflete care dispăreau. Apoi, cînd se făcea întuneric, cînd orașul pierea cu zgomotele lui muribunde, inima ei strînsă izbucnea, lacrimile se revărsau în fața acestei liniști suverane. Și-ar fi împreunat mîinile și ar fi murmurat rugăciuni. Nevoia de credință, de dragoste, îi dădea un puternic fior. Și atunci, răsăritul stelelor o tulbura, provocîndu-i o bucurie și o groază sacră.

După o lungă tăcere abatele Jouve insistă.

— Fiica mea, trebuie să ai încredere în mine. De ce șovăi ?

Ea încă mai plîngea, dar cu o blîndețe de copil, parcă obosită și fără putere.

— Biserica te sperie, continuă el. O clipă, te-am crezut cucerită de Domnul. Dar a fost altfel. Cerul își are socotelile lui... Ei bine, fiindcă te ferești de preot, de ce refuzi de atîta vreme o destăinuire unui prieten ?

— Ai dreptate, bîigui ea, da, sînt mîhnită și am nevoie de dumneata. Trebuie să-ți mărturisesc unele lucruri. Cînd eram mică, nu intram în biserici ; astăzi nu pot să asist la o slujbă fără să fiu profund tulburată... Ceea ce m-a făcut să plîng mai adineauri e această voce a Parisului care se aseamănă cu sonoritatea unei orgi, această imensitate a nopții, acest cer frumos... Ah ! aș vrea să pot crede... Ajută-mă, învață-mă...

Abatele Jouve o liniști punîndu-și încetișor mîna peste a sa.

— Spune-mi totul, răspunse el simplu.

Ea se zbătu o clipă, plină de teamă.

— N-am nimic, îți jur... Nu-ți ascund nimic... Plîng fără motiv, fiindcă mă înăbuș, pentru că lacrimile țîșnesc singure... Îmi cunoști viața... N-aș găsi în ea, în ceasul de față, nici o tristețe, nici o greșeală, nici o remușcare... Și nu știu... nu știu...

Vocea i se stinse. Atunci preotul lăsă să-i cadă încet aceste cuvinte :

— Iubești, fiica mea...

Ea tresări, nu cuteză să protesteze. Tăcerea se reașternu. În marea de întuneric ce domnea în fața lor, lucise o scînteie. Era la picioarele lor, undeva, în prăpastie, într-un loc pe care nu l-ar fi putut preciza. Și, una cîte una, se iviră alte scîntei. Se nășteau în noapte, cu o bruscă tresărire, dintr-o dată, și rămîneau fixe, strălucind ca niște stele. Se părea că era un nou răsărit de astre, la suprafața unui lac întunecat. În curînd, ele desenară o linie dublă care pornea de la Trocadéro și se ducea spre Paris prin salturile ușoare ale luminii ; apoi, alte linii de puncte luminoase le tăiară pe acestea, se iviră niște curbe, o constelație se lărgi, ciudată și măreață. Hélène nu mai vorbea, ci urmărea mereu cu privirea aceste scînteieri ale căror focuri continuau cerul, sub orizont, într-o prelungire a infinitului, ca și cum pămîntul ar fi dispărut și s-ar fi zărit din toate părțile rotunjimea bolții cerești. Și ea regăsi aici emoția care-i copleșise cu cîteva minute mai înainte, cînd Carul mare începuse să-și întoarcă încetișor oiștea în văzduh în jurul axei polului. Parisul, care se aprindea, se întindea melancolic și profund, aducînd cumplitele visuri ale unui firmament unde foiesc lumile.

În vremea asta, preotul, cu acea voce monotonă și blîndă pe care i-o da obișnuința confesionalului, îi șoptea la ureche. O avertizase într-o seară, îi spusese că singurătatea nu era bună la nimic. Nu te poți așeza, nepedepsit, în afara vieții comune. Prea se închisese ca într-o mănăstire și deschisese ușa visărilor periculoase.

— Sînt destul de bătrîn, fiica mea, murmură el, am văzut adesea femei care veneau la noi, cu lacrimi, cu rugăciuni, cu nevoia de a crede și a îngenunchea... Așa că astăzi nu mă mai pot înșela. Acele femei, care par să-l caute pe Dumnezeu cu atîta înflăcărare, nu sînt decît inimi tulburate de patimă. Pe bărbat îl adoră ele în bisericile noastre...

Ea nu-l asculta, copleșită de tulburare, în efortul pe care-l făcea ca să vadă în sfîrșit, clar, în ființa ei. Mărturisirea îi scăpă, încet, gîtuită.

— Ei bine, da, iubesc... Și asta-i tot. După asta, nu mai știu, nu mai știu nimic...

Acum el se feri s-o întrerupă. Ea vorbea înfrigurată, în fraze mici, scurte ; găsea o amară bucurie în a-şi mărturisi dragostea, în a împărţi cu acest bătrîn taina care-o înăbuşea de atîta vreme.

— Îţi jur că nu pot citi în mine... Asta a venit fără să ştiu. Poate chiar dintr-o dată. Totuşi, nu i-am simţit dulceaţa decît treptat... De altfel, de ce să mă fac mai puternică decît sînt ? N-am încercat să fug, eram prea fericită ; iar astăzi am şi mai puţin curaj... Vezi, fata mea a fost bolnavă, era s-o pierd ; ei bine, dragostea mea a fost atît de adîncă încît a revenit, atotputernică, după acele zile cumplite, şi mă stăpîneşte şi mă simt răpită...

Răsuflă, înfiorată. „În sfîrşit, sînt la capătul puterilor... Aveai dreptate, prietene, mă simt uşurată, încredinţîndu-ţi aceste lucruri... Dar, te rog, spune-mi ce se petrece în adîncul inimii mele ? Eram atît de liniştită, eram atît de fericită... E ca un trăsnet în viaţa mea. De ce eu ? De ce nu o alta ? Căci n-am făcut nimic pentru asta, mă credeam bine ocrotită... Dacă ai şti ! Nu mă mai recunosc... Ajută-mă, scapă-mă !"

Văzînd că tăcuse, preotul, cu libertatea obişnuită a confesionalului, puse din obişnuinţă, o întrebare :

— Numele, spune-mi numele !

Ea şovăi, cînd un zgomot ciudat o făcu să-şi întoarcă repede capul. Era păpuşa care, între degetele domnului Rambaud, îşi începea încet, încet existenţa ei mecanică ; făcuse trei paşi pe măsuţă, scîrţîindu-şi rotiţele, nefuncţionînd încă bine ; apoi ţupăi pe spate şi, fără vrednicul om, ar fi căzut jos. El o urmărea cu mîinile întinse, gata s-o susţină, plin de o nelinişte paternă. Cînd o văzu pe Hélène se întoarse, îi adresă un surîs încrezător, ca pentru a-i făgădui că păpuşa va umbla. Şi se apucă din nou să scotocească jucăria cu foarfecele şi cu sula.

Jeanne dormea.

Atunci Hélène, destinsă în acest mediu liniştitor, murmură un nume la urechea preotului. Acesta nici nu se mişcă. Din umbră, nu i se putea vedea faţa. Vorbi după o clipă de tăcere.

— Ştiam, dar am vrut să capăt această mărturisire de la dumneata. Fiica mea, mult trebuie să mai suferi...

Nu rosti nici o frază banală despre datorie. Hélène, distrusă, tristă de moarte din pricina milei senine a abatelui, urmărea din nou stelele care punctau cu aur mantia întunecată a Parisului. Se înmulţeau la nesfîrşit. Erau ca acele focuri care aleargă în cenuşa neagră a unei hîrtii arse. La început, acele puncte luminoase porniseră de la Trocadéro îndreptîndu-se spre inima oraşului. În curînd, un alt focar apăru în stînga, spre Montmartre; apoi încă un altul, mai în urmă, spre Panthéon. Din toate aceste focare coborau zboruri de flăcărui.

— Îţi aminteşti de discuţia noastră, reluă încet abatele. Nu mi-am schimbat părerea... Trebuie să te măriţi, fiica mea...

— Eu! spuse ea zdrobită. Dar ţi-am mărturisit... Ştii bine că nu pot...

— Trebuie să te măriţi, repetă el cu mai multă putere. Te vei mărita cu un om cinstit...

Parcă se înălţase în vechea lui sutană. Capul lui mare, ridicol, care se apleca de obicei pe un umăr, cu ochii pe jumătate închişi, se înălţă şi ochii îi erau atît de largi şi de limpezi, încît îi vedea strălucind în noapte.

— Te vei mărita cu un bărbat cinstit care va fi un tată pentru Jeanne şi care te va reda întrutotul cinstei dumitale.

— Dar nu-l iubesc... Doamne! Nu-l iubesc...

— Îl vei iubi, fiica mea... El te iubeşte şi e bun... Hélène se zbătu, îşi scoborî vocea, auzind zgomotul pe care-l făcea în spatele lor domnul Rambaud.

Era atît de răbdător şi de puternic, în nădejdea lui, încît, deşi trecuseră şase luni de zile, n-o deranjase nici măcar o singură dată cu dragostea lui. Aştepta cu o liniştită încredere, gata la cele mai eroice abnegaţii. Abatele făcu gestul de a se întoarce.

— Vrei să-i spun totul?... Îţi va întinde mîna, te va scăpa. Îl vei copleşi de o bucurie imensă!

Ea se opri. Inima i se revoltă. O speriau aceşti doi bărbaţi atît de liniştiţi şi de tandri, care păreau atît de îngheţaţi alături de înfrigurările patimei sale... În ce lume trăiau ei oare, ca să nege astfel faptul din pricina căruia ea suferea atîta? Preotul făcu un gest larg cu mîna, arătînd spaţiile vaste.

— Fiica mea, vezi noaptea asta frumoasă, pacea asta supremă a naturii... De ce refuzi să fii fericită ?

Întregul Paris se aprinsese. Flăcărui care jucau străpunseseră marea de întuneric de la un capăt la altul al zării, și acum milioanele de stele ardeau cu o strălucire nemișcată, în seninătatea nopții de vară. Nici o adiere de vînt, nici un fior nu tulburau acele lumini care parcă erau suspendate în spațiu. Parisul, pe care nu-l vedeai, fusese aruncat în adîncul infinitului la fel de vast ca un firmament. În vremea asta, în josul pantelor Trocadéro-ului, cîte o licărire rapidă, felinarele unei trăsuri sau ale unui omnibuz tăiau întunericul ca dîra continuă a unei stele căzătoare ; și acolo, în strălucirea becurilor de gaz care împrăștiau parcă o ceață galbenă, distingeai vag fațadele încețoșate, creștetele copacilor, de un verde crud ca de decor. Pe Podul Invalizilor stelele se încrucișau fără răgaz, în timp ce dedesubt, de-a lungul unei panglici de întuneric și mai dens, se desprindea o linie de comete ale căror cozi de aur se prelungeau într-o ploaie de scîntei ; erau răsfrîngerile lămpilor de pe pod în apele negre ale Senei. Dar, mai încolo, începea necunoscutul. Lunga curbă a fluviului era flancată de un dublu șir de lămpi de gaz, de care se legau din distanță în distanță alte șiruri ; ai fi zis, o scară de lumini, aruncată de-a curmezișul Parisului, cu cele două capete ale sale prinse la marginea cerului, între stele. În stînga, o altă spărtură, Champs-Elysées-ul, aducea o perindare de aștri de la Arcul de Triumf pînă în Piața Concorde, unde lucea scînteierea unei pleiade ; apoi Tuileries, Luvrul, îmbulzeala de case de pe malul apei, primăria tocmai în fund, alcătuiau dungi întunecate despărțite din loc în loc de patratul luminos al unei piețe mari ; și, mult mai îndărăt, în învălmășeala acoperișurilor, se împrăștiau lumini fără să poți distinge altceva decît adîncimea unei străzi, o cotitură a bulevardului, o lărgire a unei răspîntii înflăcărate. Pe celălalt mal, în dreapta, singură Esplanada se profila clar, cu dreptunghiul ei de flăcări, aidoma vreunui Orion al nopților de iarnă care și-a pierdut ledunca ; străzile lungi ale foburgului Saint-Germain alcătuiau spații de o claritate tristă ; dincolo, cartierele populare cu lumini ca de jăratec, unde se vedeau mici focuri înghesuite strălucind ca o nebuloasă.

în foburguri, cît vedeai cu ochii, era un furnicar de becuri de gaz şi de ferestre luminate, ca o pulbere ce umplea depărtările oraşului cu acele miriade de sori, cu acei atomi planetari pe care ochiul omenesc nu-i poate descoperi. Edificiile se scufundaseră, nici un far nu era atîrnat de catarguri. Uneori ai fi putut crede că-i vreo serbare uriaşă, vreun monument ciclopic iluminat cu scările, balustradele, ferestrele, frontoanele, terasele sale, cu lumea lui de piatră ale cărei linii de lampioane ar fi schiţat în dîre fosforescente strania şi enorma arhitectură. Dar senzaţia pe care o simţeai era cea a unei iviri de constelaţii, a unei creşteri continue a cerului.

Hélène, urmărind gestul larg al preotului, îşi plimbă asupra Parisului aprins o privire lungă. Nici acolo nu cunoştea numele stelelor. Bucuroasă ar fi întrebat ce era acea lucire vie, jos, în stînga, la care se uita în fiece seară. O mai interesau şi altele. Erau unele care-i plăceau, în vreme ce altele o lăsau neliniştită şi supărată.

— O, părinte, spuse ea, folosind pentru prima oară acest apelativ de tandreţe şi de respect, lasă-mă să trăiesc. Frumuseţea acestei nopţi mă tulbură... Te-ai înşelat, n-ai putea în ceasul acesta să-mi aduci mîngîiere, căci nu mă poţi înţelege.

Preotul deschise braţele, apoi le lăsă să recadă cu o înceată resemnare. După o tăcere, vorbi cu voce scăzută :

— Fără îndoială că aşa trebuie să fie. Ceri ajutor şi nu primeşti mîntuirea. Cîte mărturisiri deznădăjduite n-am cules şi cîte lacrimi n-am putut împiedica ! Ascultă, fiica mea, făgăduieşte-mi un singur lucru : dacă vreodată viaţa va deveni prea grea pentru dumneata, gîndeşte-te că un om cinstit te iubeşte şi te aşteaptă. N-ai decît să-ţi pui mîna într-a lui ca să-ţi regăseşti liniştea.

— Îţi făgăduiesc, răspunse Hélène cu seriozitate.

Şi în timp ce făcea acest jurămînt, în odaie se auzi un rîs uşor. Era Jeanne care se trezise şi care-şi privea păpuşa mergînd pe măsuţă. Domnul Rambaud, încîntat de truda lui, întindea mereu mîinile de teama vreunui accident. Dar păpuşa era solidă ; bocănea cu călcîiele ei mici, îşi întorcea capul, dînd drumul la fiecare pas aceloraşi cuvinte, cu o voce de papagal.

— Oh, ce ghiduşie! murmură Jeanne, încă somnoroasă. Ce i-ai făcut, spune?! Era stricată şi iacăt-o vie... Dă-mi-o puţin s-o văd... Eşti tare drăguţ...

În vremea asta, peste Parisul aprins urca o ceaţă luminoasă. Ai fi zis că e boarea roşie a unui jăratec. La început nu fu decît o paloare în noapte, un reflex abia simţit. Apoi, încetul cu încetul, pe măsură ce noaptea înainta, devenea mai sîngerie; şi, suspendată în aer, nemişcată deasupra cetăţii, alcătuită din toate flăcările şi din toată existenţa zgomotoasă care ţîşnea din ea, era ca unul din acei nori de fulgere şi de văpaie care încununează gura vulcanilor.

PARTEA A PATRA

I

SE ADUSESERĂ BOLURILE DE CLĂtit mîinile și doamnele își uscau cu delicatețe degetele. În jurul mesei stărui un moment de tăcere. Doamna Deberle aruncă o privire ca să vadă dacă terminase toată lumea ; apoi, se ridică, fără să vorbească, în timp ce invitații o imitau, în mijlocul zgomotului făcut de mișcarea scaunelor. Un domn bătrîn care se afla în dreapta ei se grăbi să-i ofere brațul.

— Nu, nu, murmură conducîndu-l ea pe el către o ușă. Mergem să bem cafeaua în salonul cel mic.

Perechile o urmară. La urmă, veneau două doamne și doi domni, care-și continuau cu volubilitate discuția începută la masă. Dar în salonul cel mic stînjeneala încetă, voioșia de la desert se ivi din nou. Cafeaua fu servită pe o tavă mare de lac. Doamna Deberle făcu ocolul salonului, cu grația unei stăpîne a casei care se neliniștește de gusturile diferite ale oaspeților ei. La drept vorbind, cel mai

mult se mişca Pauline, care-şi rezervase dreptul de a-i servi pe domni. Se aflau acolo vreo douăsprezece persoane, pe care familia Deberle le invita în fiecare miercuri, începînd din decembrie. Seara, către ora zece, mai veneau şi alţii.

— Domnule de Guiraud, o ceaşcă de cafea, spuse Pauline, oprită în faţa unui omuleţ chel. Ah, nu, ştiu, nu luaţi... Atunci, un pahar de Chartreuse ?

Dar se încurcă, aduse un pahar de coniac. Şi zîmbitoare, făcu ocolul invitaţilor, cu aplombul ei, privind drept în ochii bărbaţilor, strecurîndu-se cu uşurinţă cu trena ei lungă. Purta o superbă rochie albă din caşmir de India, garnisită cu pene de lebădă, răscroită patrat la piept. Cînd toţi bărbaţii fură în picioare, cu ceştile în mînă, sorbind cu înghiţituri mici, ea se agăţă de un tînăr înalt, Tissot-fiul, care i se păru că ar avea un cap frumos.

Hélène nu voise cafea. Se aşezase mai la o parte ; avea un aer cam obosit, era îmbrăcată într-o rochie de catifea neagră, fără garnitură, care o învăluia sever. În micul salon se fuma, cutiile cu ţigări erau lîngă ea, pe o consolă. Doctorul se apropie şi-şi alese o ţigară întrebînd-o :

— Jeanne e bine ?

— Foarte bine, răspunse ea. Ne-am dus azi la Bois, s-a jucat ca o nebună... Oh ! La ora asta cred că doarme !

Vorbeau amîndoi prieteneşte, cu familiaritatea zîmbitoare a oamenilor care se văd zilnic. Dar glasul doamnei Deberle se ridică.

— Uite, poate să v-o spună şi doamna Grandjean... Nu-i aşa că m-am întors de la Trouville pe la zece septembrie ? Ploua, plaja era insuportabilă...

Trei sau patru doamne o înconjurară în timp ce ea le vorbea despre şederea la mare. Hélène trebui să se scoale şi să se alăture grupului.

— Am petrecut o lună la Dinard, povesti doamna de Chermette. Oh ! un ţinut delicios, o lume încîntătoare...

— În spatele căsuţei se afla o grădină, apoi o terasă ce da către mare, continuă doamna Deberle. Ştiţi că mă hotărîsem să-mi aduc trăsura şi vizitiul... Era mult mai lesnicios pentru plimbări. A venit să ne vadă şi doamna Levasseur.

— Da, într-o duminică, spuse aceasta. Noi eram la Cabourg... Oh ! aveaţi acolo o instalaţie în toată legea, cam scumpă cred...

— Apropo, o întrerupse doamna Berthier, adresîndu-se Juliettei, domnul Malignon nu te-a învăţat să înoţi ?

Hélène observă pe chipul doamnei Deberle o jenă, o contrarietate subită. I se păruse de mai multe ori că numele de Malignon, rostit pe neaşteptate în faţa ei, o necăjea. Dar tînăra femeie îşi reveni.

— Grozav înotător ! strigă ea. Dacă vreodată dă cuiva lecţii... ! Eu am o groază cumplită de apa rece. Numai cît văd oameni scăldîndu-se şi tremur...

Simulă un fior, ridicîndu-şi umerii rotunzi, ca o pasăre udă ce se scutură.

— Atunci e doar o poveste ? spuse doamna Guiraud.

— Sigur că da. Pun pariu că el a inventat-o. Nu mai poate să mă sufere de cînd a petrecut acolo, cu noi, o lună de zile.

Lumea începea să sosească. Doamnele cu o clădărie de flori în păr, cu braţele rotunde, surîdeau cu o legănare a capului, bărbaţii, în frac, cu pălăria în mînă, se înclinau, încercau să găsească vreo frază. Tot vorbind, doamna Deberle, întindea vîrfurile degetelor intimilor casei ; mulţi nu spuneau nimic, salutau şi treceau. În vremea asta, intră şi domnişoara Aurélie. Numaidecît se extazie în faţa rochiei Juliettei ; o rochie de catifea bleumarin cu garnitură de fai. Abia atunci părură şi doamnele care se aflau acolo să-i observe rochia. O, delicioasă ! Într-adevăr, încîntătoare ! Fusese făcută la Worms. Se vorbi vreo cinci minute despre asta. Cafeaua fusese băută, musafirii puseseră jos ceştile goale, fiecare pe unde nimerise, pe tavă, pe console ; numai domnul cel bătrîn nu terminase, oprindu-se la fiecare înghiţitură să discute cu o doamnă. Se înălţa o mireasmă caldă, aroma cafelei amestecată cu parfumurile uşoare ale toaletelor.

— Ştii că eu n-am luat nimic ? spuse Tissot-fiul Paulinei, care-i vorbea despre un pictor la care o dusese tatăl ei ca să vadă tablouri.

— Cum ! N-ai luat nimic ? Să-ţi aduc o ceaşcă de cafea.

— Nu, domnişoară, nu te deranja.

— Dar vreau neapărat să servești ceva... Uite, un pahar de lichior...

Doamna Deberle îl chemase discret pe soțul ei, printr-un ușor semn din cap. Doctorul înțelese, deschise el însuși ușa salonului cel mare, unde trecură cu toții, în vreme ce un servitor luă tava. Era aproape frig în această încăpere mare pe care șase lămpi și o lustră cu zece lumînări o scăldau într-o puternică lumină albă. Cîteva doamne se și aflau acolo așezate în cerc în fața căminului. Doi sau trei bărbați, stăteau în picioare, în mijlocul rochiilor larg desfășurate. Prin ușa lăsată deschisă a salonului de culoarea rezedei, se auzea vocea ascuțită a Paulinei rămasă singură cu Tissot-fiul.

— Acum, că l-am turnat, ai să-l bei, desigur... Ce vrei să faci cu el ? Pierre a luat tava...

Apoi se ivi și ea, albă toată, în rochia ei împodobită cu puf de lebădă. Cu un surîs care făcu să i se vadă dinții printre buzele-i proaspete, anunță :

— Iată-l și pe frumosul Malignon !

Strîngerile de mînă și saluturile continuară. Domnul Deberle se așezase lîngă ușă. Doamna Deberle, așezată în mijlocul doamnelor, pe un taburet foarte jos, se scula în fiece clipă. Cînd se prezentă Malignon, ea se prefăcu că întoarce capul. El era foarte corect îmbrăcat, frizat mărunt cu fierul, cu părul despărțit printr-o cărare care i se cobora pînă la ceafă. La ochiul drept își fixase un monoclu, cu o ușoară grimasă, „plină de șic“, cum tot repeta Pauline ; își plimbă privirea în jurul salonului. Strînse leneș mîna doctorului, fără să spună nimic, apoi înaintă către doamna Deberle în fața căreia își îndoi statura-i înaltă, strînsă în haină neagră.

— Ah ! dumneavoastră sînteți, spuse ea în așa fel încît să fie auzită. S-ar părea că și acum înotați...

El nu înțelese, dar răspunse îndată, ca să facă un spirit :

— Sigur... Într-o zi am salvat un cîine terra-nova care se îneca...

Doamnele găsiră spiritul încîntător. Pînă și doamna Deberle fu dezarmată.

— Vă dau voie să salvați cîini, răspunse ea. Dar știți bine că eu nu m-am scăldat nici măcar o singură dată la Trouville.

— Ah ! lecţia pe care v-am dat-o... strigă el. Ei bine, nu v-am spus într-o seară, în sufragerie, cum trebuie să vă mişcaţi picioarele şi mîinile ?

Toate doamnele începură să rîdă. Era delicios. Juliette ridică din umeri. Nu puteai discuta serios cu el. Se sculă să se ducă în întîmpinarea unei doamne care avea un mare talent de pianistă şi care venea pentru prima oară la ea. Hélène, aşezată lîngă foc, cu liniştea ei deplină, privea şi asculta. Malignon părea s-o intereseze. Îl văzuse executînd o manevră savantă ca să se apropie de doamna Deberle pe care-o auzea vorbind în spatele fotoliului său. Dintr-o dată vocile se schimbară. Se lăsă pe spate ca să audă mai bine. Vocea lui Malignon spunea :

— De ce n-ai venit ieri ? Te-am aşteptat pînă la ora şase !

— Lasă-mă, eşti nebun, murmură Juliette.

Aici, vocea lui Malignon se ridică, graseind :

— Ah ! nu credeţi povestea cu cîinele meu de terra-nova. Dar am primit o medalie, vă voi arăta-o !

Şi adăugă foarte încet : „Mi-ai făgăduit... Adu-ţi aminte..."

Sosi o familie întreagă. Doamna Deberle izbucni în complimente, în vreme ce Malignon reapăru în mijlocul doamnelor, cu monoclul la ochi. Hélène se făcuse foarte palidă din pricina cuvintelor repezi pe care le surprinsese. Era ca un trăsnet pentru ea, ceva neaşteptat şi monstruos. Cum, această femeie atît de fericită, cu un chip atît de calm, cu obrajii albi şi odihniţi, putea să-şi înşele bărbatul ? Ştiuse dintotdeauna că avea un creier de pasăre, o doză de egoism amabil pe care-o păstra împotriva neplăcerilor vreunei prostii. Şi încă cu unul ca Malignon ! Brusc, revăzu după-amiezile din grădină, pe Juliette surîzătoare şi afectuoasă sub sărutarea pe care doctorul i-o dădea pe obraz ! Ei se iubeau totuşi. Atunci, printr-un sentiment pe care nu şi-l putu explica, se simţi plină de mînie împotriva Juliettei, ca şi cum ar fi fost ea însăşi cea înşelată. Asta o umilea pentru Henri, o umplea de o furie geloasă, răul i se citea atît de limpede pe faţă, încît domnişoara Aurélie o întrebă :

— Ce-aveţi ? Nu vă simţiţi bine ?

Văzînd-o singură, bătrîna domnişoară se aşezase lîngă ea. Îi arăta o prietenie puternică, încîntată de felul îngăduitor cu care femeia asta atît de serioasă şi de frumoasă îi asculta, ore în şir, flecăreala.

Dar Hélène nu răspunse. Simţea nevoia de a-l vedea pe Henri, de a şti pe dată ce făcea, ce înfăţişare avea. Se ridică, îl căută cu privirea prin salon, şi-l găsi. Discuta, în picioare, cu un bărbat voinic şi palid, era liniştit, cu un aer mulţumit, cu surîsul lui fin. Îl examină o clipă. Simţi pentru el o compătimire care-l micşoră puţin, iubindu-l în acelaşi timp şi mai mult, cu o duioşie în care intra o idee vagă de ocrotire. Simţea, deşi destul de confuz, că trebuia în ceasul acela să compenseze în preajma lui fericirea pierdută.

— Ah ! într-adevăr, murmură domnişoara Aurélie, va fi vesel şi plăcut dacă va cînta sora doamnei de Guiraud. E a zecea oară cînd aud *Turturelele*. Nu ştie decît bucata asta în această iarnă... Ştiţi că-i despărţită de bărbat... Uitaţi-vă la domnul acela brun, colo, lîngă uşă. Se au bine... Juliette e silită să-l primească, fără ăla n-ar veni...

— Ah ! spuse Hélène.

Doamna Deberle, însufleţită, mergea de la un grup la altul, rugînd să se facă tăcere ca s-o asculte pe sora doamnei Guiraud. Salonul se umpluse, vreo treizeci de doamne aşezate în mijloc şuşoteau şi rîdeau ; două totuşi rămăseseră în picioare, discutînd mai tare, cu mişcări frumoase din umeri, în timp ce vreo cinci sau şase bărbaţi, foarte bine dispuşi, păreau ca la ei acasă, pierduţi parcă printre fuste. Cîţiva şşt ! discreţi făcură înconjurul salonului, zgomotul vocilor încetă, chipurile căpătară o expresie nemişcată şi plictisită ; nu se mai auzea decît foşnetul evantaielor în aerul cald. Sora doamnei Guiraud cînta, dar Hélène n-auzea. Acum, îl privea pe Malignon care părea să guste *Turturelele*, afectînd o dragoste nemăsurată faţă de muzică. Era oare posibil ? Băiatul ăsta ! Sigur că la Trouville cei doi jucaseră vreun joc periculos. Vorbele surprinse de Hélène păreau să arate că Juliette nu-i cedase încă ; dar căderea părea aproape. În faţa ei, Malignon bătea tactul cu o legănare încîntată ; doamna Deberle avea o admiraţie îngăduitoare, în timp ce doctorul tăcea răbdător şi amabil, aşteptînd sfîrşitul bucăţii pentru a relua

discuția cu omul gras și palid. Cînd cîntăreața tăcu răsunară aplauze ușoare. Niște voci se extaziau :

— Delicios ! Încîntător !

Frumosul Malignon, întinzîndu-și brațele peste pieptănăturile doamnelor, bătea din palmele-i înmănușate fără să facă zgomot, repetînd : „Bravo ! Bravo !" cu o voce cîntată, care le domina pe celelalte.

Entuziasmul scăzu numaidecît, chipurile destinse surîseră, cîteva doamne se sculară, în timp ce discuțiile reîncepură în toiul ușurării generale. Căldura creștea, o mireasmă de mosc se ridica din toalete, sub fluturarea evantaielor. Din cînd în cînd, în murmurul convorbirilor, răsuna cîte un rîs argintiu, o vorbă spusă cu glas tare făcea să se întoarcă toate capetele. Juliette se dusese de trei ori în micul salon ca să-i roage pe bărbații ce se refugiaseră acolo să nu le părăsească astfel pe doamne. Ei o urmau, dar peste zece minute dispăreau iarăși.

— E insuportabil, murmură ea supărată, nu poate fi nici unul reținut.

În vremea asta, domnișoara Aurélie îi spunea Hélènei numele doamnelor care veniseră pentru a doua oară la seratele doctorului Deberle. Era acolo toată înalta burghezie din Passy, oameni foarte bogați. Apoi, aplecîndu-se :

— Hotărît, s-a făcut... Doamna de Chermette își mărită fata cu blondul ăla mare cu care a stat optsprezece luni... Cel puțin, iată o soacră care-și va iubi ginerele...

Dar se întrerupse, foarte surprinsă... „Iată-l pe bărbatul doamnei Levasseur care stă de vorbă cu amantul nevesti-si ! Juliette s-a jurat totuși că n-o să-i mai primească împreună."

Hélène făcu încet cu privirea înconjurul salonului. În acea lume demnă, printre acești burghezi în aparență cinstiți, nu se aflau deci decît femei vinovate ? Rigorismul ei provincial se mira de promiscuitățile tolerate de viața pariziană. Și, cu amărăciune, se ridiculiza de a fi suferit atît cînd Juliette dădea mîna cu ea. Într-adevăr, era cu adevărat proastă că mai păstrase astfel de scrupule frumoase ! Adulterul se îmburghezea acolo liniștit, ațîțat de un pic de rafinament cochet. Doamna Deberle părea acum împăcată cu frumosul Malignon și, micuță, înghesuindu-și într-un fotoliu rotunjimile de brună frumoasă și durdulie,

rîdea de vorbele de spirit pe care i le spunea el. Trecu doctorul Deberle.

— Nu vă mai certați astă-seară ? o întrebă el.

— Nu, răspunse Juliette foarte veselă. Spune numai prostii... Dac-ai auzi toate prostiile pe care ni le spune...

Se cîntă din nou. Dar fu și mai greu să se facă tăcere. Tissot-fiul cîntă o arie din *Favorita* împreună cu o doamnă foarte coaptă, pieptănată ca o fetiță. Pauline, în picioare, lîngă una din uși, în mijlocul hainelor negre, îl privea pe cîntăreț cu un aer de admirație fățișă, cum văzuse că se privesc operele de artă.

— Oh ! ce cap frumos ! lăsa ea să-i scape în timpul vreunei fraze mai în surdină a acompaniamentului, dar cu o voce atît de puternică, încît o auzea tot salonul.

Se făcuse tîrziu, o oboseală îneca chipurile. Unele doamne, așezate de trei ceasuri pe același fotoliu, aveau un aer de plictiseală inconștientă, fericite totuși că se plictiseau acolo. Între două bucăți, ascultate doar cu o ureche, discuțiile reîncepeau, și se părea că numai sonoritatea goală a pianului mai continua. Domnul Letellier povestea că se dusese să supravegheze o comandă de mătăsuri la Lyon ; că apele fluviului Saône nu se amestecau cu cele ale Ronului, și că asta îl frapase mult. Domnul de Guiraud, un magistrat, lăsa să-i scape fraze sentențioase despre necesitatea de a stăvili viciul la Paris. Într-un colț, două doamne făceau schimb de confidențe despre servitorii lor. În vremea asta, în grupul femeilor, unde trona Malignon, se discuta literatură ; doamna Tissot declara că Balzac e de necitit ; el nu spunea că nu, făcea numai observația că Balzac avea din cînd în cînd cîte o pagină bine scrisă.

— Puțină liniște ! strigă Pauline. Va cînta ea. „Ea" era pianista, doamna care avea un talent atît de frumos. Toate capetele se întoarseră din politețe. Dar, în mijlocul tăcerii, se auziră voci groase, bărbătești, discutînd în salonul cel mic. Doamna Deberle păru disperată. Se supără grozav.

— Sînt din cale-afară de plicticoși, murmură ea. Să rămînă acolo dacă nu vor să vină, dar cel puțin să tacă !

Și-o trimise pe Pauline, care, încîntată, se duse să facă acest serviciu.

— Ştiţi, domnilor, că se va cînta la pian, spuse ea cu îndrăzneala ei liniştită de fecioară, în rochia sa de regină. Sînteţi rugaţi să tăceţi.

Vorbea foarte tare, avea o voce pătrunzătoare. Şi cum rămase acolo cu bărbaţii, să rîdă şi să glumească, zgomotul deveni şi mai puternic. Discuţia continuă, ea aduse argumente. În salon, doamna Deberle parcă stătea pe jăratec. De altfel ascultaseră destulă muzică, nu-i mai interesa. Pianista se reaşeză, cu buzele strînse, în ciuda complimentelor exagerate pe care stăpîna casei crezu că trebuie să i le adreseze.

Hélène suferea. Henri nu părea c-o vede. Nu se mai apropiase de ea. Uneori îi zîmbea de departe. La începutul seratei, simţise o mare uşurare că-l găsea atît de potolit. Dar, de cînd cunoştea povestea celor doi, ar fi dorit ceva, nici ea nu ştia ce, un semn de dragoste, chiar dacă ar fi fost compromisă. O neliniştea o dorinţă nelămurită amestecată cu tot felul de gînduri rele. Oare n-o mai iubea de era atît de nepăsător ? Ah ! Dacă ar fi putut să-i spună tot, să-l informeze despre nevrednicia acestei femei care-i purta numele ! Atunci, în vreme ce pianul da drumul micilor game vioaie, Hélène se lăsă legănată de un vis : Henri o alungase pe Juliette, şi ea se plimba cu el ca şi nevasta lui, prin ţări îndepărtate a căror limbă n-o ştiau. O voce o făcu să tresară.

— Nu luaţi nimic ? o întrebă Pauline.

Salonul era gol. Trecuseră în sufragerie, la ceai. Hélène se sculă cu greutate. Totul i se încîlcea în cap. Se gîndea că visase toate astea, cuvintele auzite, căderea apropiată a Juliettei, adulterul burghez, surîzător şi liniştit. Dacă aceste lucruri erau adevărate, Henri ar fi lîngă ea, amîndoi ar fi părăsit casa asta.

— Vei lua, desigur, o ceaşcă de ceai ?

Ea surîse, îi mulţumi doamnei Deberle, care-i păstrase un loc la masă. Farfurii cu patiserie şi dulciuri acopereau faţa de masă, în timp ce un cozonac mare şi două prăjituri se ridicau simetric din cele două compotiere ; şi, cum nu aveau destule locuri, ceştile de ceai aproape că se atingeau, despărţite două cîte două, prin şerveţelele cenuşii cu franjuri lungi. Numai doamnele stăteau pe scaune. Mîncau cu vîrful degetelor prăjiturelele şi fructele zaharisite, trecîn-

du-şi castronul cu cremă, turnîndu-şi singure, cu gesturi delicate. Totuşi trei sau patru se sacrificaseră şi-i serveau pe bărbaţi. Aceştia, în picioare, lîngă perete, sorbeau alene băuturile luînd tot soiul de precauţii ca să se ferească de loviturile involuntare de coate. Alţii, rămaşi în cele două saloane, aşteptau să vină prăjiturile la ei. Se vorbea mult mai tare, se auzeau rîsete şi zgomote cristaline de argintărie, mireasma de mosc se împletea şi mai mult cu aromele pătrunzătoare ale ceaiului.

— Daţi-mi vă rog o brioşă, spuse domnişoara Aurélie, care se afla aşezată chiar lîngă Hélène. Toate dulciurile astea sînt neserioase.

De fapt şi golise două farfurii. Apoi, cu gura plină :

— Iată că lumea se retrage... Vom fi mai la largul nostru.

Doamnele plecau într-adevăr, după ce strîngeau mîna doamnei Deberle. Mulţi bărbaţi plecaseră pe nesimţite. Încăperea se golea. Atunci, la rîndul lor, domnii se aşezară în faţa mesei. Dar domnişoara Aurélie nu-şi părăsi locul. Ar fi vrut şi un pahar cu punch.

— Îţi caut eu unul, spuse Hélène care se sculă.

— Oh, nu, mulţumesc... Nu te mai deranja...

De o clipă, Hélène îl supraveghea pe Malignon. Se dusese să strîngă mîna doctorului şi-o saluta acum pe Juliette, în pragul uşii. Cu faţa ei albă, cu ochii limpezi şi cu surîsu-i complezent, ai fi putut crede că-i adresează vreun compliment cu privire la serată. Cum Pierre, punea punchul pe un bufet lîngă uşă, Hélène înaintă şi făcu în aşa fel încît să se poată ascunde în spatele draperiei de la uşă. Ascultă :

— Te rog, spunea Malignon, vino poimîine după-masă... Te voi aştepta la ora trei...

— Nu poţi să fii oare serios ? răspunse doamna Deberle rîzînd. Iar spui prostii...

Dar el insista repetînd într-una :

— Te voi aştepta... vino poimîine... Ştii unde...

Atunci ea murmură repede :

— Ei bine, da, poimîine...

Malignon se înclină și plecă. Doamna de Chermette se retrase cu doamna Tissot. Juliette, veselă, le însoți în anticameră, spunîndu-i primei, cu aerul cel mai amabil :

— Am să trec să te văd poimîine... Am o mulțime de vizite de făcut în ziua aceea...

Hélène rămase nemișcată, foarte palidă. În acest timp, Pierre, care-i turnase punchul, îi întindea paharul. Hélène îl luă mașinal și i-l duse domnișoarei Aurélie care ataca acum fructele zaharisite.

— Oh ! ești foarte gentilă, strigă bătrîna domnișoară. I-aș fi făcut semn lui Pierre... Vezi, nu-i drept să nu se servească punch și doamnelor. Cînd ai vîrsta mea...

Dar se întrerupse băgînd de seamă paloarea Hélènei.

— Mai mult ca sigur că nu ți-e bine... Ia un pahar de punch...

— Mulțumesc, nu-i nimic. Căldura e atît de mare...

Se clătină, se întoarse în salonul pustiu și se lăsă să cadă într-un fotoliu. Lămpile ardeau roșietice ; luminările lustrei, foarte scurte, amenințau să spargă bobesurile. Din sufragerie, se auzeau saluturile de rămas bun ale ultimilor invitați. Hélène uitase de plecare, voia să rămînă acolo și să chibzuiască. Deci nu era un vis. Juliette se va duce la acest bărbat. Poimîine. Știa ziua. Oh ! nu se mai jena, acesta era strigătul care revenea mereu în ființa ei. Apoi se gîndi că era de datoria ei să-i vorbească Juliettei, s-o facă să evite greșeala. Dar gîndul ăsta bun o îngheța. În șemineul la care se uita fix, un butuc stins trosni. Aerul greu și adormit păstra mireasma pieptănăturilor.

— Ia te uită, ești aici, strigă Juliette intrînd. Ah ! E drăguț din partea dumitale că n-ai plecat atît de repede... În sfîrșit, putem răsufla...

Și cum Hélène, surprinsă, schiță gestul de a se scula : „Mai stai... n-ai de ce să te grăbești... Henri, dă-mi flaconul meu."

Încă trei sau patru persoane mai întîrziară ca fiind de-ai casei. Se așezară în fața focului stins, discutară cu o moleșeală plină de farmec în oboseala însomnurată a marei încăperi.

Ușile erau deschise, se zărea salonul cel mic, gol, sufrageria goală, tot apartamentul încă luminat și căzut într-o tăcere grea. Henri se arătă de o galanterie tandră față

de nevastă-sa ; se duse să ia din camera lor o sticluță pe care o mirosi închizînd ochii. O întrebă dacă nu era prea obosită.

Da, simțea un pic de oboseală, dar era încîntată, totul mersese bine. Atunci ea povesti că, în serile în care primea, nu putea să doarmă, se frămînta în patul ei pînă la șase dimineața. Henri zîmbi, se glumi.

Hélène îi privea și tremura în acea toropeală a somnului ce părea că cuprinde încetul cu încetul toată casa. În vremea asta, nu mai rămăseseră acolo decît două persoane. Pierre se dusese să caute o trăsură. Hélène rămase ultima. Bătu ora unu. Henri se sculă și stinse două din lumînările lustrei care încălzeau bobesurile. Ai fi spus o pregătire de culcare, lumînările stinse una cîte una, odaia înecîndu-se într-o umbră de alcov.

— Vă împiedic să vă culcați, bîlbîi Hélène, ridicîndu-se brusc. Alungați-mă...

Și se făcu foarte roșie, sîngele o înăbușea. Ei o însoțiră în anticameră. Dar acolo, cum se făcuse frig, doctorul se nelinişti pentru soția lui, al cărei corsaj era prea decoltat.

— Intră, să nu răcești... Ți-e prea cald...

— Ei bine, noapte bună, zise Juliette care-o sărută pe Hélène, cum se întîmpla în bunele ei ceasuri de duioșie. Vino mai des să mă vezi !

Henri luase mantoul de blană, și-l ținea desfăcut, ca s-o ajute pe Hélène. Cînd ea își vîrî amîndouă brațele, el îi ridică gulerul, îmbrăcînd-o astfel, cu un surîs, în fața unei oglinzi imense care acoperea un perete al anticamerei. Erau singuri, se vedeau în oglindă. Atunci deodată, fără să se întoarcă, înfășurată în blană, se lăsă în brațele lui. De trei luni nu mai schimbaseră decît o strîngere de mînă amicală ; voiau să nu se mai iubească. El încetă să mai zîmbească. Chipul i se schimbă pătimaș și hotărît. O strînse nebunește, o sărută pe gît și ea își dete capul pe spate pentru a-i răspunde la sărutări.

II

HÉLÈNE NU DORMISE TOATĂ noaptea. Se răsucea, înfrigurată, şi cînd aţipea, într-un suspin, o trezea mereu aceeaşi spaimă. În coşmarul acestui somn numai pe jumătate, era tulburată de o idee fixă, voia să ştie locul întîlnirii. I se părea că asta ar uşura-o. Nu putea să fie micul mezanin al lui Malignon din strada Talbout de care se vorbea adesea la familia Deberle. Atunci unde ? Unde ? Şi mintea i se trudea fără să vrea, uitase cu totul aventura pentru a se adînci în această căutare plină de nervi şi de dorinţe înăbuşite.

Cînd se iviră zorile, se îmbrăcă şi se surprinse spunînd cu glas tare :

— Deci mîine...

Cu un picior încălţat, cu mîinile în neştire, ea se gîndea acum că întîlnirea ar putea avea loc în vreun hotel, în vreo cameră prăpădită, închiriată cu luna. Apoi această presupunere o scîrbi. Îşi imagina un apartament primitor, cu

tapiţerii cu flori, cu focuri mari şi luminoase arzînd în toate căminele. Şi nu Juliette şi Malignon se aflau acolo, se vedea pe ea şi pe Henri, în fundul acestei molcome ascunzători unde zgomotele de afară nu ajungeau. Tremură în capotul ei care nu era închis bine. Deci unde ? Unde ?

— Bună dimineaţa, măicuţă, strigă Jeanne, care la rîndul ei se sculase.

Se culca iarăşi în odăiţă de cînd era sănătoasă. Venise în cămaşă, cu picioarele goale, ca în fiece zi, să se arunce de gîtul Hélènei. Apoi plecă iar, alergînd, şi se mai ghemui o clipă în patul ei cald. Asta o distra, rîdea sub cuvertură. După care o lua de la capăt :

— Bună dimineaţa, măicuţă !

Şi din nou dispărea. Rîdea în hohote, îşi vîra capul sub cearşaf şi spunea de dedesubt cu o voce groasă, înăbuşită :

— Nu-s aici... nu-s aici...

Dar Hélène nu se mai jucă la fel ca în alte dimineţi. Atunci Jeanne, plictisită, adormi. Încă nu se luminase bine de ziuă. Pe la opt îşi făcu apariţia Rosalie ca să spună ce făcuse. Oh ! era o fleşcăraie afară, cît pe-aci să-şi lase papucii în noroi, ducîndu-se să cumpere lapte. O adevărată vreme de dezgheţ ; aerul era, cu toate astea, călduţ, te înăbuşeai. Apoi, brusc, ea îşi aminti : venise în ajun o bătrînă, pentru doamna.

— Iaca, strigă ea auzind că sună, pun rămăşag că ea e.

Era tuşa Fétu, dar foarte curată, superbă, cu o bonetă albă, cu o rochie nouă şi un şal încrucişat pe piept. Îşi mai păstrase doar vocea plîngăcioasă :

— Buna mea doamnă, eu sînt, mi-am îngăduit... Aş vrea să vă cer ceva...

Hélène o privea un pic surprinsă s-o vadă atît de dichisită.

— Îţi merge mai bine, tuşă Fétu ?

— Da, da, mai bine, dacă se poate spune astfel... Ştiţi, am mereu ceva ciudat în pîntece... Asta mă chinuie, dar, în sfîrşit, îmi merge mai bine... Am avut noroc... Asta mă miră, pentru că vedeţi, norocul şi cu mine... Un domn m-a angajat să-i fac menajul... Oh ! e o poveste întreagă...

Vocea i se încetini, ochii mici şi vioi i se învîrteau între miile de cute ale obrazului. Părea că aşteaptă ca Hélène s-o întrebe. Dar aceasta, aşezată lîngă focul pe care-l

aprinsese Rosalie, n-o asculta decît c-o ureche distrată, c-un aer preocupat și suferind.

— Ce aveai să mă întrebi, tușă Fétu ? spuse ea.

Bătrîna nu răspunse imediat. Examina odaia, mobilele de palisandru, tapetele de catifea albastră. Și, cu aerul ei umil și lingușitor de femeie săracă, murmură :

— E grozav de frumos la dumneavoastră, doamnă... Și domnul meu are o cameră ca asta, dar a lui e trandafirie... Oh ! e o poveste întreagă ! Închipuiți-vă un bărbat tînăr din buna societate, care a venit să închirieze un apartament în casa noastră. Nu c-o spun eu, dar apartamentele noastre de la primul și al doilea etaj sînt tare frumușele. Și apoi, e-atîta liniște ! Nici o trăsură, te-ai crede la țară. Lucrătorii au stat mai bine de cincisprezece zile. Au făcut din cameră o bijuterie...

Se opri, văzînd că Hélène devenise atentă.

„Cică-i pentru lucrul lui, reluă ea tărăgănind și mai mult vocea... N-avem portăreasă, știți... Asta i-a plăcut cel mai mult... Nu-i plac acestui bărbat portăresele, și zău că are dreptate..."

Dar se întrerupse din nou ca izbită de o idee neașteptată : „Ia stați... Trebuie să-l cunoașteți pe domnul meu... Se vede cu una dintre prietenele dumneavoastră..."

— Ah ! spuse Hélène foarte palidă.

— Sigur, doamna de alături, cea cu care vă duceți la biserică... A venit și ea mai deunăzi...

Ochii tușei Fétu se micșorau pîndind emoția bunei doamne. Aceasta încercă să-i pună o întrebare cu un ton liniștit :

— S-a urcat la el în apartament ?

— Nu, s-a răzgîndit, poate că uitase ceva. Dar eu eram la ușă. M-a întrebat de domnul Vincent ; apoi s-a înfundat din nou în trăsura ei, strigînd birjarului : „E prea tîrziu, întoarce..." Oh, e o doamnă tare vioaie, tare drăguță și de treabă... Bunul Dumnezeu nu dă cu grămada din astea pe pămînt. După dumneavoastră nu-i decît ea... Cerul să vă binecuvînteze pe toate !

Și continuă, înșirînd fraze goale cu o ușurință grozavă în a spune rugăciuni. Acum, foarte mulțumită, strălucea de bucurie.

— Atunci, începu ea fără nici o tranziție, tare aș vrea să am o pereche de pantofi buni... Domnul meu a fost prea drăguț, n-am putut să-i cer asta... Vedeți, sînt înțolită, numai că mi-ar trebui o pereche de pantofi buni. Ai mei sînt găuriți, uitați-vă, și pe vremea asta de noroaie, capeți dureri de burtă... Zău, ieri am avut iar dureri în pîntece, m-am zvîrcolit toată după-amiaza... Cu o pereche de pantofi buni...

— Îți voi aduce o pereche, tușă Fétu, spuse Hélène concediind-o cu un gest. Apoi, cum bătrîna pleca de-a-ndaratelea, cu temenele și cu mulțumiri, ea o întrebă :

— La ce oră te pot găsi singură ?

— Domnul meu nu e niciodată acolo după șase... răspunse ea. Dar nu vă osteniți, voi veni eu, voi lua pantofii de la portăreasa dumneavoastră. În sfîrșit, cum voiți... Sînteți un înger din rai... Bunul Dumnezeu o să vă răsplătească toate astea...

Hélène rămase uimită de știrea pe care i-o adusese femeia aceasta printr-o atît de stranie coincidență. Știa acum unde ! O cameră roz în casa aceea veche, dărăpănată ! Revedea scara duhnind de umezeală, ușile galbene de la fiecare etaj, înnegrite de mîini unsuroase, toată acea mizerie care-o umpluse de milă iarna trecută, cînd se dusese s-o viziteze pe tușa Fétu ; încerca să-și imagineze camera roz în mijlocul acelor urîțenii ale sărăciei. Dar, cum rămase adîncită într-o adîncă visare, două mînuțe calde i se așezară pe ochii înroșiți de nesomn, în timp ce o voce veselă spunea :

— Ghici cine e ? Ghici cine e ?

Era Jeanne, care se îmbrăcase singură. Vocea tușei Fétu o trezise ; și, văzînd că închiseseră ușa odăiței, se grăbise tare ca s-o prindă pe maică-sa :

— Ghici cine-i ? Ghici cine-i ? repeta ea, cuprinsă din ce în ce mai tare de rîs.

Apoi, cum Rosalie intră, aducînd mîncarea de dimineață : „Știi, nu spune... Nu te întreabă nimeni nimic..."

— Sfîrșește o dată, nebunatico ! spuse Hélène. Doar știu bine că ești tu !

Copila se lăsă să alunece pe genunchii mamă-si și, răsturnată acolo, se legăna, fericită de născocirea ei, continuînd cu un aer convins :

— Drace, ar fi putut să fie o altă fetiță... O fetiță care ți-ar fi adus o scrisoare de la mama ei ca să te invite la masă... Atunci, ea ți-ar fi acoperit ochii...

— Nu fă pe proasta, zise Hélène, sculînd-o în picioare. Ce tot sporovăiești acolo ? Servește-ne, Rosalie !

Dar slujnica o cercetă pe fetiță, spunînd că domnișoara se dichisise cam ciudat. Într-adevăr, Jeanne, în graba ei, nu-și pusese pantofii. Era în jupon, un jupon scurt de flanelă prin a cărui tăietură i se vedea un colț al cămășii. Camizolul de molton descheiat îi arăta goliciunea de puștoaică, un piept plat de o finețe minunată, unde linii tulburătoare indicau, împreună cu petele de un roz pal, vîrfurile sînilor. Cu pletele răvășite era adorabilă astfel, albă toată în hainele ei proaste. Se aplecă, se privi, apoi izbucni în rîs.

— Sînt drăguță mamă, uită-te... Spune, vrei ? Să stau așa cum sînt... Ar fi drăguț...

Hélène, stăpînindu-și un gest de nerăbdare, puse întrebarea pe care-o punea în toate diminețile :

— Te-ai spălat ?

— Oh ! mamă, murmură copila, mîhnită brusc, oh, mamă... Plouă, e prea urît...

— Atunci, n-ai să mănînci... Spal-o, Rosalie...

De obicei ea supraveghea acest lucru. Dar acum se simțea prost, se strînse lîngă foc, dîrdîind de frig, deși timpul era foarte plăcut. Rosalie apropiase de șemineu măsuța pe care așezase un șervet și pusese două căni de porțelan alb. În fața focului, cafeaua cu lapte, într-un vas de argint, un dar al domnului Rambaud, clocotea. La ora aceea matinală, camera deranjată, încă însomnurată și plină de dezordinea nopții, avea o intimitate surîzătoare.

— Mamă, mamă, strigă Jeanne din fundul odăiței, mă freacă prea tare, mă jupoaie... Oh, cît e de frig... Hélène, cu ochii fixați pe vasul de argint, visa adînc. Voia să știe, deci se va duce acolo ! O enerva, o tulbura să se gîndească la taina acestei întîlniri într-un colț sordid al Parisului. Găsea acest mister de un gust detestabil, recunoștea spiritul lui Malignon, o imaginație de om mărginit, o sminteală care te făcea să te gîndești la căsuțele deocheate de pe vremea Regenței. Și totuși, în ciuda silei sale, rămînea înfrigurată, retrasă, cu simțurile preocupate de tăcerea și

de lumina ascunsă care trebuia să domnească în odaia aceea roz.

— Domnişoară, repetă Rosalie, dacă nu mă laşi să te spăl, o chem pe doamna...

— Îmi dai cu săpun în ochi, răspunse Jeanne, a cărei voce era plină de lacrimi. Destul, lasă-mă... Urechile lasă-le pentru mîine...

Dar apa continua să curgă, buretele se scurgea în chiuvetă. Se auzi un zgomot de luptă. Copila plîngea. Aproape imediat apăru, foarte veselă, strigînd :

— S-a terminat, s-a terminat...

Şi se scutura, cu părul încă ud, rumenă toată fiindcă fusese frecată zdravăn, de o prospeţime care mirosea frumos. Zbătîndu-se, făcuse să-i alunece camizolul ; juponul i se deznodase ; ciorapii îi cădeau dezgolindu-i picioruşele. Dar Jeanne era foarte mîndră că e curată ; nu voia să fie îmbrăcată din nou.

— Uită-te puţin mamă, uită-te la gîtul, la mîinile, la urechile mele... Hai, lasă-mă să mă încălzesc, mă simt tare bine... N-ai ce să mai spui, merit să mănînc astăzi...

Se ghemuise în faţa focului, în micul ei fotoliu. Atunci Rosalie turnă cafeaua cu lapte. Jeanne luă cana pe genunchi, muindu-şi, gravă, pîinea prăjită, ca o persoană mare. De obicei, Hélène nu-i îngăduia să mănînce astfel. Dar acum era preocupată. Îşi lăsă deoparte pîinea, mulţumindu-se numai cu cafeaua. La ultima înghiţitură, Jeanne avu o remuşcare. O mîhnire îi umplu inima, puse cana jos şi se aruncă de gîtul mamei sale, văzînd-o atît de palidă.

— Mamă, nu cumva eşti tu bolnavă acum ? Nu te-am necăjit, nu-i aşa ?

— Nu, scumpa mea, eşti, dimpotrivă, foarte drăguţă, murmură Hélène, care o îmbrăţişă. Dar sînt un pic obosită. Am dormit prost... Joacă-te, nu te nelinişti...

Se gîndi că ziua va fi îngrozitor de lungă. Ce-o să facă aşteptînd noaptea ? De cîtăva vreme nu se mai atinsese de ac, lucrul i se părea o povară uriaşă.

Rămînea ceasuri întregi aşezată, cu mîinile atîrnînd, sufocîndu-se în odaia ei, simţind nevoia să iasă, să răsufle, dar nu se mişca. Odaia asta o îmbolnăvea ; o detesta, iritată de cei doi ani pe care-i petrecuse aici. I se părea odioasă cu tapetul ei albastru, cu vederea aceea imensă

asupra marelui oraș, visa un apartament mic în hărmălaia unei străzi care s-o năucească. Doamne! Cît de încet treceau ceasurile! Luă o carte, dar ideea fixă care i se zbătea în cap ridica în permanență aceleași imagini între ea și pagina începută.

În vremea asta, Rosalie făcuse curat în odaie. Jeanne era pieptănată și îmbrăcată. Atunci, în mijlocul mobilelor aranjate, în timp ce, în fața ferestrei, mamă-sa se străduia să citească, copila — care era într-una din zilele ei de veselie zgomotoasă — începu să se joace nebunește. Era cu totul singură; dar asta n-o punea de loc în încurcătură, făcea de una singură pe cîte trei, patru persoane deodată cu o convingere și o seriozitate foarte nostimă. Mai întîi o imită pe cucoana care se duce în vizită; dispărea în sufragerie, apoi intra din nou salutînd, surîzînd, întorcîndu-și capul cochet.

— Bună ziua, doamnă, cum o mai duceți? E așa de mult de cînd nu v-am mai văzut... E o minune, zău așa! Dumnezeule! Am fost tare bolnavă, doamnă... Apoi am avut holeră, e un lucru cam neplăcut... Oh, nu pare de loc, întineriți, pe cuvînt... Și copiii dumneavoastră, doamnă? Eu am avut trei, dar de astă-vară...

Își continua reverențele în fața măsuței, care reprezenta, desigur, pe doamna la care se afla în vizită. Apoi apropia scaunele și ducea o discuție generală care ținea un ceas, cu un belșug de fraze într-adevăr extraordinar.

— Nu face pe proasta, Jeanne, spunea mamă-sa din timp în timp, atunci cînd o deranja zgomotul.

— Dar, mamă, sînt la prietena mea... Ea îmi vorbește și eu trebuie să-i răspund. Nu-i așa că atunci cînd se servește ceaiul nu se pun prăjituri în buzunar?

Și tot ea răspundea: „Cu bine, doamnă, ceaiul dumneavoastră a fost delicios. Complimente soțului dumneavoastră..."

Apoi, dintr-o dată, era altcineva. Ieșea chipurile, cu trăsura, se ducea să facă cumpărături, călare pe un scaun, ca un băiat.

— Jeanne, nu așa de repede, mi-e frică. Oprește aici. Ne aflăm în fața modistei... Domnișoară, cît costă pălăria asta? Trei sute de franci, nu-i prea scump. Dar nu-i frumoasă. Aș vrea deasupra o pasăre, o pasăre mare cît asta...

Hai, Jean, condu-mă la băcănie. Nu aveți miere? Ba da, doamnă, iat-o! Oh, ce bună e! Nu mai vreau; dați-mi de doi gologani zahăr... Bagă de seamă, Jean! Iată că s-a răsturnat trăsura! Domnule gardian, căruța e de vină, s-a năpustit asupra noastră... Nu v-ați lovit, doamnă? Nu, domnule, cîtuși de puțin... Jean! Jean! ne întoarcem acasă... Haide, haide... Așteaptă, vreau să comand niște cămăși... Trei duzini de cămăși pentru doamna... Îmi mai trebuie și ghete și un corset. Doamne Dumnezeule, nu se mai isprăvește!

Și tot mișcîndu-și evantaiul, o făcea pe cucoana care se întoarce acasă și-și ceartă servitorii. Dar nu ținea nici asta prea mult; era ca o febră, ca o risipire continuă de închipuiri fantastice. Dimineața, după-masa, se învîrtea, dansa, sporovăia; cînd era obosită, un taburet, o umbrelă zărită într-un colț, o cîrpă uitată pe jos, îi ajungeau ca să se arunce într-un alt joc cu noi licăriri de născocire. Făurea totul: personaje, locuri, scene; se distra ca și cum ar fi avut în jur doisprezece copii de vîrsta ei.

În sfîrșit, se făcu noapte. Bătură ceasurile șase. Hélène, trezindu-se din somnolența plină de neliniște în care-și petrecuse după-amiaza, își aruncă în grabă un șal pe umeri.

— Ieși, mamă? o întrebă Jeanne uimită.

— Da, draga mea, un drum pînă în cartier... Nu stau mult... Să fii cuminte.

Afară dezghețul continua. Un fluviu de noroi curgea pe străzi. Hélène intră, în strada Passy, într-un magazin de încălțăminte, unde o mai dusese pe tușa Fétu. Apoi, se întoarse în strada Raynouard. Cerul era cenușiu, din asfalt se ridicau aburi. Strada se înfunda în fața ei, pustie și neliniștitoare, cu toată ora nu prea înaintată, cu becurile ei rare de gaz, care în ceața umedă erau ca niște pete galbene. Grăbi pasul, strecurîndu-se pe lîngă case, ascunzîndu-se ca și cum s-ar fi dus la o întîlnire. Dar, cînd coti deodată în pasajul des Eaux, se opri sub o boltă cuprinsă de o adevărată frică. Pasajul se deschidea sub picioarele sale aidoma unei gropi negre. Nu-i vedea capătul, zărea numai în mijlocul acestui maț de întuneric lucirea tremurătoare a singurului felinar ce-l lumina. În sfîrșit, se hotărî și apucă rampa de fier ca să nu cadă. Cu vîrful picioarelor,

pipăia treptele largi. În dreapta și-n stînga, pereții se strîngeau, înălțați nemăsurat de mult de întunericul nopții, în timp ce deasupra, crengile despuiate ale copacilor păreau niște profiluri vagi cu mîinile întinse și crispate. Tremura la gîndul că poarta vreunei grădini s-ar putea deschide și vreun bărbat s-ar arunca asupra ei. Nu trecea nimeni, și ea coborî din ce în ce mai repede. Dintr-o dată o umbră ieși din întuneric; un fior o îngheță cînd umbra tuși; era o femeie bătrînă care urca cu greu; atunci se simți ușurată, își ridică mai cu grijă rochia a cărei trenă se tîra prin mocirlă. Noroiul era atît de gros, încît ghetele i se lipeau de trepte. Jos, se întoarse cu o mișcare instinctivă. Din crengile umede picurau stropi de apă, felinarul avea o lumină palidă, ca o lampă de miner, agățată de marginea unui puț pe care infiltrațiile l-au făcut primejdios.

Hélène urcă drept în podul unde venise adesea, în casa cea mare din pasaj. Bătu mult și bine, nu se mișcă nimic. Coborî atunci foarte încurcată. Tușa Fétu se afla, desigur, în apartamentul de la primul etaj. Numai că Hélène nu cuteza să se ducă acolo. Rămase cinci minute în aleea pe care o lumina o lampă cu petrol. Urcă din nou, șovăi, privi ușile; și tocmai se pregătea să plece cînd bătrîna se aplecă peste rampa scării.

— Cum! Sînteți pe scară, buna mea doamnă? strigă ea. Dar poftiți! Nu mai stați acolo să nu vă îmbolnăviți. E o vreme care înșeală, un timp mizerabil...

— Nu, mulțumesc, spuse Hélène, iată tușă Fétu perechea dumitale de pantofi...

Și privi ușa pe care tușa Fétu o lăsase deschisă în urma ei. Se zărea colțul unui cămin.

— Sînt singură, v-o jur, repeta bătrîna. Intrați... Aici e bucătăria... Ah! dumneavoastră nu sînteți fudulă cu oamenii săraci. Asta se poate lesne vedea...

Atunci, cu toată sila, rușinată de ceea ce făcea, Hélène o urmă.

— Ține-ți perechea de pantofi, tușă Fétu...

— Doamne! Cum să vă mulțumesc? Oh! Ce pantofi buni... Stați puțin, să mi-i pun... Sînt tocmai pe piciorul meu, îmi vin ca o mănușă... Minunat! Cel puțin acum pot umbla, nu mă mai tem de ploaie... M-ați salvat, mi-ați lungit viața cu zece ani, buna mea doamnă... Nu vă mă-

gulesc, asta-i ceea ce gîndesc eu, tot atît de adevărat pe cît e de adevărată lampa asta care ne luminează. Nu, nu vă măgulesc...

Vorbind, se înduioșase, îi luase mîinile Hélènei și i le săruta. Niște vin fierbea într-un ceainic ; pe masă, lîngă lampă, o sticlă de bordeaux pe jumătate goală își lungea gîtul subțire. De altfel, nu se aflau acolo decît patru farfurii, un pahar, două crăticioare și o oală. Îți dădeai seama că tușa Fétu se statornicise în această bucătărie de flăcău, în care nu făcea foc în mașina de gătit decît pentru ea. Văzînd-o pe Hélène că-și îndreaptă ochii către ceainic, tuși, făcu pe bolnava..

— Iar mă apucă durerea de burtă, gemu ea. Doctorul a spus, nu-i vorbă, că trebuie să am un vierme... Așa că un pic de vin îmi face bine... Sînt tare necăjită, buna mea doamnă. Nu doresc răul meu nimănui, e prea cumplit... În sfîrșit, mă mai vait și eu un pic, acum ; cînd vezi toate culorile în fața ochilor, ai voie să te vaiți, nu-i așa ? Am avut norocul să dau peste un domn foarte de treabă... Cerul să-l binecuvînteze...

Și puse două bucăți de zahăr în vin. Se mai îngrășase, ochii ei mici dispăruseră sub buhăiala obrazului. O fericire mulțumită îi încetinea mișcările. Ambiția întregii sale vieți părea, în sfîrșit, satisfăcută. Fusese născută pentru asta. Pe cînd își strîngea zahărul, Hélène zări în fundul unui dulap bunătăți, o oală cu dulceață, un pachet de biscuiți, pînă și țigări furate de la stăpînu-său.

— Rămîi cu bine, tușă Fétu, mă duc, spuse Hélène.

Dar bătrîna, împingînd oala într-un colț al mașinii de gătit murmură :

— Mai stați, vinul e prea cald, am să-l beau numaidecît. Nu, nu, nu ieșiți pe aici. Vă cer iertare că v-am primit în bucătărie... Să dăm o raită...

Luase lampa și o pornise pe un coridor îngust. Hélène a cărei inimă bătea, trecu în spatele ei. Coridorul, coșcovit, afumat, duhnea de umezeală. O ușă se deschise, mergea acum pe un covor gros. Tușa Fétu făcuse cîțiva pași în mijlocul unei odăi închise și tăcute.

— Ei, întrebă ea, ridicînd lampa, nu-i plăcut ?

Erau două camere patrate care comunicau între ele printr-o ușă ale cărei canaturi fuseseră scoase : le despărțea

doar o draperie. Amîndouă erau tapetate cu același creton roz cu medalionul lui Ludovic al XV-lea, cu amorași bucălați zbenguindu-se printre ghirlandele de flori. În prima cameră se aflau o măsuță, două canapele, fotolii, în cea de a doua, mai mică, un pat imens ocupa tot locul. Tușa Fétu îi atrase atenția asupra lămpii de cristal din plafon, atîrnată de niște lanțuri aurite. Această lampă reprezenta pentru ea culmea luxului. Dădu lămuriri.

— Nu vă închipuiți ce ciudat e domnul. O aprinde în toiul amiezii, stă aici să fumeze cîte-o țigară, privind aiurea... Asta se pare că-l distrează pe omul ăsta... Ce are a face însă, trebuie să fi cheltuit bani serioși...

Hélène, fără să vorbească, făcu înconjurul odăilor. Le găsea nepotrivite. Erau prea trandafirii, patul era prea mare, mobilele prea noi. Simțeai în ele tentativa seducției jignitoare. O modistă ar fi cedat imediat. Și totuși o tulburare o frămînta pe Hélène, în timp ce bătrîna continua clipind din ochi :

— Își spune domnul Vincent. Mie mi-e indiferent. Din moment ce plătește, acest băiat...

— Cu bine, tușă Fétu, repetă Hélène înăbușindu-se.

Voi să iasă, deschise o ușă, și se pomeni într-un șir de trei odăi de o goliciune și o murdărie îngrozitoare. Tapetele de hîrtie, smulse, atîrnau, plafoanele erau negre, tencuiala căzută lăsase urme peste dalele spălăcite. Un miros de mizerie veche duhnea peste tot.

— Nu pe-acolo, nu pe-acolo, strigă tușa Fétu. De obicei ușa asta e închisă : astea-s odăile celelalte care n-au fost aranjate. Drace ! Și așa l-a costat destul de scump... Ah, sigur, sînt mai puțin frumoase... Pe aici, buna mea doamnă, pe aici...

Și, cînd Hélène trecu în budoarul cu tapet roz, bătrîna se opri ca să-i sărute din nou mîna.

— Să știți că nu-s nerecunoscătoare... Îmi voi aminti întotdeauna de pantofii ăștia. Ce bine îmi vin, cît sînt de călduroși, aș putea merge și trei leghe cu ei... Ce-aș putea să-i cer Domnului pentru Dumneavoastră ? O, Doamne, auzi-mă, fă ca doamna să fie cea mai fericită dintre femei. Tu care citești în inima mea, știi ce-i doresc. În numele Tatălui, al Fiului, al Sfîntului Duh, Amin !

O cuprinsese deodată o exaltare cucernică, își înmulți crucile, făcea mătănii către patul cel mare și către lampa de cristal. Apoi deschizînd ușa care dădea pe palier, adăugă la urechea Hélènei, cu voce schimbată :

— Oricînd doriți, bateți la ușa bucătăriei, sînt acolo întotdeauna.

Hélène, năucită, privind în urma ei ca și cum ar fi ieșit dintr-un loc suspect, coborî scara, urcă din nou pasajul des Eaux, ieși pe strada Vineuse, fără să-și dea seama de drumul străbătut. Abia acolo o uimi ultima frază a bătrînei.

În mod sigur, ea nu va mai pune piciorul în acea casă. Nu mai avea ce să-i mai dăruiască tușei Fétu. Pentru ce deci ar mai bate la ușa bucătăriei sale ? Acum era satisfăcută. Văzuse. Simțea un dispreț atît împotriva ei cît și a altora. Ce josnicie să te duci acolo ! Cele două camere, cu cretonul lor, îi apăreau mereu în fața ochilor ; reținuse, dintr-o privire, cele mai mici amănunte, pînă la locul ocupat de scaune și pînă la cutele perdelelor de la pat. Dar, imediat, urmau celelalte trei camere, odăile murdare, goale și părăsite, care-i defilau prin fața ochilor ; și viziunea asta, pereții aceia leproși, ascunși sub amorașii bucălați, isca în ea tot atîta mînie cît și dezgust.

— Ah ! doamnă ; strigă Rosalie, care pîndea pe scară, o să aveți o masă grozavă... A trecut o jumătate de ceas de cînd se tot arde mîncarea...

Jeanne, la masă, o copleși pe mamă-sa cu întrebări. Unde se dusese ? Ce făcuse ? Apoi, cum nu primea decît răspunsuri scurte, se înveseli singură, jucîndu-se de-a masa. Lîngă ea, pe un scaun, își așezase păpușa. Împărți frățește, cu dînsa, desertul.

— Mai ales, domnișoară, să mănînci curat. Șterge-te... Ce murdară mică, nici nu știe măcar să-și pună șervetul. Acum, ești frumoasă... Ține, iată un biscuit. Ce spui ? Vrei să-l ungi cu dulceață ? Lasă că e mai bine așa... Lasă-mă să-ți curăț eu sfertul tău de măr...

Și punea partea păpușii pe scaun. Dar, cînd farfuria ei se goli, luă una cîte una bucățile puse deoparte și le mîncă, vorbind în locul păpușii : „Oh ! Minunat ! Niciodată n-am mîncat o dulceață atît de bună. De unde luați dulceața asta, doamnă ? Îi voi spune bărbatului meu să-mi

aducă și mie un borcan. Doamnă, din grădina dumneavoastră culegeți merele astea atît de frumoase ?

Adormi jucîndu-se, căzu de oboseală cu păpușa în brațe. Piciorușele ei nu mai puteau, oboseala jocului o doborîse ; adormită, încă mai rîdea, probabil visa că se mai joacă. Mamă-sa o culcă, iar ea se lăsă în voia somnului.

Acum Hélène rămăsese singură în odaie ; încuie ușa, și petrecu o seară groaznică, lîngă focul stins. Voința i se irosea, gînduri de nemărturisit se agitau surd în ființa ei. Parcă era în ea o femeie rea și senzuală pe care n-o cunoștea cîtuși de puțin și care-i vorbea, cu o voce poruncitoare, căreia ea nu putea să nu i se supună. Cînd sună miezul nopții, se culcă cu greu. Dar în pat, chinurile deveniră de nesuportat. Adormea doar pe jumătate, se învîrtea ca pe jăratec. Imagini, mărite din cauza insomniei, o urmăreau. Apoi, un gînd i se înfipse în minte. Putea să-l respingă mult și bine, gîndul i se împlînta, o strîngea de gît, o cuprindea în întregime. Către ora două se sculă cu răceala și paliditatea hotărîtă a unei somnambule, aprinse lampa și scrise o scrisoare, prefăcîndu-și scrisul. Era un denunț vag, un bilet de trei rînduri, prin care-l ruga pe doctorul Deberle să se ducă în chiar ziua aceea, în cutare loc, la cutare oră, fără o explicație, fără o semnătură. Puse scrisoarea în buzunarul capotului, aruncat pe un fotoliu. Și cînd se culcă, adormi într-o clipă, parcă fără suflare, scufundată într-un somn de plumb.

III

A DOUA ZI, ROSALIE NU PUTU servi cafeaua cu lapte decît pe la nouă. Hélène se sculase tîrziu, zdrobită, palidă din pricina coșmarului de peste noapte. Scotoci în buzunarul capotului, simți scrisoarea, o vîrî la loc și veni să se așeze în fața măsuței, fără să vorbească. Jeanne avea și ea capul greu, o figură cenușie și neliniștită. Își părăsise pătucul cu regret fără să mai fie preocupată de joacă în dimineața aceea. Cerul era de culoarea funinginii, o lumină tristă mîhnea odaia, în vreme ce răbufneli bruște de ploaie biciuiau din cînd în cînd geamurile.

— Domnișoara e în ceasurile ei negre, zise Rosalie, care vorbea de una singură. Nu poți să ai numai ceasuri trandafirii două zile la rînd... Iată ce va să zică să fi țopăit atîta ieri.

— Ești cumva bolnavă, Jeanne ? întrebă Hélène.

— Nu, mamă, răspunse micuța. Cerul ăsta urît e de vină. Hélène recăzu în tăcerea ei. Își termină cafeaua, rămase acolo, absorbită, cu ochii la foc. Sculîndu-se, își zise că era de datoria ei să-i vorbească Juliettei, s-o facă să renunțe la întîlnirea de după-amiază. Dar cum ? N-o știa nici ea ; nevoia acestui demers o izbise dintr-o dată și nu mai avea în cap decît gîndul acestei tentative care i se impunea și o obseda.

Cînd sună ora zece, începu să se îmbrace. Jeanne o privea. Cînd o văzu luîndu-și pălăria, își strînse mîinile ca și cum i-ar fi fost frig, în vreme ce o umbră de suferință îi colora fața. De obicei se arăta foarte geloasă pe ieșirile maică-si, nevoind s-o părăsească, pretinzînd să meargă cu ea peste tot.

— Rosalie, spuse Hélène, grăbește-te cu odaia... Nu ieși... Mă înapoiez într-o clipă.

Se aplecă, o sărută repede pe Jeanne, fără să-i bage de seamă mîhnirea. De îndată ce fu plecată, copila, care-și pusese în joc toată demnitatea, izbucni în lacrimi.

— Oh, ce lucru urît, domnișoară ! repetă servitoarea în chip de consolare. Drace ! Doar n-o s-o fure nimeni pe mama dumitale. Trebuie s-o lași să-și vadă de treburi. Nu poți să stai tot timpul atîrnată de fustele ei...

În vremea asta, Hélène dăduse colțul pe strada Vineuse, luînd-o pe sub streșini pentru a se feri de ploaia cu găleata. Îi deschise Pierre ; dar păru încurcat.

— Doamna Deberle e acasă ?

— Da, doamnă, numai că nu știu dacă...

Și cum Hélène, ca intimă a casei, se îndreptă spre salon, el își îngădui s-o oprească.

— Așteptați, doamnă, să văd...

Se strecură în odaie, întredeschizînd ușa și numaidecît se auzi vocea Juliettei care se supără.

— Cum, ai lăsat pe cineva să intre ! Ți-am interzis în mod clar... E de necrezut că nu poți să fii o clipă liniștit...

Hélène împinse ușa, hotărîtă să îndeplinească ceea ce credea că e de datoria ei.

— A, dumneata ești ! spuse Juliette, zărind-o, n-am înțeles bine... Dar își păstră aerul contrariat. Era evident că vizita o deranja.

— Te deranjez ? întrebă aceasta.

— Nu, nu... Trebuie să înțelegi... E o surpriză pe care o păzim... Repetăm *Capriciul* ca să-l jucăm într-una din miercurile mele. Tocmai de aceea am ales dimineața, pentru ca să nu poată bănui nimeni nimic. Ah ! Acum dacă tot ai venit, rămîi. Dar să fii discretă, asta-i tot !

Și, bătînd din palme, se adresă doamnei Bérthier care stătea în picioare în mijlocul salonului, reluînd fără a se mai ocupa de Hélène : „Haideți, haideți, la treabă... Nu pui de-ajuns de multă finețe în această frază : «Să faci o pungă a ta, ascunzîndu-te de soțul tău, asta ar trece în ochii celor mai mulți dintre oameni, drept ceva mai mult decît romantic...»“

Hélène, foarte mirată de îndeletnicirea ei, se așezase mai în urmă. Scaunele și mesele fuseseră împinse lîngă pereți. Covorul rămăsese liber. Doamna Bérthier, o blondă delicată, își spunea monologul, ridicînd ochii în tavan ca să-și caute cuvintele, în vreme ce zdravăna doamnă de Guiraud, o brunetă frumoasă, căreia i se dăduse rolul doamnei de Léry, aștepta într-un fotoliu momentul în care să-și facă intrarea. Aceste doamne, în toalete simple de dimineață, nu-și scoseseră nici pălăriile, nici mănușile. Și, în fața lor, ținînd în mînă volumul lui Musset, Juliette, ciufulită, învăluită într-un capot mare de cașmir alb, își lua, convinsă, aere de mare regizor care indică artiștilor inflexiunile vocii și jocul de scenă. Cum lumina zilei era foarte scăzută, perdelușele de tiul brodat, ridicate și răsucite pe mînerul închizătorii de la fereastră, lăsau să se vadă grădina care se întunecase, neagră de umezeală.

— Nu ești destul de emoționată, declară Juliette. Pune mai multă intenție, fiecare cuvînt trebuie să spună ceva : „Haidem, dar, scumpa mea pungulița, să-ți facem ultima toaletă...“ Începe...

— Voi fi cît se poate de caraghioasă în acest rol... spuse moale doamna Bérthier. De ce nu joci dumneata în locul meu ? Ai realiza o Matilde delicioasă...

— Oh, eu nu... mai întîi că trebuie o blondă. Apoi, eu sînt un foarte bun profesor, dar nu pot executa... Să lucrăm, să lucrăm...

Hélène rămăsese în colțul ei. Doamna Bérthier preocupată cu totul de rolul ei, nici nu se întorsese. Doamna de Guiraud îi adresă un semn ușor din cap. Simți că era de prisos, că ar fi trebuit să refuze să stea. Ceea ce-o reținea, nu era atît gîndul unei datorii de îndeplinit, cît un sentiment ciudat, profund și confuz, pe care-l încercase adesea aici. Suferea din pricina felului nepăsător în care-o primise Juliette. Aceasta era plină de capricii, adora oamenii timp de trei luni, li se arunca de gît, părea că nu trăiește decît pentru ei ; apoi într-o dimineață, fără să spună de ce, părea că nici nu-i mai cunoaște. Sigur, se supunea, și în asta ca și în toate celelalte, unei mode, nevoii de a iubi făpturi pe care le iubeau cei din jurul ei. Aceste schimbări neașteptate de tandrețe o răneau mult pe Hélène, al cărei spirit larg și potolit visa pururi veșnicia. Ieșise adesea de la familia Deberle foarte tristă, uneori chiar deznădăjduită, constatînd cît de puțin se putea baza pe afecțiunile omenești. Dar în acea zi, din pricina crizei prin care trecea, durerea era și mai aprigă.

— Vom trece peste scena lui Chavigny, spuse Juliette. N-o să vină în dimineața asta... Să vedem intrarea doamnei de Léry. E rîndul dumitale, doamnă de Guiraud... Dă replica...

Și ea citi : „Închipuie-ți că-i arăt această pungă..." Doamna de Guiraud se ridică de pe scaun. Vorbind cu o voce pițigăiată, făcînd o mutră de nebună, ea începu :

— Iată, e destul de drăguț... Deci să vedem...

Cînd servitorul îi deschisese ușa, Hélène își imaginase cu totul altă scenă. Credea c-o s-o găsească pe Juliette nervoasă, foarte palidă, tremurînd la gîndul întîlnirii, șovăielnică și întristată ; și se vedea pe ea însăși conjurînd-o să reflecteze pînă cînd tînăra femeie, înăbușită de hohote de plîns, se arunca în brațele ei. Atunci ele ar fi plîns împreună. Hélène s-ar fi retras cu gîndul că de-acum înainte Henri era pierdut pentru ea, dar că i-ar fi asigurat fericirea. Cînd colo, pica peste această repetiție, din care nu pricepea nimic ; o găsea pe Juliette cu obrazul odihnit, desigur fiindcă dormise bine, cu spiritul despovărat de orice grijă din moment ce era în stare să discute gesturile doamnei Bérthier, cîtuși de puțin preocupată de ceea ce urma să facă după-amiază. Indiferența, ușu-

rința aceasta, o înghețară pe Hélène, care sosise arzînd de patimă. Voi să vorbească. Întrebă într-o doară :

— Cine-l joacă pe Chavigny ăsta ?

— Malignon, zise Juliette întorcîndu-se cu un aer mirat. Tot el l-a jucat pe Chavigny și iarna trecută... Plicticosul, nu putem să punem mîna pe el la repetiții... Ascultați, doamnelor, voi citi eu rolul lui Chavigny. Altfel n-o scoatem la capăt...

Și, începînd din clipa aceea, începu să joace și ea, făcînd pe bărbatul, îngroșîndu-și fără voie vocea, și făcînd pe cavalerul, antrenată de situație. Doamna Bérthier gîngurea, grava doamnă de Guiraud se străduia grozav să fie vioaie și spirituală. Pierre intră ca să pună lemne pe foc ; și, cu o privire furișă, le examină pe toate acele cucoane care i se păreau caraghioase.

Totuși Hélène, mereu hotărîtă, cu toată strîngerea de inimă, încercă s-o ia pe Juliette deoparte.

— Numai un minut... Am ceva să-ți spun...

— Oh ! Imposibil, draga mea. Vezi bine că sînt ocupată... Mîine, dacă ai vreme...

Hélène tăcu. Tonul indiferent al tinerei femei o irita. Simțea o mînie, văzînd-o atît de liniștită, cînd ea însăși îndura începînd din ajun o atît de dureroasă agonie. O clipă, fu pe punctul de a se scula și a lăsa totul baltă. Era o proastă că voia s-o salveze pe această femeie ; tot visul ei urît de peste noapte reîncepea ; mîna care pipăi scrisoarea din buzunar, se strînse arzînd de febră. De ce să-i iubească pe alții, cînd acei alții n-o iubeau și nu suferau ca ea ?

— Oh ! foarte bine ! strigă deodată Juliette.

Doamna Bérthier își sprijinea capul pe umărul doamnei de Guiraud, plîngînd și repetînd :

— „Sînt sigură că el o iubește, sînt sigură de asta..."

— Vei avea un succes grozav, spuse Juliette. Faci o pauză, nu-i așa ?... „Sînt sigură că el o iubește... sînt sigură de asta..." ; și-ți lași capul pe umărul ei. E adorabil... Acum dumneata, doamnă de Guiraud.

— „Nu, nu copila mea, asta nu se poate... E un capriciu, o fantezie..." declama grasa doamnă.

— Perfect ! dar scena e prea lungă. Nu ? Să ne odihnim un pic... Trebuie să punem bine la punct mișcarea asta...

Atunci, toate trei discutară cum să fie orînduit salonul. Ușa sufrageriei în stînga, va servi pentru intrări și ieșiri ; se vor așeza un fotoliu în dreapta și o canapea în fund, iar masa va fi împinsă lîngă șemineu. Hélène, care se ridicase, le urmărea, ca și cum ar fi fost foarte interesată de această punere în scenă. Renunțase la planul de a avea o explicație, voia să mai facă doar o ultimă încercare, împiedicînd-o pe Juliette să se ducă la întîlnire.

— Venisem, spuse ea, să te întreb dacă nu te duci cumva astăzi în vizită la doamna de Chermette.

— Da, după-amiază.

— Atunci, dacă-mi îngădui, voi veni să te iau, căci i-am făgăduit de mult acestei doamne, că mă voi duce s-o văd.

Juliette se simți o clipă încurcată. Dar își veni repede în fire :

— Sigur, aș fi foarte fericită... Numai că am o mulțime de drumuri de făcut, trebuie să trec mai întîi pe la niște furnizori, așa că nu știu sigur la ce oră voi ajunge la doamna de Chermette.

— Nu-i nimic, spuse Hélène, abia mă voi mai plimba și eu.

— Ascultă, ca să ți-o spun deschis... Nu mai insista, căci mă stînjenești... Rămîne pentru lunea cealaltă...

Vorbele acestea fură rostite fără nici o emoție, atît de precis, cu un surîs atît de liniștit, încît Hélène, buimăcită, nu mai adăugă nimic. Trebui să dea mîna cu Juliette care cerea într-una să se mute numaidecît măsuța lîngă sobă. Apoi, Hélène se retrase în timp ce repetiția continua.

După sfîrșitul scenei, doamna de Guiraud, în monologul ei, trînti, tare, aceste două fraze :

— „Dar ce prăpastie e inima bărbatului... Ah, pe legea mea, prețuim mai mult decît ei !“

Ce avea de făcut acum ? Hélène, în tumultul pe care-l stîrnea în ea această întrebare, încercă nevoia irezistibilă de a se răzbuna pentru calmul Julietei, ca și cum această seninătate ar fi fost o insultă adusă înfrigurării care-o tulbura pe ea. Îi voia pieirea, ca să vadă dacă-și va păstra

mereu sîngele rece al indiferenţei. Apoi, se dispreţuia că dăduse dovadă de delicateţe şi de scrupule. De douăzeci de ori ar fi trebuit să-i spună lui Henri : „Te iubesc, ia-mă, să plecăm“ şi să nu tremure şi să aibă un obraz alb şi odihnit ca al acestei femei, care cu trei ceasuri înainte de o întîlnire de dragoste juca teatru la ea acasă. În clipa asta chiar, ea, Hélène, tremura mai mult decît ea ; asta o înnebunea, conştiinţa mîniei sale în mijlocul calmului vesel din acel salon, frica de a nu izbucni brusc în cuvinte pătimaşe. Deci era laşă.

O uşă se deschise, şi ea auzi dintr-o dată vocea lui Henri care spunea :

— Nu vă deranjaţi... Numai cît trec...

Repetiţia era pe sfîrşite. Juliette, care citea mereu rolul lui Chavigny, o apucase de mînă pe doamna de Guiraud.

— „Ernestine, te ador !“ striga ea într-un elan plin de convingere.

— „Mă iubeşti deci mai mult decît pe doamna de Blainville ?“ rosti doamna de Guiraud.

Dar Juliette refuză să continue atîta vreme cît bărbatul ei stătea acolo. Bărbaţii nu trebuiau să ştie. Atunci doctorul se arătă foarte amabil faţă de doamne ; le complimentă şi le prezise un mare succes. Cu mănuşi negre, foarte corect cu chipul lui rasat, se întorcea de la vizitele sale. Sosind, o salutase simplu pe Hélène, cu un semn uşor din cap. Văzuse la Comedia Franceză o foarte mare actriţă în rolul doamnei de Léry şi-i arătă doamnei de Guiraud jocul de scenă al acesteia.

— În clipa în care Chavigny va cădea la picioarele dumitale, dumneata te apropii de cămin şi arunci punga în foc. Cu răceală, nu-i aşa ? Fără mînie, ca o femeie care se joacă cu dragostea...

— Bine, bine, lasă-ne, repetă Juliette. Ştim noi toate astea...

Şi cum îl împinsese în sfîrşit, pe uşa cabinetului, reluă mişcarea.

— „Ernestine, te ador !“

Înainte de a ieşi, Henri o salută pe Hélène, prin acelaşi semn din cap. Ea rămăsese mută aşteptîndu-se la vreo catastrofă. Această trecere neaşteptată a bărbatului i se părea plină de ameninţări. Dar cînd Henri nu mai fu

acolo, i se păru ridicol cu politețea și cu orbirea lui. Pînă și el se ocupa de comedia asta imbecilă ! N-avusese nici o flacără în privire văzînd-o acolo. Atunci, întreaga casă îi deveni ostilă și glacială. Era ca o prăbușire, nimic n-o mai reținea, căci îl detesta pe Henri tot atît cît și pe Juliette. Apucase între degetele-i crispate scrisoarea din fundul buzunarului. Bîlbîi, un „la revedere" și plecă într-un soi de amețeală, care făcea mobilele să-i joace pe dinaintea ochilor, în vreme ce-i ajungeau la ureche aceste cuvinte rostite de doamna de Guiraud :

— „Adio ! Poate că astăzi mă urăști, dar mîine vei nutri o anumită prietenie față de mine, și crede-mă asta prețuiește mai mult decît un capriciu !"

Pe trotuar, după ce Hélène închisese ușa, scoase cu un gest violent scrisoarea și, mașinal, o strecură în cutie. Apoi rămase cîteva secunde privind cu un aer stupid lama îngustă de aramă care căzuse la loc.

— S-a făcut, spuse ea cu vocea pe jumătate.

Revedea cele două camere tapetate cu creton roz, fotoliile, patul cel mare ; în el, Malignon și Juliette ; dintr-o dată, un perete se crăpa și intra bărbatul ; mai mult nu știa și nici n-o interesa. Dintr-o privire instinctivă, se uită dacă n-o văzuse careva punînd scrisoarea la cutie. Strada era goală. Dădu colțul și se întoarse acasă.

— Ai fost cuminte, scumpa mea ? spuse ea îmbrățișînd-o pe Jeanne.

Micuța așezată pe același fotoliu, înălță spre ea un obraz bosumflat. Fără să răspundă, îi aruncă brațele în jurul gîtului și-o sărută, scoțînd un oftat adînc. Fusese tare mîhnită.

La masă, Rosalie se miră :

— Doamna a avut mult de umblat...

— De ce ? întrebă Hélène.

— Fiindcă doamna are o poftă de mîncare grozavă. E mult de cînd doamna n-a mai mîncat atît de bine...

Era adevărat. Îi era foarte foame, o ușurare bruscă făcuse să-i fie foame. Simțea o pace și-o mulțumire de nespus. După zguduirile din ultimele două zile, se făcuse în ființa ei o liniște deplină, membrele i se destinseseră, mlădioase ca după ieșirea din baie. Nu mai simțea decît

o greutate pe undeva, un soi de povară vagă care-o copleșea.

Cînd intră în odaia ei, privirile i se îndreptară către pendula ale cărei ace arătau douăsprezece și douăzeci și cinci de minute. Întîlnirea Juliettei era la trei. Încă două ore și jumătate. Făcu acest calcul, mecanic. De altfel, nu mai avea nici o grabă, acele ceasului mergeau, nimeni, acum, nu le mai putea opri ; și ea lăsă lucrurile în voia lor. De multă vreme, o boneţică de copil începută zăcea pe măsuţă. O luă și începu să coasă în faţa ferestrei. O mare tăcere făcea camera să adoarmă. Jeanne se așezase în locul ei obișnuit ; dar rămăsese cu mîinile ostenite, atîrnate.

— Mamă, spuse ea, nu pot să lucrez, nu mă amuză așa ceva...

— Bine, scumpa mea, nu fă nimica... Iată, bagă-mi aţă în ac...

Atunci copila, tăcută, se îndeletnici cu această treabă. Tăia cu grijă firele de aţă, dar se căznea cam mult să nimerească urechile acului ; mamă-sa folosea unul cîte unul acele pe care i le pregătea ea.

— Vezi, murmură ea, așa merge mai repede... În seara asta cele șase boneţele ale mele vor fi gata.

Și se întoarse ca să se uite la pendulă. Unu și zece minute. Aproape încă două ore. Acum Juliette începuse probabil să se îmbrace. Henri primise scrisoarea. Oh ! cu siguranţă că se va duce. Indicaţiile erau precise, va găsi imediat casa. Dar aceste lucruri i se păreau încă foarte îndepărtate și o lăsau rece. Cosea în puncte regulate cu o îndemînare de lucrătoare. Minutele se scurgeau unul cîte unul. Sună ora două. Ţîrîitul soneriei o miră.

— Cine-o fi, măicuţă ? întrebă Jeanne care tresărise pe scaunul ei. Și cum domnul Rambaud intră, ea zise : „Tu ești ? De ce suni atît de tare ? M-ai speriat !"

Bietul om păru consternat. Avea într-adevăr, mîna cam grea.

— Nu-s politicoasă astăzi, mi-e rău, continuă copila, n-ar fi trebuit să mă sperii dintr-atîta...

Domnul Rambaud se nelinişti. Ce-avea micuţa ? Nu se așeză decît atunci cînd o zări pe Hélène făcîndu-i un semn pentru a-l înștiința că Jeanne era în „zilele ei negre",

cum spunea Rosalie. De obicei, el venea foarte rar în timpul zilei. Aşa că voi să-şi explice numaidecît scopul vizitei. Venise pentru un marsiliez, un lucrător bătrîn care nu mai găsea de lucru, din pricina vîrstei sale înaintate şi care trăia împreună cu o nevastă paralitică într-o cămăruţă mare cît palma. Nici nu-ţi puteai închipui o asemenea mizerie. Chiar în dimineaţa aceea se dusese la ei ca să vadă cu ochii lui. O adevărată hrubă sub acoperiş, cu o fereastră prin ale cărei geamuri sparte intra ploaia; înăuntru, pe o saltea de paie, o femeie înfăşurată într-o cuvertură veche şi un om năucit, ghemuit pe jos, nemaiavînd măcar puterea să mai dea cu mătura pe podele.

— Oh! nenorociţii, nenorociţii... repetă Hélène mişcată pînă la lacrimi.

Nu bătrînul lucrător era cel care-l neliniştea pe domnul Rambaud. L-ar lua la el, i-ar găsi chiar de lucru. Ci nevastă-sa, acea paralitică pe care bărbatu-său nu cuteza s-o lase o clipă singură şi pe care trebuia s-o rostogolească întocmai ca pe un pachet; unde s-o pună, ce să facă cu ea?

— M-am gîndit la dumneata, continuă el, trebuie s-o ajuţi să intre de îndată într-un spital. M-aş fi dus direct la doctorul Deberle, dar m-am gîndit că dumneata îl cunoşti mai bine, că ai mai multă influenţă... Dacă ar vrea să se ocupe de asta, treaba ar fi chiar mîine aranjată... Jeanne ascultase foarte palidă, tremurînd, scuturată de un fior de milă. Îşi împreună mîinile murmurînd:

— Oh, mamă, fii bună, fă să intre biata femeie la spital...

— Dar desigur, zise Hélène a cărei emoţie creştea. De îndată ce-i voi putea vorbi doctorului, se va ocupa el însuşi de demersurile necesare... Dă-mi numele şi adresa, domnule Rambaud.

Acesta îi scrise adresa şi i-o lăsă pe măsuţă. Apoi sculîndu-se, zise:

— E două şi treizeci şi cinci. Ai putea să-l găseşti pe doctor acasă.

Se sculase şi ea şi se uită la pendulă tresărind din tot trupul. Era într-adevăr două şi treizeci şi cinci şi acele

mergeau. Se bîlbîi, spuse că doctorul trebuie să fi plecat să-și facă vizitele la bolnavi. Ochii ei nu mai părăseau pendula. În vremea asta, domnul Rambaud, în picioare cu pălăria în mînă, își reîncepu povestirea. Acei bieți oameni vînduseră tot, pînă și soba. De cînd începuse iarna își petreceau zilele și nopțile fără foc. La sfîrșitul lui decembrie, au stat patru zile nemîncați. Hélène scoase o exclamație îndurerată. Acele arătară trei fără douăzeci, domnul Rambaud se mai foi încă două minute pînă să plece.

— Ei bine, contez pe dumneata, spuse el.

Și aplecîndu-se ca s-o îmbrățișeze pe Jeanne, zise: „Cu bine, scumpa mea".

— Cu bine... Fii liniștit, mama nu va uita, îi aduc eu aminte.

Cînd Hélène se întoarse din anticameră, unde-l însoțise pe domnul Rambaud, acele arătau trei fără un sfert. Într-un sfert de ceas, totul va fi terminat. Nemișcată în fața căminului, avu brusca viziune a scenei care urma să se petreacă: Juliette se afla acolo, Henri intra și-o surprindea. Cunoștea odaia aceea, zărea cele mai mici amănunte cu o limpezime înfricoșătoare. Atunci, încă zguduită de povestea lamentabilă a domnului Rambaud, simți un fior puternic care i se urca din mădulare în obraji. Un strigăt izbucni în ea. Era o infamie ceea ce făcuse, acea scrisoare, acel denunț laș! Toate astea i se arătară dintr-o dată într-o lumină orbitoare. Într-adevăr, săvîrșise o ticăloșie cumplită. Își reaminti gestul cu care aruncase scrisoarea în cutie, cu stupoarea unei persoane care-ar fi văzut pe o alta făcînd o faptă rea, fără să aibă de gînd să intervină.

Se trezea ca dintr-un vis. Ce se întîmplase? De ce stătea acolo urmărind acele acelui cadran? Mai trecuseră alte două minute.

— Mamă, spuse Jeanne, dacă ai vrea, am merge să-l vedem pe doctor împreună în astă-seară... M-aș mai plimba și eu... Mă înăbuș mereu astăzi... Nu știu ce am...

Hélène n-auzea. Încă treisprezece minute. Nu putea totuși lăsa să se întîmple o asemenea ticăloșie. Nu mai era în ea, în această trezire tumultuoasă decît o voință furioasă de a împiedica acest lucru. Trebuia, altfel nu mai putea trăi. Și, nebună, alergă în odaie.

— Ah ! mă iei ? strigă Jeanne bucuroasă. Mergem să-l vedem de îndată pe doctor, nu-i așa, măicuță ?

— Nu, nu, răspunse ea căutîndu-și ghetele, aplecîndu-se ca să se uite sub pat.

Nu le găsea. Avu un gest de supremă nepăsare gîndindu-se că putea ieși cu pantofiorii de casă pe care-i avea în picioare. Acum, răscolea dulapul cu oglindă ca să-și găsească șalul. Jeanne se apropiase, foarte calină.

— Atunci, nu te duci la doctor, măicuță ?

— Nu.

— Ia-mă totuși cu tine... oh ! ia-mă cu tine, mi-ai face atîta plăcere...

Dar ea își găsise, în sfîrșit, șalul, și îl aruncase pe umeri. Doamne ! Încă douăsprezece minute, tocmai atît cît să alerge pînă acolo. Se va duce în acel loc, va face ceva, nu importă ce, va vedea ea pe drum...

— Măicuță, ia-mă cu tine, repetă Jeanne, cu voce din ce în ce mai scăzută și mai mișcătoare.

— Nu pot să te iau, spuse Hélène. Mă duc într-un loc unde copiii n-au ce căuta. Dă-mi pălăria...

Obrazul Jeannei pălise. Ochii i se întunecară, vocea îi deveni tăioasă. Întrebă :

— Unde te duci ?

Maică-sa nu răspunse, ocupată să-și înnoade panglicile pălăriei. Copila continuă :

— Acum ieși întotdeauna fără mine... Ai ieșit și ieri, ai ieșit și astăzi și acum iată că pleci din nou. Mie mi-e greu, mi-e frică aici, singură cuc... Oh ! am să mor dacă mă lași... Auzi, am să mor, măicuță...

Apoi, plîngînd, apucată de o criză de durere și de furie, se agăță de fusta Hélènei :

— Haide, lasă-mă, fii înțelegătoare, mă întorc repede, spuse mamă-sa.

— Nu, nu vreau, nu, nu vreau... bîigui copila. Oh ! Nu mă mai iubești, altfel m-ai lua... Oh ! simt bine că-i iubești mai mult pe alții... Ia-mă cu tine, ia-mă cu tine, sau rămîn uite aici, pe jos, ai să mă găsești stînd pe pămînt... Și-și înnoda brațele în jurul picioarelor mamă-si, plîngea în pliurile rochiei sale, agățîndu-se de ea, lăsîndu-se grea ca s-o împiedice să înainteze. Atunci Hélène

se gîndi că n-o să ajungă la vreme ; şi, pierzîndu-şi cumpătul, o împinse pe Jeanne cît colo, strigînd :

— Ce copil nesuferit ! Asta e-o adevărată tiranie... Dacă plîngi, ai să ai de-a face cu mine !

Şi ieşi, trîntind uşa. Jeanne se dete îndărăt, clătinîndu-se, pînă la fereastră, cu lacrimile oprite brusc, de această brutalitate, încremenită şi albă ca ceara. Îşi întinse mîinile către uşă strigînd încă de două ori : „Mamă ! Mamă !“ Şi rămase acolo, pe scaunul ei, cu ochii măriţi, cu chipul răvăşit de acel gînd gelos că mamă-sa o înşela.

În stradă, Hélène se grăbi. Ploaia încetase ; doar nişte stropi mari picurînd din streşini o udară pe umeri. Îşi făgăduise să se gîndească ce-o să facă, atunci cînd va fi afară, să se oprească la vreun plan. Dar nu mai simţea decît nevoia să ajungă mai repede. Cînd sosi la pasajul des Eaux, şovăi o secundă. Scara fusese preschimbată în torent, pîraiele din strada Raynouard se revărsaseră şi o inundaseră. Între zidurile apropiate de-a lungul scărilor ţîşnea spuma, în timp ce pietrele pavajului luceau spălate de ploaie. O licărire de lumină palidă, căzînd din cerul plumburiu, albea pavajul, între crengile negre ale copacilor. Îşi sumese puţin fusta şi coborî. Apa i se urcă pînă la glezne, pantofiorii ei mai-mai să rămînă prin băltoacele noroioase ; auzea în juru-i, de-a lungul scoborîşului, o şoaptă clară, aidoma murmurului pîrîiaşelor care curg pe sub ierburi, în adîncul pădurilor.

Dintr-o dată se pomeni pe scară, în faţa uşii. Rămase acolo, cu răsuflarea tăiată. Apoi îşi aduse aminte şi preferă să bată la uşa bucătăriei.

— Cum ? Dumneavoastră sînteţi ? spuse tuşa Fétu.

Nu mai avea vocea plîngăcioasă. Ochii ei mici luceau în timp ce un rîs de bătrînă îngăduitoare îi încreţea micile zbîrcituri ale obrazului. Nu se mai ruşina, bătu din palme, ascultîndu-i vorbele întretăiate. Hélène îi dădu douăzeci de franci.

— Domnul să vi-i dea înapoi ! bîlbîi tuşa Fétu, din obişnuinţă. Fie cum doreşti, drăguţa mea !

VI

RĂSTURNAT ÎNTR-UN FOTOLIU, întinzîndu-și picioarele în fața focului care ardea, Malignon aștepta liniștit. Avusese rafinamentul să tragă draperiile la ferestre şi să aprindă lumînările. Prima odaie, în care se afla, era viu luminată de o lampă mică şi de două candelabre. În camera de alături, domnea dimpotrivă semiobscuritatea; doar lampa de cristal de sus, făcea aici un fel de amurg. Malignon își scoase ceasul.

— Ei, drace! murmură el, oare mă va face și astăzi s-o aștept?

Şi căscă ușor. Aștepta de vreo oră, și nu se amuza cîtuși de puțin. Totuși, se sculă și aruncă o privire prin odăi. Aranjamentul fotoliilor nu-i plăcu, împinse unul lîngă sobă. Lumînările ardeau cu reflexe roz, pe tapetul de creton, odaia se încălzea în tăcere, înăbușită, în vreme ce afară, vîntul sufla în rafale. Apoi vizită și a doua încăpere

și gustă o satisfacție plină de vanitate ; i se părea foarte bine așa, cu totul „șic“, capitonată ca un alcov, cu patul pierdut într-o umbră voluptuoasă. În clipa în care aranja mai bine dantelele unei perne, se auziră trei lovituri repezi. Era semnalul. „În sfîrșit“, își spuse el cu aer triumfător. Alergă să deschidă. Juliette intră, cu voaleta lăsată, înfășurată într-un mantou de blană. În timp ce Malignon închidea ușurel ușa, ea rămase o clipă nemișcată, fără să-i poată vedea tulburarea care-i tăiase vorba. Dar mai înainte ca tînărul bărbat să fi avut timpul s-o apuce de mînă ea își ridică voaleta și-și arătă chipul surîzător, puțin palid, foarte calm.

— Iată, ai aprins lumînările, strigă ea. Credeam că dumitale nu-ți plac lumînările aprinse în plină zi !

Malignon, care se pregătea s-o strîngă în brațe, cu un gest pătimaș, la care se gîndise dinainte, f. dezamăgit și-i explică cum că ziua era prea urîtă, că ferestrele dădeau spre niște locuri virane. De altfel, lui îi plăcea noaptea.

— Cu dumneata, nu știi niciodată cum s-o iei, reluă ea batjocoritoare. În primăvara trecută, la balul copiilor, dat la mine, mi-ai făcut o întreagă teorie : că eram ca într-un cavou, că ai crezut că ai intrat la un mort... În sfîrșit, gusturile ți s-au schimbat...

Juliette părea în vizită, afectînd o siguranță care-i îngroșa un pic vocea. Era singurul indiciu al tulburării ei. Pe moment, avu o ușoară contracție a bărbiei, ca și cum ar fi jenat-o ceva în gît. Dar ochii îi străluceau, gusta plăcerea însuflețită a imprudenței sale. Acest lucru o schimba, se gîndea la doamna de Chermette, care avea un amant. Dumnezeule ! Ce ciudat era totul !

— Ia să vedem cum te-ai instalat... reluă ea. Și făcu înconjurul odăii. El o urmă, gîndindu-se că ar fi trebuit s-o îmbrățișeze imediat ; acum nu se mai putea, trebuia să aștepte. Totuși, ea privea mobilele, examinînd pereții, ridica ochii, se dădea îndărăt, vorbind într-una.

— Nu-mi place cîtuși de puțin cretonul dumitale. E așa de comun... Unde-ai găsit acest roz groaznic ? Iată un scaun care ar fi drăguț, dacă lemnul n-ar fi atît de aurit... Și nici un tablou, nici un bibelou ; nimic decît lustra și candelabrele astea ale dumitale lipsite de stil... Ah ! în-

tr-adevăr, dragul meu, te sfătuiesc să nu încerci să-ţi mai baţi joc de pavilionul meu japonez...

Ea rîdea, se răzbuna pe vechile lui atacuri, din pricina cărora îi păstrase tot timpul ranchiună.

— E grozav gustul dumitale, să vorbim despre el... Dar să ştii că ce am în pavilionul meu valorează mai mult decît tot mobilierul dumitale!... Un vînzător dintr-un magazin de noutăţi n-ar fi ales rozul ăsta... Ai visat să-ţi seduci cu el spălătoreasa?

Malignon, foarte vexat, nu răspunse nimic. Încercă s-o conducă în odaia de alături. Ea rămase în prag, spunînd că nu intră în colţuri unde era atît de întuneric. De altfel, văzuse suficient, odaia preţuia cît şi salonul. Toate astea proveneau din mahalaua Saint-Antoine. Ceea ce-o înveselea cel mai mult era policandrul. Fu nemiloasă, reveni fără încetare la această lampă de proastă calitate, visul micilor lucrătoare care nu au mobila lor. Găseai lămpi din astea în toate bazarele pentru şapte franci şi cincizeci.

— L-am plătit nouăzeci de franci, sfîrşi prin a striga Malignon, nerăbdător.

Atunci ea păru încîntată de a-l fi făcut să se supere. El se linişti şi-o întrebă cu viclenie:

— Nu-ţi scoţi mantoul?

— Ba da, răspunse ea; e o căldură la dumneata... Ea cuteză să-şi scoată chiar şi pălăria pe care-o aruncă pe pat împreună cu blana. Cînd se întoarse, o găsi aşezată în faţa focului, privind încă în jurul ei. Redevenise serioasă; consimţi să se arate îngăduitoare.

— E foarte urît, dar totuşi nu-i chiar atît de rău! Cele două camere ar fi putut să fie mult mai bine aranjate.

— Oh! pentru ceea ce vreau eu să fac... lăsă el să-i scape, cu un gest de nepăsare.

Regretă imediat aceste vorbe stupide. Nu putea să fie mai grosolan, nici mai neîndemînatec. Ea îşi plecase capul, simţind cum i se pune un nod în gît. Timp de o clipă, uitase de ce se afla acolo. El voi cel puţin să profite de încurcătura în care o pusese.

— Juliette, murmură el aplecîndu-se către ea.

Printr-un gest ea îl făcu să se aşeze. La băi, la mare, la Trouville, Malignon, plictisit de vederea oceanului, avusese frumoasa idee să se amorezeze. De aproape trei ani

o duceau într-o familiaritate gîlcevitoare. Într-o seară îi luase mîna. Ea nu se supără, la început glumi. Apoi, cu capul sec, cu inima ușoară, își închipui că-l iubea. Pînă în ziua aceea, făcuse aproape tot ce făceau prietenele sale, în jurul ei ; dar îi lipsea o pasiune, curiozitatea și nevoia de a fi ca și celelalte, o împinseseră. Dacă, la început, tînărul s-ar fi arătat grosolan, ea ar fi căzut în mod sigur. El avu însă îngîmfarea de a voi s-o înfrîngă prin spiritul său, o lăsă să se obișnuiască cu jocul de cochetă pe care-l juca. Așa că la prima lui violență, într-o noapte cînd priveau împreună marea, ca doi amanți dintr-o operă comică, ea îl alungase, mirată, iritată de a-i strica acest flirt de care se amuza. La Paris, Malignon se jurase să fie mai dibaci. Venise să reia idila într-o perioadă de plictiseală, la sfîrșitul unei ierni obositoare, cînd plăcerile cunoscute, mesele, balurile, primele reprezentații începeau s-o obosească prin monotonia lor. Ideea unui apartament mobilat special, într-un cartier pierdut, misterul unei asemenea întîlniri, mireasma deocheată pe care-o degaja, o seduseseră. Asta i se părea original, trebuia să vadă totul. Avea, în străfundul ființei, un calm atît de deplin, încît nu fu cîtuși de puțin mai tulburată la Malignon decît la pictorii unde se ducea să ceară pînze pentru vînzările ei de binefacere.

— Juliette, Juliette, repetă tînărul bărbat, făcînd apel la inflexiunile cele mai mîngîitoare ale vocii.

— Haide, să fim serioși, spuse ea simplu.

Și, luînd un evantai chinezesc de pe cămin, continuă, cu foarte mare ușurință, ca și cum s-ar fi găsit în propriul ei salon :

— Știi că am repetat de dimineață... Mă tem chiar că n-am făcut o alegere fericită în persoana doamnei Bérthier. E o Mathilde plîngăcioasă, insuportabilă... Acel monolog atît de frumos, cînd se adresează pungii sale : „Biată micuță, te-am sărutat adineauri...", ei bine, ea îl recită ca o fată de pension care a pregătit un compliment. Sînt foarte neliniștită...

— Și doamna de Guiraud ? întrebă el apropiindu-și scaunul și luîndu-i mîna.

— Oh ! ea e perfectă... Am descoperit în ea o excelentă doamnă de Léry, care are ceva mușcător, vervă...

Își lăsă mîna în voia lui Malignon, iar acesta i-o săruta între două fraze, fără a părea că ea bagă de seamă.

„Dar, vezi, spuse ea, ceea ce e mai rău, e că nu ești acolo. Mai întîi i-ai fi făcut observații doamnei Bérthier ; pe urmă, e cu neputință s-o scoatem la capăt dacă nu vii niciodată."

El izbuti să-și treacă un braț după mijlocul ei.

— Din moment ce știu rolul, murmură el.

— Da, asta-i foarte bine ; numai că mai trebuie pusă la punct și intrarea în scenă... Nu ești cîtuși de puțin drăguț, fiindcă nu vrei să ne consacri trei sau patru dimineți...

Juliette nu mai putu continua, căci Malignon o copleși cu o ploaie de sărutări pe gît. Abia atunci băgă de seamă că el o ținea în brațe și-l împinse cît colo lovindu-l ușor cu evantaiul chinezesc pe care-l mai ținea în mînă. Sigur că se jurase să nu-l lase să meargă prea departe. Fața ei albă roși sub arzătorul reflex al focului, buzele i se subțiară într-o grimasă de femeie curioasă pe care senzațiile o uimesc. Într-adevăr, nu era decît asta ! Ar fi trebuit să vadă pînă la capăt ; o cuprinse teama.

— Lasă-mă, bîlbîi ea surîzînd cu un aer stupid, iar o să mă supăr...

Dar el crezu c-o mișcase. Se gîndea foarte rece : „Dac-o las să iasă de aici așa cum a intrat, e pierdută pentru mine". Vorbele erau inutile, el îi luă din nou mîinile, voi să ajungă din nou la umeri. O clipă ea păru că se lasă în voia lui. N-avea decît să închidă ochii, știa ce urmează. Dorința o copleși și o analiză în sinea sa cu o mare luciditate. Totuși i se păru că cineva îi striga : „Nu !" Ea însăși era cea care strigase, înainte chiar de a-și fi răspuns.

— Nu, nu, repetă ea. Lasă-mă, îmi faci rău... nu vreau, nu vreau...

Cum el nu spunea nimic, împingînd-o spre odaia de culcare, ea se desprinse cu violență. Se supunea unor mișcări ciudate, dincolo de dorințele ei ; era întărîtată împotriva ei însăși cît și împotriva lui. În tulburarea ei, îi scăpau cuvinte întretăiate. Ah ! firește, bine o mai răsplătea pentru încrederea ei ! Ce nădăjduia, dînd dovadă de această brutalitate ? Îl făcu laș. Niciodată în viață, nu-l va mai revedea. Dar el o lăsă să vorbească într-una, ca să se zăpăcească, o urmări cu un rîs răutăcios și prostesc.

Ea sfîrși prin a se bîlbîi, refugiindu-se după un fotoliu, convinsă dintr-o dată, înțelegînd că-i aparținea, fără ca el să fi întins încă mîinile s-o ia. Fu una din cele mai neplăcute clipe din viața ei.

Stăteau acolo, față în față, cu obrazul schimbat, cînd se auzi un zgomot. La început nu pricepură despre ce e vorba. Ușa se întredeschise, pași străbăteau odaia, în vreme ce un glas le striga :

— Salvați-vă... salvați-vă... Veți fi surprinși...

Era Hélène. Amîndoi, uluiți, o priveau. Mirarea lor era atît de mare, încît uitară încurcătura situației în care se aflau. Juliette n-avu nici măcar o mișcare de rușine.

— Salvați-vă, repetă Hélène. Bărbatul dumitale va fi aici în două minute.

— Soțul meu ! bîigui tînăra femeie, soțul meu... De ce ? Pentru ce ?

Se prostise. Totul se încîlcise în capul ei. I se părea ceva cu totul ieșit din comun ca Hélène să se afle acolo și să-i vorbească despre bărbatul ei.

Dar aceasta avu un gest de mînie.

— Ah ! Dacă-ți închipui că am timp să-ți dau explicații... O să vină... Eu v-am anunțat... Plecați repede, plecați amîndoi...

Atunci Juliette fu cuprinsă de o agitație extraordinară. Alerga prin odăi, răscolită, lăsînd să-i scape vorbe fără șir :

— Ah ! Doamne ! Ah ! Doamne ! Îți mulțumesc... Unde mi-e mantoul ? Ce idioțenie, camera asta întunecată... Dă-mi mantoul, adă o lumînare să-mi găsesc mantoul... Draga mea, n-o lua în nume de rău dacă nu-ți mulțumesc... Nu nimeresc mînecile... nu, nu mai știu, nu mai pot...

Frica o paralizase. Trebui ca Hélène s-o ajute să-și îmbrace mantoul. Își puse pălăria strîmb, nu-și mai înnodă panglicile. Dar ghinionul fu că-și pierdu un minut întreg ca să-și caute voaleta care căzuse după pat... Bîiguia, rătăcind cu mîinile tremurătoare, în neștire, pipăindu-se să vadă dacă n-a uitat cumva ceva compromițător...

— Ce lecție... Ce lecție... Ah ! S-a sfîrșit, s-a sfîrșit totul...

Malignon, foarte palid, avea o mutră de prostănac. Tropăia încoace și încolo, simțindu-se detestat și ridicol. Singura reflecție clară pe care era în stare s-o facă, fu că, hotărît, n-avea noroc. Nu-i venea pe buze decît această biată întrebare :

— Credeți așadar, că trebuie să plec și eu ?

Și cum nu i se răspundea, își luă bastonul, continuînd să vorbească, pentru a da impresia de nepăsare. Aveau destul timp. Bine că mai exista o scară, o scăriță de serviciu părăsită, dar pe unde totuși se putea trece. Trăsura doamnei Deberle rămăsese în fața ușii ; îi va duce pe amîndoi pe chei. Și el repeta :

— Așa că liniștește-te... Totul se va aranja cum nu se poate mai bine... Iată, pe aici e drumul...

Deschise o ușă, se zări șirul celor trei odăițe, negre și dărăpănate, lăsate în toată murdăria lor. O răbufnire de aer umed pătrunse în cameră. Juliette, înainte de a o porni prin mizeria aceasta, avu o ultimă revoltă, întrebîndu-se cu voce tare :

— Cum de-am putut veni aici ? Ce ticăloșie ! Niciodată nu mi-o voi ierta.

— Grăbiți-vă, spuse Hélène, la fel de neliniștită ca și ea.

O împinse pe ușă. Atunci, tînăra femeie se aruncă de gîtul ei plîngînd. Era reacția nervoasă. O cuprindea rușinea : ar fi voit să se apere, să explice de ce fusese găsită la acest bărbat. Apoi, dintr-o mișcare instinctivă, își sumese fustele, ca și cum ar fi avut de trecut un pîrîu. Malignon, care trecuse primul, dădea la o parte, cu vîrful ghetei, molozul care acoperea scara de serviciu. Ușile se închiseră la loc.

În vremea asta, Hélène rămăsese în picioare, în mijlocul salonului. Ascultă. În jurul ei se făcuse tăcere, o mare tăcere, caldă și închisă, pe care o tulbura numai scînteierea butucilor transformați în jăratec. Urechile îi țiuiau, nu mai auzea nimic. Dar, după o vreme care i se păru interminabilă, auzi un neașteptat huruit de trăsură. Era trăsura Juliettei care pleca. Atunci oftă, avu, în sinea ei, un gest mut de mulțumire. Gîndul că nu va simți veșnica remușcare de a fi procedat într-un mod josnic, o umplea de un sentiment plin de dulceață și de vagă re-

cunoştinţă. Se simţea uşurată, foarte înduioşată, dar dintr-o dată atît de slabă, după criza atroce din care ieşise, încît nu mai avu puterea să plece şi ea de acolo. În fond, se gîndea că Henri avea să vină şi că trebuia totuşi să găsească pe cineva acolo. Cineva bătu la uşă şi ea deschise repede.

Mai întîi, fu o mare surpriză. Henri intră, preocupat de acea scrisoare fără semnătură pe care o primise, cu obrazul palid de nesiguranţă. Dar cînd o zări, scoase un strigăt :

— Dumneata ! Dumnezeule ! Dumneata erai !

Era, în strigătul acesta, mai multă stupoare decît bucurie. Nu punea temei pe această întîlnire dată cu atîta îndrăzneală. Apoi, toate dorinţele sale de bărbat se treziră la o atît de neprevăzută dăruire, în taina voluptoasă a acestei ascunzători.

— Mă iubeşti, mă iubeşti, bîlbîi el. În sfîrşit, iată-te ; şi eu care nu înţelesesem...

Îşi desfăcu braţele, voi s-o cuprindă. Hélène zîmbise la intrarea lui. Acum, dădea înapoi, foarte palidă. Fără îndoială, ea îl aşteptase, îşi spusese că vor discuta împreună o clipă, că va inventa vreo poveste oarecare. Şi brusc, i se arăta adevărata situaţie. Henri credea că e vorba de o întîlnire. Ea niciodată nu voise aşa ceva. Se revoltă.

— Henri, te rog... Lasă-mă...

Dar el îi apucase pumnii, o atrăgea încetişor, ca pentru a o învinge de îndată printr-un sărut. Dragostea crescută în el, luni de zile, adormită mai tîrziu, prin ruptura intimităţii zilnice, izbucnea cu atît mai violentă cu cît începuse s-o uite pe Hélène. Tot sîngele din inimă i se urcase în obraji ; ea se zbătu văzînd această faţă aprinsă pe care o recunoştea şi care-o speria. Mai văzuse încă de două ori aceste priviri nebune...

— Lasă-mă, mă sperii... Ţi-o jur că te înşeli...

Atunci el păru din nou surprins.

— Nu mi-ai scris dumneata ? întrebă el.

Ea şovăi o secundă. Ce să-i spună, ce să răspundă ?

— Da, murmură în sfîrşit.

Nu putea totuşi s-o trădeze pe Juliette după ce-o salvase. Simţea cum alunecă ea însăşi în prăpastie. Henri

examina acum cele două camere, mirîndu-se de iluminatul și de împodobirea lor. Îndrăzni s-o întrebe :

— Ești aici la dumneata acasă ?

Și cum ea tăcea, el zise : „Scrisoarea dumitale m-a tulburat mult. Hélène, îmi ascunzi ceva. Fie-ți milă, liniștește-mă..."

Ea nu-l asculta, se gîndea că avea toată dreptatea să creadă că era vorba de o întîlnire. Ce-ar fi făcut altfel acolo, de ce l-ar fi așteptat ? Nu putea scorni nici o poveste. Și nici măcar nu mai era sigură dacă nu-i dăduse această întîlnire. O învălui o strîngere de inimă în care i se părea că dispare încet. El stărui și mai mult. O întrebă, de foarte aproape, cu buzele lui pe ale ei, ca să-i smulgă adevărul.

— Mă așteptai, mă așteptai ?

Atunci, lăsîndu-se în voia lui, fără putere, cuprinsă de acea oboseală și de acea amețeală plăcută care-o zdrobea, consimți să spună ceea ce spunea el, să voiască ceea ce voia el.

— Te așteptam, Henri...

Gurile li se apropiară din nou.

— Atunci, pentru ce scrisoarea asta ? Te găsesc aici... Unde ne aflăm ?

— Nu mă întreba, nu încerca niciodată să afli... Trebuie să-mi juri acest lucru... Sînt eu, sînt lîngă dumneata, vezi bine... Ce vrei mai mult ?

— Mă iubești ?

— Da, te iubesc.

— Ești a mea, Hélène, în întregime a mea ?

— Da, în întregime.

Cum erau cu buzele apropiate, se sărutară. Hélène uitase tot, se supunea unei forțe mai tari ca ea. Lucrul i se părea acum firesc și necesar. Se făcuse în ea, un fel de liniște, nu-i mai veneau în minte decît senzații și amintiri din tinerețe. Într-o zi de iarnă asemănătoare, cînd era fată tînără, în strada Petiteș-Maries, simțise că moare într-o cămăruță ca asta, fără aer, în fața unui foc zdravăn de cărbuni aprinși pentru călcat. În altă zi, vara, ferestrele erau deschise și un pițigoi rătăcit în ulița întunecată, dăduse o raită prin camera ei. De ce se gîndea la moartea ei, de ce vedea acea pasăre zburînd ? Se simțea plină de me-

lancolie și de copilărie în slăbiciunea atît de plăcută a întregii sale ființe.

— Dar ești udă, murmură Henri. Deci ai venit pe jos...

Își scoborîse vocea ca s-o poată tutui, îi vorbea la ureche, ca și cum s-ar fi putut să-l audă careva. Acum, cînd ea i se dăruia, dorințele lui tremurau în fața ei, o înconjura cu o dezmierdare pătimașă și timidă, nemaicutezînd, întîrziind ceasul. Îl cuprinse o grijă de frate pentru sănătatea ei, simțea nevoia să se ocupe de dînsa, de ceva intim, de un fleac oarecare...

— Ai picioarele ude, o să te îmbolnăvești, repetă el. Dumnezeule ! Ce fel de judecată mai e și asta, să alergi astfel pe străzi, cu asemenea pantofi ?

O sili să se așeze în fața focului. Ea surîdea fără să se sperie, întinzîndu-i picioarele ca s-o descalțe. Pantofiorii ei de casă, plesniți în smîrcurile pasajului des Eaux, erau grei ca niște bureți. El îi scoase și-i puse alături, lîngă sobă. Ciorapii erau și ei uzi, pătați de noroi pînă la glezne. Atunci, fără ca ea să roșească, el, cu un gest supărat și plin de duioșie în bruschețea sa, i-i scoase din picioare, zicînd :

— Uite-așa se răcește... Încălzește-te...

Și împinse spre ea un taburet. Cele două picioare de zăpadă, așezate în fața flăcării, căpătară un reflex trandafiriu. În fund, camera cu patul ei mare rămînea în profundă nemișcare, veioza se stinsese, una dintre draperii, desprinsă din șnurul ei, ascundea pe jumătate ușa. În salonaș, lumînările care ardeau cu flacără foarte mare, împrăștiau un miros cald de sfîrșit de seară. Uneori se auzea de afară rostogolirea unui puhoi de ploaie, un zgomot surd în marea tăcere.

— Da, e adevărat, mi-e frig, murmură ea, cuprinsă de un fior, cu toată căldura mare din cameră.

Picioarele-i de zăpadă erau înghețate. Atunci, el voi să i le cuprindă cu palmele. Mîinile îi erau fierbinți, i le va încălzi numaidecît...

— Simți ce calde sînt ? întrebă el. Picioarele tale sînt atît de mici încît mîinile mele le acoperă cu totul. Le strînse între degetele lui înfrigurate. Numai vîrfurile trandafirii rămîneau afară. El își desfăcu mîinile, îi privi

cîteva secunde picioarele atît de fine, atît de delicate, cu degetul mare puțin depărtat. Tentația fu prea puternică, i le sărută. Apoi, cum ea tresări :

— Nu, nu, încălzește-te... Cînd o să-ți fie cald...

Pierduseră amîndoi conștiința vremii și a locurilor. Încercau vaga senzație de a se afla într-o lungă noapte de iarnă. Acele lumînări care erau pe sfîrșite în căldura însomnurată a odăii, îi făceau să-și închipuie că vegheaseră ceasuri în șir. Dar nu mai știau unde. În jurul lor se întindea un pustiu ; nici un zgomot, nici o voce omenească, impresia unei mări negre peste care sufla o vijelie. Erau în afara lumii, la mii de leghe de pămînt. Și această uitare a legăturilor care-i uneau cu ființe și lucruri era atît de absolută, încît li se păru că se născuseră acolo, chiar în aceeași clipă, și că trebuiau să moară acolo, de îndată, cînd se vor lua în brațe unul pe celălalt.

Nici cuvinte nu mai găseau. Cuvintele nu le mai puteau reda sentimentele. Poate că se cunoscuseră aiurea, dar această veche întîlnire nu mai avea importanță. Singură clipa prezentă exista, și ei o trăiau îndelung, nevorbind despre dragostea lor, obișnuiți unul cu celălalt, ca după zece ani de căsnicie.

— Ți-e cald ?

— Oh, da, mulțumesc.

O neliniște o făcu să se aplece. Murmură : „Nu mi se vor mai usca pantofii niciodată". El o liniști, luă pantofii, și-i sprijini cu cleștele în fața focului, spunîndu-i încet :

— Acum se vor usca, te asigur.

El se întoarse, îi mai sărută o dată gleznele, apoi urcă mai sus... Jarul, care umplea vatra, îi dogorea pe amîndoi. Ea nu simți nici o revoltă în fața acelor mîini care o pipăiau, pe care dorința le făcea să rătăcească peste tot. În dispariția a tot ceea ce-i înconjura și a ceea ce era ea însăși, mai rămînea doar amintirea tinereții sale, o odaie în care se făcuse atît de cald, un cuptor mare cu fiare de călcat, către care se apleca ; și-și amintea că mai trăise o uitare de sine asemănătoare, că starea aceea nu era mai plăcută, că sărutările cu care-o acoperea Henri, nu-i provocau o moarte lentă mai voluptoasă. Cînd el o cuprinse în brațe ca s-o ducă în odaia de alături, ea avu o ultimă neliniște. I se păru că strigase cineva, i se păru că uitase

pe cineva plîngînd în întuneric. Dar nu fusese decît o părere, se uită de jur împrejurul camerei, şi nu văzu pe nimeni. Odaia îi era necunoscută, nici un obiect nu-i spunea nimic. O trîmbă de ploaie mai violentă căzu cu un zgomot prelungit. Atunci, cuprinsă parcă de nevoia de a dormi, se ghemui la umărul lui Henri şi se lăsă dusă. În urma lor, scăpă din şnurul ei şi cealaltă draperie a uşii.

Cînd Hélène se întoarse, cu picioarele goale, să-şi caute pantofii, în faţa focului care se stingea, se gîndi că niciodată nu se iubiseră mai puţin ca în ziua aceea.

V

CU OCHII LA UȘĂ, JEANNE RĂ-măsese profund îndurerată de plecarea neașteptată a mamei sale.

Întoarse capul, camera era goală și tăcută; dar mai auzea încă prelungirea zgomotelor, pașii grăbiți care se depărtau, foșnetul fustei, ușa de pe palier închisă cu violență. Apoi, nu se mai auzi nimic. Era singură.

Singură, singură. Pe pat, capotul mamei sale, aruncat la întîmplare, atîrna, cu fusta răsucită, cu o mînecă drept căpătîi, în atitudinea ciudat de zdrobită a unei persoane care ar fi căzut acolo, în hohote de plîns și ca golită de o imensă durere.

Albiturile erau vraiște. O basma neagră punea pe podea o pată de doliu. Se afla singură în mijlocul dezordinii pe care o făceau scaunele răsturnate, măsuța împinsă în fața dulapului cu oglindă; simțea cum o îneacă lacrimile privind capotul din care maică-sa lipsea, întins într-o slă-

biciune de moarte. Își împreună mîinile și o strigă pentru ultima oară: „Mamă! Mamă!" Dar tapetele de catifea albastră înăbușeau orice zgomot. Se sfîrșise, era singură.

Atunci, timpul începu să se scurgă. Pendula bătu ora trei. O zi posomorîtă și întunecoasă intra prin ferestre. Norii de culoarea funinginii treceau întunecînd și mai mult cerul. Prin geamurile acoperite de un abur ușor se zărea un Paris cețos dispărut într-o boare de apă, cu depărtările pierdute în fumuri mari. Orașul nu mai era acolo ca să-i țină tovărășie copilei, ca în acele după-amieze senine cînd i se părea că aplecîndu-se puțin, va atinge străzile cu mîna.

Ce putea să facă? Brațele sale mici, deznădăjduite, i se strînseră la piept. Părăsirea i se părea neagră, fără de margini, de o nedreptate și de o răutate care o înfuriau. Nu văzuse niciodată ceva mai urît, se gîndea că totul va dispare, că nimic nu va mai reveni vreodată. Apoi, își zări, alături, în fotoliu, păpușa așezată cu spatele pe pernă, cu picioarele întinse, privind-o întocmai ca o ființă vie. Nu era păpușa mecanică, ci o păpușă mare, cu un cap de carton, cu părul frizat, cu ochi de email, a cărei privire fixă o tulbura uneori; de doi ani de cînd o tot dezbrăca și o îmbrăca, chipul i se julise la bărbie și pe obraji, membrele din piele roz, pline cu tărîțe, deveniseră slăbănoage, căpătaseră o moliciune deșelată ca niște rufe vechi. Pentru un moment, păpușa era în toaletă de noapte, îmbrăcată doar într-o cămașă, cu brațele dislocate, unul în sus, altul în jos. Atunci Jeanne, văzînd că era cineva cu ea, se simți o clipă mai puțin nefericită. O luă în brațe, o strînse cu putere în timp ce capul i se apleca spre spate, cu gîtul întins. Și-i vorbi: ea era cea mai cuminte, avea inimă bună, nu ieșea niciodată și n-o lăsa singură. Ea era comoara, pisicuța, inimioara ei. Fremătînd toată, străduindu-se să nu mai plîngă, o acoperea cu sărutări.

Această dorință de mîngîieri o răzbuna puțin, păpușa recăzu din nou pe brațul ei ca o zdreanță. Se sculă și se uită afară cu fruntea sprijinită de geam. Ploaia încetase, norii ultimei averse de ploaie, mînați de un vînt brusc, se rostogoleau la orizont către înălțimile Père-Lachaise-ului, pe care le înecau niște umbre cenușii; pe fundalul

acesta de furtună, luminat de o lumină uniformă, Parisul căpătase o măreţie singuratică şi tristă. Părea fără oameni, aidoma acelor oraşe din coşmare pe care le zăreşti într-o oglindă de astru mort. Desigur nu era de loc plăcut. În chip vag Jeanne se gîndi la fiinţele pe care le iubise de cînd se ivise pe lume. Cel mai bun şi mai vechi prieten al ei, la Marsilia, era un motan mare, roşu, care atîrna tare greu ; îl apuca pe sub burtă, strîngîndu-l cu braţele sale mici şi-l ducea aşa, de la un scaun la altul, fără ca motanul să se înfurie ; apoi dispăruse, era întîiul necaz de care-şi aducea aminte. Pe urmă avusese o vrabie, dar murise, o ridicase într-o dimineaţă de jos, din colivie ; deci, două la mînă. Nu mai puse la socoteală jucăriile care se spărgeau, ca să-i pricinuiască necazuri, tot soiul de nedreptăţi din pricina cărora suferea mult, pentru că era prea proastă. O păpuşă mai ales, nu mai mare decît palma, o deznădăjduise, fiindcă-i spărsese capul ; o iubise pînă într-atît, încît o îngropase pe ascuns, într-un colţ al curţii ; mai tîrziu, cuprinsă de dorinţa de a o vedea, dezgropînd-o, se îmbolnăvise de spaimă, regăsind-o atît de neagră şi de urîtă. Întotdeauna ceilalţi încetau s-o iubească primii. Îşi răreau vizitele, plecau ; vina era a lor. Dar pentru ce ? Ea una, nu se schimba. Cînd îi iubea pe oameni, apoi asta ţinea toată viaţa. Nu înţelegea părăsirea. Asta era un lucru enorm, monstruos, care nu putea intra în inima ei mică, fără s-o facă să se revolte. O apuca un fior la gîndurile confuze, deşteptate încet în mintea ei. O părăseau unul cîte unul, fiecare se ducea în drumul lui, nu se mai vedeau, nu se mai iubeau. Şi cu ochii aţintiţi asupra Parisului imens şi melancolic, rămînea complet rece, în faţa a ceea ce pasiunea ei, a unei fetiţe de doisprezece ani, ghicea din cruzimile vieţii.

Totuşi răsuflarea ei întuneca şi mai mult geamul. Şterse cu mîna ceaţa care-o împiedica să vadă afară. În depărtare, nişte monumente spălate de ploaie aveau sclipirea unor oglinzi întunecate. Şiruri de case, curate şi limpezi, cu faţadele lor şterse, în mijlocul acoperişurilor, păreau nişte rufe întinse, rufărie uriaşă, uscîndu-se deasupra pajiştilor cu iarbă roşietică. Lumina se limpezea, coada norului ce acoperea încă oraşul cu o ceaţă, lăsa să răzbească strălucirea lăptoasă a soarelui ; se simţea o veselie şo-

văielnică pe deasupra cartierelor în anumite colțuri în care cerul se pregătea să rîdă. Jeanne privi în jos, pe chei și la poalele Trocadéro-ului, viața străzilor reîncepea, după acea ploaie aprigă, care căzuse în averse bruște. Trăsurile își reluau hurducăturile încetinite, în timp ce omnibusele, în tăcerea șoselelor încă pustii, treceau cu o îndoită sonoritate. Umbrelele se închideau, trecătorii adăpostiți pe sub copaci se încumetau să treacă de pe un trotuar pe celălalt, printre băltoacele care începură să se scurgă ca niște pîraie. O interesau mai ales o doamnă și o fetiță, foarte bine îmbrăcate, pe care le vedea stînd în picioare sub cortul unei negustorese de jucării, aproape de pod. Se refugiaseră, fără îndoială, acolo, surprinse de ploaie. Micuța răvășise prăvălia și-o necăjise pe doamnă ca să-i ia un cerc ; acum plecau amîndouă ; copila, care alerga veselă și slobodă, își împingea cercul pe trotuar. Atunci Jeanne deveni iarăși foarte tristă, păpușa i se păru îngrozitoare. Ceea ce voia acum era un cerc, voia să se afle acolo, jos, și să alerge, în timp ce mamă-sa ar fi mers, cu pași mărunți, în spatele ei, strigîndu-i să nu se ducă prea departe. Totul se încețoșă. Ștergea mereu geamul. N-avea voie să deschidă fereastra. Dar se simțea plină de revoltă, putea cel puțin să privească afară dacă n-o luase cu ea. Deschise geamul, se sprijini în coate, ca o persoană mare, ca mamă-sa cînd se așeza acolo și nu-i mai vorbea.

Aerul era plăcut, plin de umezeală. O umbră, care începu să se întindă puțin cîte puțin la orizont, o făcu să ridice capul. Avea deasupră-i senzația unei păsări uriașe, cu aripile întinse. La început nu văzu nimic, cerul rămînea senin ; dar o pată întunecată se arătă la colțul acoperișului, se revărsă, năpădi cerul. Era un nou vîrtej iscat de un cumplit vînt din est. Lumina se întunecase repede, orașul deveni negru într-o licărire palidă care dădea fațadelor o culoare de rugină veche. Aproape imediat căzu și ploaia. Șoselele fură măturate. Umbrelele fură întoarse pe dos, drumeții fugind în toate părțile, dispărură ca niște paie. O doamnă bătrînă își ținea cu amîndouă mîinile fustele în timp ce potopul se abătu peste pălăria ei ca într-un jgheab. Și ploaia se întindea, puteai urmări zborul norului după goana furioasă a apei către Paris ; năvala picăturilor mari o luase de-a lungul aleilor de pe chei, într-un galop de cal

nărăvaș, stîrnind praful, al cărui mic nor alb se învîrtejea la suprafața pămîntului cu o viteză prodigioasă ; coborî pe Champs-Elysées, se năpusti în lungile străzi drepte ale foburgului Saint-Germain, umplînd dintr-un salt întinderile largi, piețile goale, răscrucile pustii. În cîteva clipe, în dosul acestei urzeli din ce în ce mai dese, orașul se șterse, păru că se scufundă. Fu ca un fel de perdea trasă oblic din vastul cer către pămînt. Aburii se înălțau, plescăiala imensă avea un zgomot asurzitor, de fierării vechi urnite din loc.

Jeanne, năucită de căldură, se trase înapoi. I se păru că un zid cețos se ridicase în fața-i. Dar ei îi plăcea ploaia, se sprijini din nou în coate, își întinse brațele ca să simtă marile picături reci zdrobindu-se de mîinile ei. Asta o amuză, se udă pînă la coate. Pe păpușă o durea probabil capul, ca și pe ea. Așa c-o așeză călare pe drugul de la fereastră, cu spatele spre perete. Și văzînd cum o împroșcau picăturile, se gîndi că-i face bine. Păpușa, foarte țeapănă, cu veșnicul surîs al dinților ei mici, avea un umăr ud leoarcă ce șiroia de apă, în vreme ce răbufnirile vîntului îi ridicau cămașa. Bietul ei trup, golit de tărîțe, dîrdîia.

De ce n-o luase mamă-sa cu ea ?

Jeanne simțea în apa asta care-i cădea în palme, o nouă ispită de a se afla afară. Trebuia să fie tare bine în stradă. O revedea, dincolo de vălul de apă, pe fetița care împingea cercul pe trotuar. Era adevărat, fetița ieșise cu mamă-sa. Păreau grozav de mulțumite amîndouă. Asta dovedea că mamele își puteau lua fetițele chiar cînd ploua afară. Numai că trebuia să și vrei așa ceva... De ce oare nu voise mamă-sa s-o ia cu ea ? Atunci se gîndi din nou la pisica ei roșcată care se dusese cu coada bîrzoi peste casele din față, apoi la acea mică lighioană de vrabie, pe care încercaseră s-o dea pisicii s-o mănînce după ce murise. Aceste povestiri îi veneau mereu în minte, nu era destul de iubită. Oh ! ar fi fost gata în două minute ; în zilele cînd dorea să iasă se îmbrăca repede ; ghetele pe care i le încheia Rosalie, paltonul, pălăria și gata. Maică-sa ar fi putut s-o aștepte două minute. Cînd cobora la prietenii ei, nu dădea astfel peste cap lucrurile. Cînd se ducea la Bois de Boulogne, se plimba încetișor, o ținea de mînă, se oprea

cu ea la fiecare prăvălie din strada Passy. Şi Jeanne se frămînta în zadar, nu ghicea unde se dusese mamă-sa, sprîncenele ei negre se încruntau, trăsăturile ei atît de delicate căpătau acea asprime geloasă care-i dădeau o înfăţişare palidă de fată bătrînă, răutăcioasă. Simţea în chip nelămurit că mamă-sa era într-un loc unde copiii n-au ce căuta. N-a luat-o cu ea pentru a-i ascunde ceva. La aceste gînduri, inima i se strîngea copleşită de o tristeţe de nespus, îi era rău.

Ploaia devenise mai fină, perdeaua care învăluia Parisul se făcuse mai transparentă. Domul Invalizilor reapăru primul, uşor şi tremurător în vibraţia lucitoare a ploii. Apoi din valul care se retrăgea, se iviră cartierele, oraşul cu acoperişurile şiroind de apă părea că iese dintr-un potop, în vreme ce fluvii umpleau încă străzile de un fel de abur. Dar dintr-o dată, o flacără ţîşni, o rază căzu în mijlocul undelor. Atunci, timp de o secundă, fu ca un surîs printre lacrimi. Nu mai ploua în cartierul Champs-Elysées, ploaia bătea în malul stîng, peste La Cité şi foburgurile îndepărtate; vedeai picăturile curgînd ca nişte dîre de oţel subţiri şi puternice în lumina soarelui. Spre dreapta, se aprinsese un curcubeu. Pe măsură ce raza se lărgea, dungi roz şi albastre zugrăveau orizontul cu o înzorzonare de acuarelă. Fu ca o învăpăiere, ca o cădere de zăpadă de aur peste un orăşel de cristal. Apoi raza se stinse, un nor se rostogoli, surîsul se înecă în lacrimi. Parisul se scutura de apă cu un lung zvon de suspine, sub cerul de culoarea plumbului. Jeanne, cu mînecile ude, avu un acces de tuse. Dar nu simţi frigul care-o pătrundea, preocupată de gîndul că mamă-sa coborîse în oraş. Sfîrşise prin a cunoaşte trei monumente: Domul Invalizilor, Panthéonul şi Turnul Saint-Jacques; le repeta numele, le arăta cu degetul, fără să-şi poată închipui cum ar putea să fie cînd le priveai de aproape. Fără îndoială că maică-sa se afla acolo, jos, şi-şi închipui că era la Panthéon, pentru că acesta o uimea cel mai mult, uriaş cum era şi înfipt în văzduh ca un panaş al oraşului. Parisul rămînea pentru Jeanne acel loc unde copiii nu se duc. Nu erau luaţi niciodată acolo. Ar fi vrut să ştie ca să-şi poată spune liniştită: „Mama e acolo, face cutare lucru". Dar oraşul i se părea prea vast, nu puteai regăsi

pe nimeni acolo. Privirile îi săreau de la un capăt la celălalt al cîmpiei. Oare să fie în acea grămadă de case, la stînga, pe colină? Sau poate mai aproape, sub copacii aceia mari ale căror crengi goale semănau cu niște legături de vreascuri uscate pentru foc? Dac-ar fi putut să ridice acoperișurile! Ce să fie oare monumentul acela atît de negru? Și strada aceea pe care alerga ceva așa de mare? Și întreg acel cartier de care-i era frică? Nu mai distingea limpede; lucrul acela care se mișca însă era tare urît, fetițele nu trebuiau să se uite la el. Tot soiul de presupuneri vagi, care-o făceau să-i vină să plîngă, îi tulburau inocența copilărească. Necunoscutul Parisului, cu fumăria lui, cu zgomotul continuu, viața lui puternică, ajungeau pînă la ea, pe timpul acesta ce se domolea, de dezgheț; o miasmă de sărăcie, de murdărie și de crimă, care-i amețea capu-i tînăr, ca și cum s-ar fi aplecat deasupra unuia din acele puțuri împuțite, exalînd otrava mocirlei lor nevăzute. Domul Invalizilor, Panthéonul, turnul Saint-Jacques, le spunea pe nume, le număra; mai mult nu mai știa, rămînea speriată și rușinată, cu ideea încăpățînată că mamă-sa se afla în acele locuri urîte, undeva, departe, unde ea nu putea ghici...

Jeanne se întoarse brusc. Ar fi jurat că merge cineva prin cameră; ba chiar că o mînă ușoară îi atinsese umărul. Dar camera era goală, în dezordinea greoaie în care o lăsase Hélène: capotul plîngea mereu, întins, mototolit, pe capătul patului. Atunci Jeanne, albă toată, făcu dintr-o privire înconjurul odăii și inima i se zdrobi. Era singură, singură. Dumnezeule! Mamă-sa plecînd, o împinsese cît colo, mai s-o trîntească. Într-o neliniște chinuitoare, își aminti de lucrul acesta, durerea acestei grosolănii o simțea în pumni și în umeri. De ce-o împinsese astfel? Ea era drăguță, n-avea nimic ce să-și reproșeze. I se vorbea atît de blînd de obicei, încît pedeapsa aceasta o revoltă. Simțea aceeași senzație ca atunci cînd era mică și-o amenințau cu lupul, pe care oricît se chinuia nu putea să-l zărească; sălășluia și el în umbră ca toate celelalte lucruri care aveau s-o zdrobească. Totuși se îndoia, cu fața palidă, răvășită încet, încet, de o mînie geloasă. Dintr-o dată, gîndul că mama ei trebuia să-i iubească mult mai mult pe oamenii aceia la care alergase

astfel, îmbrîncind-o atît de tare, o făcu să-şi ducă amîndouă mîinile la piept. Înţelesese dintr-o dată. Mama ei o trăda.

Deasupra Parisului plutea o mare nelinişte, în aşteptarea unei noi furtuni. Văzduhul întunecat avea un murmur, norii deşi pluteau. Jeanne, la fereastră, tuşi violent; dar se simţea parcă răzbunată prin faptul că-i era frig, ar fi vrut chiar să se îmbolnăvească. Cu mîinile la piept, simţea cum îi sporea răul. Tremura de frică, nu cuteza să se mai întoarcă, îngheţată la gîndul să se mai uite o dată prin odaie. Cînd eşti mic, n-ai putere. Ce să fie oare această boală nouă a cărei criză o umplea de ruşine, dar şi de o amară plăcere? Cînd o apăsa, cînd o gîdila ceva, şi cu tot rîsul ei, simţise adeseori acest fior de deznădejde. Ţeapănă, aştepta într-o răzvrătire a mădularelor ei nevinovate şi neîntinate. Şi, din adîncul fiinţei sale, ţîşni o durere ascuţită ca o lovitură. Atunci, slăbită, scoase un strigăt înăbuşit: „Mamă! Mamă!", neştiind dac-o chema pe mamă-sa în ajutor sau dacă o învinuia de a-i fi pricinuit această boală nouă din cauza căreia simţea că piere.

În acel moment, furtuna izbucni. În tăcerea grea de nelinişte, deasupra oraşului care se făcuse negru, vîntul începu să urle; auzeai trosnetul prelungit al Parisului, jaluzelele care se loveau, ţiglele care zburau, coşurile de sobă şi jgheaburile care se rostogoleau pe caldarîmul străzilor. Urmă o linişte de cîteva secunde; apoi o nouă răbufnire trecu, umplu zarea cu o răsuflare atît de uriaşă, încît oceanul răvăşit al acoperişurilor păru să-şi ridice valurile şi pieri într-un vîrtej. Timp de o clipă fu un haos. Norii negri, enormi, lăţiţi ca nişte pete de cerneală, alergau în mijlocul altora mai mici, aidoma unor zdrenţe pe care vîntul le sfîşia şi le ducea bucată cu bucată. O clipă, doi nori mari se înfruntară, se zdrobiră cu zgomote semănîndu-şi rămăşiţele în spaţiul de culoarea aramei; şi, de fiecare dată cînd uraganul bîntuie astfel, suflînd din toate colţurile cerului, în văzduh avea loc o zdrobire de oşti, o prăbuşire imensă ale cărei rămăşiţe, se năruiau peste Paris. Încă nu ploua. Deodată, un nor plesni deasupra centrului oraşului, o trîmbă de apă făcu să crească cursul Senei. Panglica verde a fluviului, ciuruită şi murdărită de plescăitul picăturilor, se schimbă într-un rîu de noroi;

și unul cîte unul, în spatele puhoiului, se iveau podurile, subțiate, ușoare, în abur, în vreme ce în dreapta și în stînga, cheiurile pustii își scuturau cu furie copacii de-a lungul liniei cenușii a trotuarelor. În fund, spre Notre-Dame, norul se împărți, vărsă un astfel de torent încît La Cité fu inundată ; numai turnurile pluteau într-o iluminare, sus, ca niște epave. Cerul se deschisese acum din toate părțile, malul drept păru în trei rînduri înghițit de apă. Un prim șuvoi bîntui cartierele îndepărtate, lărgindu-se, lovind în vîrfurile bisercii Saint-Vincent-de-Paul și ale turnului Saint-Jacques, care se înălbeau sub valul de ploaie. Alte două valuri se revărsară unul după altul, spre Montmartre și spre Champs-Elysées. Uneori se zăreau geamurile Palatului Industriei, fumegînd în țîșniturile ploii. Biserica Saint-Augustin, a cărei cupolă se cufundase în ceață ca o lună stinsă, biserica Madeleine, care-și întindea acoperișul plat ce semăna cu niște lespezi din tinda unei biserici ruinate, spălată cu apă multă ; mai în urmă, masa enormă și întunecoasă a Operei te făcea să te gîndești la un vas fără catarguri, cu carena prinsă între două stînci, rezistînd asaltului furtunii. Pe țărmul stîng pe care-l învăluia o pulbere de apă, se zăreau Domul Invalizilor, săgețile bisericii Sainte-Clotilde, turnurile de la Saint-Sulpice, muindu-se, topindu-se în aerul îmbibat de umezeală. Un nor se lăți, dinspre colonada Panthéonului năvăliră ape mari care amenințau să inunde cartierele mai joase. Și, începînd din acest moment, ropotele ploii izbiră orașul din toate părțile ; ai fi zis că cerul se arunca asupra pămîntului ; străzile se scufundau, alunecînd și plutind, în zguduiri a căror violență părea să vestească sfîrșitul cetății. Un bubuit continuu se ridica : glasul rîurilor îngroșate, tunetul apelor golindu-se în canale. În vremea asta, pe deasupra Parisului noroios, pe care aceste lapovițe îl murdăreau cu aceeași culoare galbenă, norii se destrămau, deveneau de o paloare lividă, răspîndită egal, fără nici o fisură sau pată. Ploaia se potolea, dură și tăioasă, și, cînd mai sufla cîte o rafală, unde mari oglindeau hașurările cenușii ; picăturile cădeau atunci oblic, aproape orizontal, biciuind pereții cu o șuierătură, pînă cînd, vîntul încetînd, ele redeveneau drepte, înfigîndu-se în pămînt într-o potolire încăpățînată, năvălind dinspre Passy spre cîmpia

dreaptă din Charenton. Atunci, imensa cetate, distrusă și moartă parcă în urma unei supreme convulsii, își întindea cîmpul său de pietre răsturnate sub văzduhul care pierea.

La fereastră, Jeanne copleșită, bîiguise din nou: „Mamă! Mamă!“ și o imensă oboseală o lăsă foarte slăbită în fața Parisului înghițit de ploaie. În această stare de descurajare, cu părul în vînt, cu obrazul ud de picăturile de ploaie, păstra totuși gustul amarei plăceri care o făcuse să se înfioare, în vreme ce regretul după ceva iremediabil pierdut plîngea în ea. Totul i se părea sfîrșit, înțelegea că devenise tare bătrînă. Ceasurile puteau să se scurgă, ea nici nu se mai uita în odaie. Îi era indiferent că e uitată și singură. O asemenea disperare îi umpluse inima, încît în jurul ei totul se făcuse negru. Dacă maică-sa avea s-o mustre că era bolnavă, va făptui o nedreptate. O ardea ceva, o apuca parcă un fel de durere de cap. Sigur că mai adineauri se zdrobise ceva înlăuntrul ei. Nu putuse împiedica acest lucru. Trebuise să se lase în voia soartei. Era prea obosită. Își înnodă brațele pe după bara de sprijin a ferestrei și o cuprinse somnul, cu capul rezemat, deschizînd din cînd în cînd ochii foarte mari ca să vadă potopul.

Ploaia cădea într-una, într-una, cerul palid mustea de apă. Trecu o ultimă suflare de vînt, se auzi un huruit monoton. În mijlocul nemișcării solemne, ploaia atotstăpînitoare izbea într-una orașul pustiu și tăcut pe care-l cucerise. Într-adevăr, îndărătul cristalului vărgat al acestui potop se afla un Paris-fantomă, cu linii tremurătoare, care păreau că se dizolvă. El nu-i mai aducea Jeannei decît nevoia somnului, și niște vise urîte, ca și cum tot necunoscutul, răul despre care nu știa nimic, s-ar fi risipit într-o ceață ca să pătrundă mai ușor în ființa ei și s-o facă să tușească. Ori de cîte ori deschidea ochii, o scuturau sughițurile tusei și rămînea cîteva secunde să privească; apoi, lăsînd să-i cadă capul, lua cu sine în somn imaginea ploii, părîndu-i-se că se desfășura asupră-i și c-o zdrobea.

Ploaia cădea într-una. Ce oră să fie oare acum? Jeanne n-ar fi putut spune. Poate că pendula nici nu mai mergea. I se părea foarte obositor să se întoarcă. Erau cel puțin opt zile de cînd plecase mamă-sa. Încetase s-o mai aștepte, se resemnase să n-o mai vadă. Apoi, uită tot, mizeriile

care i se făcuseră, răul, ciuda de care suferea acum, chiar părăsirea în care o lăsase lumea. O greutate cobora în ea cu o răceală de piatră. Era tare nenorocită, oh ! tot atît de nenorocită ca şi bieţii copii sărmani, pierduţi pe la uşile oamenilor, cărora ea le dăduse adesea gologani. Asta nu se va isprăvi niciodată, aşa va fi ani de-a rîndul, era prea mult şi prea greu pentru o biată fetiţă ! Doamne ! Cum mai tuşeşti, cît îţi este de frig cînd nu mai eşti iubit ! Îşi închise pleoapele îngreuiate, în ameţeala unui suspin înfrigurat, şi ultimul ei gînd fu o amintire tulbure din copilărie, o vizită la o moară cu grîu galben, cu boabe mici care curgeau sub nişte pietre mari cît casa.

Ceasuri după ceasuri treceau, fiecare minut părea un veac. Ploaia cădea fără oprire, în acelaşi ritm liniştit, ca şi cum ar fi avut timp îndeajuns, o întreagă veşnicie, ca să înece cîmpia. Jeanne dormea. Lîngă Jeanne, păpuşa aplecată pe bara de sprijin, cu picioarele în odaie, şi cu capul afară, părea o înecată, cu cămaşa ei care i se lipise de pielea roză, cu ochii nemişcaţi, cu părul şiroind de apă ; era atît de slabă încît îţi venea să-i plîngi de milă văzînd-o în postura sfîşietoare, de mică moartă. Jeanne, adormită, începu să tuşească ; dar nu mai deschise ochii, capul i se rostogolise pe braţele-i încrucişate. Dormea singură, în întuneric, nu-şi retrăsese nici măcar mîna de pe ale cărei degete înroşite se prelingeau picăturile limpezi de ploaie, una cîte una, în adîncul vastelor spaţii care se căscau sub fereastră. Asta dăinui ceasuri şi ceasuri. În zare, Parisul dispăruse, ca umbra unui oraş. Cerul se contopea în haosul ceţos al întinderii, ploaia cenuşie cădea mereu, îndărătnică.

PARTEA A CINCEA

I

ÎNNOPTASE DE MULT CÎND SE înapoie Hélène. În timp ce urca cu greu scara, apa din umbrela sa se scurgea pe trepte. Se opri cîteva secunde în fața ușii să-și tragă sufletul, năucită încă de ropotul puhoiului de afară, de izbiturile de coate ale oamenilor care alergau, de lumina felinarelor reflectată în băltoace. Mergea ca într-un vis, plină de surpriza acelor sărutări pe care le primise și le înapoiase și, în vreme ce-și căuta cheia, se gîndea că nu simțea nici remușcări, nici bucurie. Așa a fost să fie, nu putea face altfel. Dar nu-și găsea cheia ; fără îndoială că o uitase în buzunarul celeilalte rochii. Atunci, fu foarte contrariată, i se păru că se alungase din propria-i casă. Fu nevoită să sune.

— Ah ! E doamna, spuse Rosalie deschizînd. Începusem să fiu neliniștită...

Și, luîndu-i umbrela ca s-o ducă în bucătărie, pe piatra jghiabului, spuse :

— Hei, ce ploaie... Zéphyrin care sosi și el acum, era ud leoarcă. Mi-am îngăduit să-l opresc la masă, doamnă. Are o învoire de zece ore.

Hélène o urmă mașinal. Simți dintr-o dată nevoia să-și revadă toate odăile apartamentului înainte de a-și scoate pălăria.

— Bine-ai făcut, fata mea, răspunse ea.

Se opri o clipă pe pragul bucătăriei privind cuptorul aprins. Cu un gest instinctiv deschise un dulap și-l închise la loc. Toate mobilele erau la locul lor ; le regăsea și asta-i făcea plăcere. La intrarea ei, Zéphyrin se ridicase în picioare, respectuos. Ea surîse adresîndu-i un ușor semn din cap.

— Nu mai știam dacă trebuie să pun friptura, reluă slujnica.

— Dar cît e ceasul ? întrebă ea.

— În curînd, șapte, doamnă.

— Cum ? Șapte !

Și rămase foarte mirată. Pierduse noțiunea timpului. Fu pentru ea ca o deșteptare din somn.

— Și Jeanne ? spuse ea.

— Oh ! A fost foarte cuminte, doamnă. Chiar cred că a adormit, căci n-am mai auzit-o de loc.

— Așadar nu i-ai aprins lumina !

Rosalie rămase încurcată nevoind să mărturisească faptul că Zéphyrin îi adusese poze. Domnișoara nu se mișcase, așa că domnișoara n-avusese nevoie de nimic. Dar Hélène n-o mai asculta. Intră în cameră unde o izbi un frig puternic.

— Jeanne, Jeanne, strigă ea.

Nici o voce nu-i răspunse. Se ciocni de un fotoliu. Ușa sufrageriei, pe care o lăsase întredeschisă, lumina un colț al covorului. O trecu un fior, ai fi zis că ploaia cădea chiar în odaie cu suflările-i umede și cu șiroaiele care nu se mai opreau. Atunci, întorcîndu-se, zări patratul palid pe care-l tăia fereastra în cenușiul cerului.

— Cine a deschis fereastra asta ? strigă ea. Jeanne ! Jeanne !

Nici un răspuns. O neliniște de moarte îi strînse inima. Voi să vadă mai de aproape această fereastră ; dar, pipăind, simți niște plete, Jeanne era acolo. Și cum Rosalie

sosea cu o lampă, copila se ivi, albă toată, dormind cu capul pe brațele încrucișate, udă toată sub împroșcarea stropilor care cădeau de pe acoperiș. Aproape că nici nu mai sufla, doborîtă de oboseală și de disperare. Marile ei pleoape albăstrii aveau între gene două lacrimi mari.

— Ah, copil rău ce ești! bîigui Hélène, dacă e îngăduit... Doamne, e rece toată! Să adoarmă aici și pe o vreme ca asta cînd îi fusese interzis să se apropie de fereastră... Jeanne, Jeanne, răspunde-mi, trezește-te!

Rosalie se retrăsese cu prudență. Micuța, pe care mamă-sa o luase în brațe, își lăsă capul să-i atîrne, ca și cum n-ar fi putut să se scuture din somnul de plumb care pusese stăpînire pe ea. Deși cu greu, deschise, în sfîrșit, pleoapele; rămase buimăcită, năucită cu ochii loviți de lumina lămpii.

— Jeanne, sînt eu... Ce ai? Iată, m-am întors...

Dar ea nu înțelegea, murmurînd cu un aer năuc:

— Ah! Ah!

O examină pe mamă-sa ca și cum n-ar fi recunoscut-o. Apoi, dintr-o dată, începu să dîrdîie, păru să simtă frigul puternic din odaie. Gîndurile îi reveniră, lacrimile din gene i se rostogoliră pe obraji. Se zbătu, nevoind să fie atinsă.

— Tu ești... tu ești... Oh, lasă-mă, mă strîngi prea tare... Mi-era atît de bine...

Și lunecîndu-i din brațe, îi fu frică de mamă-sa. O măsură cu o privire neliniștită de la mîini pînă la umeri, una din mîini era fără mănușă, se trase îndărăt din fața pumnului gol, a palmei umede, a degetelor fierbinți, cu același aer sălbatic cu care fugea din fața mîngîierilor unei mîini străine. Nu mai simțea aceeași mireasmă de verbină, degetele parcă se mai lungiseră, palma păstra o anumită moliciune; rămase deznădăjduită la atingerea acestei mîini care i se păru schimbată.

— Haide, nu te dojenesc, continuă Hélène. Dar nu zău, e cuminte ce-ai făcut? Sărută-mă...

Jeanne se trase îndărăt. Nu-și mai amintea să fi văzut această rochie, nici acest mantou al mamă-si. Cordonul era desfăcut, pliurile cădeau într-un fel care-o irita. De ce se înapoiase îmbrăcată atît de prost, cu ceva foarte urît și foarte trist în toate lucrurile sale? Fusta îi era pătată

de noroi, pantofii îi plesniseră, nimic nu stătea ca lumea pe ea, era exact aşa cum o spunea ea însăşi cînd se supăra pe fetiţele care nu ştiau să se îmbrace.

— Sărută-mă, Jeanne!

Dar copila nu-i mai recunoscu nici vocea, care i se păru mai puternică. Îşi ridică privirea spre chipul mamă-si şi se miră de privirea obosită a ochilor, de roşeaţa înfrigurată a buzelor, de umbra stranie în care-i era înecată toată faţa. Nu-i plăcu acest lucru, începu să simtă iar răul acela în piept ca şi cum o chinuia cineva. Atunci, enervată de apropierea acelor lucruri subtile şi aspre pe care le adulmeca, înţelegînd că respira mireasma trădării, izbucni în lacrimi.

— Nu, nu, te rog... Oh! m-ai lăsat singură. Oh! am fost atît de nenorocită...

— Dar m-am întors, scumpa mea... Nu mai plînge, m-am întors...

— Nu, nu, s-a sfîrşit... Nu te mai vreau... Oh! te-am aşteptat, te-am aşteptat, mi-e tare rău...

Hélène o luase din nou în braţe şi-o trăgea încetişor spre sine în timp ce copila se încăpăţîna repetînd:

— Nu, nu, nu mai e acelaşi lucru, tu nu mai eşti aceeaşi!

— Cum? Ce tot îndrugi acolo, copila mea?

— Nu ştiu, nu mai eşti aceeaşi...

— Vrei să spui că nu te mai iubesc?

— Nu ştiu, nu mai eşti aceeaşi... Nu spune nu... S-a sfîrşit, sfîrşit... Vreau să mor!

Foarte palidă, Hélène, o ţinu din nou în braţe. Aşadar se vedea acest lucru pe chipul ei? O sărută, dar micuţa se înfioră cuprinsă de o atît de mare silă, încît Hélène n-o mai sărută a doua oară. O ţinu totuşi în braţe. Nici una, nici cealaltă nu mai vorbiră. Jeanne plîngea încetişor, în răzvrătirea ei nervoasă care o înţepenea. Hélène socoti că nu trebuie să dea importanţă toanelor unui copil. În fond, simţea o ruşine surdă, povara fiicei sale pe umărul ei o făcu să roşească. Atunci o puse pe Jeanne jos. Amîndouă se simţiră uşurate.

— Acum, fii cuminte, şterge-ţi ochii, reluă Hélène. O să aranjăm noi toate astea...

Copila ascultă, se arătă foarte blîndă, un pic temătoare, cu priviri piezișe. Dar brusc, o scutură un acces violent de tuse.

— Dumnezeule ! acum iată-te și bolnavă... Nu pot să lipsesc o clipă... Ți-e frig ?

— Da, mamă, în spate...

— Iată, pune-ți șalul ăsta... Soba din sufragerie arde. O să te încălzești... Ți-e foame ?

Jeanne șovăi. Era să spună adevărul, să răspundă nu ; dar după o nouă privire piezișă, se dete îndărăt, spunînd cu jumătate de glas :

— Da, mamă.

— Atunci, n-o să se întîmple nimic, declară Hélène, care simțea nevoia să se liniștească. Dar, te rog, copil rău ce ești, nu mă mai speria astfel...

Cum Rosalie se întoarse să anunțe că doamna era servită, ea o dojeni strașnic. Slujnicuța își lăsă capul în jos, murmurînd că era adevărat, că ar fi trebuit s-o supravegheze pe domnișoara. Apoi, ca s-o liniștească pe doamna, o ajută să se dezbrace. Dumnezeule ! Doamna era într-o stare ! Jeanne urmărea veșmintele care cădeau unul cîte unul, ca și cum le-ar fi întrebat, așteptînd să vadă alunecînd din aceste rufe ude de noroi, faptele care i se ascundeau. Cordonul unei fuste, mai ales, nu voia să cedeze ; Rosalie trebui să se trudească o clipă să-i desfacă nodul ; și copila se apropie, împărtășind nerăbdarea slujnicei, supărîndu-se pe acest nod, cuprinsă de curiozitatea de a ști cum fusese făcut. Dar nu putu să reziste, se refugie în dosul unui fotoliu, departe de veșmintele a căror căldură îi făcea greață. Întoarse capul. Niciodată n-o tulburase atîta faptul că mamă-sa își schimba rochia.

— Doamna trebuie să se simtă mai în largul ei acum, spuse Rosalie. E grozav de bine într-o rufă uscată după ce-ai fost udă leoarcă.

Hélène, în capotul de molton albastru, scoase un oftat ușor ca și cum ar fi încercat o mulțumire. Se afla iar la ea acasă, ușurată, nemaiavînd pe umeri povara acelor veșminte pe care le tîrîse după sine. Slujnica putea să-i tot repete că ciorba era pe masă, ea simțea nevoia să se spele

pe faţă şi pe mîini cu apă rece. Cînd fu curată, încă umedă, cu capotul închis pînă sub bărbie, Jeanne se întoarse lîngă ea, îi luă mîna şi i-o sărută.

Totuşi la masă, mama şi fiica nu-şi vorbiră de loc. Soba duduia, mica sufragerie, cu mobila ei de mahon strălucitor şi cu porţelanurile de culoare deschisă, începu să se înveselească. Dar Hélène părea că recăzuse în acea toropeală care o împiedica să gîndească ; mînca automat, părînd că i-e foame. Jeanne, în faţa ei, îşi ridică vicleană privirile pe deasupra paharului, nepierzînd din ochi nici unul din gesturile mamă-si. Fata tuşi. Hélène, care o uitase, se nelinişti dintr-o dată :

— Cum, iar tuşeşti ? Deci nu te-ai încălzit ?

— Oh, ba da, mamă, mi-e tare cald...

Îi pipăi mîna ca să vadă dacă nu cumva o minţea. Atunci băgă de seamă că farfuria îi rămăsese plină.

— Spuneai că ţi-e foame... Nu-ţi place mîncarea ?

— Ba da, mamă. Mănînc...

Jeanne făcu un efort şi înghiţi un dumicat. Hélène o supraveghe o clipă, apoi amintirea i se întoarse din nou acolo, în camera aceea plină de umbră. Copila vedea bine că ea nu mai conta. La sfîrşitul mesei, bietele ei mădulare zdrobite se prăbuşiră pe scaun, părea o biată băbuţă, cu ochii şterşi ca ai fetelor foarte bătrîne pe care nu le va mai iubi nimeni niciodată.

— Domnişoara nu ia prăjitură ? întrebă Rosalie. Atunci pot să ridic tacîmul ?

Hélène rămase cu ochii pierduţi.

— Mamă, mi-e somn, spuse Jeanne, cu o voce schimbată ; îmi dai voie să mă culc ? Mă voi simţi mai bine în pat.

Din nou mamă-sa păru că se trezeşte, tresărind :

— Ţi-e rău, draga mea ? Te doare ceva ? Vorbeşte !

— Nu, cînd îţi spun... Mi-e somn, e doar ora de culcare.

Părăsi camera îndreptîndu-se de spate ca să dea impresia că nu se simte rău. Picioruşele-i amorţite i se împleticeau pe parchet. În cameră se sprijini de mobile, dar avu curajul să nu plîngă, în ciuda focului care-o ardea peste tot. Mamă-sa veni s-o culce ; dar nu mai avu altceva de făcut decît să-i împletească părul, căci copila

se grăbise să-și scoată singură hainele. Se strecură repede sub cuvertură și închise ochii.

— Te simți bine ? întrebă Hélène, trăgîndu-i cuvertura și vîrîndu-i marginile pe sub saltea.

— Foarte bine. Lasă-mă, nu mă mai mișca... Ia lumina de aici...

Nu dorea decît un lucru : să rămînă în întuneric ca să poată redeschide ochii și să-și simtă din nou durerea, fără ca s-o privească cineva. Cînd lampa nu mai fu acolo, ea deschise ochii mari.

În vremea asta, în camera ei, Hélène umbla de colo, colo. O nevoie ciudată de mișcare o ținea în picioare, gîndul de a se culca îi era insuportabil. Privi pendula : nouă fără douăzeci, ce era să mai facă ? Scotoci într-un sertar, dar nu-și mai aminti ce căuta. Apoi se apropie de bibliotecă, aruncă o privire asupra cărților, fără să se hotărască, plictisită pînă și de citirea titlurilor. Tăcerea din cameră îi zumzăia în urechi ; singurătatea asta, aerul ăsta greoi, deveniseră aproape o suferință. Ar fi dorit zgomot, lume, ceva care s-o scoată din ea însăși. În două rînduri ascultă la ușa odăiței, unde Jeanne aproape că nici nu răsufla. Totul dormea, se întoarse din nou, deplasînd și punînd la loc obiectele care-i cădeau sub mînă. Avu pe neașteptate o idee, se gîndi că Zéphyrin trebuia să fie încă cu Rosalie. Atunci, ușurată, fericită la gîndul că nu mai era singură se îndreptă spre bucătărie, tîrșindu-și papucii.

În anticameră, în clipa în care împinsese ușa cu geamuri a micului culoar, auzi plesnitura sonoră a unei palme trîntită cu toată puterea. Vocea Rosaliei striga :

— Hei, poate că mă mai ciupești o dată ! Jos labele !

În vreme ce Zéphyrin murmura graseind :

— Nu-i nimic, frumoasa mea, asta-i pentru că te iubesc... Chiar așa...

Dar ușa scîrții. Cînd intră Hélène micul soldat și bucătăreasa stăteau la masă, foarte liniștiți, amîndoi cu nasul în farfurie. Făceau pe indiferenții, nu mai erau ei. Se înroșiseră însă foarte tare, ochii le luceau ca două lumînări, neastîmpărul îi făcea să sară de pe scaunele lor de paie. Rosalie se ridică, se grăbi :

— Doamna dorește ceva ?

Hélène nu-şi pregătise nici un pretext. Venea să-l vadă, să vorbească cu ei, ca să fie laolaltă cu oameni. Dar o cuprinse ruşinea, nu cuteză să spună că nu dorea nimic.

— Ai apă caldă ? întrebă ea în sfîrşit.

— Nu, doamnă, şi focul mi s-a stins... Oh ! asta nu mă împiedică totuşi ca în cinci minute să vă dau apa caldă... Fierbe repede...

Puse cărbuni, aşeză oala. Apoi, văzînd că stăpînă-sa rămăsese acolo pe prag :

— În cinci minute, doamnă, v-o aduc eu...

Atunci Hélène avu un gest vag :

— Nu sînt grăbită, voi aştepta. Nu te deranja, fata mea... Mîncaţi, mîncaţi... Iată un flăcău care va fi obligat să se înapoieze la cazarmă...

Rosalie consimţi să se aşeze la loc. Zéphyrin, care stătea în picioare, salută milităreşte şi-şi tăie din nou carnea, depărtîndu-şi coatele ca să arate că ştie să se poarte.

Cînd mîncau astfel împreună, după cina doamnei, nici nu mai trăgeau masa în mijlocul bucătăriei, preferau să stea alături cu nasul spre perete. În felul ăsta puteau să se lovească cu genunchii, să se ciupească, să-şi cîrpească palme fără să piardă o îmbucătură ; şi dacă-şi ridicau ochii, aveau în faţă priveliştea veselă a văsăriei. Un mănunchi de dafin şi de cimbru atîrna deasupra, cutia cu mirodenii avea un miros de piper. În jurul lor, bucătăria, care nu era încă aranjată, îşi arăta neorînduiala care există totdeauna la sfîrşitul mesei ; dar neorînduiala asta le era totuşi plăcută celor doi îndrăgostiţi cu o poftă zdravănă de mîncare, Zéphyrin avînd la dispoziţie lucruri ce nu se serveau niciodată la cazarmă. Mirosea mai ales a friptură, dreasă cu puţin oţet, oţetul din salată. Reflexele gazului jucau în vasele frecate, de aramă şi de fier bătut. Cum cuptorul dogorea tare, ei întredeschiseseră fereastra şi palele proaspete de vînt venite din grădină umflau perdeaua de bumbac albastru.

— Trebuie să te întorci la zece fix ? întrebă Hélène.

— Da, doamnă, cu voia dumneavoastră, răspunse Zéphyrin.

— Ai o goană bună de dat pînă acolo... Iei omnibusul ?

— Da, doamnă, uneori... Dar vedeţi dumneavoastră, cu un pas mic, de gimnastică, parcă e mai bine...

Hélène făcuse un pas în bucătărie şi se rezemă de bufet cu mîinile lăsate în jos şi împreunate peste capot. Mai vorbi despre vremea rea de peste zi, despre ce se mînca la regiment, despre scumpirea ouălelor. Dar de cîte ori pusese o întrebare şi ei îi răspunseseră, discuţia înceta. Îi stînjenea stînd astfel pe capul lor. Nu se mai întorceau, vorbeau cu nasul în farfurie, plecîndu-şi umerii sub privirile sale, înfulecînd cu înghiţituri mici ca să pară binecrescuţi. Ea, liniştită, se simţea bine acolo.

— Nu vă neliniştiţi, doamnă, spuse Rosalie, iaca apa începe să fiarbă. Dacă focul ar fi fost mai tare...

Hélène îi spuse că nu se grăbea. Simţea numai o mare oboseală în picioare. Străbătu maşinal bucătăria, se duse lîngă fereastră, unde văzuse un al treilea scaun, un scaun de lemn foarte înalt, care se transforma într-un scaun fără spătar cînd îl răsturnai. Dar nu se aşeză imediat. Zărise, într-un colţ al mesei, o grămadă de poze.

— Iată, spuse ea, cu dorinţa de a fi pe placul lui Zéphyrin.

Micul soldat avu un rîs tăcut. Strălucea de bucurie; urmărea pozele cu privirea, înălţîndu-şi capul ori de cîte ori vreuna mai reuşită trecea pe sub ochii doamnei.

— Asta, spuse el pe neaşteptate, am găsit-o pe strada Temple... E poza unei femei frumoase cu un coş plin cu flori...

Hélène se aşezase. O examină pe femeia cea frumoasă de pe învelişul unei cutii cu pastile, aurit şi lăcuit, pe care Zéphyrin îl ştersese cu grijă. O cîrpă o împiedica să se sprijine de spătarul scaunului. Ea o aruncă şi se adînci din nou în cercetarea pozelor. Atunci, cei doi îndrăgostiţi, văzînd-o pe doamna atît de bună, nu se mai sfiiră. Sfîrşiră chiar prin a o uita. Hélène lăsase să-i cadă, una cîte una, pozele, pe genunchi; şi vag surîzătoare, îi privea, îi asculta.

— Spune-mi, dragul meu, murmura bucătăreasa, nu mai vrei friptură?

El nu răspunse nici da nici nu, se legăna ca şi cum l-ar fi gîdilat cineva, apoi se umfla de mulţumire cînd îi punea o bucată zdravănă în farfurie. Epoleţii roşii îi săl-

tau, în vreme ce capul rotund, cu urechi mari, depărtate, avea, în gulerul galben, tremuratul unui cap de maimuţoi. Rîdea pe furiş, cu nasul în tunica pe care nu şi-o descheiase din respect pentru doamna.

— Parcă merge mai bine decît napii lui taica Rouvet, sfîrşi el prin a spune, cu gura plină.

Asta era o amintire de acasă. Amîndoi mai să crape de rîs ; Rosalie se ţinu de masă, ca să nu cadă. Într-o zi, era înainte de prima împărtăşanie, Zéphyrin îi furase trei napi lui taica Rouvet ; erau tari napii, oh ! tari de să-ţi spargi dinţii, nu alta ; dar Rosalie ascunsă în spatele şcolii, îşi ronţăise partea ei. De atunci, ori de cîte ori mîncau împreună, nu se putea ca Zéphyrin să nu spună : „Asta merge mai bine decît napii lui taica Rouvet."

Şi, imediat, Rosalie izbucnea în rîs atît de tare, încît îşi rupea băierile fustei. Se auziră şi acum băierile rupîndu-se :

— Hei, iar le-ai rupt ? spuse micul soldat triumfînd.

Întinse mîinile, voia să ştie. Dar primi cîteva palme.

— Stai liniştit, n-ai să mi le coşi tu... E o prostie că-mi rupsei băierile fustei... Pun altele în fiecare săptămînă...

Apoi cum el o pipăi totuşi, ea îi prinse mîna şi i-o răsuci. Această gentileţe era gata să-l excite, cînd, cu o privire furioasă, ea i-o arătă pe doamna care-i privea. Fără să se tulbure prea tare, el îşi umflă falca cu o bucată enormă de friptură şi clipi din pleoape, cu mutra unui soldăţoi care părea să spună că femeile nu detestă niciodată aşa ceva, nici chiar doamnele. Cînd oamenii se iubesc e întotdeauna plăcut să-i priveşti.

— Mai ai încă cinci ani de stat la oaste ? întrebă Hélène, prăbuşită pe scaunul ei înalt, de lemn, scufundată într-o mare linişte.

— Da, doamnă, poate numai patru dacă n-or avea nevoie de mine.

Rosalie pricepu că doamna se gîndea la măritişul ei. Strigă, prefăcîndu-se mînioasă :

— Oh ! Doamnă, poate să rămînă încă zece, n-o să fiu eu aia care să mă duc să-l cer guvernului... Face pe nebunul... Sînt sigură că o să-l dea afară... Da, poţi să

rîzi cît vrei... Cu mine nu-ți merge... Vom vedea noi dacă o să-ți mai ardă de glume cînd o fi domnul primar aici...

Și cum el rîdea și mai tare, făcînd pe seducătorul în fața doamnei, bucătăreasa se supără de-a binelea.

— Haide, te sfătuiesc să fii la locul tău... De fapt, știți, doamnă, că e și cam netot. Nu aveți idee cum îi prostește uniforma... Astea-s aerele pe care și le dă față de camarazi. Dacă l-aș da pe ușă afară l-ați auzi plîngînd pe scară... Puțin îmi pasă de tine, dragul meu... Cînd oi vrea, ai să vii glonț aici ca să afli cum îmi sînt făcuți ciorapii !

Îl privi de aproape ; dar văzîndu-i chipul bun, de culoarea tărîței, care începea să se neliniștească, se simți brusc înduioșată. Și fără vreo trecere de la una la alta zise : „Ah ! Nu ți-am spus, am primit o scrisoare de la mătușă-mea... Familia Guinguard ar vrea să vîndă casa. Da, aproape pe nimic... Poate că mai tîrziu s-ar putea..."

— Drace ! spuse Zéphyrin încîntat, acolo am fi la noi acasă... E loc unde să pui două vaci...

Apoi tăcură. Erau la desert. Micul soldat întindea peltea de struguri pe pîine cu o lăcomie de copil în timp ce bucătăreasa grijulie îi curăța, cu un aer matern, un măr. El își vîrî mîna rămasă liberă sub masă și-o mîngîie de-a lungul genunchilor, dar atît de ușor, încît ea se prefăcea că nici nu simte. Cînd era cuminte, Rosalie nu se supăra cîtuși de puțin. Chiar îi făcea plăcere, fără să o mărturisească, fiindcă, cum stătea pe scaun, simțea ușoare tresăriri de mulțumire. În sfîrșit, în ziua aceea fu un ospăț în toată regula.

— Doamnă, iată că vă fierbe apa, spuse Rosalie după o clipă de tăcere.

Hélène nu se mișcă. Se simțea învăluită parcă în dragostea lor. Le continuă visele, și-i imagină acolo, în căsuța Guinguarzilor, cu cele două vaci ale lor. Faptul că-i vedea atît de serioși, el cu mîna sub masă, iar slujnicuța stînd foarte țeapănă, o făcu să surîdă. Distanțele se apropiaseră, Hélène nu mai avea noțiunea clară nici a ei, nici a altora, nici a locului unde se afla, nici a ceea ce avea de făcut acolo. Vasele de aramă străluceau pe pereți, o moliciune o ținea pe loc fără să se simtă jignită de dezordinea din bucătărie. Această înjosire o făcea să simtă

adînc bucuria unei dorințe îndeplinite. Îi era numai foarte cald, din cauza cuptorului îi apăruseră pe fruntea palidă picuri mari de sudoare; în spatele ei, fereastra întredeschisă o făcea să simtă în ceafă fiori plăcuți.

— Doamnă, apa dumneavoastră fierbe, repetă Rosalie. N-o să mai rămînă nimic în oală.

Și-i puse oala dinainte. Hélène, o clipă, surprinsă, trebui să se scoale.

— Ah! Da... Îți mulțumesc...

Nu mai avea nici un pretext, plecă încetișor, cu regret. În odaie, oala o încurcă. Deodată o întreagă patimă izbucni în ea. Această amorțire care-o ținuse ca pe-o proastă, se topea într-un val de viață înflăcărată, a cărui rostogolire o ardea. Se înfiora de o voluptate pe care n-o mai simțise. Îi reveneau amintiri, simțurile i se deșteptau prea tîrziu, cu o imensă dorință nepotolită. Dreaptă, în mijlocul camerei, se întinse din tot trupul, cu mîinile ridicate și răsucite, trosnindu-și mădularele ațîțate. Oh! îl iubea, îl voia, i s-ar dărui la fel și data viitoare.

În clipa în care își scotea capotul, privindu-și brațele goale, un zgomot o nelinişti, i se păru că tușise Jeanne. Atunci luă lampa. Copila, cu pleoapele închise, părea adormită. Dar cînd mamă-sa se întoarse cu spatele, ea deschise ochii mari, niște ochi negri ce-o urmăriră mînioși în timp ce se înapoia în odaie. Încă nu dormea, nu voia să adoarmă. O nouă criză de tuse îi sfîșie gîtlejul; își vîrî capul sub cuvertură, înăbușindu-și-o.

Acum putea să moară, pe mamă-sa n-o mai interesa nimic. Rămase cu ochii deschiși în noapte, știind totul, murind din pricina asta fără nici o tînguire.

II

A DOUA ZI, HÉLÈNE AVU TOT soiul de idei practice. Se trezi obsedată de ideea de a veghea ea însăși asupra fericirii sale, înfiorată de teama de a nu-l pierde pe Henri prin vreo imprudență. În ceasul acesta friguros al deșteptării, în vreme ce odaia amorțită mai dormea, ea îl adora, îl dorea, într-un elan al întregii sale ființe. Nu simțise niciodată nevoia de a fi dibace. Primul ei gînd fu să se ducă s-o vadă pe Juliette chiar în dimineața aceea. Ar evita astfel explicațiile supărătoare, cercetări care-o puteau compromite.

Cînd sosi la doamna Deberle, către ora nouă, o găsi sculată, palidă și cu ochii roșii ca pe o eroină de dramă. De îndată ce-o zări, biata femeie i se aruncă în brațe, plîngînd, numind-o îngerul ei bun. Nu-l iubea cîtuși de puțin pe Malignon ăsta, oh ! putea să jure ! Doamne ! Ce aventură stupidă ! Ar fi murit după aceea, era sigură ! căci nu se simțea cîtuși de puțin făcută pentru uneltiri

din astea; minciunile, suferințele, tiraniile unui sentiment mereu același. Cît de bine îi părea să se simtă iarăși liberă! Rîdea de mulțumire! Apoi, plînse din nou, rugînd-și prietena să n-o disprețuiască. În adîncul înfrigurării sale avea o spaimă, credea că bărbatu-su știa totul. În ajun el se întorsese foarte agitat. O copleși pe Hélène cu întrebări. Atunci, aceasta cu o îndrăzneală și o ușurință care-o mirară pînă și pe ea însăși, îi istorisi o poveste ale cărei amănunte le inventa unul cîte unul, din belșug. Jură că bărbatul ei nu se îndoia de nimic. Ea era cea care, aflînd totul și voind s-o salveze, avusese ideea să se ducă să le tulbure întîlnirea. Juliette o ascultă, acceptă romanul, cu chipul luminat în toiul lacrimilor de o bucurie fără margini. Se aruncă încă o dată de gîtul Hélènei. Și Hélène nu se simțea de loc stingherită de mîngîierile sale, nu încerca nici unul din scrupulele cinstei din pricina cărora suferise odinioară. Cînd o părăsi, după ce-o puse să-i promită că va fi liniștită, rîse în sinea sa de dibăcia ei și plecă încîntată.

Trecură cîteva zile. Toată existența Hélènei se schimbase; cu gîndul nici nu mai trăia acasă, trăia la Henri. Pentru ea nu mai exista nimic în afară de micul palat vecin în care îi bătea inima. De îndată ce găsea un pretext, alerga acolo, uita de sine, mulțumită că respiră același aer. În această primă încîntare a posesiunii, vederea Juliettei o înduioșa ca ceva care ținea de Henri. Totuși acesta nu putuse s-o întîlnească nici o clipă singură. Ea părea să pună un soi de rafinament în a întîrzia clipa celei de a doua întîlniri. Într-o seară, cum o conducea pînă în vestibul, ea îl sili să jure că nu se vor mai revedea în casa din pasajul des Eaux, adăugînd că acest lucru ar compromite-o. Amîndoi fremătau în așteptarea strîngerii pătimașe prin care s-ar lua iarăși în brațe unul pe celălalt, nu știau nici ei unde — undeva, într-o noapte. Și Hélène, chinuită de această dorință, nu mai trăia decît pentru clipa asta, indiferentă față de ceilalți, petrecîndu-și zilele sperînd, foarte fericită, avînd totuși în fericirea asta cîte o tresărire plină de neliniște ori de cîte ori Jeanne tușea.

Jeanne tușea, o tuse slabă, seacă, deasă, care se întețea spre seară. Atunci avea și ușoare accese de febră. Picăturile de sudoare o slăbeau în timpul somnului. Cînd

mamă-sa o întreba, fata îi răspundea că nu era bolnavă, că n-o durea nimic. Era, fără îndoială, un sfîrşit de guturai. Şi Hélène, liniştită cu această explicaţie, nemaiavînd conştiinţa limpede a ceea ce se petrecea în jurul ei, simţea totuşi, în încîntarea în care trăia, sentimentul confuz al unei dureri, o tristeţe nelămurită care făcea să i se strîngă inima. Cîteodată, în toiul unor bucurii care-o scăldau în duioşie, o cuprindea o nelinişte, i se părea că în spatele ei pîndea o nenorocire. Se întorcea şi surîdea. Cînd eşti prea fericit, tremuri mereu. Jeanne tuşea, dar îşi bea ceaiul, deci n-avea nimic. Totuşi, într-o după-amiază, bătrînul doctor Bodin, care venea ca prieten al casei, îşi prelungi vizita, preocupat, cercetînd-o pe Jeanne cu coada micilor săi ochi albaştri. O interogă părînd că se joacă cu ea. În ziua aceea nu spuse nimic. Dar, după două zile, veni din nou ; de data asta, fără s-o mai examineze pe Jeanne aduse vorba despre călătorii cu voioşia unui bătrîn care a văzut multe lucruri. Odinioară, fusese chirurg militar ; cunoştea toată Italia. Era o ţară minunată care trebuia admirată primăvara ! De ce doamna Grandjean n-o ducea acolo pe fiică-sa ? Adusese vorba despre aşa ceva, după întorsături iscusite, sfătuind-o pe Hélène să stea o vreme în „Ţara Soarelui", cum îi spunea el. Hélène îl privi ţintă. Atunci, el spuse că nici una, nici cealaltă nu erau bolnave, fireşte, numai că schimbarea aerului întinereşte... La gîndul de a părăsi Parisul ea deveni foarte albă, cuprinsă de un frig de moarte. Doamne, să se ducă atît de departe, atît de departe ! Să-l piardă pe Henri dintr-o dată, să-şi lase dragostea fără nici o speranţă ! Simţea în ea o astfel de sfîşiere, încît se aplecă spre Jeanne ca să-şi ascundă tulburarea. Oare Jeanne voia să plece ? Copila îşi împreunase înfrigurată degetele mici. Oh ! da, voia din toată inima, voia să se ducă la soare, numai ele singure, ea şi mamă-sa, oh ! numai ele singure, şi bietul ei chip slăbit, ai cărui obraji ardeau de febră, străluci de nădejdea unei vieţi noi. Dar Hélène nu mai asculta, revoltată şi neîncrezătoare, convinsă acum că toată lumea era înţeleasă, abatele, doctorul Bodin, chiar şi Jeanne, ca s-o despartă de Henri. Văzînd-o atît de palidă, bătrînul doctor crezu că fusese lipsit de tact ; se grăbi deci să spună

că nimic n-o zorea, hotărît să mai discute asupra acestei chestiuni.

Tocmai în ziua aceea doamna Deberle urma să stea acasă. De îndată ce doctorul plecă, Hélène se grăbi să-și pună pălăria. Jeanne refuză să iasă ; se simțea mai bine lîngă foc ; o să fie cuminte și n-o să mai deschidă fereastra. De cîtăva vreme n-o mai ruga pe mamă-sa s-o ia cu ea, o urmărea doar îndelung cu privirea. Apoi, cînd rămînea singură, se scufunda în scaunul ei și rămînea astfel ore întregi, fără să se miște.

— Mamă, e departe Italia asta ? întrebă ea cînd Hélène se apropie s-o sărute.

— Oh ! Foarte departe, micuța mea !

Dar Jeanne o ținu de gît. N-o lăsă să se ridice numaidecît, murmurînd :

— Și ce ! Rosalie ți-ar păzi aici casa. N-am avea nevoie de ea... Vezi tu, cu un cufăr nu prea mare... Oh ! cît ar fi de bine, măicuță... Nimeni decît noi două... M-aș înapoia grasă, uite-atît...

Își umflă obrajii și-și rotunji brațele. Hélène îi spuse că va vedea ; apoi scăpă, dîndu-i în grijă Rosaliei să vegheze asupra domnișoarei. Atunci copila se ghemui în colțul căminului, privind cum arde focul, adîncită în visare. Din cînd în cînd își întindea mașinal mîinile ca să și le încălzească. Strălucirea flăcării îi obosi ochii mari. Era atît de pierdută în gînduri încît nu-l auzi pe domnul Rambaud intrînd. Acesta își întețise vizitele, venea, spunea el, pentru acea femeie paralizată pe care doctorul Deberle n-o internase încă la spital.

Cînd o găsi pe Jeanne singură, se așeză în celălalt colț al căminului, și discută cu ea cum ar fi discutat cu o persoană mare. Era într-adevăr plicticos, acea biată femeie aștepta de o săptămînă ; dar va coborî numaidecît, îl va vedea pe doctor, care-i va da poate un răspuns. Totuși, nu se mișca.

— Mamă-ta nu te-a luat cu ea ? întrebă el. Jeanne dete din umeri, plină de oboseală. Prea ar deranja-o să se tot ducă pe la alții. Nu-i mai plăcea nimic. Adăugă :

— Îmbătrînesc, nu mă pot juca mereu... Mama se distrează în afară, eu mă distrez înăuntru ; așa că nu sîntem împreună.

Urmă o tăcere. Copila avu un fior, întinse amîndouă mîinile către jăraticul care ardea cu o mare licărire trandafirie; semăna într-adevăr cu o femeie de treabă, înfofolită într-un șal imens, cu un fular la gît și cu altul în cap. Sub toate aceste rufe, o simțeai nu mai mare decît o pasăre bolnavă, zbîrlită și gîfîind în penele ei. Domnul Rambaud, cu mîinile în jurul genunchilor, contempla focul. Apoi, întorcîndu-se spre Jeanne, o întrebă dacă mamă-sa ieșise în ajun. Ea răspunse printr-un semn afirmativ. Și alaltăieri și cu o zi mai înainte? Ea spunea mereu da, ridicîndu-și bărbia. Mamă-sa ieșea în toate zilele. Atunci, domnul Rambaud și micuța se priviră lung, cu chipurile albite și serioase ca și cum ar fi avut de împărțit o mare supărare. Nu-și mai vorbiră de loc, pentru că o fetiță și un bătrîn nu puteau discuta despre asta împreună; dar știau de ce erau atît de triști și de ce le plăcea să stea astfel unul în dreapta și altul în stînga căminului, cînd casa era pustie. Se strîngeau alături, pentru a-și simți mai puțin părăsirea. Simțeau cum îi cuprind izbucniri de duioșie, ar fi vrut să se îmbrățișeze și să plîngă.

— Ți-e frig, bunul meu prieten, sînt sigură de asta... Apropie-te de foc.

— O, nu, scumpa mea, nu mi-e frig.

— Oh! minți, mîinile îți sînt înghețate. Apropie-te sau mă supăr.

Apoi fu rîndul lui să se neliniștească.

— Pun rămășag că nu ți-a lăsat nici ceai. Îți fac eu unul, vrei? Oh, știu să-l fac foarte bine. Dacă te-aș îngriji eu, ai vedea că nu ți-ar lipsi nimic.

Nu-și îngădui aluzii mai limpezi. Jeanne răspundea repede că ceaiul o scîrbea; prea o sileau să bea mult. Totuși, de multe ori consimțea ca domnul Rambaud să se învîrtă în jurul ei ca o mamă; îi strecura o pernă sub umeri, îi dădea doctoria pe care ea era pe cale s-o uite, o sprijinea prin cameră atîrnată de brațul lui.

Erau răsfățuri care-i înduioșau pe amîndoi. Jeanne, cu privirile ei adînci a căror flacără îl tulbura atîta pe bunul om, dorea uneori să se joace de-a tata și de-a fetița, cînd mamă-sa nu era acolo. Dar, deodată, îi cuprindeau tristețile, nu-și mai vorbeau, se examinau pe ascuns, cu milă unul pentru celălalt.

În ziua aceea, după o lungă tăcere, copila repetă întrebarea pe care i-o pusese și mamă-si : „E departe Italia ?"

— Oh ! te cred, spuse domnul Rambaud. E undeva, după Marsilia, la dracu-n praznic... De ce mă întrebi asta ?

— Uite-așa, declară ea serioasă.

Atunci se plînse că nu știe nimic. Era mereu bolnavă, n-o dăduseră niciodată la școală. Tăcură amîndoi, căldura puternică a focului îi adormea.

În vremea asta Hélène le găsise pe doamna Deberle și pe sora sa Pauline în pavilionul japonez, unde-și petreceau deseori după-amiezile. Era foarte cald aici, o gură de calorifer revărsa o căldură sufocantă. Ferestrele largi erau închise, se zărea grădina îngustă, în veșmînt de iarnă, aidoma unei mari fotografii sepia din care se detașau, pe pămîntul brun, micile ramuri negre ale copacilor. Cele două surori se certau în lege.

— Lasă-mă în pace, striga Juliette, interesul nostru este, bineînțeles, să susținem Turcia.

— Eu am vorbit cu un rus, răspunse Pauline, la fel de însuflețită. Sîntem iubiți la Sankt-Petersburg. Adevărații noștri aliați sînt din partea asta...

Dar Juliette luă o înfățișare serioasă, și, încrucișîndu-și brațele :

— Atunci, ce te faci cu echilibrul european ?

Problema Orientului pasiona Parisul, asta era discuția curentă, orice femeie cît de cît în contact cu lumea nu putea vorbi despre altceva. Așa că de două zile, doamna Deberle se adîncea cu convingere în politica externă. Avea idei foarte precise asupra diferitelor eventualități ce amenințau să se producă. Soră-sa Pauline o supăra mult pentru că-și îngăduia originalitatea să susțină Rusia împotriva intereselor evidente ale Franței. Voi s-o convingă, apoi se supără :

— Haide, taci din gură, vorbești ca o proastă ! Dacă măcar ai fi studiat chestiunea ca mine...

Se întrerupse ca s-o salute pe Hélène care intră.

— Bună ziua, draga mea. Ești într-adevăr drăguță că ai venit. Nu știi nimic ? Se vorbea azi-dimineață despre un ultimatum. Ședința Camerei Comunelor a fost foarte agitată...

— Nu, nu știu nimic, răspunse Hélène pe care problema asta o uluia. Ies atît de rar...

De altfel Juliette nu-i mai așteptase răspunsul. Îi explica Paulinei de ce trebuia neutralizată Marea Neagră, rostind din cînd în cînd nume de generali englezi și generali ruși, cu familiaritate, cu o pronunțare foarte corectă. Dar se ivi Henri ținînd în mînă un teanc de ziare. Hélène pricepu că pentru ea coborîse. Ochii li se căutară, își ațintiră puternic privirile unul asupra celuilalt. Pe urmă, se învăluiră în întregime în îndelunga și tăcuta strîngere de mînă.

— Ce mai e prin ziare? întrebă înfrigurată Juliette.

— În jurnale, draga mea? spuse doctorul; dar nu e niciodată nimic în ele.

Atunci, chestiunea Orientului fu uitată pentru o clipă. Fu vorba, în mai multe rînduri, despre cineva pe care contaseră și nu mai venea.

Pauline le atrase atenția că era aproape trei. Oh! va veni, afirmă doamna Deberle; prea făgăduise solemn; dar nu pronunța nici un nume. Hélène asculta fără să înțeleagă. Tot ceea ce nu era Henri n-o interesa cîtuși de puțin. Nu-și mai aducea lucrul, făcea vizite de cîte două ore, străină de orice discuție, cu capul preocupat de același vis copilăresc, închipuindu-și că ceilalți dispăreau printr-o minune și că ea rămînea singură cu el. Totuși îi răspundea Juliettei care-o întreba, în vreme ce privirea lui Henri, mereu fixată într-a ei, o obosea în chip plăcut. El trecu în spatele ei ca pentru a ridica unul din storuri și ea simți bine că-i cerea o întîlnire, după felul în care-i atinsese părul. Consimțea, nu mai avea puterea să aștepte.

— A sunat, el trebuie să fie, spuse dintr-o dată Pauline.

Cele două surori își luară un aer indiferent. Cel care se prezentă fu Malignon, și mai corect ca de obicei, cu o seriozitate vădită. Strînse mîinile care i se întindeau; dar evită glumele obișnuite, reintră ceremonios în casa în care nu se mai ivise de cîtăva vreme. În timp ce doctorul și Pauline se plîngeau de raritatea vizitelor sale, Juliette se aplecă la urechea Hélènei, care, în ciuda indiferenței sale suverane, rămase surprinsă.

— Ce, lucrul acesta te miră? Doamne! Nu-i port pică...

În fond, e un băiat atît de bun, încît nu poți fi supărată pe el... Închipuie-ți că a descoperit un bărbat pentru Pauline. E un lucru drăguț, nu ți se pare ?

— Fără îndoială, murmură Hélène din complezență.

— Da, unul dintre prietenii săi, foarte bogat, care nu se gîndea cîtuși de puțin să se însoare, dar pe care el a jurat să ni-l aducă... Îl așteptăm astăzi ca să știm răspunsul definitiv... Așa că, înțelegi, a trebuit să trec peste multe lucruri... Oh ! nu mai există nici un pericol, acum ne cunoaștem...

Ea avu un rîs frumos, roși puțin din pricina amintirii care-i veni în minte : apoi se repezi spre Malignon. Hélène surîse și ea. Aceste ușurințe ale vieții o scuzau și pe ea. Nu avea de loc dreptate să viseze drame fioroase, totul se rezolva cu o bonomie încîntătoare. Dar în vreme ce ea gusta astfel o lașă fericire spunîndu-și că nimic nu era oprit, Juliette și Pauline se duseră să deschidă ușa pavilionului și să-l tîrască pe Malignon în grădină. Brusc, auzi, în ceafă, vocea lui Henri, înceată și înflăcărată :

— Te rog, Hélène, oh, te rog !

Ea tresări, privi în juru-i cu neliniște. Erau într-adevăr singuri, îi zări pe ceilalți trei mergînd cu pași mici pe o alee. Henri îndrăznise s-o ia de umeri și ea tremura și groaza ei era plină de extaz.

— Cînd vei voi, bîlbîi ea, înțelegînd bine că el îi cerea o întîlnire.

Și repede schimbară cîteva cuvinte.

— Așteaptă-mă diseară în casa aceea din pasajul des Eaux.

— Nu, nu pot.. Ți-am explicat și mi-ai jurat...

— În altă parte atunci, unde-ți va plăcea, numai să te văd... La tine, la noapte ?

Ea se revoltă. Dar nu putu să-l refuze decît printr-un gest, cuprinsă de teamă, căci le văzu pe cele două femei și pe Malignon înapoindu-se. Doamna Deberle se prefăcuse că-l ia pe tînărul bărbat ca să-i arate o minune, niște tufe de violete înflorite, în ciuda timpului rece. Grăbise pasul, și intrase prima, strălucind de bucurie.

— S-a făcut ! spuse ea.

— Ce anume? întrebă Hélène încă zguduită, nemaiaducîndu-și aminte.

— Căsătoria, bineînțeles ! Oh ! Am scăpat ! Pauline începuse să nu mai fie comodă pentru noi... Tînărul a văzut-o și a găsit-o încîntătoare. Mîine vom mînca cu toții la tata... L-aș fi sărutat pe Malignon pentru vestea lui bună...

Henri, cu un sînge rece perfect, manevrase în așa fel încît să se îndepărteze de Hélène. Și el găsise că Malignon e încîntător. Păru să se bucure mult, împreună cu nevastă-sa, de a o vedea în sfîrșit căpătuită pe sora lor mai mică. Apoi, o înștiință pe Hélène că e pe cale să-și piardă o mănușă. Ea îi mulțumi. În grădină se auzea vocea Paulinei care glumea ; se aplecase către Malignon, îi șoptea cuvinte întretăiate și izbucnea în rîs cînd el îi răspundea tot în șoaptă. Fără îndoială că-i făcea confidențe asupra viitorului ei soț. Prin ușa pavilionului, lăsată întredeschisă, Hélène respira cu plăcere aerul proaspăt.

Chiar în clipa aceea, în odaia lor, Jeanne și domnul Rambaud tăcuseră, moleșiți de căldura mare a jăratecului. Copila ieși din acea lungă tăcere, întrebînd dintr-o dată, ca și cum această întrebare ar fi fost concluzia trasă după visarea ei :

— Vrei să ne ducem în bucătărie ? Vom vedea dacă n-o zărim pe mama...

— Desigur că vreau, răspunse domnul Rambaud.

Se simțea mai bine în ziua aceea. Veni, fără să fie susținută, rezemîndu-și fața de geam. Domnul Rambaud privi și el în grădină. Nu mai erau frunze, se zărea lămurit interiorul pavilionului japonez prin marile geamuri luminoase. Rosalie, ocupată cu o oală pe foc, spuse că domnișoara este cam curioasă, dar copila recunoscuse rochia mamei sale ; își turti fața de geam ca să vadă mai bine. În vremea asta Pauline, își înălță capul și le făcu semne. Hélène se ivi și o chemă, printr-un semn din mînă.

— Te-au zărit, domnișoară, repetă bucătăreasa. Ți se spune să cobori.

Trebui ca domnul Rambaud să deschidă fereastra. Îl rugară s-o aducă pe Jeanne, toți o chemau. Jeanne fugise în odaie, refuzînd cu violență, acuzîndu-l pe bunul ei prieten că o făcuse dinadins, că bătuse cu degetul în geam ca să atragă atenția celor din pavilion. Îi plăcea s-o privească pe mamă-sa dar nu voia să se mai ducă în casa aia ; și

la toate întrebările rugătoare pe care i le adresă domnul Rambaud, ea îi răspundea cu teribilul ei: „așa", care explica totul.

— Nu tu ar trebui să mă silești, spuse ea cu un aer întunecat.

Dar el îi explică cum că i-ar pricinui maică-si multă mîhnire, că nu le putea face în ciudă oamenilor acelora. O va înveli bine, nu-i va mai fi frig; și, vorbind, îi înnodă șalul în jurul taliei, îi scoase fularul cu care-și înfășurase capul, ca să-i pună o capeluță tricotată. Cînd fu gata ea protestă din nou. În sfîrșit, se lăsă dusă, cu condiția c-o aducе repede înapoi, dacă se va simți prea rău. Portăreasa le deschise poarta de comunicație, și fură primiți în grădină cu exclamații vesele. Doamna Deberle, mai ales, îi arătă multă afecțiune Jeannei; o instală într-un fotoliu, voi să se închidă de îndată toate ferestrele, făcind observația că aerul era un pic cam tare pentru draga copilă. Malignon plecase. Și cum Hélène netezea pletele ciufulite ale micuței, puțin rușinată de a o vedea astfel în lume, încotoșmănată într-un șal și în cap cu o capeluță, Juliette strigă:

— Las-o... Nu sîntem ca în familie? Biata Jeanne... Ne lipsea!

Sună, întrebă dacă domnișoara Smithson și Lucien se înapoiaseră din plimbarea lor zilnică. Nu se înapoiaseră. De altfel, Lucien devenise imposibil, în ajun le făcuse să plîngă pe toate cele cinci domnișoare Levasseur.

— Vrei să ne jucăm de-a porumbelul zburător? întrebă Pauline, pe care gîndul apropiatei sale căsătorii o înnebunea. Nu-i obositor...

Dar Jeanne refuză printr-un semn din cap. Ea își plimbă îndelung privirea, printre genele-i lăsate, asupra persoanelor care-o înconjurau. Doctorul venise să-i spună domnului Rambaud că protejata sa fusese în sfîrșit internată la spital, și acesta, foarte emoționat, îi strînse mîna, ca și cum ar fi primit vreo binefacere personală. Fiecare se lungi în fotoliul său, conversația căpătă o intimitate fermecătoare. Vocile se încetiniră, urmate uneori de lungi tăceri. Cum doamna Deberle și sora ei discutau împreună, Hélène spuse celor doi bărbați:

— Doctorul Bodin ne-a sfătuit să facem o călătorie în Italia.

— Ah ! de asta m-a întrebat Jeanne, strigă domnul Rambaud. Ţi-ar face plăcere să te duci acolo ?

Copila, fără să răspundă, îşi puse mînuţele pe piept în timp ce chipul cenuşiu i se lumina. Privirea ei alunecase cu teamă spre doctor ; căci ea înţelese că mamă-sa îl consulta. El avu o uşoară tresărire, dar rămase rece. Brusc însă, Juliette se amestecă în vorbă, vrînd, ca de obicei, să ia parte la toate discuţiile.

— Despre ce-i vorba ? Despre Italia ? Nu cumva spuneaţi că vreţi să plecaţi în Italia ? Ah ! Într-adevăr, ce bine se nimereşte... Chiar azi-dimineaţă îl necăjeam pe Henri să mă ducă la Neapole... Închipuiţi-vă că de zece ani visez să văd Neapolul. În fiecare primăvară îmi promite, apoi nu se ţine de cuvînt.

— Nu ţi-am spus că nu vreau, murmură doctorul.

— Cum nu mi-ai spus ? Ai refuzat pe faţă, explicîndu-mi că nu-ţi poţi părăsi bolnavii...

Jeanne asculta. O zbîrcitură mare îi brăzdase fruntea pură, în timp ce, maşinal, îşi răsucea degetele, unul după altul.

— Oh ! bolnavii mei, reluă doctorul, îi voi încredinţa pentru cîteva săptămîni unui confrate. Dacă aş fi crezut că-ţi face o atît de mare plăcere...

— Doctore, îl întrerupse Hélène, eşti deci şi dumneata de părere că o asemenea călătorie îi va face bine Jeannei ?

— Excelent, asta o va pune complet pe picioare... Copiii se simt întotdeauna bine într-o călătorie.

— Atunci, strigă Juliette, să-l luăm pe Lucien, şi să plecăm toţi împreună... Vrei ?

— Dar, fără îndoială, vreau tot ce vrei şi tu, răspunse el cu un surîs.

Plecîndu-şi capul, Jeanne îşi şterse două lacrimi mari de mînie şi de durere care-i ardeau ochii. Se lăsă să alunece în fundul fotoliului pentru ca să nu mai audă şi să nu mai vadă nimic, în vreme ce doamna Deberle, încîntată de această distracţie nesperată care i se prezenta, izbucnea în cuvinte zgomotoase. Oh ! cît de drăguţ era bărbatul ei ! Îl sărută ca răsplată pentru sacrificul pe care-l făcea. Imediat, vorbi despre pregătiri. Puteau pleca săptămîna

viitoare. Doamne ! N-o să aibă de loc vreme să pregătească totul ! Apoi voi să stabilească un itinerariu ; vor rămîne opt zile la Roma, apoi se vor opri într-un mic ținut încîntător despre care-i vorbise doamna de Guiraud ; și sfîrși prin a se certa cu Pauline care voia să se întîrzie călătoria ca să meargă și ea cu bărbatul ei.

— Ah ! nu, asta nu ! spunea ea. Nunta se va face după ce ne vom întoarce noi !

Uitară de Jeanne. Ea îi cerceta cu atenție cînd pe mamă-sa, cînd pe doctor. Sigur, acum Hélène accepta această călătorie care trebuia s-o apropie de Henri. Era o mare bucurie să se ducă amîndoi în țara soarelui, să trăiască zile întregi alături, să profite de orele libere. Un rîs de ușurare se ivi pe buzele mamă-si, îi fusese atîta frică să nu-l piardă, era atît de bucuroasă că putea să plece împreună cu toți cei dragi ei ! Și, în timp ce Juliette înșira ținuturile pe care le vor străbate, cei doi se și vedeau mergînd într-o primăvară ideală ; își spuneau dintr-o privire că se vor iubi colo, și dincolo, peste tot pe unde vor trece împreună.

În acest timp, domnul Rambaud, pe care o mîhnire îl făcuse încet, încet, să fie tot mai tăcut, observă indispoziția Jeannei.

— Nu te simți bine, draga mea ? întrebă el cu jumătate de glas.

— Oh! Mi-e tare rău, du-mă te rog, acasă...

— Dar trebuie să-i spun mamei tale...

— Nu, nu, mama e ocupată, n-are timp... Du-mă acasă, du-mă acasă...

El o luă în brațe, spunîndu-i Hélènei că fetița se simțea puțin cam obosită. Atunci ea îl rugă s-o aștepte sus, va veni îndată și ea. Micuța, măcar că era ușoară, îi aluneca într-una din brațe și el trebui să se oprească la al doilea etaj. Ea își rezemase capul de umărul lui, amîndoi se priveau cu multă mîhnire. Nici un zgomot nu tulbura tăcerea înghețată a scării. El murmură :

— Ești mulțumită, nu-i așa, că te duci în Italia ?

Dar ea izbucni în lacrimi, bîlbîi că nu mai voia, că prefera să moară în odaia ei. Oh ! nu se va mai duce nicăieri, se va îmbolnăvi, simțea bine. Nicăieri nu se va mai duce,

nicăieri. Puteau să dea pantofiorii ei săracilor... Apoi, în toiul lacrimilor, ea îi vorbi încetișor :

— Îți mai aduci aminte ce m-ai întrebat într-o seară ?

— Ce anume, micuța mea ?

— Să rămîi pentru totdeauna cu mama, pentru totdeauna, pentru totdeauna... Ei bine, dacă mai vrei, vreau și eu !

În ochii domnului Rambaud se iviră lacrimi. O sărută cu duioșie, în timp ce ea adăugă scoborîndu-și și mai mult vocea : „Poate că ești supărat că m-am mîniat atunci... Nu știam, vezi tu... Pe tine însă te vreau ca tată... Oh ! acum, numaidecît... numaidecît... Te iubesc mai mult decît pe celălalt..."

Jos, în pavilion, Hélène, uitase iar de sine. Se discuta despre călătorie. Încerca o nevoie imperioasă să-și deschidă inima plină, să-i mărturisească lui Henri toată fericirea care-o sufoca. Atunci, în timp ce Juliette și Pauline discutau despre rochiile pe care urmau să le ia, Hélène se aplecă spre el, și-i dădu întîlnirea pe care-o refuzase cu un ceas mai înainte.

— Vino la noapte, te voi aștepta !

Și în timp ce se întorcea, în sfîrșit, acasă, se întîlni cu Rosalie, zguduită, care cobora scara alergînd.

De îndată ce-o zări pe stăpînă-sa, slujnica strigă :

— Doamnă, doamnă ! Grăbiți-vă... Domnișoara nu se simte bine ! Scuipă sînge !

III

SCULÎNDU-SE DE LA MASĂ, DOCtorul îi vorbi nevestei sale despre o lehuză alături de care va fi desigur, nevoit să-și petreacă noaptea. Plecă pe la nouă, coborî la malul apei, se plimbă de-a lungul cheiului pustiu în noaptea neagră; sufla un vîntuleț umed. Sena, crescută, își rostogolea valurile de cerneală. Cînd sună ceasul unsprezece, urcă din nou dealul Trocadéro și se învîrti în jurul casei a cărei masă patrată părea o contopire a tenebrelor. Făcu înconjurul casei, prin fereastra de la bucătărie văzu lumină în tot apartamentul. Atunci, așteptă mirat și din ce în ce mai neliniștit. Umbre treceau pe perdele, o agitație părea să umple odăile. Poate că domnul Rambaud rămăsese la masă? Niciodată totuși acest om demn nu întîrziase acolo după ora zece. Nu îndrăznea să urce, căci ce va spune dacă-i va deschide ușa Rosalie?

În sfîrșit, spre miezul nopții, nebun de nerăbdare, ne-

glijînd orice precauţie, sună şi trecu fără să răspundă prin faţa lojei doamnei Bergeret. Sus, îl primi Rosalie.

— Dumneavoastră sînteţi, domnule... Intraţi. Am să spun că aţi sosit... Doamna trebuie că vă aşteaptă...

Ea nu arăta nici o surpriză să-l vadă la acea oră. În vreme ce el intra în sufragerie, fără să spună un cuvînt, ea continuă, răscolită : „Oh ! Domnişoara se simte foarte rău, foarte rău, domnule... Ce noapte ! Nu mă mai ţin picioarele !"

Doctorul, fără voia sa, se aşezase. Uitase că era medic. De-a lungul cheiului, visa la această cameră unde-l va introduce Hélène, punîndu-i un deget pe buze, ca să n-o trezească pe Jeanne, culcată în cămăruţa vecină ; veioza va arde, camera va fi înecată în umbră, sărutările lor n-ar fi tulburat liniştea. Şi acum se afla aici, ca în vizită, cu pălăria în faţa lui, aşteptînd. În dosul uşii, o tuse încăpăţînată sfîşia tăcerea. Rosalie reapăru, străbătu repede sufrageria cu un lighean în mînă, aruncîndu-i aceste vorbe :

— Doamna a zis că să nu intraţi.

Rămase pe scaun, neputînd să plece. Atunci întîlnirea va rămîne pe altădată ? Asta îl năucea ca ceva imposibil. Apoi reflectă : această biată Jeanne nu era într-adevăr prea sănătoasă ; n-aveai decît necazuri şi neajunsuri cu copiii. Dar uşa se deschise şi doctorul Bodin se înfăţişă cerîndu-i mii de scuze. Şi timp de o clipă vorbi într-una : veniseră să-l caute şi va fi întotdeauna foarte fericit să se consulte cu ilustrul său confrate.

— Sigur, sigur, repetă doctorul Deberle, ale cărui urechi vîjîiau.

Bătrînul doctor, liniştit, se prefăcu că ezită asupra diagnosticului. Coborînd vocea, discută simptomele în termeni tehnici, se întrerupse şi isprăvi clipind din ochi. Fata avea o tuse fără expectoraţii, o slăbiciune foarte mare şi febră. Poate că avea de-a face cu o febră tifoidă ? Totuşi nu se putea pronunţa, nevroza cloro-anemică de care o îngrijea de atîta vreme îl făcea să se teamă de complicaţii neprevăzute.

— Dumneavoastră ce credeţi ? întreba el după fiecare frază.

Doctorul Deberle răspunse prin gesturi evazive. În timp ce confratele său vorbea, începu să-i fie încetul cu încetul rușine că se afla acolo. De ce urcase ?

„I-am pus două ventuze, continuă bătrînul medic. Aștept, ce vreți să fac... Dar trebuie s-o vedeți... Vă veți pronunța după aceea..."

Și-l duse în odaie. Henri intră înfiorat. Camera era foarte slab luminată de o lampă. Își aminti de alte nopți asemănătoare, petrecute în aceeași odaie caldă, în același aer sufocant și plin de reculegere, de adîncimile umbrei în care dormeau mobila și tapetele. Dar nimeni nu mai veni înaintea sa cu mîinile întinse, ca altădată. Domnul Rambaud, prăvălit într-un jilț, părea ațipit. Hélène, în picioare, în fața patului, într-un capot alb, nu se întoarse ; și acest chip palid i se păru foarte mare. Atunci, timp de un minut o examină pe Jeanne. Slăbiciunea îi era atît de mare, încît nici ochii nu-i mai deschidea fără efort. Scăldată în sudoare, stătea abătută, cu chipul palid, aprins de roșeață în pomeții obrajilor.

— E un caz foarte grav de tuberculoză, rosti el în sfîrșit, vorbind tare fără să vrea și nearătînd nici o surpriză ca și cum prevăzuse boala de multă vreme.

Hélène auzi și-l privi. Era foarte rece, cu ochii uscați, de un calm teribil.

— Credeți ? spuse simplu doctorul Bodin ridicînd capul cu aerul aprobativ al unui om care nu voise să se pronunțe primul.

O ascultă din nou pe copilă. Jeanne, cu membrele inerte, se lăsă examinată, fără să pară că pricepe de ce-o tulburau. Urmară cîteva cuvinte schimbate între cei doi medici. Bătrînul doctor șopti ceva despre răsuflarea ca de foale și despre sunetul unei oale dogite. Cu toate astea se prefăcea că mai stă la îndoială, vorbea acum de o bronșită capilară. Doctorul Deberle îi spuse că vreo pricină întîmplătoare trebuie să fi determinat boala, vreo răceală, desigur, dar că el observase de multe ori că cloro-anemia favoriza afecțiunile pulmonare. Hélène, în picioare în spatele lui, aștepta.

— Ascultați-o și dumneavoastră, spuse doctorul Bodin cedîndu-i locul lui Henri.

Acesta se aplecă, vru s-o ia pe Jeanne în brațe. Ea nu-și ridicase pleoapele, stătea inertă, arsă de febră. Cămașa desfăcută arătă un piept de copilă unde formele născînde de femeie abia se zăreau ; și nimic nu era mai cast, nici mai mișcător decît această pubertate atinsă de moarte. N-avusese nici un fel de revoltă cînd o pipăiseră mîinile bătrînului doctor. Dar de îndată ce degetele lui Henri o atinseră, se cutremură. O rușine o trezi din toropeala în care se scufundase. Avu un gest de femeie tînără surprinsă și pîngărită, își strînse bietele ei brațe mici și slabe peste piept bîlbîind cu o voce fremătătoare :

— Mamă... mamă...

Și deschise ochii. Cînd îl recunoscu pe omul care se afla acolo, o cuprinse groaza. Se văzu goală și plînse de rușine, învelindu-se repede. Păru că îmbătrînise dintr-o dată, cu zece ani, în agonia ei și că, în preajma morții, la cei doisprezece ani ai săi era destul de coaptă pentru a înțelege că acest om nu trebuia s-o atingă și s-o regăsească pe mamă-sa în ea. Și din nou strigă, chemînd în ajutor :

— Mamă... mamă... te rog...

Hélène. care încă nu scosese nici un cuvînt, veni lîngă Henri. Îl privi fix cu chipul ei de marmoră. Îl atinse, îi spuse cu o voce înăbușită acest singur cuvînt :

— Pleacă !

Doctorul Bodin încercă s-o liniștească pe Jeanne pe care o zguduia în pat o criză de tuse. Îi jura că n-o va mai contrazice, că toată lumea va pleca și o va lăsa liniștită.

— Pleacă ! repetă Hélène, cu vocea ei joasă și adîncă, la urechea amantului ei. Vezi bine că noi am omorît-o !

Atunci, fără să mai spună ceva, Henri plecă. Mai rămase o clipă în sufragerie așteptînd nici el nu știa ce, vreun lucru care se putea întîmpla. Apoi, văzînd că doctorul Bodin nu ieșea, plecă, coborî scara pe dibuite, fără ca Rosalie să aibă măcar grijă să-i lumineze drumul. Se gîndi la mersul fulgerător al ftiziilor acute, un caz pe care-l studiase de mult ; tuberculii miliari se înmulțesc cu rapiditate, înăbușirile cresc, Jeanne nu va mai trăi nici trei săptămîni.

Trecură opt zile. Soarele răsărea și apunea peste Paris, pe cerul întins din fața ferestrei, fără ca Hélène să aibă senzația clară a timpului nemilos și ritmic. Își știa fata

condamnată, stătea ca năucită de groaza sfîșierii care avea loc înlăuntrul ei. Era o așteptare fără nădejde, o certitudine că moartea n-o va ierta. Nu mai avea lacrimi, mergea încetișor prin odaie, mereu în picioare, îngrijind-o pe bolnavă cu gesturi încete și precise. Uneori, învinsă de oboseală, căzută pe un scaun, o privea ceasuri în șir. Jeanne slăbea mereu ; vărsături foarte dureroase o zdrobeau, febra nu mai înceta. Cînd doctorul Bodin venea, o examina o clipă, lăsa o rețetă și spatele lui rotund retrăgîndu-se exprima o asemenea neputință încît mama nici nu-l însoțea ca să-l întrebe.

Chiar a doua zi după criză, abatele Jouve alergase. El și fratele său soseau în fiecare seară, schimbau o tăcută strîngere de mînă cu Hélène, necutezînd să-i ceară noutăți. Se oferiseră să vegheze pe rînd, dar ea îi trimitea acasă către ora zece, nu voia pe nimeni în cameră în timpul nopții. Într-o seară, abatele, care părea foarte preocupat încă din ajun, îi vorbi între patru ochi.

— M-am gîndit la un lucru, murmură el. Draga copilă a întîrziat din cauza bolii... Ar putea să-și ia prima împărtășanie...

Hélène păru la început că nu înțelege. Această idee o surprindea, chiar o rănea puțin. Avu un gest de nepăsare :

— Nu, nu, nu vreau să fie tulburată... Las-o, dacă există vreun rai, o să se ducă acolo...

Dar în acea seară Jeanne simți una din acele întremări înșelătoare care le dă iluzii muribunzilor.

— Mîine vreau să mă scol. Voi învăța catehismul fără nici o greșeală, vom fi toți foarte mulțumiți.

Hélène, la picioarele patului, avu un suspin. Ea care nu putea plînge simțea un val de lacrimi care o sugrumau, auzind rîsul Jeannei. Se înăbușea, alergă în sufragerie ca să-și ascundă disperarea.

Abatele o urmă. Domnul Rambaud se sculase repede ca să se ocupe de micuță.

— Stai ! a strigat mama, s-a lovit cumva ? întrebă ea.

— Mama ta ? N-a strigat, dimpotrivă a rîs, fiindcă tu te simți atît de bine.

În sufragerie, Hélène cu capul pe masă, își înăbușea lacrimile în mîinile împreunate. Abatele se aplecase, o ruga să înceteze. Dar ridicîndu-și obrazul șiroind de la-

crimi se acuza, îi spunea că ea își ucisese fata ; și mărturisirea îi scăpă de pe buzele sale în cuvinte întretăiate. Niciodată nu i-ar fi cedat acestui om dacă Jeanne ar fi rămas lîngă ea. A trebuit să-l întîlnească în acea cameră necunoscută ! Doamne ! Cerul ar fi trebuit s-o ia o dată cu copila ei. Nu mai putea trăi. Preotul, speriat, o liniști făgăduindu-i iertarea.

Clopoțelul sună, în anticameră se auzi un glas. Cînd intră Rosalie, Hélène își șterse ochii.

— Doamnă, e doctorul Deberle...

— Nu vreau să intre.

— Cere vești despre domnișoara...

— Spune-i că e pe moarte...

Ușa rămăsese deschisă, Henri auzise. Atunci, fără s-o mai aștepte pe slujnică, coborî. În fiecare zi urca, primea același răspuns și pleca.

Ceea ce-o zdrobea pe Hélène erau vizitele. Cele cîteva doamne pe care le cunoscuse la familia Deberle credeau că e de datoria lor s-o mîngîie. Doamna de Chermette, doamna Levasseur, doamna de Guiraud și altele se prezentară ; nu doreau să intre, dar o chestionau pe Rosalie atît de tare încît zgomotul glasurilor lor străbătea pereții subțiri ai micului apartament. Atunci, cuprinsă de nerăbdare, Hélène le primea în sufragerie, în picioare, vorbind puțin. Stătea toată ziua în capot, uitînd să-și mai schimbe lenjurile, cu părul ei frumos, răsucit și ridicat. Ochii i se închideau de oboseală, pe chipul înroșit gura amară și împleticită nu mai găsea cuvintele. Cînd venea Juliette nu putea să-i închidă ușa în nas, deci o lăsa să se așeze o clipă lîngă pat.

— Scumpa mea, îi spuse ea într-o zi, prietenește, prea te pierzi cu firea. Ai un pic de curaj...

Și Hélène încerca să-i răspundă, în vreme ce Juliette se străduia s-o distragă vorbindu-i despre evenimentele care preocupau Parisul.

— Știi că vom avea sigur război... Sînt foarte supărată, am doi veri care vor pleca...

Venea astfel, după ce se înapoia din oraș însuflețită de o după-amiază întreagă de sporovăială, aducînd foșnetul lungilor sale fuste în această cameră liniștită de bolnavă ; oricît și-ar fi coborît vocea, oricît și-ar fi luat o înfățișare

miloasă, frumoasa ei indiferență ieșea totuși la iveală, o vedeai fericită și bucuroasă de a fi ea însăși sănătoasă. Hélène, zdrobită în fața ei, suferea de o pizmă chinuitoare.

— Doamnă, murmură Jeanne într-o seară, de ce nu vine Lucien să se joace cu mine ?

Juliette, încurcată, se mulțumi să zîmbească.

„E cumva bolnav și el ?“ reluă micuța.

— Nu, scumpa mea, nu-i bolnav... E la școală...

Și, cum Hélène o însoți în anticameră, ea voi să-și explice minciuna. „Oh ! l-aș aduce, știu că nu-i molipsitor. Dar copiii se sperie imediat și Lucien e atît de prostuț ! Ar fi în stare să plîngă văzîndu-l pe bietul dumitale îngeraș...“

— Da, da, ai dreptate, o întrerupse Hélène, cu inima frîntă la gîndul că această femeie atît de veselă avea un copil atît de sănătos.

Mai trecu o săptămînă. Boala își urma cursul, ducea cu fiecare ceas cîte puțin din viața Jeannei. În rapiditatea ei nu se grăbea să distrugă dintr-o dată acest trup fraged și demn de adorat, ci trecea prin toate fazele prevăzute, fără s-o cruțe de vreuna. Fata nu mai scuipa sînge ; cîteodată înceta și tusea. O înăbușea o astfel de apăsare, încît după răsuflarea sa greoaie puteai să-ți dai seama de ravagiile bolii în micuțul ei piept. Era prea dureros pentru atîta slăbiciune și ochii abatelui și ai domnului Rambaud se umpleau de lacrimi ascultînd-o. Zile și nopți răsuflarea i se auzi de după draperie ; biata ființă pe care o singură lovitură părea s-o ucidă, nu izbutea să moară în această luptă care-o umplea de sudoare. Mama, la capătul puterilor, nu mai putea să îndure zgomotul acestui horcăit, se ducea în camera vecină și se sprijinea cu capul de perete.

Încet, încet, Jeanne se izolă de toți. Nu mai vedea lumea, avea o expresie buimacă și pierdută, ca și cum ar fi trăit toată viața undeva singură. Cînd persoanele care o înconjurau voiau să-i atragă atenția și-și spuneau numele pentru ca ea să le recunoască, le privea fix, apoi se întorcea cu fața la perete cu un aer obosit. O învăluia o umbră, pierea cu amărăciunea mînioasă din zilele ei rele, de gelozie. Totuși toanele de bolnavă o mai trezeau uneori. Într-o dimineață o întrebă pe mamă-sa :

— Azi e duminică, nu-i așa?

— Nu, nu copila mea, răspunse Hélène. E abia vineri. De ce vrei să știi?

Dar părea să nu-și mai amintească de întrebarea pe care-o pusese. Dar a treia zi, cînd Rosalie se afla în odaie ea îi spuse cu jumătate de voce:

— E duminică... Zéphyrin e aici, roagă-l să vină...

Slujnica șovăi, dar Hélène, care auzise, îi făcu un semn să-l aducă. Copila repetă:

— Adu-l, veniți amîndoi, vreau să vă văd...

Cînd Rosalie intră împreună cu Zéphyrin, ea se ridică de pe pernă. Micul soldat, cu capul gol, cu mîinile depărtate, se legăna pentru a-și ascunde marea-i tulburare. O iubea într-adevăr pe domnișoara, îl zăpăcea serios faptul că o vedea „trecîndu-și arma în stînga", cum zicea el în bucătărie. Așa că, cu toate avertismentele Rosaliei care-i recomandase să fie vesel, rămăsese încremenit, cu chipul răvășit, zărind-o atît de palidă, atît de pierdută. Era un sensibil, cu toată înfățișarea lui de cuceritor. Nu mai găsi nici una din acele fraze frumoase, cum știa el să le întoarcă acum... Slujnica, în spatele lui, îi ciupi ca să-l facă să rîdă. Dar Zéphyrin abia izbuti să îndruge:

— Vă cer iertare... domnișoarei și celorlalți...

Jeanne se ridică sprijinindu-se pe brațele ei slabe. Deschise ochii mari și goi, părea să caute ceva. Un tremur îi clătina capul, lumina mare o orbea în acea umbră în care și începuse să coboare.

— Apropie-te, prietene, spuse Hélène soldatului. Domnișoara vrea să te vadă...

Soarele intra pe fereastră, forma o pată mare, galbenă, în care juca praful de pe covor. Venise luna martie, afară se ivea primăvara. Zéphyrin făcu un pas, nimerind drept în soare; micul lui chip rotund, acoperit de pistrui, avea reflexul aurit al grîului copt, în vreme ce nasturii de la tunică sclipeau, iar pantalonul roșu sîngera ca un cîmp de maci. Atunci Jeanne îl zări. Dar ochii

ei se neliniștiră din nou, nesiguri, trecînd de la un colț la altul.

— Ce vrei tu, copila mea ? întrebă mamă-sa. Sîntem aici cu toții...

Apoi înțelese. „Rosalie, apropie-te... Domnișoara vrea să te vadă."

Rosalie, înaintă la rîndul ei în soare. Purta o bonetă ale cărei bride, aruncate pe umeri, se ridicau în sus ca aripile unui fluture. O pulbere de aur cădea peste asprul ei păr negru și pe fața ei bună, cu nasul turtit, cu buze groase. În odaie nu erau decît ei, micul soldat și bucătăreasa, cot la cot, sub lumina razelor ; Jeanne îi privea :

— Ei bine, draga mea, reluă Hélène, nu le spui nimic ? Iată-i împreună...

Jeanne îi privea tremurînd din cap, un tremurat ușor de femeie foarte bătrînă. Stăteau acolo, ca bărbat și nevastă gata să se ia de braț ca să se reîntoarcă în ținutul lor.

Căldura primăverii îi încălzea și ei, dornici s-o înveselească pe domnișoara, sfîrșiră prin a rîde, cu un aer tîmp și tandru. O mireasmă plăcută de sănătate se ridica din spinările lor rotunjite. Dacă ar fi fost singuri, sigur că Zéphyrin i-ar fi ars Rosaliei un pumn, și ar fi primit de la ea o palmă zdravănă. Se vedea asta în ochii lor.

— Ei bine, draga mea, n-ai nimic să le spui ?

Jeanne îi privi, înăbușindu-se și mai mult. Nu scoase un cuvînt. Brusc izbucni în lacrimi. Zéphyrin și Rosalie ieșiră imediat din odaie.

— Vă cer iertare... domnișoarei și celorlalți... repetă năuc micul soldat plecînd.

Acesta fu unul dintre ultimele capricii ale Jeannei. Căzu într-o toropeală întunecată din care nimic n-o mai putu scoate. Se desprindea de toate, pînă și de mama ei. Cînd aceasta se apleca deasupra patului cercetîndu-i privirea, copila păstra un chip mut ca și cum numai umbra perdelelor ar fi trecut peste ochii ei. Avea tăcerile, resemnarea neagră a unei părăsite care simte că moare.

Uneori rămînea vreme îndelungată cu pleoapele pe jumătate închise, fără să se poată ghici din privirea ei micșorată ce gînd îndărătnic o absorbea. Nimic nu mai exista pentru ea decît păpușa ei mare, culcată alături. Îi fusese dată într-o noapte ca s-o mai distragă de la durerile de nesuportat ; și ea refuză s-o dea înapoi, o apăra cu îndărătnicie de îndată ce voiau să i-o ia. Păpușa, cu capul ei de carton rezemat de sulul de căpătîi, stătea lungită ca o persoană bolnavă, acoperită cu cuvertura pînă la umeri. Sigur că copila o îngrijea, căci din cînd în cînd îi pipăia cu mîinile ei fierbinți membrele de piele roz, pe jumătate smulse, golite de tărîțe. Ore în șir privirile nu i se desprindeau de pe ochii de email, mereu nemișcați, de pe dinții albi care nu încetau să surîdă. Apoi, o cuprindea duioșia, nevoia de a o strînge la piept, de a-și rezema obrazul de mica perucă, mîngîiere care părea s-o ușureze. Se refugia astfel în dragostea pentru păpușa ei mare, asigurîndu-se, cînd ieșea din somnolență, că era acolo, nevăzînd-o decît pe ea, vorbind cu ea, avînd uneori pe chip umbra unui surîs, ca și cum păpușa i-ar fi murmurat ceva la ureche.

Cea de a treia săptămînă era pe sfîrșite. Într-o dimineață, bătrînul doctor își făcu din nou apariția. Hélène înțelese : copila ei nu va mai apuca seara. Încă din ajun căzuse într-o stare de inconștiență care-o făcea să nu mai judece. Nu mai luptau împotriva morții, ci numărau ceasurile pe care Jeanne le mai avea de trăit. Cum bolnava suferea de o sete arzătoare, doctorul îi recomandase simplu să i se dea o băutură cu puțin opium ca să-i ușureze agonia ; și această renunțare la orice leac o prostea pe Hélène. Atîta timp cît doctoriile stăteau înșirate pe măsuța de noapte, ea mai nădăjduia în vreo minune de vindecare. Acum, fiolele și cutiile nu mai erau acolo, ultima ei nădejde se dusese. Nu mai avea decît un singur îndemn, să fie lîngă Jeanne, să n-o părăsească, s-o privească. Doctorul, care voia s-o smulgă din această contemplare înfricoșătoare, încerca s-o îndepărteze, dîndu-i

să facă diverse mici treburi. Dar ea se întorcea, atrasă de nevoia fizică de a vedea. Foarte dreaptă, cu brațele căzute, într-o disperare care-i umflase obrazul, aștepta.

Spre ora unu, sosiră abatele Jouve și domnul Rambaud. Ieșindu-le în întîmpinare, doctorul le spuse un cuvînt. Amîndoi păliră. Rămaseră în picioare înmărmuriți; le tremurau mîinile. Hélène nici nu-și întoarse privirea.

Ziua era superbă, una din acele după-amiezi însorite ale primelor zile de aprilie. Jeanne se agită în patul ei. Setea care o devora o făcu pe moment să-și miște slab buzele; își scoase de sub cuvertură bietele mîini străvezii, apoi și le plimbă încet în gol. Munca surdă a suferinței se terminase, nu mai tușea, vocea ei stinsă semăna cu o adiere. Își tot întorcea capul, căutînd cu ochii lumina. Doctorul Bodin deschise larg fereastra. Atunci Jeanne nu se mai agită și rămase cu obrazul pe pernă, cu privirile îndreptate asupra Parisului, cu respirația greoaie care i se încetinea.

În timpul acestor trei săptămîni de suferință ea se întorsese astfel de multe ori spre orașul care se întindea în zare. Chipul îi devenea grav, visa. În acest ultim ceas, Parisul surîdea sub soarele blond de aprilie. De afară veneau adieri călduțe, rîsete de copii, ciripit de vrăbii și muribunda își aduna ultimele puteri ca să mai vadă, să urmărească norii de fum care se înălțau din cartierele îndepărtate. Își regăsi cele trei cunoștințe, Domnul Invalizilor, Panthéonul, turnul Saint-Jacques; dincolo de ele începea necunoscutul, pleoapele obosite i se închideau pe jumătate în fața imensei mări de acoperișuri. Poate că visa că era din ce în ce mai ușoară, că zbura ca o pasăre. În sfîrșit, acum avea să le cunoască, se va așeza pe domuri și pe fleșe, va vedea din șapte-opt bătăi de aripi lucrurile oprite care li se ascund copiilor. Dar o nouă neliniște o tulbură, mîinile începură din nou să caute, și nu se liniști decît atunci cînd își strînse păpușa mare în brațe. Voia s-o ia cu ea, privirile i se pierdură în depărtări, printre coșurile rumenite de soare.

Bătu ora patru, seara se lăsa cu umbrele ei albastre. Era sfîrșitul, o înăbușire, o agonie lentă și fără zbucium. Scumpul înger nu mai avea putere să se apere. Înfrînt, domnul Rambaud căzu în genunchi, scuturat de un plîns stăpînit, vîrîndu-se după o draperie ca să-și ascundă durerea. Abatele îngenunchease la căpătîi, cu mîinile împreunate, murmurînd rugăciunile muribunzilor.

— Jeanne, Jeanne, murmură Hélène, înghețată de groaza care o străbătea cu suflul ei de gheață.

Îl împinsese pe doctor, se aruncase în genunchi, sprijinită de pat ca să-și vadă cît mai de-aproape fata. Jeanne deschise ochii, dar nu se uită la mamă-sa. Privirile-i erau mereu acolo, deasupra Parisului care pierea. Își strînse și mai tare păpușa, ultima ei dragoste. Oftă adînc, apoi mai suspină ușor de două ori. Privirile i se stinseră, chipul îi exprimă o clipă o vie înfricoșare. Dar curînd, păru ușurată, nu mai respira, gura îi rămăsese deschisă.

— S-a sfîrșit, spuse doctorul luîndu-i mîna.

Jeanne privea Parisul cu ochii ei mari și goi. Chipul ei de capriță cu trăsăturile sale severe, se mai lungise, o umbră întunecată se cobora din sprîncenele pe care și le încruntase ; avea astfel, și moartă, chipul ei palid de femeie geloasă. Păpușa, cu capul pe spate, cu părul atîrnat, părea moartă și ea.

„S-a sfîrșit", repetă doctorul care lăsă să-i cadă mînuța rece.

Hélène, cu chipul împietrit, își strînse fruntea în pumni, ca și cum ar fi simțit că-i plesnește capul. Nu plîngea, își plimba privirile înnebunite prin fața ei. Apoi un sughiț de plîns îi zdrobi gîtlejul ; zărise la picioarele patului o pereche de pantofiori uitați acolo. Se sfîrșise, Jeanne nu-i va mai pune niciodată, putea să dea pantofiorii ei săracilor. Și, ghemuită jos, lîngă pat, cu lacrimile curgîndu-i șiroaie își plimbă pe obraz mîna moartei care alunecase. Domnul Rambaud plîngea. Abatele își ridicase

glasul, în vreme ce Rosalie, în ușa întredeschisă a sufrageriei, își mușca batista ca să nu facă prea mult zgomot.

Chiar în acel moment, sună doctorul Deberle. Nu se putuse abține să nu urce ca să afle noutăți.

— Cum îi mai este? întrebă el.

— Ah, domnule, bîigui Rosalie, a murit...

El rămase nemișcat, uluit de acest deznodămînt pe care-l aștepta din zi în zi. Apoi murmură:

— Doamne, bietul copil! Ce nenorocire!

Nu găsise decît aceste cuvinte prostești și sfîșietoare.

Ușa se închise și el coborî scările.

IV

CÎND DOAMNA DEBERLE AFLĂ DE moartea Jeannei, plînse, avu una din acele crize care o dădeau peste cap timp de patruzeci și opt de ore. Fu o deznădejde zgomotoasă, peste orice măsură. Se duse la Hélène și i se aruncă în brațe. Apoi, după o vorbă spusă în treacăt, puse stăpînire pe ea și în curînd o preocupă cu totul gîndul de a-i face copilei moarte funeralii deosebite. Se oferi, se însărcină să se ocupe de cele mai mici amănunte. Mama, epuizată de lacrimi, rămăsese sfîrșită, pe un scaun. Domnul Rambaud, care făcea totul în numele ei, își pierduse capul. Consimți cu efuziune și recunoștință. Hélène se trezi o clipă din deznădejdea ei, ca să spună că voia flori, flori multe.

Atunci, fără să piardă o clipă, doamna Deberle se puse serios pe lucru. Folosi cea de a doua zi ca să alerge pe la toate cucoanele să le aducă la cunoștință vestea cum-

plită. Visul ei era să poată avea o procesiune de fetițe în rochii albe. Îi trebuiau cel puțin treizeci, și nu se întoarse acasă pînă ce numărul nu fu complet. Trecuse ea însăși pe la administrația pompelor funebre, discutînd categoriile de înmormîntare, alegînd draperiile de doliu. Grilajul grădinii va fi îndoliat, corpul va fi expus în mijlocul liliacului plin de muguri verzi, delicați. Va fi încîntător. „Doamne, numai de-ar fi frumos mîine", își spuse seara, după ce se întoarse acasă.

Dimineața se arătă minunată, un cer albastru, un soare de aur, cu acea răsuflare pură și însuflețită a primăverii. Cortegiul era fixat pentru ora zece. Încă de la ora nouă fu întins doliul. Juliette veni să dea ordine lucrătorilor. Voia ca arborii să nu fie acoperiți cu totul. Draperiile albe cu ciucuri de argint deschideau un portic între cele două canaturi ale grilajului, acoperite de liliac. Se întoarse repede în salon ca să le primească pe cucoane. Se adunau toți la ea, ca să nu umple cele două camere ale doamnei Grandjean. Era însă nemulțumită din pricina bărbatului ei, care trebuise să plece de dimineață la Versailles : o consultație pe care n-o putea amîna, spunea el. Rămasă singură, nu se va putea descurca...

Doamna Bérthier sosi prima, cu cele două fetițe ale sale.

— Închipuiește-ți, strigă doamna Deberle, Henri m-a lăsat singură ! Ei bine, Lucien, nu spui bună ziua ?

Lucien era acolo, gata de înmormîntare, cu mănuși negre. Păru surprins să le vadă pe Sophie și pe Blanche, îmbrăcate ca și cum s-ar fi dus la o procesiune. O panglică de mătase le strîngea rochiile de muselină, vălurile, care le cădeau pînă la pămînt le ascundea bonețelele subțiri de tiul.

În vreme ce mamele discutau, copiii se priveau, puțin cam țepeni în toaletele lor. Apoi Lucien zise :

— Jeanne e moartă.

Sufletul îi era trist, dar zîmbea totuși, un surîs mirat ; începînd din ajun, gîndul că Jeanne era moartă îl cumințise. Cum mamă-sa, prea aferată, nu-i răspundea, întrebase servitorii. Va să zică nu te mai miști de loc cînd ești mort ?

— E moartă, e moartă, repetară cele două surori, trandafirii amîndouă sub vălurile albe. Oare o vom vedea ?

El se gîndi un moment și, cu privirile pierdute, cu gura deschisă, ca și cum ar fi încercat să ghicească ce era dincolo de ceea ce știa el, spuse încetinel :

— N-o vom mai vedea.

În vremea asta, intrară alte fetițe. Lucien, la un semn al mamei sale, se duse să le întîmpine. Marguerite Tissot, în norul ei de muselină, cu ochii săi mari, părea o fecioară-copil ; pletele sale bălaie scăpaseră de sub bonețică, punîndu-i un fel de pelerină broșată, de aur, peste albeața vălului. Un surîs discret se observă la toți la sosirea celor cinci domnișoare Levasseur ; erau toate la fel, ai fi spus un pensionat de fete, cu cea mai mare în frunte, cu cea mai mică la coadă ; fustele lor erau atît de umflate încît ocupaseră un colț întreg al camerei. Dar cînd apăru mica Guiraud vocile șoptite se întăriră ; rîzînd, fiecare o lua ca să se uite la ea și s-o sărute. Avea înfățișarea unei turturele albe, cu penele zburlite, nu mai mare decît o păsărică, în mijlocul norilor de tiul care-o făceau grozav de mare și de rotundă. Nici mamă-sa aproape că nu-i mai găsea mîinile. Puțin cîte puțin, salonul se umplu parcă de zăpadă. Cîțiva băieți în redingotă pătau cu negru această puritate. Lucien, pentru că mica lui soție era moartă, își căuta o alta. Șovăi mult, ar fi voit o nevastă mai mare ca el, de pildă cît Jeanne. Totuși, păru să se decidă pentru Marguerite, ale cărei plete îl uimeau. N-o mai părăsi.

— Trupul n-a fost coborît încă, îi spuse Pauline Juliettei.

Pauline se agita ca și cum ar fi fost vorba de pregătirile unui bal. Soră-sa obținuse cu greu de la ea să nu vină îmbrăcată în alb.

— Cum ! strigă Juliette, la ce se gîndesc ei oare ? Mă duc sus... Rămîi aici cu cucoanele !

Părăsi repede salonul unde mamele în rochii întunecate discutau încet, în timp ce copiii nu îndrăzneau nici măcar să se miște de teamă să nu-și mototolească hainele. Sus, cînd Juliette intră în camera mortuară, o cuprinse un frig cumplit. Jeanne era încă culcată, cu mîinile împreunate ; și ca și Marguerite, ca și domnișoarele Levasseur, avea o rochie albă, bonetă albă, pantofi albi ; o cu-

nună de trandafiri albi pusă peste bonetă făcea din ea regina micilor sale prietene, sărbătorită de toată lumea aceea care-o aștepta jos.

În fața ferestrei, sicriul de stejar, căptușit cu satin alb, era întins pe două scaune, deschis ca un sipețel de bijuterii. Mobilele erau aranjate, o lumînare ardea ; camera, închisă, întunecată, avea mireasma și pacea umedă a unui cavou zidit de multă vreme. Și Juliette, care venea de la soare, de la viață, rîzătoare, rămase mută, oprindu-se dintr-o dată, nemaiîndrăznind să le spună să se grăbească.

— A venit lume multă, sfîrși ea prin a murmura.

Apoi, neprimind nici un răspuns, adăugă mai mult ca să vorbească din nou :

— Henri a trebuit să se ducă la o consultație la Versailles, o să-l scuzi...

Hélène, așezată în fața patului, ridică spre ea doi ochi goi. Nu putuseră s-o smulgă din odaia aceea. Stătea acolo de treizeci și șase de ceasuri, cu toate rugămințile domnului Rambaud și ale abatelui Jouve, care vegheaseră împreună cu ea. Mai ales cele două nopți o zdrobiseră într-o agonie fără sfîrșit. Apoi urmă durerea îngrozitoare a celei din urmă găteli, pantofii de mătase albă cu care se încăpățînase să încalțe ea însăși picioarele micuței moarte. La capătul puterilor, nu se mai mișca, adormită parcă de excesul durerii sale.

— Aveți flori ? bîigui ea cu trudă, cu ochii mereu înălțați către doamna Deberle.

— Da, da, draga mea, răspunse aceasta. Nu te necăji. De cînd fiică-sa își dăduse ultima suflare, ea nu mai avea decît această preocupare : flori, sumedenie de flori. Cu fiecare persoană nouă pe care o vedea, se neliniștea, părea să se teamă că nu se vor găsi destule flori.

— Ai trandafiri ? reluă ea după o tăcere.

— Da... Te asigur că vei fi mulțumită.

Clătină din cap, și recăzu în imobilitatea ei.

În acest timp slujbașii de la Pompele Funebre așteptau pe palier. Trebuiau să termine. Domnul Rambaud care se clătina și el ca un om beat, făcu un semn, rugînd-o pe Juliette să-l ajute s-o ducă pe biata femeie de acolo. Amîndoi o luară încetișor de braț ; o ridicară, și o conduseră spre

sufragerie. Dar ea îi respinse într-o criză supremă de disperare. Urmă o scenă sfîșietoare. Se aruncase în genunchi în fața patului, cramponîndu-se de draperii, umplînd odaia cu tumultul revoltei sale, în vreme ce Jeanne întinsă în tăcerea eternă, înțepenită și rece, păstra un obraz de piatră. Fața i se înnegrise puțin, gura avea o strîmbătură ușoară de copil răzbunător ; masca asta întunecată și fără iertare, de fată geloasă, o înnebunise pe Hélène. O văzuse bine timp de treizeci și șase de ore, înghețînd în ranchiuna ei, devenind tot mai înverșunată pe măsură ce se apropia de pămînt. Ce ușurare dacă Jeanne i-ar fi surîs pentru ultima oară !

— Nu, nu strigă ea. Vă rog ! Mai lăsați-mi-o o clipă... Nu puteți să mi-o luați ! Vreau s-o sărut ! Oh ! O clipă numai, o singură clipă !

Și ținînd-o în brațele ei tremurătoare, voia să le-o smulgă acelor oameni care se ascundeau în anticameră, întorși cu spatele, plictisiți. Dar buzele sale nu-i mai încălzeau răceala obrazului, o simțea pe Jeanne încăpățînîndu-se, refuzîndu-i-se. Atunci, se lăsă în voia mîinilor care-o tîrau, căzu pe un scaun în sufragerie, cu această tînguire înăbușită, repetînd de douăzeci de ori :

— Dumnezeule... Dumnezeule...

Emoția îi epuizase pe domnul Rambaud și pe doamna Deberle. După o scurtă tăcere, cînd aceasta întredeschise ușa, totul se sfîrșise. Nu se auzise nici un zgomot, doar un foșnet ușor. Șuruburile, unse dinainte, închideau pentru totdeauna sicriul. Odaia era goală. O draperie albă ascundea sicriul.

Atunci ușa se deschise, o lăsară pe Hélène liberă. Cînd intră, își aruncă privirea rătăcită peste mobile, în jurul pereților. Rosalie trăsese cuvertura ca să șteargă pînă și ușoara adîncitură a celei care plecase. Deschizîndu-și brațele într-un gest de nebună, Hélène se năpusti spre scară. Voia să coboare. Domnul Rambaud o ținu în timp ce doamna Deberle îi explica cum că asta nu se făcea. Dar ea se jura că va fi cuminte, că nu va merge la înmormîntare. I se putea îngădui să privească ; va sta liniștită în pavilion. Amîndoi plîngeau ascultînd-o. Trebuiră s-o îmbrace. Juliette îi ascunse rochia de casă sub un șal negru. Numai că nu-i găsea pălăria; în sfîrșit descoperi una, căreia îi

smulse buchetul de verbine roșii. Domnul Rambaud o luă pe Hélène de braț. Cînd ajunse în grădină, doamna Deberle murmură :

— N-o părăsiți. Eu, eu am o groază de treburi...

Și se făcu nevăzută. Hélène mergea cu greutate, cercetînd cu privirea în fața ei. Nimerind în plină zi, avu un suspin. Doamne ! Ce dimineață frumoasă ! Dar ochii i se opriră drept la grilaj unde zărise micul sicriu sub vălurile albe. Domnul Rambaud n-o lăsă să se apropie decît doi sau trei pași.

— Haide, fii curajoasă, spuse, înfiorîndu-se el însuși. Priviră... O rază de soare scălda sicriul îngust. La picioare, pe o pernă de dantelă, era pus un crucifix de argint. La stînga, un pămătuf muiat într-un aghiazmatar. Lumînările mari ardeau domol, părînd, la lumina soarelui, niște suflete mici, jucăușe, care-și luau zborul. Sub văluri, ramurile copacilor cu mugurii lor viorii alcătuiau un fel de leagăn. Era un colț de primăvară, unde cădea, prin deschizătura draperiilor, pulberea de aur a unei lungi raze ce înviora florile tăiate cu care era acoperit sicriul. Era acolo o revărsare de flori, de jerbe de trandafiri albi, de camelii albe, de liliac alb, de garoafe albe, o zăpadă de petale albe, ciorchinii albi lunecau de sub văluri : brebenei albi, iasomii albe se risipiseră pe jos cu petalele rupte. Rarii trecători din strada Vineuse se opreau, cu un surîs emoționat, în fața acestei grădini însorite unde dormea sub flori această mică moartă. Tot acel alb cînta, o puritate sclipitoare ardea în lumină, soarele încălzea vălurile, buchetele și coroanele, cu un fior de viață. Deasupra trandafirilor zbura o albină.

— Florile... florile... murmură Hélène, care nu mai știa alte cuvinte.

Își apăsă buzele cu batista, ochii i se umplură de lacrimi. I se părea că Jeannei trebuia să-i fie cald și gîndul acesta o zdrobea și mai mult, o copleșea de o duioșie plină de recunoștință pentru cei care-i acoperiseră copila cu toate acele flori. Voi să înainteze, domnul Rambaud n-o opri. Ce bine era sub vălurile albe ! Miresmele pluteau în aerul călduț, care nu se mișca. Atunci, se aplecă și culese un trandafir. Trandafirul pe care-l căutase ea să și-l stre-

coare în sîn. Fu cuprinsă de un tremur, iar domnului Rambaud i se făcu frică.

— Nu sta acolo, îi spuse el... Ai făgăduit să nu te îmbolnăvești...

Tocmai încerca s-o ducă în pavilion, cînd ușa salonului se deschise mare. Pauline apăru prima. Își asumase sarcina să organizeze cortegiul. Una cîte una, fetițele coborîră. Păru o revărsare bruscă de petale, măceși înfloriți în chip miraculos. Rochițele albe se umflau în soare, cu reflexe transparente, în care toate nuanțele delicate de alb treceau ca peste niște aripi de lebădă. Un măr își scutura petalele, rochițele erau însăși candoarea primăverii. Nu se mai opreau, înconjuraseră peluza și coborau într-una pe peron, fluturînd ca niște fulgi, îmbujorate de aerul proaspăt.

Atunci cînd grădina fu toată albă, în fața acestui stol de fetițe, Hélène își aminti de ceva. Își aminti de balul din primăvara trecută, de bucuria jucăușă a piciorușelor. O revăzu pe Marguerite ca lăptăreasă, își aminti de cofa ei cu lapte atîrnată la cingătoare, își aminti de Sophie costumată în subretă învîrtindu-se la brațul sorei sale Blanche pe al cărui costum de nebună sunau clopoțeii. Apoi, de cele cinci domnișoare Levasseur. Scufițele Roșii care făceau să se înmulțească toculițele de mătase roșie cu bandă de catifea neagră ; pe urmă de micuța Guiraud cu fluturele ei de alsaciană în plete, care sărea nebunește în fața unui arlechin de două ori mai mare ca ea ! Astăzi toate erau în alb. Și Jeanne era tot în alb pe perna ei de mătase albă, între flori. Fina japoneză cu cocul străpuns de ace lungi, cu tunica de purpură brodată cu păsări se ducea pe drumul din urmă în rochie albă...

— Cum au mai crescut ! murmură Hélène care izbucni în lacrimi.

Toate erau acolo, doar fata ei lipsea. Domnul Rambaud o sili să intre în pavilion ; dar ea rămase în ușă, voia să vadă cortegiul pornind. Niște doamne veniră s-o salute discret. Copiii o priveau cu ochii lor albaștrii, mirați.

În vremea asta Pauline, umbla de colo, colo, dădea porunci. În împrejurarea de față își mai înăbușea vocea, dar uneori uita.

— Haideţi, fiţi cuminţi... Uite, prostuţă mică ce eşti, te-ai şi murdărit... Voi veni să vă iau, să nu vă mişcaţi din loc...

Dricul sosi, deci se putea pleca. Doamna Deberle apăru şi strigă :

— Aţi uitat buchetele... Pauline, repede buchetele...

Urmă o mică dezordine.

Se pregătise pentru fiecare fetiţă cîte un buchet de trandafiri albi. Trebuiau neapărat împărţiţi aceşti trandafiri ; copiii, încîntaţi, ţineau în faţa lor buchetele mari, ca pe nişte făclii. Lucien, care n-o mai părăsea pe Marguerite, mirosea cu nesaţ florile, în vreme ce ea i le tot înghesuia sub nas. Toate acele puştoaice cu mîinile lor înflorite rîdeau în soare, apoi deveniră dintr-o dată serioase, urmărind cu ochii sicriul pe care oamenii îl urcau în dric.

— Ea e înăuntru ? întrebă Sophie foarte încet.

Sora ei, Blanche, făcu un semn cu capul. Apoi spuse la rîndul ei :

— Pentru oameni, e atîta de mare...

Vorbea de sicriu, şi-şi desfăcu braţele cît putu de mult. Dar mica Marguerite rîse cu nasul vîrît în trandafiri, spunînd că florile o gîdilau. Atunci îşi înfundară şi celelalte nasul în flori ca să vadă. O voce le strigă ceva şi se cuminţiră din nou.

Afară, cortegiul se mişcă din loc. În colţul străzii Vineuse, o femeie cu capul gol, cu papuci în picioare, plîngea şi-şi ştergea obrazul cu un colţ al şorţului. Cîteva persoane ieşiră pe la ferestre şi strigăte pline de milă se înălţară în liniştea străzii. Dricul înainta fără zgomot acoperit de văluri albe, cu ciucuri de argint ; se auzea doar pasul cadenţat al celor doi cai albi, înăbuşit de pămîntul bătătorit al şoselei. Părea o recoltă de flori, de buchete şi de coroane pe care le ducea acest car ; sicriul nu se zărea, zguduiri uşoare clătinau jerbele îngrămădite, carul semăna în urma lui crengi de liliac. În cele patru colţuri fluturau lungi panglici de mătase albă, pe care le ţineau patru fetiţe, Sophie şi Marguerite, o domnişoară Levasseur şi micuţa Guiraud, aceasta din urmă, atît de mică, atît de împleticită, încît trebuise s-o însoţească mamă-sa. Celelalte, într-un grup strîns, înconjurau sicriul, cu buchetele lor de trandafiri în mînă. Mergeau încetişor, vălurile le

fluturau, roțile alunecau în mijlocul acestor mătăsuri albe parcă purtate de un nor, din care surîdeau capete delicate de îngeri. Apoi în urmă, după domnul Rambaud, cu chipul palid și uitîndu-se în jos, veneau doamnele, cîțiva băiețași, Rosalie, Zéphyrin, servitorii casei Deberle. Cinci trăsuri în doliu, goale, urmau cortegiul. În strada plină de soare, porumbeii albi își luară zborul, la trecerea acestui car al primăverii.

— Doamne, ce încurcătură, repeta doamna Deberle, văzînd cortegiul depărtîndu-se. Dacă Henri și-ar fi putut amîna vizita aceea ! Și doar i-am spus...

Nu știa ce să facă cu Hélène, prăbușită pe un scaun în pavilion. Henri ar fi rămas lîngă ea. Ar fi consolat-o puțin. Din fericire, se oferi domnișoara Aurélie ; cum nu-i plăceau lucrurile triste, urma să se ocupe ea de gustarea pe care trebuia s-o găsească copiii la întoarcere.

Doamna Deberle se grăbi să ajungă din urmă cortegiul care se îndrepta spre biserică, pe strada Passy.

Acum grădina era goală, lucrătorii împătureau vălurile albe. Nu mai rămăseseră pe nisip, în locul unde fusese trupul Jeannei, decît cîteva petale scuturate de camelii. Și Hélène, căzută dintr-o dată în acea tăcere, simți din nou teama, sfîșierea veșnicei despărțiri. O singură dată numai, o singură dată să mai fie lîngă ea !

Ideea fixă că Jeanne plecase supărată, cu un chip mut și negru de necaz, o străpungea ca arsura unui fier roșu. Atunci, văzînd că domnișoara Aurélie o păzea, recurse la șiretenie ca să scape și să alerge la cimitir.

— Da, e o mare pierdere, repeta fata bătrînă, instalată comod într-un fotoliu. Eu am adorat copiii, mai ales fetițele. Ei bine, cînd mă gîndesc la nenorocirea asta, sînt mulțumită că nu m-am măritat... Celibatul te scutește de necazuri...

Credea c-o distrage. Vorbi despre una dintre prietenele ei care avusese șase copii ; muriseră toți. O altă doamnă rămăsese singură doar cu fiul mai mare care-o bătea. Hélène se prefăcea c-o ascultă. Nu se mai mișcă, frămîntată de un fior de nerăbdare.

— Iată-te mai liniștită, spuse domnișoara Aurélie. Doamne ! Întotdeauna sfîrșești prin a judeca...

Ușa sufrageriei dădea în pavilionul japonez. Se ridică și, deschizînd-o, își lungi gîtul. Farfurii cu prăjituri acopereau masa. Hélène se furișă iute prin grădină. Poarta era deschisă, lucrătorii de la Pompele Funebre duceau scara.

În stînga, strada Vineuse dădea în strada Réservoirs. Acolo se afla cimitirul din Passy. Un zid uriaș de susținere se ridică din bulevardul Muette, cimitirul e ca o terasă imensă care domină înălțimea Trocadéro-ului, aleile, Parisul întreg. Din douăzeci de pași Hélène ajunse lîngă poarta deschisă, în fața căreia se desfășura cîmpul pustiu al mormintelor albe și al crucilor negre. Intră. Două mari tufe de liliac înmugureau la capătul primei alei. Înmormîntările erau rare, ierburile crescuseră sălbatice, cîțiva chiparoși sfîșiau verdeața cu umbrele lor întunecate. Hélène o luă drept înainte ; un stol de vrăbii se sperie, un gropar își ridică iute capul, după ce aruncase alături pămîntul din lopată. Sigur că cortegiul încă nu sosise, cimitirul părea gol. O luă la dreapta, ajungînd pînă la parapetul terasei : și cum făcea înconjurul acesteia, zări în dosul unui pîlc de salcîmi fetițele în alb îngenuncheate în fața cavoului provizoriu în care urmau să scoboare trupul Jeannei. Abatele Jouve, cu mîna întinsă, dădea ultima binecuvîntare. Auzi doar zgomotul surd al pietrei de mormînt care căzuse.

Se sfîrșise.

Totuși Pauline o zărise și i-o arătă doamnei Deberle. Aceasta aproape că se supără, murmurînd :

— Cum ! A venit ! Dar asta nu se face, e de foarte prost gust...

Înaintă, arătînd prin înfățișarea chipului ei că o dezaproba. Cîteva doamne se apropiară la rîndul lor, curioase. Domnul Rambaud veni tăcut lîngă ea. Hélène se sprijinise de unul dintre salcîmi, simțindu-se sfîrșită, obosită de toată lumea asta. În vreme ce răspundea prin clătinări din cap condoleanțelor, un singur gînd o înăbușea : sosise prea tîrziu, auzise zgomotul pietrei de mormînt care căzuse. Și ochii ei se întorceau mereu spre cavoul ale cărui trepte erau măturate de un paznic.

— Pauline, ai grijă de copii ! repeta doamna Deberle.

Fetițele îngenuncheate se ridicară ca un stol de vrăbii albe. Unele, prea mici, împiedicîndu-se în fuste, se așezaseră jos ; trebuiră să le adune pe toate. Pe cînd o coborau pe Jeanne, cele mari își lungiseră gîtul ca să se uite în fundul gropii. Era foarte negru, un fior le făcu să pălească. Sophie le asigură în șoaptă că rămîi acolo ani și ani. „Și noaptea ?“ întrebă una din domnișoarele Levasseur. Sigur, și noaptea, mereu. Oh, noaptea, Blanche ar muri acolo... Se priviră cu toatele cu ochii foarte mari, ca și cum ar fi auzit o poveste cu hoți. Dar cînd se ridicară in picioare, chipurile le redeveniră trandafirii ; nu era adevărat, toate astea erau povești. Prea era bine, grădina aceasta cu ierburile ei mari era frumoasă, ce s-ar mai fi jucat de-a v-ați ascunselea pe după toate pietrele acelea ! Piciorușele jucau, rochițele fîlfîiau aidoma unor aripi. În tăcerea mormintelor, ploaia caldă și înceată a soarelui înflorea acea copilărie. Lucien sfîrșise prin a-și strecura mîna sub vălul Margueritei ; îi atinse pletele, voia să știe dacă nu-și punea nimic deasupra ca să fie atît de galbene. Micuța se îngîmfă. Apoi el îi spuse că se vor căsători amîndoi. Marguerite voia și ea, dar îi era teamă ca el să n-o tragă de păr. El i-l mai pipăi încă o dată și i se păru la fel de moale ca și hîrtia de scrisori.

— Nu vă duceți prea departe, strigă Pauline.

— Ei bine, noi plecăm, spuse doamna Deberle. Nu mai avem ce face aici, copiilor trebuie să le fie foame...

Adunară toate fetițele, care se răspîndiseră ca un pensionat în recreație. Le numărară, micuța Guiraud lipsea ; în sfîrșit, o zăriră foarte departe pe o alee, plimbîndu-se serioasă cu umbrela mamei sale. Atunci doamnele se îndreptară către poartă, împingînd în fața lor valul de rochițe albe. Doamna Berthier o felicită pe Pauline pentru căsătoria ei, care urma să aibă loc în luna următoare. Doamna Deberle spuse că va pleca peste trei zile la Neapole cu bărbatul ei și cu Lucien. Lumea se scurse, Zéphyrin și Rosalie rămaseră singuri. La rîndul lor se îndepărtară și ei. Se luaseră de braț, încîntați de această plimbare, cu toată marea lor durere ; își încetiniră pașii, și umbrele lor de îndrăgostiți, se mai zăriră o clipă în lumină, la capătul aleii.

— Vino, șopti domnul Rambaud.

Dar Hélène, printr-un gest, îl rugă s-o aștepte.

Rămasă singură, i se păru că o pagină din viața ei fusese smulsă. Cînd văzu și ultimele persoane dispărînd, îngenunche cu greu în fața cavoului. Abatele Jouve, în stihar alb, încă nu se ridicase. Amîndoi se rugară îndelung. Apoi, fără să vorbească, cu ochii plini de milă și de iertare, preotul o ajută să se ridice în picioare.

— Dă-i brațul, îi spuse el cu simplitate domnului Rambaud.

La orizont, Parisul se rumenea sub radioasa dimineață de primăvară. În cimitir, un cintezoi cînta.

V

TRECUSERĂ DOI ANI. ÎNTR-O DIMINEAȚĂ de decembrie, micul cimitir dormea sub un frig cumplit. Încă din ajun începuse să ningă, o zăpadă fină pe care-o aducea vîntul din nord. Din cerul care pălise, fulgii tot mai mari cădeau cu ușurința unor pene care zboară. Zăpada începea să se întărească, un puf alb ca de lebădă marginea parapetul terasei. Dincolo de această linie albă, în paloarea cețoasă a orizontului, se întindea Parisul.

Doamna Rambaud se ruga, în genunchi, în zăpadă, în fața mormîntului Jeannei. Bărbatul ei se ridicase, tăcut. Se căsătoriseră în noiembrie la Marsilia. Domnul Rambaud își vînduse casa din Halles și se afla de trei zile la Paris ca să lichideze această afacere; trăsura care-i aștepta în strada Réservoirs trebuia să-i ducă la hotel ca să-și ia cuferele și să-i conducă apoi la gară. Hélène

făcuse călătoria cu unicul gînd să mai îngenuncheze o dată aici. Rămăsese nemişcată, cu capul plecat, ca pierdută, fără să simtă frigul pămîntului care-i îngheţa genunchii.

În vremea asta vîntul încetase. Domnul Rambaud o luase înainte pe terasă, ca s-o lase în voia durerilor mute şi a amintirilor sale. O ceaţă se ridica din depărtările Parisului, a cărui întindere se pierdea în nebănuita paloare a acestei pîcle.

La picioarele Trocadéro-ului, oraşul de culoarea plumbului părea mort sub căderea lentă a ultimilor fulgi de zăpadă. Deasupra coşurilor Manutanţei ale cărei turnuri de cărămidă căpătaseră culoarea aramei vechi, alunecarea fără sfîrşit a acestei albeţi se îndesea, ai fi spus că sînt nişte văluri plutitoare, desfăşurate fir cu fir. Nici un suspin nu se desprindea din această ploaie fermecată, de vis, a văzduhului, căzînd adormită şi parcă legănată. Fulgii păreau că-şi încetinesc zborul în apropierea acoperişurilor ; se aşezau unul cîte unul, fără întoarcere, cu milioanele, cu atîta linişte, încît pînă şi petalele florilor care cad ar fi făcut mai mult zgomot ; o uitare de pămînt şi de viaţă, o pace suverană, porneau din această mulţime în mişcare, al cărei mers prin spaţiu nu se auzea. Cerul se lumina din ce în ce, pretutindeni deodată, printr-o culoare lăptoasă, pe care o tulburau încă fumurile coşurilor. Insuliţele strălucitoare ale caselor, începură să se desprindă încet, oraşul se ivea ca într-un zbor de pasăre, tăiat de străzile şi de pieţele sale ale căror şanţuri şi găuri de umbră schiţau scheletul uriaş al cartierelor. Hélène se ridicase încet. Pe pămînt se vedeau urmele genunchilor ei în zăpadă. Înfăşurată într-o largă mantie închisă, cu blană la poale, ea părea foarte mare, cu umeri superbi în toată acea albeaţă. Panglica pălăriei, o baretă de catifea neagră, îi punea pe frunte umbra unei diademe. Îşi regăsise frumosul ei chip liniştit, cu ochi cenuşii şi dinţi albi, cu bărbia rotundă, puţin cam puternică, ce-i dădea un aer chibzuit şi ferm. Profilul ei căpătase din nou acea

puritate gravă de statuie. Sîngele dormea potolit sub paloarea obrajilor și se simțea că reintrase în măreția cinstei sale. Două lacrimi i se rostogoliră pe sub pleoape, liniștea îi era alcătuită din durerea de odinioară. Stătea în picioare, în fața mormîntului — o simplă coloană unde numele Jeannei era urmat de două date, consemnînd scurta existență a micuței moartă la doisprezece ani.

În jurul ei cimitirul își întindea albeața vălului său, sfîșiată de colțurile unor morminte ruginite, de barele de fier ale vreunei cruci aidoma unor brațe îndoliate. Numai pașii Hélènei și ai domnului Rambaud făcuseră potecă în acest loc pustiu. Era o singurătate neprihănită în care dormeau morții. Aleile tăinuiau fontomele ușoare ale copacilor. Uneori cădea fără zgomot cîte o bucată de zăpadă de pe vreo cracă mai încărcată ; apoi nu se mai mișca nimic. În celălalt capăt se zăreau urmele negre ale mai multor pași care trecuseră pe acolo ; cineva fusese înmormîntat sub acest lințoliu. Un al doilea convoi venea din stînga. Sicriele și cortegiile se scurgeau în liniște ca niște umbre desprinse de pe albeața unei pînze.

Hélène ieși din visarea ei, cînd zări tîrîndu-se lîngă ea o cerșetoare. Era tușa Fétu, căreia zăpada îi înăbușea zgomotul grosolanilor pantofi bărbătești crăpați și legați cu sfoară. Niciodată n-o văzuse într-un hal de sărăcie atît de neagră, înfășurată în zdrențe murdare, soioase și parcă îndobitocită. Bătrîna urmărea pe orice vreme, pe geruri cumplite, pe ploi torențiale, convoaiele de înmormîntare, ca să profite de mila oamenilor milostivi ; știa că în cimitir frica de moarte te face să dai bani ; vizita mormintele, se apropia de oamenii îngenuncheați în clipa în care aceștia izbucneau în lacrimi, fiindcă atunci nu puteau s-o refuze. Acum, intrată cu cel din urmă cortegiu, o pîndea de departe pe Hélène. N-o recunoscuse pe buna doamnă și povestea, hohotind de plîns, cu mîna întinsă, că avea acasă doi copii care mureau de foame. Hélène o asculta, mută în fața acestei apariții. Copiii stăteau în frig, cel mai mare era bolnav de piept. Dintr-o dată tușa Fétu se opri, o

schimbare se produse în miile de zbîrcituri ale chipului ei, ochii săi mici clipiră. Cum, dar era doamna cea bună! Cerul îi ascultase deci rugile! Şi fără să mai întoarcă în vreun fel povestea cu copiii, începu să geamă într-un potop de vorbe fără şir. Îi lipseau mai mulţi dinţi, abia înţelegeai ce spune. Toate nenorocirile cerului căzuseră pe capul ei! Domnul ei o concediase şi ea stătuse trei luni de zile în pat; da, boala ei veche, acum o frămînta peste tot, o vecină îi spusese că intrase în ea un păianjen în timp ce dormea. Dacă ar fi avut măcar lemne pentru foc, şi-ar fi încălzit pîntecele; numai asta o mai uşura puţin. Dar nu mai avea nimic, nici măcar un băţ de chibrit. Poate că doamna fusese în călătorie? Asta era treaba ei... În sfîrşit, o regăsea minunat de sănătoasă şi proaspătă şi frumoasă. Dumnezeu o răsplătise! Cînd Hélène îşi scoase punga, tuşa Fétu se sprijini de grilajul mormîntului Jeannei.

Cortegiile plecaseră. Undeva, într-o groapă din vecinătate, se auzeau loviturile ritmice de lopată ale unui gropar care nu se vedea. În vremea asta, bătrîna îşi ţinea răsuflarea cu ochii la pungă. Atunci, ca să-i sporească pomana, se arătă foarte calină, vorbi de cealaltă doamnă. Nu puteai spune nimic, era o doamnă miloasă; dar cu toate astea nu ştia să dea, căci banul ei nu-i ajuta la nimic. Spunînd aceste lucruri o privi cu prudenţă pe Hélène. Pe urmă se încumetă să pronunţe şi numele doctorului. Oh! El era bun ca pîinea caldă! Vara trecută făcuse o călătorie împreună cu nevastă-sa. Băiatul lor crescuse, se făcuse frumos. Dar degetele Hélènei care deschideau punga tremurară şi tuşa Fétu îşi schimbă dintr-o dată vocea. Prostită, speriată, abia atunci înţelese că buna doamnă se afla acolo lîngă mormîntul fiicei sale. Bîigui, oftă, se strădui să plîngă. O micuţă atît de drăgălaşă, cu nişte mînuţe ca de îngeraş, pe care le vedea şi acum parcă dîndu-i bani. Şi ce păr lung avea, cum se uita la săraci cu ochii ei mari, plini de lacrimi! Ah, nu se putea înlocui un astfel de îngeraş; nu mai găseai un altul la fel chiar de-ai fi răscolit

tot Passy-ul. Cînd se va face vreme frumoasă îi va aduce în fiecare duminică un buchețel de viorele, cules de prin șanțurile fortificațiilor. Tăcu, neliniștită de gestul Hélènei care-i tăie vorba. Oare nu mai găsea nimic ce să-i spună ? Buna doamnă nu plînse și nu-i dădu decît o piesă de un franc.

În vremea asta, domnul Rambaud se apropiase de parapetul terasei. Hélène se duse lîngă el. Atunci, la vederea domnului, ochii tușei Fétu se aprinseră. Pe ăsta nu-l cunoștea : trebuia să fie vreunul nou. Tîrîndu-și picioarele, merse în urma Hélènei, copleșind-o cu toate binecuvîntările raiului ; și, cînd fu lîngă domnul Rambaud, începu din nou să vorbească despre doctor. Iaca unul care o să aibă o înmormîntare frumoasă cînd o muri, dacă toți oamenii sărmani pe care-i îngrijea pe degeaba, i-ar urma trupul ! Era cam ștrengar, nimeni nu spunea altfel. Doamnele din Passy îl cunoșteau bine. Dar asta nu-l împiedica să-și adore nevasta, o femeie atît de drăguță, care ar fi putut lesne păcătui, dar care nu se gîndea la așa ceva. O adevărată căsnicie de turturele ! Doamna n-ar voi să le spuie bună ziua ? Erau acasă, desigur, văzuse draperiile trase, cînd venise pe strada Vineuse... O iubiseră atîta pe doamna altădată, ar fi atît de bucuroși s-o îmbrățișeze ! Mestecînd crîmpeiele astea de frază, bătrîna îl pîndea pe domnul Rambaud. El o asculta cu liniștea lui de om cumsecade. Amintirile evocate în fața sa nu așterneau nici o umbră pe chipul lui liniștit. I se păru însă că înverșunarea acestei cerșetoare o deranja pe Hélène și, scotocind în buzunar, îi dete și el de pomană îndepărtînd-o cu un gest. Cînd zări o a doua piesă albă, tușa Fétu izbucni în mulțumiri. Își va cumpăra cîteva lemne, și-și va mai alina un pic răul ; nu-i mai rămăsese decît asta ca să-și liniștească pîntecele. Da, un adevărat menaj de turturele, dovadă că doamna născuse iarna trecută, un al doilea copil, o fetiță trandafirie și grasă, care mergea pe un an și două luni. În ziua botezului, în ușa bisericii, doctorul îi pusese în mînă cinci franci. Ah ! Inimile bune se întîlnesc, doamna

îi aducea noroc. Doamne, fă ca doamna să n-aibă nici un necaz, și dă-i toate bogățiile... în numele Tatălui, al Fiului, al Sfîntului Duh... Amin.

Hélène stătea dreaptă în fața Parisului, în vreme ce tușa Fétu se duse printre morminte, mormăind de trei ori *Pater* și de trei ori *Ave*. Ninsoarea aproape că încetase, ultimii fulgi se așezau pe acoperișuri cu o încetineală obosită ; în vastul cer de un cenușiu ca mărgăritarul, dincolo de ceţurile care se topeau în aurul soarelui se aprindea o lumină trandafirie. O singură dungă albastră, peste Montmartre, mărginea orizontul cu o nuanță de bleu atît de șters și de dulce, încît ai fi spus că e umbra unui satin alb. Parisul se desprindea din cețuri, se întindea cu cîmpiile sale de zăpadă, cu prăbușirea lui care-l încremenea într-o imobilitate de moarte. Acum, fulgii care mai zburătăceau nu mai dădeau orașului acel mare fior al cărui unde pale tremurau pe fațadele de culoarea ruginei. Casele se iveau negre din învelișurile albe sub care dormeau mucezite parcă de secole de umezeală.

Străzi întregi păreau ruinate, devorate de salpetru, cu acoperișurile gata să cadă, cu ferestrele înfundate. O piață al cărei patrat de ipsos se zărea, se umpluse parcă cu o grămadă de sfărîmături. Dar, pe măsură ce dunga albastră dinspre Montmartre se mărea, curgea o lumină limpede și rece ca apa unui izvor, punînd Parisul sub o gheață în care zările îndepărtate căpătau și ele limpezimea unui peisaj japonez.

În mantia ei de blană, cu mîinile ascunse în mînecile largi, Hélène se gîndea. Un singur gînd revenea în mintea ei ca un ecou. Aveau un copil, o fetiță trandafirie și grasă ; și o și vedea parcă la vîrsta adorabilă la care Jeanne începuse să vorbească. Fetițele sînt atît de mici la un an și două luni ! Numără lunile ; paisprezece, asta însemna aproape doi ani, ținînd seama și de celelalte nouă ; deci chiar în epoca aceea, după vreo cincisprezece zile ! Atunci, ea avu viziunea însorită a Italiei, o țară ideală, cu fructe de aur, unde iubiții se plimbau în nopțile îmbălsămate, cu

brațele în jurul taliei. Henri și Juliette mergeau în fața ei, sub lumina lunii. Se iubeau ca soții care devin din nou amanți. O fetiță trandafirie și grasă, a cărei carne tare rîde în soare, în vreme ce încearcă să îngîne cuvinte încîlcite pe care mamă-sa i le înăbușă în sărutări. Se gîndea la acest lucru fără mînie, cu inima tăcută, sporindu-și parcă și mai mult seninătatea prin tristețe. Țara soarelui dispăruse, ea își plimba încet privirile peste Parisul căruia iarna îi înțepenise trupul mare. Coloșii de marmoră păreau culcați în pacea suveranei lor răceli, cu mădulare ostenite de o veche suferință pe care n-o mai simțeau. Deasupra Panteonului se făcuse o spărtură albastră.

Totuși amintirile îi coborîră din nou de-a lungul zilelor. Trăise la Marsilia ca într-o amorțire. Într-o dimineață, trecînd pe strada des Petites-Maries, începuse să plîngă în fața casei în care copilărise. Fusese ultima oară cînd mai plînsese. Domnul Rambaud venea adesea în vizită la ea ; îl simțea în jurul ei ca pe un protector. Nu cerea nimic, nu-și deschidea niciodată inima. Spre toamnă, îl văzuse intrînd cu ochii roșii, doborît de o mare durere ; frate-său, abatele Jouve, murise. La rîndu-i, îl mîngîiase și ea. Pe urmă, nu-și mai amintea cu precizie lucrurile. Abatele părea tot timpul în urma lor, ea se supuse resemnării în care o învăluia domnul Rambaud. Deoarece tot mai voia să se însoare cu ea, nu găsi nici un motiv să-l refuze. I se părea chiar un lucru foarte cuminte. Cum anul de doliu se sfîrșise, rînduise ea însăși toate amănuntele acestui lucru împreună cu domnul Rambaud. Mîinile vechiului ei prieten tremurară de o duioșie nemărginită.

El așteptase așa cum voise ea, luni de zile ; un semn îi fusese de ajuns. Se cununară îmbrăcați în negru. În seara nunții și el îi sărutase picioarele goale, frumoasele ei picioare de statuie care redeveniseră de marmoră. Și viața începu din nou să-și urmeze cursul.

În vreme ce în zare cerul albastru se lărgea, această deșteptare a memoriei sale constituia o surpriză pentru Hélène. Fusese deci nebună vreme de un an ? Astăzi, cînd

și-o evoca pe femeia care trăise aproape trei ani în acea cameră din strada Vineuse, i se părea că judecă o femeie străină a cărei purtare o umplea de dispreț și de mirare. Ce nebunie ciudată, ce rău josnic o orbise ca un trăsnet ? Ea însă nu-l chemase. Trăia liniștită, ascunsă în colțișorul ei, pierdută în adorarea fiicei sale. Drumul se desfășura înainte, fără nici o curiozitate, fără nici o dorință. Dar trecuse o adiere și ea căzuse la pămînt. Nici chiar în ceasul acesta nu-și putea explica nimic. Ființa încetase să-i mai aparțină, o altă persoană trăia în ea. Fusese cu putință ? Ea făcuse acele lucruri ? Apoi, o cuprinsese un frig mare, Jeanne se dusese sub ploaia de trandafiri. Atunci, în amorțeala durerii, devenise din nou foarte calmă, fără nici o dorință, fără nici o curiozitate, continuîndu-și mersul încet pe un drum foarte drept. Viața ei începea din nou cu liniștea-i aspră și cu orgoliul ei de femeie cinstită.

Domnul Rambaud făcu un pas, voi s-o ia din acel loc de mîhnire. Dar printr-un gest, Hélène își arătă dorința de a mai rămîne. Se apropie de parapet, și privi în jos pe aleea Muette, la o stație de trăsuri al căror șir făceau la marginea trotuarului o coadă de vechi rădvane crăpate de vechime. Capotele și roțile înălbite, caii plini de sudoare păreau că putrezesc acolo din vremuri străvechi. Birjarii stăteau nemișcați, înțepeniți în mantiile lor înghețate. Pe zăpadă, alte trăsuri înaintau cu greu una cîte una. Caii alunecau, își întindeau gîtul, în timp ce oamenii coborîți de pe scăunele lor, îi țineau de hățuri, înjurînd ; pe după geamuri se vedeau chipurile călătorilor răbdători, răsturnați pe perne, resemnați să facă în trei sferturi de ceas un drum de zece minute. O vată înăbușea zgomotele ; doar vocile se înălțau în această moarte a străzilor, cu o vibrație deosebită, subțiri și distincte ; chemări, rîsete de oameni surprinși de polei, mînii de căruțași ce-și plesneau bicele, un nechezat de cal gîfîind de frică. Mai departe, la dreapta, marii copaci de pe chei erau o minune. Ai fi zis că-s arbori de sticlă șlefuită, imense candelabre venețiene, cărora capriciile artiștilor le răsuciseră brațele presărate cu flori.

Vîntul dinspre nord preschimbase trunchiurile în coloane. Sus, încîlceala crengilor pufoase, pene de egrete, o aleasă tăietură de rămurele negre, brodate cu firişoare albe. Era ger, nici o adiere nu trecea prin aerul limpede.

Şi Hélène îşi spuse că nu-l cunoscuse pe Henri. Vreme de un an, îl văzuse aproape în fiecare zi ; stătuse ceasuri şi ceasuri lîngă ea, discutînd, ochi în ochi. Şi nu-l cunoscuse. Într-o seară, ea i se dăruise şi el o luase. Nu-l cunoştea totuşi şi făcea o sforţare imensă fără să poată pricepe. De unde venea el ? Cum de ajunsese lîngă ea ? Ce fel de om fusese de-i putuse ceda, ea care mai curînd ar fi murit decît să fie a altuia ? Nu ştia, exista în toate astea un fel de ameţeală în care raţiunea se poticnea. În ultima ca şi în prima zi, îi rămăsese un străin. În zadar se străduia să adune micile fapte săvîrşite, vorbele, actele sale, tot ceea ce-i amintea de persoana sa. Îşi iubea nevasta şi copilul, surîdea cu un aer fin, îşi păstra atitudinea corectă a unui om binecrescut. Apoi, revăzu chipul lui înflăcărat, mîinile rătăcite de dorinţă. Săptămîni se scurseseră, el pierise, dispăruse. La acest ceas, n-ar mai fi ştiut să spună unde-i vorbise pentru ultima oară. Trecuse, umbra lui se dusese o dată cu el. Şi povestea lor nu avea alt deznodămînt. Ea nu-l mai cunoştea.

Peste oraş se desfăşura un cer albastru, fără pată. Hélène îşi înălţă capul, obosită de amintiri, fericită de acea puritate. Era un albastru limpede, foarte deschis, abia o răsfrîngere albastră în albeaţa soarelui. Astrul, jos, la orizont, avea strălucirea unei lămpi de argint. Ardea fără căldură, în reverberaţia zăpezii, în mijlocul aerului îngheţat. Jos, acoperişurile întinse, ţiglele Manutanţei, ardeziile caselor de pe chei, îşi desfăşurau cearşafurile albe, tivite cu negru. De cealaltă parte a fluviului, patratul format de Champ-de-Mars, desfăşura o cîmpie pe care punctele întunecate ale trăsurilor pierdute te făceau să te gîndeşti la săniile ruseşti alunecînd în zgomot de clopoţei, în timp ce ulmii de pe Quai d'Orsay, micşoraţi din cauza depărtării, îşi aliniau eflorescenţele de cristale fine, zbîr-

lindu-și acele. În nemișcarea acestei mări de gheață, Sena își rostogolea apele pămîntii, între malurile care-o împodobeau cu hermină; căra cu ea, încă din ajun — și se vedea lămurit lîngă stîlpii podului Invalizilor — sfărîmăturile blocurilor de gheață pe sub arcuri. Apoi, podurile se înșirară, aidoma unor dantele albe, din ce în ce mai delicate, pînă la stîncile strălucitoare de la Cité, deasupra cărora turnurile catedralei Notre-Dame își înălțau vîrfurile înzăpezite. Alte vîrfuri, în stînga, străpungeau cîmpia uniformă a cartierului Saint-Augustin; Opera, turnul Saint-Jacques, erau ca niște munți pe care domneau zăpezi veșnice; mult mai aproape, pavilioanele de la Tuileries și Luvru, legate prin noile clădiri, desenau creasta unui lanț de vîrfuri imaculate. Și mai erau încă, la dreapta, culmile înălbite ale Domului Invalizilor, Saint-Sulpice, Panthéonul, acesta din urmă foarte departe, profilînd în azur un palat de vis, cu veșmîntări de marmoră albăstrie. Nici un glas nu se auzea. Străzile se ghiceau după crăpăturile cenușii, răspîntiile păreau că se deschiseseră dintr-o trosnitură. Pe șiruri întregi, casele dispăruseră. Numai fațadele învecinate mai erau de recunoscut după miile de dungi ale ferestrelor. Pe urmă întinderile de zăpadă se contopiră, se pierdură într-o depărtare sclipitoare, într-un lac ale cărui umbre albastre prelungeau albastrul cerului. Parisul, imens și limpede, în vioiciunea acestui ger, lucea sub soarele de argint.

Atunci Hélène îmbrățișă încă o dată, dintr-o privire, orașul impasibil, care și ei îi rămăsese necunoscut. Îl regăsise liniștit și parcă nemuritor, sub zăpadă, așa cum îl părăsise, așa cum îl văzuse zilnic vreme de trei ani. Parisul era pentru dînsa plin de tot trecutul ei. Cu el iubise ea, cu el murise Jeanne. Dar acest tovarăș de toate zilele își păstra seninătatea chipului său uriaș, fără nici o înduioșare, martor mut al rîsetelor și al lacrimilor al căror val părea că-l rostogolește Sena. Ea îl crezuse, după cum fuseseră unele ceasuri, fie de o ferocitate de monstru, fie de o bunătate de uriaș. Astăzi, nepăsător și întins, își dă-

dea seama că nu-l va cunoaște niciodată. Se desfășura mereu, era ca și viața.

Domnul Rambaud o atinse ușor, ca s-o ia de acolo. Chipul lui bun se neliniști. Murmură :

— Nu te mai întrista.

Știa totul, și nu găsea decît aceste cuvinte. Doamna Rambaud îl privi și se simți liniștită. El avea chipul rumen de frig, ochii limpezi. Hélène se și simțea departe. Viața începea din nou.

— Nu știu dacă am închis bine cufărul cel mare, spuse ea. Domnul Rambaud făgădui să se convingă de acest lucru. Trenul pleca la amiază, aveau vreme. Străzile erau presărate cu nisip, trăsura lor nu va face mai mult de un ceas.

Dar, dintr-o dată, el își ridică glasul :

— Sînt sigur că ai uitat undițele !

— Oh, într-adevăr, strigă ea, surprinsă și supărată de lipsa ei de memorie. Ar fi trebuit să le fi luat încă de ieri.

Erau niște undițe foarte practice, al căror model nu se vindea la Marsilia. Aveau, aproape de mare, o căsuță de țară, unde urmau să-și petreacă vara. Domnul Rambaud se uită la ceas. Ducîndu-se la gară, mai putea să cumpere undițele. Le vor lega la un loc cu umbrelele. Atunci el o luă pe Hélène, tăind drumul printre morminte. Cimitirul era gol, nu se mai vedea decît urma pașilor lor pe zăpadă. Jeanne moartă, rămînea singură, în fața Parisului, pentru totdeauna.

Lector : BOGDAN BĂDULESCU
Tehnoredactor : ION TUDOR

Coli ed. 16,76. Coli tipar 19,5. A nr. 14 996/1971. C.Z. 33—330

Tiparul executat sub comanda nr. 10 612 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București Republica Socialistă România

Lei 8,50

Colecția
«Romanul de dragoste»
38

În colecția
«ROMANUL DE DRAGOSTE»
au apărut:

14	Gib Mihăescu	Donna Alba
15	Heinrich Mann	Îngerul albastru
16—17	Al. Dumas	Regina Margot
18	Daniel Defoe	Moll Flanders
19	Henry James	Portretul unei doamne
20	Panait Istrati	Nerantula
21	Jane Austen	Mîndrie și prejudecată
22	x x x Abatele Prévost Bernardin de Saint-Pierre	Tristan și Iseut Manon Lescaut Paul și Virginia
23	Honoré de Balzac	Șuanii
24	Guy de Maupassant	Mont-Oriol
25	Guy de Maupassant	Bel-Ami
26	G. Călinescu	Enigma Otiliei
27	André Maurois	Climate
28	Camil Petrescu	Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război
29	Eugen Lovinescu	Mite ● Bălăuca
30	Anișoara Odeanu	Anotimpul pierdut
31	George Sand	Mauprat
32	I.S. Turgheniev	Prima iubire ● Fum
33—34	Boleslaw Prus	Păpușa
35	Daphne du Maurier	Rebecca
36	Petru Popescu	Prins
37	Jožo Nižnánsky	Fîntîna dragostei